

KOMPARATISTISCHE FORSCHUNGEN ZU ÖSTERREICHISCH-UKRAINISCHEN  
LITERATUR-, SPRACH- UND KULTURBEZIEHUNGEN

BAND 12



Ярослав Лопушанський

**ВІДЕНСЬКА ФРАНКІАНА  
DIE WIENER FRANKIANA**

*Видання здійснене за сприяння  
Австрійського бюро кооперації у Львові,  
Міністерства європейських і міжнародних справ,  
реферат „Австрійські бібліотеки за кордоном“ (Відень),  
Центру українсько-австрійської співпраці (Дрогобич)*



*Gedruckt mit Unterstützung  
des OeAD-Kooperationsbüros Lemberg,  
des Bundesministeriums für europäische und  
internationale Angelegenheiten, Referat  
für Österreich-Bibliotheken im Ausland (Wien),  
des Vereins „Zentrum für ukrainisch-österreichische  
Zusammenarbeit“ (Drohobytsch)*

**KOMPARATISTISCHE FORSCHUNGEN  
ZU ÖSTERREICHISCH-UKRAINISCHEN LITERATUR-,  
SPRACH- UND KULTURBEZIEHUNGEN**

**BAND 12**

**JAROSLAW LOPUSCHANSKYJ**

**DIE WIENER FRANKIANA:  
IWAN FRANKOS STUDIUM, PROMOTION  
UND AKADEMISCHES UMFELD  
AN DER UNIVERSITÄT WIEN (1892–1893)**

*Herausgegeben von  
Oleh Radchenko und Iryna Lopuschanska*

**Drohobytsch – Lwiw – Wien  
Posvit  
2024**

**КОМПАРАТИВНІ ДОСЛІДЖЕННЯ  
АВСТРІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКИХ ЛІТЕРАТУРНИХ,  
МОВНИХ ТА КУЛЬТУРНИХ КОНТАКТІВ**

**ТОМ 12**

**ЯРОСЛАВ ЛОПУШАНСЬКИЙ**

**ВІДЕНСЬКА ФРАНКІАНА:  
СТУДІЇ, ДОКТОРАТ, АКАДЕМІЧНЕ  
СЕРЕДОВИЩЕ ІВАНА ФРАНКА  
У ВІДЕНСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ (1892–1893)**

*За редакцією  
Олега Радченка та Ірини Лопушанської*

**Дрогобич – Львів – Відень  
Посвіт  
2024**

УДК 811.112.2

Л 77

*Рекомендовано до друку вченою радою Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (протокол № 2 від 29.02.2024 року)*

**РЕЦЕНЗЕНТИ:**

**Євген Нахлік** – доктор філологічних наук, професор, директор Інституту Івана Франка НАН України, член-кореспондент НАН України

**Галина Сабат** – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри зарубіжної літератури та полоністики Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

**Ярослав Лопушанський**

Л 77 **Віденська Франкіана: студії, докторат, академічне середовище Івана Франка у Віденському університеті (1892–1893) /** наук. ред. О. Радченка та І. Лопушанської; передм. В. Кирилича, післям. Б. Тихолоза. Дрогобич – Львів – Відень: Посвіт, 2024. 204 с. (Компаративні дослідження австрійсько-українських літературних, мовних та культурних контактів; т. 12)

ISBN 978-617-8274-85-6

У монографії докладно висвітлено період славістичних студій і здобуття диплома доктора філософії, а також академічне середовище Івана Франка у Відні в 1892–1893 роках. Дослідження базується на матеріалах архіву Віденського університету, Австрійського державного архіву та відділу рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України. Усі документи, чимало з яких публікуються вперше, подані в німецькомовній транслітерації з дотриманням орфографічних і лексичних особливостей оригіналів та в українськомовних перекладах з історико-літературними коментарями.

Видання адресоване франкознавцям, славістам, германістам, викладачам і широкому колу читачів, які цікавляться життєвим і творчим шляхом Каменяря та проблематикою українсько-австрійських взаємин.

УДК 811.112.2

*В оформленні обкладинки на 1-й сторінці використано портрет Івана Франка (художник – Захар Павлюх. Портрет виконано з натури. Відень, 1893 р.) з дозволу Львівського національного літературно-меморіального музею Івана Франка та першу сторінку автобіографії Івана Франка з фондів архіву Віденського університету – на 4-й сторінці.*

© Лопушанський Я. М., текст,  
дизайн обкладинки 2024

© Радченко О. А., Лопушанська І. І.,  
редакція, 2024

© Österreich-Bibliothek Drohobytsch, 2024

© ПП «Посвіт», оформлення, 2024

ISBN 978-617-8274-85-6

*Моєму сину  
Маркові Лопушанському  
присвячую*

*Meinem Sohn  
Marko Lopuschanskyj  
gewidmet*



## ЗМІСТ

### **Василь Кирилич (Загреб)**

Перехресними стежками Івана Франка у Відні ..... 9

### **Ярослав Лопушанський (Дрогобич)**

Франкіана віденського періоду (1892–1893):  
архівні документи і рукописи в українськомовних перекладах  
та історико-літературних коментарях ..... 11

### **Богдан Тихолоз (Львів)**

Віденська наукова одіссея Івана Франка  
у візії Ярослава Лопушанського ..... 133

### **Додатки**

Стаття-спогад Івана Панькевича про Івана Франка:  
*Iwan Franko (1856–1916)* ..... 140

Відгук Йозефа Карасека на повість Івана Франка „На дні“:  
*Ivan Franko: Na dně* ..... 144

Уривок із книги Йозефа Карасека „Дубровницькі легенди“:  
*Die kleinrussische Literatur* ..... 147

Хронологічний перелік фотокопій архівних документів ..... 149

Фотокопії архівних документів Віденської Франкіани ..... 153





## ПЕРЕХРЕСНИМИ СТЕЖКАМИ ІВАНА ФРАНКА У ВІДНІ

Читати Франка – то спроба почути голос Велетня думки і Титана праці. Жадоба позичити або й набути його мудрість.

Читати про Франка – означає простежувати вервицю мислі його через академічний нерв дослідника.

Писати про Франка – то винагорода. І привілей.

Блаженні, хто читає Франка.

Спраглі мудрості, хто читає про Франка.

Благословенні, хто подався Франковими стежками. Второваними. А може, й перехресними.

Йшли і йдуть. Вчений і простолюдин.

Важливо, аби не втомилися.

Ті, хто читає Франка і про Франка.

І хто йде його стежками. До джерел.

До Франкових. Глибинних і живлющих.

Учений, Ярослав Лопушанський, – до віденських. Вперто, настирливо і зі сильною вірою, що сягне глибин джерел Франкових і пройде його стежками.

Ярослав пустився шляхами Франка і до Франка у Відень наприкінці 80-х двадцятого сторіччя. З розповідей моїх знайомих Віденських професорів-славістів, а цього часу – докторантів Штефана Сімонєка і Міхаеля Мозера, Ярослав Лопушанський заповзято і невтомно днював в архіві Віденського університету. А якби регламент дозволив, то й ночував би поміж нерідко вкритими порохом пожовклими рукописами. Бо відчував, що там, на полицях, між стосами скріплених листочків захована Франкова мудрість. Академічне чи художнє слово, але – Франкове.

Спрага пізнати віденського Франка ошчасливила молодого науковця Я. Лопушанського – у фондах архіву Віденського університету Франкові рукописи вичікували свого дослідника.

Переповнений емоціями Ярослав обачно подався назустріч Франкові – пізнати сокровенне, що, здавалося, сімома печатями запечатане.

Цей шлях Я. Лопушанського став суттю його щодення у пошуках скарбів Франкової мудрості.

Виразною є хода Ярослава хорватським шляхом Франка.

У цей бік Франкова дорога мала перехресну природу: шанобливість до хорвата професора Ватрослава Ягіча і незгода з його політичними поглядами. Та Я. Лопушанський зумів мозаїчно вимостити шлях Франка з Відня до Хорватії – академічний і оздоровчо-обнайдійливий.

Академічний – вдячний, бо під орудою хорвата Ягіча доктором філософії став, оздоровчий – до Ловрана, як колись до Ліпіка.

Хорватський шлях Франка залишив глибокий життєтворчий слід у душі його і світогляді.

У своєму останньому листі до В. Ягіча [14 серпня 1915 року] І. Франко пересилає йому „сердечне вітання“ і свідчить глибоку пошану.

Через сто літ Франко повернеться до Хорватії, до Ліпіка і Ловрана, і тут залишиться.. У бронзі.

На полях „Віденської Франкіани“ Я. Лопушанського Ягіч і Франко – стовпи слов'янської науки у Відні і поза ним. Рівновеликі.

Хорватський шлях Франкові прокладали й слухачі славистичного семінару Ватрослава Ягіча – Томо Матіч, Мілорад Медіні, Константін Драганіч, Петар Крековіч.

Я. Лопушанський повернувся з Відня Франковим шляхом – потягом до Львова з повною копією Франкових рукописів валізою.

Читав Франка, читав про Франка, виходив перехресні стежки Франкові у Відні і взявся писати „Віденську Франкіану“.

Глибоку й розлогу. Академічну.

Для тих, хто читає Франка і про Франка.

І для тих, хто ще не читає, але з надією, що припаде до істин Великого Українця.

Блаженний, хто мудрості Франкової торкнувся глибини і заспокоїв думки буття свого щоденного.

Ярослав Лопушанський.

**Василь КИРИЛИЧ,**  
*Надзвичайний і Повноважний Посол  
України в Республіці Хорватія,  
кандидат політичних наук*

Ярослав Лопушанський

**ФРАНКІАНА ВІДЕНСЬКОГО ПЕРІОДУ (1892–1893):  
АРХІВНІ ДОКУМЕНТИ І РУКОПИСИ  
В УКРАЇНСЬКОМОВНИХ ПЕРЕКЛАДАХ  
ТА ІСТОРИКО-ЛІТЕРАТУРНИХ КОМЕНТАРЯХ**

З-поміж багатьох франкознавчих тем численних філологічних, культурологічних, філософських, етнографічних й інших досліджень в українській та зарубіжній науці варто вкотре акцентувати увагу на життєвому і творчому періоді Івана Франка, що пов'язаний з його студіями і здобуттям ступеня доктора філософії у Віденському університеті. Це був доволі короткий відтинок його життя, який розпочався 7 жовтня 1892 і завершився 1 липня 1893 року, абстрагуючись, звісно, від його попередніх і пізніших тісних контактів з чужомовним світом, Австро-Угорщиною зокрема. Тема „Іван Франко і Відень“ – саме в цих окреслених вище часових межах, здавалось би, на перший погляд, доволі вивчена, загальновідома і не потребує додаткового дослідження, особливо, якщо взяти до уваги конкретні здобутки біографів, істориків літератури, компаративістів тощо. З іншого боку, в науковому вжитку українського франкознавства все ще відсутня низка надто важливих рукописних матеріалів архіву Віденського університету, Австрійського державного архіву та відділу рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України, їхніх фахових перекладів на українську мову з відповідними фактологічними і культурознавчими коментарями. У цьому полягає, власне, мета пропонованого дослідження, яке, з одного боку, є продовженням (чи доповненням) наукових розвідок літературознавців попередніх десятиліть<sup>1</sup>, а, з іншого, спрямоване

<sup>1</sup> WYTRZENS, GÜNTHER: *Ivan Franko als Student und Doktor der Wiener Universität*, in: *Wiener Slavistisches Jahrbuch*. Wien, 1960. Bd. 8. S. 228–241; WYTRZENS, GÜNTHER: *Zum literarischen Schaffen Frankos in deutscher Sprache*, in: *Wiener Slavistisches Jahrbuch*. Wien, 1991. Bd. 31. S. 103–112; *Ivan Franko. Beiträge zur Geschichte und Kultur der Ukraine: Ausgewählte deutsche Schriften der revolutionären Demokraten, 1882–1915*. Herausgegeben und eingeleitet von Eduard Winter und Peter Kirchner, in: *Quellen und Studien zur Geschichte Osteuropas*. Berlin: Akademie-

передусім на всебічний аналіз й ознайомлення українськомовного читача з архівними першоджерелами Віденської Франкіани, а відтак і їх використання у наступних наукових філологічних та історико-літературних розвідках.

Відомо, що Іван Франко активно листувався упродовж усього життя, а тому й не дивно, що багато фактів стосовно його віденських студій знаходимо в епістолярній спадщині, зокрема у листах до дружини Ольги Франко, Михайла Драгоманова, Михайла Павлика та ін. У багатьох із понад 40 листів цього періоду нерідко міститься важлива інформація про повсякденні турботи і заняття, плани й успіхи Каменяра, підтвердження якої зафіксовано згодом в офіційних документах – публікаціях, звітах, клопотаннях, протоколах тощо. Цей епістолярій є, отже, невіддільною частиною у вивченні й інтерпретації архівних першоджерел.

Уперше архівні матеріали Віденського університету стосовно Івана Франка опублікував відомий австрійський славіст і бібліограф, автор праць з української літератури й австрійсько-українських культурних взаємин Гюнтер Витженс (Günther Wytrzens)<sup>2</sup> у науковому виданні *Wiener Slavistisches Jahrbuch*<sup>3</sup>. Відтоді ці матеріали, а доступні вони для опрацювання лише в архіві Віденського університету<sup>4</sup>, „мандрують“ у різних монографіях і статтях, навіть на

---

Verlag, 1963. Bd. 14. 577 S.; ДАРМОГРАЙ М.: *Іван Франко. Curriculum vitae. Життєпис* // Жовтень. 1966. № 5. С. 5–9; SIMONEK, STEFAN: *Drei Blicke auf Wien: I. Franko – J. S. Machar – I. Cankar. Eine komparatistische Skizze*, in: *Wiener Slavistisches Jahrbuch*. Wien, 1993. Bd. 39. S. 131–143; SIMONEK, STEFAN: *Ivan Franko und die „Moloda Muza“: Motive in der westukrainischen Lyrik der Moderne*. Köln–Weimar–Wien: Böhlau Verlag, 1997. 446 S.; ТКАЧІВСЬКИЙ В.: *Іван Франко у Відні* // Іван Франко – письменник, мислитель, громадянин: Матеріали міжнар. наук. конференції. Львів: Світ, 1998. С. 58–61; НАГІРНИЙ М.: *Іван Франко як учасник історико-літературного процесу Австрії та Німеччини* // Іван Франко – письменник, мислитель, громадянин: Матеріали міжнар. наук. конференції. Львів: Світ, 1998. С. 801–807; ГОРАК Р., ГНАТІВ Я.: *Іван Франко. Книга шоста. В поті чола*. Львів: Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2005. 532 с.; ГОРАК Р.: *Бажав я для скованих волі... Біографія Івана Франка*. Львів: Априорі, 2015. 320 с.; САВЧАК В.: *„По Дунаю льоди пливуть...“ До 150-річчя з дня народження Івана Франка* // *Дзеркало тижня*. 2006. 26 серпня; ОФІЦІНСЬКИЙ Р.: *Іван Франко в історіографічному трикутнику: інтерпретації, джерела, взаємини*. Монографія. Ужгород: Гражда, 2011. 248 с.

<sup>2</sup> Див.: ПОГРЕБЕННИК Я.: *Витженс Гюнтер* // *Енциклопедія Сучасної України* / редкол.: І.М. Дзюба та ін. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2005. URL: <https://esu.com.ua/article-34220>; GÜNTHER, WYTRZENS: *Slawische Literaturen – Österreichische Literatur(en)* / hrsg. von Fedor B. Poljakov und Stefan Simonek. Bern: Peter Lang, 2008. 372 S.

<sup>3</sup> WYTRZENS, GÜNTHER: *Ivan Franko als Student und Doktor der Wiener Universität*, in: *Wiener Slavistisches Jahrbuch*. Wien, 1960. Bd. 8. S. 228–241.

<sup>4</sup> Твердження Р. Горака та Я. Гнатіва про те, що „копії цих документів зараз зберігаються у Львівському літературно-меморіальному музеї Івана Франка“ (ГОРАК Р., ГНАТІВ Я.: *Іван Франко. Книга шоста. В поті чола*. Львів, 2005. С. 406), не відповідає дійсності. Готуючи до друку це дослідження (літо 2023 року), я особисто пересвідчився у цьому, а в основних

вебсторінках інтернет-видань, часто-густо вибірково, з прикрими перекладацькими помилками чи хибною інтерпретацією фактів. Наприклад, часто вживане словосполучення „slavisches Seminar“ потрібно би інтерпретувати з точки зору філологічної науки як „славістичний семінар“, а не як „слов'янський семінар“<sup>5</sup>; німецькомовна назва тогочасного австрійського міністерства „k. k. Ministerium für Cultus und Unterricht“ не має нічого спільного з релігією чи віросповіданням<sup>6</sup>, хоча й слово „Cultus“ може вживатися, крім значень „культ“ чи „культ-“ у складних словах, пов'язаних з культурно-освітньою діяльністю, також для позначення релігійної обрядовості (віросповідання) тощо. А німецькомовне словосполучення „Altslovenische Grammatik“ (як один із предметів, які обрав Іван Франко під час навчання у Віденському університеті) доцільно все-таки перекладати на українську мову як „старословенська граматика“, хоча й використаний раніше варіант „старослов'янська граматика“<sup>7</sup> з огляду на термінологію для позначення цього

---

фондах музею виявив лише два документи з Віденської Франкіани, а саме: 1) витяг із протоколу строгих екзаменів, виданий деканатом філософського факультету Віденського університету за підписом його декана проф. Вільгельма Дуди (Wilhelm Duda) від 10 грудня 1947 року (документ отриманий 25 травня 1962 року і зареєстрований у книзі надходжень музейних експонатів за № 832, інвентарний номер 2260 ор.); 2) дублікат диплома про присвоєння Іванові Франку вченого ступеня доктора філософії, виданий 22 грудня 1947 року за підписом ректора Віденського університету проф. Йоганна Зельха (Johann Sölch) і декана філософського факультету проф. Вільгельма Дуди (документ отриманий 9 травня 1962 року і зареєстрований у книзі надходжень музейних експонатів за № 814, інвентарний номер 2120 ор.). Обидва документи Львівський національний літературно-меморіальний музей Івана Франка отримав від Українського комітету культурних зв'язків із закордоном у 1962 році.

Завдяки активній співпраці Австрійської бібліотеки у Дрогобичі з архівом Віденського університету та з моєї ініціативи як її засновника і директора копії усіх документів Віденської Франкіани (21 аркуш) уперше були передані Державному історико-культурному заповіднику „Нагуєвичі“ у травні 2023 року з нагоди річниці від дня смерті Івана Франка.

<sup>5</sup> Це аж ніяк не суперечить тому факту, що Іван Франко у листах використовував саме таке словосполучення. Пор. його цитату із листа до Ченека Зібрта від 24 січня 1893 року: „Посилаю на руки шановного пана свою статейку, що є немовби доповненням праці п. Тілле про Пшемислава. Я написав її по-німецьки, і п. Карасек, тепер мій колега по слов'янському семінару, мав її перекласти на чеську мову, але через те, що він тепер дуже зайнятий, посилаю шановному пану мою працю так, як була написана, сподіваючись, що коли буде визнана придатною для вміщення на сторінках *Českého Lidu*, знайдеться там в редакції хтось, що схоче її перекласти“ (Франко І.: *Зібрання творів у 50 т.* Київ: Наукова думка, 1986. Т. 49. С. 378–379).

<sup>6</sup> Пор.: ГОРАК Р.: *Бажав я для скованих волі... Біографія Івана Франка.* Львів: Апріорі, 2015. С. 172; ОФІЦІНСЬКИЙ Р.: *Іван Франко в історіографічному трикутнику: інтерпретації, джерела, взаємини.* Монографія. Ужгород: Гражда, 2011. С. 40.

<sup>7</sup> Див.: ДАРМОГРАЙ М.: *Документи Івана Франка у віденських архівах // Українське літературознавство.* 1971. Вип. 14. С. 90.

явища у ХІХ ст. є синонімічним (еквівалентним), коли йдеться про староцерковнослов'янську мову<sup>8</sup>. При перекладі німецькомовних висловів (як напр., з прикметниками *rotussisch*, *ruthenisch*, *südrussisch* та ін.), звичних для періоду кінця ХІХ – початку ХХ століття і якими послуговувався Іван Франко у своїй, наприклад, *Curriculum vitae* (Відень, 1893)<sup>9</sup>, варто, мабуть, дотримуватися принципів й особливостей тлумачення термінів із чужомовних мов на українську, особливо, коли йдеться про термінологічну лексику в художніх чи наукових текстах.

Такі випадки, на жаль, непоодинокі, і відсутність цілісної Віденської Франкіани в науковому вжитку спонукали автора цього дослідження до ознайомлення читачів з оригінальними текстами рукописів у перекладах і культурознавчих коментарях українською мовою та публікації ще невідомих архівних документів<sup>10</sup>.

В українському франкознавстві тексти архівних документів, зокрема *Curriculum vitae*, індекс (особовий листок студента) і клопотання до колеги професорів філософського факультету, вперше опублікував М. Дармограй (1923–1995) у журналі *Жовтень*<sup>11</sup> та *Українське літературознавство*<sup>12</sup>, використовуючи згадану публікацію Ґ. Витженса. У пов'язі з перекладами літературознавець подавав також відомості чи коментарі до інших документів дисертаційної справи Франка.

Згодом ці матеріали слугуватимуть літературознавчим та історико-літературним апаратом у численних наукових монографіях і статтях, присвячених життєвому шляхові і творчим контактам Івана Франка, його видавничій і журналістській діяльності тощо.

<sup>8</sup> Пор.: NEWEKLOWSKY, GERHARD: *Franz Miklosich (1813–1891). Begründer der österreichischen Slavistik*. Wien: Österreichische Akademie der Wissenschaften, 2015. 316 S.

<sup>9</sup> Докладніше про переклад *Curriculum vitae* на українську мову див. прим. 224.

<sup>10</sup> У цьому дослідженні автор послуговується виключно оригіналами архіву Віденського університету, Австрійського державного архіву, які особисто опрацьовував ще в 1991–1992 роках для дисертаційної роботи в Інституті славістики Віденського університету, відділу рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України, а також працями франкознавців минулих десятиліть.

<sup>11</sup> ДАРМОГРАЙ М.: *Іван Франко. Curriculum vitae. Життєпис* // Жовтень. 1966. № 5. С. 5–9. На жаль, вагома наукова і перекладацька діяльність М. Дармограя, його заслуги у вивченні архівних матеріалів, Франкіани зокрема, досі не поціновані в сучасній філологічній науці.

<sup>12</sup> ДАРМОГРАЙ М.: *Документи Івана Франка у віденських архівах* // Українське літературознавство. 1971. Вип. 14. С. 89–98.

\*\*\*

Намір Івана Франка про здобуття докторату почав визрівати наприкінці 1888 – початку 1889 року. Проте, зважаючи на активну літературну, публіцистичну, видавничу й громадсько-політичну діяльність, це аж ніяк не належало до його першочергових планів. До реалізації цього задуму його схилили друзі і, передусім, дружина Ольга, яка все частіше „докоряла чоловікові, що він „на пустяки“ витрачає свій талант і силу, та наполягала, „щоб він негайно сідав за докторську роботу і шукав собі працю в гімназії або університеті“<sup>13</sup>. З іншого боку, низка обставин як у науковому середовищі, так і в громадсько-політичному житті були неабияким поштовхом для звернення цього задуму. На той час уже багато галичан (як ровесники, так і на декілька літ молодші за Франка), студювали у Відні різні науки, здобували там докторат, як наприклад, Клавдій Білинський, Степан Смаль-Стоцький, Євген Козак та ін., а в період розбудови славістики за часів Франца Міклошіча (1813–1891) та, особливо, його наступника Ватрослава Ягіча (1838–1923) Віденський університет стає початком наукової кар’єри для багатьох відомих славістів, мовознавців і літературознавців, діячів української філологічної науки та культури. У листі до М. Драгоманова від 10 лютого 1889 року Іван Франко писав, немовби звертаючись за мудрою порадою:

*Недавно був один чоловічок відси в Відні у Ягіча, і той завзивав через нього молодих людей русинів, щоб ішли на славістику, що він постарається о стипендії і т. ін. Дуже він мене соблазнив, бо хоч я й не такий молодий (33 роки), та все-таки й не такий ще старий, щоб не міг повчитися. Та з другого боку, не хотілось би мені покидати заробку при „Kirjergi“ та зніматися з сім’єю з насидженого місця. Яка Ваша рада? Мені дуже хотілось би з часом обняти хоч доцентуру приватну слов’янських літератур при тутешньому університеті. Правда, я знаю, що доцентура така, по політичним раціям, була б тут дуже вузькою і ховзькою кладкою, та все-таки хто його знає, як можуть змінитися обставини. А може, ліпше сидіти на місці і не рипатись? Я знаю себе, знаю, що систематичного знання у мене нема, а те, що є, – нахапане з усіх боків, та все потроху, та все-таки бачу, що у других людей (навіть на університетських кафедрах) його ще менше, а зато безмірно більше формалізму та цехової заскоружлості. Ну, та се все  $\nu\epsilon\omega\nu \acute{\epsilon}\nu \rho\omicron\upsilon\upsilon\nu\alpha\sigma\iota \kappa\epsilon\tau\tau\alpha$ , як каже старий Гомер<sup>14</sup>.*

<sup>13</sup> ГОРАК Р., ГНАТІВ Я.: Іван Франко. Книга шоста. В поті чола. Львів: Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2005. С. 395.

<sup>14</sup> ФРАНКО І.: Зібрання творів у 50 т. Київ: Наукова думка, 1986. Т. 49. С. 196.



Оця спокуса – повчитися у Відні й отримати кращі перспективи на працю в університеті – не мала матеріального підґрунтя: фінансові статки Франка були занадто мізерні, аби дозволити собі покинути заробіток у Львові і вирушити до Відня. А тому – „...може, ліпше сидіти на місці і не рипатись“ – вирішує завершити дисертацію у Львові під керівництвом професора Омеляна Огоновського.

*З своєю дисертацією я дуже помалу посуваюся наперед, і вона при тім способі роботи, як у мене тепер іде – прихапцем, серед гамору дітей і втоми після роботи газетної, – виходить дуже хаотична. Я надумавсь на тепер викінчити і подати Огоновському тільки частъ загальну, в більшій половині вже готову<sup>15</sup> –*

писав Іван Франко до М. Драгоманова 26 квітня 1890 року, подавши також короткий огляд змісту виконаних розділів роботи і свою розлогу автобіографію<sup>16</sup>.

Відомо, що стосунки Івана Франка з Омеляном Огоновським розвивалися не в дружньому руслі, а їхні погляди були доволі суперечливими<sup>17</sup>. „Заляканий польськими шовіністами, професор [...] не хотів мати справу з Іваном Франком“<sup>18</sup>, що, таким чином, згодом остаточно спонукало останнього податися до професора Ягіча. У листі до М. Драгоманова від 30 травня 1890 року він потвердить свій намір:

*З великою радістю приймаю Вашу думку, щоб з'їхатись нам у Будапешті. Шкода, що Ви не можете вибратись трохи скорше, бо мені і так прийдеться побувати у Відні. Мені нараджено сідати до докторського екзамену не у Львові, а в Відні, під Ягичем, котрий з усякого погляду все-таки не Огоновський і не вважає мене своїм ворогом. От я й почав лагодити свою дисертацію – по-німецькому і думаю скінчити її до кінця червня. А найдалі до половини липня по латин[ському] ст[илію], то й завіз би її Ягичу і порозумівся б з ним щодо усного екзамену<sup>19</sup>.*

Ця запланована зустріч Івана Франка з Михайлом Драгомановим відбувалася у Відні аж наприкінці вересня 1890 року, про що довідемося з його листа до Михайла Коцюбинського від 1 жовтня

<sup>15</sup> Там само, с. 236.

<sup>16</sup> Автобіографічну частину листа (від слів: „Ось вам моє curriculum vitae“) вперше опубліковано як додаток до передмови М. Драгоманова у кн.: Іван Франко. В поті чола. Львів, 1890. С. IV–XVI.

<sup>17</sup> Пор.: Микитюк В.: Іван Франко та Омелян Огоновський: мовчання і діалог. Львів: ВЦ ЛНУ ім. Івана Франка, 2000. 187 с. (Франкознавчі студії; I).

<sup>18</sup> ГОРАК Р., ГОРАК І.: Дисертація. Листи Ватрослава Ягича до Івана Франка // Українське літературознавство. 2008. Вип. 70. С. 8.

<sup>19</sup> Франко І.: Зібрання творів у 50 т. Київ: Наукова думка, 1986. Т. 49. С. 254.

1890 року: „На днях я був у Відні і бачився з будущим автором передмови до моїх новел“<sup>20</sup>.

Тим часом Іван Франко продовжував працювати над дослідженням про Івана Вишенського і все ще сподівався отримати докторат у Львові, однак обставини склалися по-іншому і спровадили його до Чернівецького університету. У листі до М. Драгоманова від 7 грудня 1890 року Іван Франко писав:

*Даруйте, прошу, що я так пізно зібрався написати Вам і позвольте при тім щиро подякувати Вам за гарну передмову до моїх новел. Вона враз із моєю автобіографією буде видрукована, заким ще сей лист дійде до Ваших рук, і я швидко постараюсь прислати Вам пару екземплярів моєї книжки. А що не писав я Вам так довго, сьому ось яка причина. Скінчив я свою дисертацію про Вишенського<sup>21</sup>, вийшла величенька книжка в 300 сторін. Тоді сунувсь до університету Львівського, щоб допустили мене держати докторський екзамен. Показалося, що мені по новому розпорядженню міністеріальному<sup>22</sup> треба слухати ще один семестр лекцій (у мене досі було їх 7, а тепер треба 8). Подавсь я, щоб дозволили вписатися, – і сенат університетський не прийняв мене і не подав жодної причини, для чого не приймає. Прийшлося перенестися на університет Чернівецький, де мене не тільки прийняли, але дозволили так кінчити семестр, щоб прийти 2–3 рази на лекції, та й годі. Оце приходилось уже два рази бувати у Чернівцях. Я там записався на лекції Стоцького і Калужняцького, лекції обох сих професорів мені подобалися без порівняння ліпше, ніж лекції Огоновського, – все видно більш європейський метод науковий<sup>23</sup>.*

<sup>20</sup> Там само, с. 260.

<sup>21</sup> Франко І.: *Іван Вишенський і єго твори*. Львів: Накладом автора, 1895. 536 с.

**Тут і надалі, якщо не зазначено інакше, в авторських текстах та архівних документах примітки мої – Я. Л.**

<sup>22</sup> Після хвилі революцій 1848–1849 років почалися реформи в галузі гімназійної і вищої освіти. Австрійський філософ і відомий реформатор шкільної та університетської освіти Франц Екснер (Franz Serafin Exner, 1802–1853) розробив законопроект, який 30 вересня 1849 року набрав чинності як „Тимчасовий закон про організацію академічних установ“ (das Provisorische Gesetz über die Organisation der akademischen Behörden) і згідно з яким навчання на філософському факультеті тривало три, на теологічному і юридичному – чотири, на медичному – п'ять років. Згодом, у 1872 році, був виданий новий закон „Gesetz betreffend die Organisation der akademischen Behörden“, який замінив попередній (цей документ німецькою мовою і переклад на українську див. с. 21–28).

Детальніше див.: *Auf dem Weg zu einer „neuen Universität“. Die Zeit der Reformen 1849–1873*, in: *Stätten des Wissens. Die Universität Wien entlang ihrer Bauten 1365–2015* / hrsg. von Julia Rüdiger, Dieter Schweizer. Wien–Köln–Weimar: Böhlau Verlag, 2015. S. 139–146; *Aspekte der Bildungs- und Universitätsgeschichte: 16. bis 19. Jahrhundert* / hrsg. von Kurt Mühlberger, Thomas Maisel. Wien: WUV-Universitätsverlag, 1993. 440 S.

<sup>23</sup> Франко І.: *Зібрання творів у 50 т.* Київ: Наукова думка, 1986. Т. 49. С. 263–264.

Після завершення 8-го семестру у Чернівецькому університеті Іван Франко отримав 30 квітня 1891 року так званий абсолюторіум<sup>24</sup>, в якому зазначалися кількість відвіданих семестрів, навчальні дисципліни з тижневою кількістю годин, а також обов'язкова відмітка про академічну поведінку студента відповідно до встановлених норм і правил. На основі цього документа Іван Франко мав цілковите право клопотати про здобуття докторату в будь-якому університеті Австро-Угорщини без додаткового навчання упродовж одного чи більше семестрів, відвідування лекцій чи семінарів тощо.

З цим важливим документом Іван Франко вирушить згодом до Відня. Нижче подано німецькомовний текст оригіналу (на бланку латинською мовою, заповнений рукою) і переклад на українську.

### Per semestre hibernum anni 1890/91.

in C. R. Universitate has lectiones se frequentaturum professus est.

| Index<br>scholarum et nomina<br>magistrorum                | Quot per<br>hebdom.<br>horas scholae<br>habitae sint | Receptum<br>nomen<br>testatur<br>quaestor | Receptum<br>nomen<br>testantur<br>magistri |
|--|--|---|--|
| Altslovenische Grammatik                                   | 3  | –   | Kaluzniacki                                |
| Einführung in das Studium d[er]<br>Mythologie d[er] Slawen | 2  | –   | Kaluzniacki                                |
| Lautlehre d[es] Ruthenischen                               | 2  | –   | Stocki                                     |

<sup>24</sup> Академічна довідка (свідоцтво) про закінчення університету без отримання диплома. Див.: *Meyers Großes Konversations-Lexikon*. Leipzig, 1905. Bd. 1. S. 54.

Як зазначають дослідники Р. Горак і Я. Гнатів, „доля цього документа невідома. В архівах Віденського університету він відсутній“ (ГОРАК Р., ГНАТИВ Я.: *Іван Франко. Книга шоста. В поті чола*. Львів: Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2005. С. 406). Проте під час дослідження архівних матеріалів Франкіани було встановлено, що у відділі рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка зберігається виписка з університетського матрикула Івана Франка під час його навчання у Чернівецькому університеті (ф. 3, спр. 2416, арк. 29), у якій зазначено дату видачі абсолюторіума – 30 квітня 1891 року. Переклад цього документа на українську мову опублікований у книзі *Іван Франко. Документи і матеріали: 1856–1965* (Київ, 1966, с. 151). З іншого боку, усі докторанти після завершення студій і здобуття докторату, як правило, отримували назад свої документи на посвідчення особи чи кваліфікації (свідоцтво про народження, атестат зрілості та ін.). Є випадки, що такі документи донині зберігаються у дисертаційній справі в архіві Віденського університету, як наприклад: Віктор Левицький (свідоцтво зрілості; свідоцтво про народження і хрещення), Іван Мірчук (свідоцтво про хрещення) та ін.

|   |   |   |        |
|---|---|---|--------|
| Geschichte d[er] ukrainischen Literatur d[es] 19. Jahrhunderts bis Szewczenko | 3 | – | Stocki |
|---|---|---|--------|

| Quotus fortasse in auditorio locus assignatus sit | Didactrum solutum aut immunitatem ligitime comprobata testatur quaestor | Scholas frequentatas testantur magistri | Adnotata   |
|---|---|---|--|
| –   | 10 fl. 50 kr. Schärf <sup>25</sup>                                      | Kaluzniacki                             | Mit Leg. d. H. k. k. ak. Senates v[om] 27 / XI 1890 Z. 109. 27 / XI [18]90. Schärf |
| –   |   | Kaluzniacki                             |  |
| –   |   | Stocki                                  |  |
| –   |   | Stocki                                  |  |

Absolutorium ausgefolgt.  
Czernowitz 30. April 1891

Wrobel,  
dz. Decan

[Перша сторінка університетського матрикулу Івана Франка]

У зимовому семестрі 1890/91 року буде відвідувати  
в і.-к. університеті такі лекції:

| Перелік лекцій і прізвища викладачів               | Кількість годин на тиждень | Підтвердження запису квестором | Підтвердження запису викладачем |
|--|----------------------------|--------------------------------|---------------------------------|
| Старословенська граматики                          | 3                          | –                              | Калужняцький                    |
| Вступ до вивчення слов'янської міфології           | 2                          | –                              | Калужняцький                    |
| Українська фонетика                                | 2                          | –                              | Стоцький                        |
| Історія української літератури XIX ст. до Шевченка | 3                          | –                              | Стоцький                        |

<sup>25</sup> Hermann Schärf, k. k. Universitätsquästor in Czernowitz (укр.: Герман Шерф, і.-к. університетський квестор у Чернівцях).

## [Друга сторінка університетського матрикулу Івана Франка]

| Визначене місце в аудиторії | Підтвердження сплати за навчання або законне звільнення [від сплати], засвідчене квестором | Підтвердження викладача про відвідування лекцій | Примітки  |
|-----------------------------|--|---|---|
| -                           | 10 фл. і 50 кр.<br>Шерф  | Калужняцький                                    | На підставі ухвали сенату № 109 від 27. XI. 1890 р. [звільнений від плати за навчання] 27. XI. 1890 р. Шерф |
| -                           |  | Калужняцький                                    |   |
| -                           |  | Стоцький  |   |
| -                           |  | Стоцький  |   |

Абсолюторіум видано.  
Чернівці, 30 квітня 1891 року

Вробель,  
декан

\*\*\*

Отримання ученого ступеня доктора філософії (та інших наук) було на той час врегульоване розпорядженням Міністерства освіти від 15 квітня 1872 року, яке складалося з трьох розділів і, таким чином, встановлювалися вимоги до кандидата, поетапний порядок апробації дисертації, складання строгих екзаменів і, завершального етапу, промоції – урочистого акту присвоєння ступеня доктора філософії, права чи медицини, а також офіційні такси за послуги рецензентів, екзаменаторів і за промоцію. Так, для порівняння: за складання двох рігорозів треба було сплатити 60 гульденів: 40 – за двогодинний екзамен і 20 – за одногодинний, що в перерахунку на євровалюту становить сьогодні приблизно 1224 €<sup>26</sup>.

<sup>26</sup> Гульден (нім. *gulden* – золотий) – золота монета, відкарбована вперше в Німеччині на початку XIV ст. на зразок флорина і була основним платіжним засобом до XVI ст. В Австрії – срібна монета з 1753 до 1892 року на підставі монетної конвенції 1857 року австро-угорська грошова одиниця – гульден (флорин) дорівнювала 100 крейцерам. У 1892 році на заміну гульдену прийшла крона (1 гульден = 2 крони) і відтоді емісія гульдена більше не проводилася, проте він залишався в обігу до 1899 року. Гульдени також називалися флоринами, ринськими, левами, золотими або злотими ринськими.

Для науковців і дослідників наукової кар'єри численних представників української інтелігенції – це доволі важливий документ для вивчення архівних матеріалів і їх правильного тлумачення, коли йдеться саме про здобуття докторату у Віденському або в іншому університеті Австрії чи коронних земель Австро-Угорщини. Варто тут відразу зазначити, що публічного захисту дисертації в нашому сьгоднішньому (чи ще радянському) розумінні не було: після успішної апробації наукового дослідження і складання строгих екзаменів відбувалася урочиста промоція за участю ректора університету, декана (або ж усіх чотирьох деканів) професорської колегії, звичайного професора як промоутера заходу, нотаріуса (тільки у Віденському університеті) і, звісно, нових докторів, на якій оголошували їм присвоєння ученого ступеня доктора і вручали дипломи.

Нижче подано витяг із цього розпорядження (3-й розділ), так званий „Rigoroſen-Ordnung für die philoſophiſche Facultät“, в оригіналі і в перекладі на українську мову.

Jahrgang 1872.

143

**Reichsgesetzblatt**

für die

**im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder.**

XXII. Stück. – Ausgegeben und versandt am 27. April 1872.

57.

**Verordnung des Ministers für Cultus und Unterricht vom  
15. April 1872,**

durch welche für die Universitäten der im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder bezüglich der Erlangung des Doctorates an den weltlichen Facultäten neue Bestimmungen erlassen werden.

Auf Grund der mit Allerhöchster Entschlieſung vom 11. April 1872 ertheilten Ermächtigung erlasse ich für die Universitäten der im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder bezüglich der Erlangung des Doctorates an den weltlichen Facultäten die nachfolgenden Bestimmungen.

Stremayr m.p.

[...]

**III.**

**Rigoroſen-Ordnung für die philoſophiſche Facultät.**

**§ 1.** Zur Erlangung des Doctorates an der philoſophiſchen Facultät einer Universität der im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder ist die Vorlage ei-

ner wissenschaftlichen Abhandlung und die Ablegung zweier strengen Prüfungen (Rigorosen) erforderlich.

Die Zulassung hiezu ist von dem Nachweise abhängig, daß der Candidat eine in- oder ausländische Universität als ordentlicher immatriculirter Hörer durch drei Jahre besucht habe. Die ausnahmsweise Zulassung solcher Candidaten, welche diesen Nachweis nicht zu liefern vermögen, kann auf Antrag des betreffenden Professoren-collegiums von dem Unterrichtsminister gestattet werden.

**§ 2.** Die geschriebene oder gedruckte Abhandlung hat ein frei gewähltes Thema aus einem der dem Bereiche der philosophischen Facultät angehörigen Fächer zu behandeln und soll den Beweis liefern, daß der Candidat über den gewählten Gegenstand sich gründlich unterrichtet habe und ihn mit Selbständigkeit des Urtheils und in angemessener Form zu behandeln wisse.

**§ 3.** Die vorgelegte Abhandlung wird von dem Professorendecane zwei Referenten zur Begutachtung zugewiesen und zwar den ordentlichen Professoren und in deren Ermanglung den außerordentlichen Professoren des betreffenden Faches, oder endlich den ordentlichen Professoren jenes Faches, dem die Abhandlung nach ihrem Inhalte zunächst steht.

Sind mehr als zwei ordentliche Professoren des betreffenden Faches vorhanden, so alterniren sie in der Begutachtung.

Der Decan bestimmt für die Prüfung des wissenschaftlichen Werthes der Abhandlung einen entsprechenden Zeitraum.

**§ 4.** Die zur Prüfung der Abhandlung berufenen Professoren erstatten ein motivirtes schriftliches Gutachten über dieselbe und sprechen aus, ob der Candidat zu den strengen Prüfungen zuzulassen sein oder nicht.

Stimmen beide Referenten in ihrem Urtheile überein, so verkündet der Decan ihren Anspruch dem Candidaten; widersprechen sie sich aber in ihrem Urtheile, so ist der Ausspruch über die Zulassung des Candidaten dem Professoren-collegium vorbehalten.

**§ 5.** Von den beiden strengen Prüfungen umfaßt die eine:

A. Die Philosophie (Inhalt und Umfang dieser Prüfung wird mit Rücksicht auf die Fachgruppe, welcher die schriftliche Abhandlung des Candidaten angehört, zu bestimmen sein);

die zweite

B. nachfolgende Fachgruppen und zwar nach der Wahl des Candidaten entweder:

a) Geschichte in Verbindung mit der griechischen oder lateinischen Philologie, oder

b) classische Philologie in Verbindung mit der Geschichte der alten Welt, oder

c) Mathematik und Physik oder einen dieser beiden Gegenstände in Verbindung mit Chemie, oder endlich

d) einen Zweig der beschreibenden Naturwissenschaften (Zoologie, Botanik oder Mineralogie) in Verbindung mit einem der sub c) aufgeführten Gegenstände.

Außerdem bildet auch das specielle wissenschaftliche Gebiet, welchem das in der vorgelegten Abhandlung gewählte Thema angehört, wenn dasselbe nicht ohne-

hin schon Gegenstand einer der beiden strengen Prüfungen ist, einen Bestandtheil der von dem Candidaten abzulegenden Fachgruppenprüfung.

**§ 6.** Der Professorendecan führt in der Prüfungscommission den Vorsitz. Im Verhinderungsfalle wird er von dem Prodecan vertreten.

Die Prüfungscommission besteht für jede strenge Prüfung außer dem Vorsitzenden aus mindestens zwei, im höchsten Falle aus vier Examinatoren, die in der Regel ordentliche Professoren der zu prüfenden Fächer sein müssen.

In Ermanglung oder Verhinderung eines solchen ist der außerordentliche Professor desselben Faches und bei dem Abgange eines solchen ein Professor des nächst verwandten Faches beizuziehen.

Als Examinatoren haben auch die Begutachter der vorgelegten wissenschaftlichen Abhandlung, und zwar für jene strenge Prüfung einzutreten, bei welcher in Gemäßheit des §. 5 das Fach der Abhandlung Prüfungsgegenstand ist.

Der Vorsitzende als solcher ist zwar berechtigt, aber nicht verpflichtet, zu prüfen.

Wo noch Doctorendecane bestehen, haben auch diese das Recht, an den Rigorosen theilzunehmen, zu prüfen und abzustimmen.

**§ 7.** Die strengen Prüfungen sind öffentlich abzuhalten; die Dauer jener Prüfung, bei welcher der Candidat seine Kenntnisse aus dem wissenschaftlichen Gebiete der Abhandlung darzulegen hat, beträgt zwei Stunden, die der anderen Prüfung eine Stunde.

Der Abstimmung und Schlußfassung geht eine Besprechung über das Ergebnis der Prüfung voraus.

Die Abstimmung von Seite jedes Mitgliedes erfolgt sodann auf Grundlage des Gesamtergebnisses der Prüfung.

Der Ausspruch der Prüfungscommission erfolgt durch Stimmenmehrheit mit dem Calcül „ausgezeichnet“, „genügend“ oder „ungenügend“.

**§ 8.** Die strengen Prüfungen können in beliebiger Reihenfolge, müssen aber beide an derselben Universität abgelegt werden.

Von letzterer Bestimmung kann nur in besonders rücksichtswürdigen Fällen der Unterrichtsminister nach Einvernehmung der betreffenden Professorencollegien Ausnahmen gestatten.

**§ 9.** Die Bestimmung der Intervalle zwischen den beiden strengen Prüfungen ist dem Candidaten freigestellt.

Wird jedoch ein Candidat bei einer strengen Prüfung reprobirt, so hat ihm die Prüfungscommission den Termin zur Wiederholung dieser Prüfung auf nicht weniger als drei Monate zu bestimmen. Wird er hiebei abermals reprobirt, so ist nur noch eine Wiederholung des Rigorosums, und zwar nicht vor Ablauf eines Jahres zufällig.

Bei nochmaliger (dritter) Reprobation ist der Candidat von der Erlangung des philosophischen Doctorates an einer Universität der im Reichsrathe vertretenen Länder, wie auch von der Nostrification eines im Auslande erworbenen Doctordiploms für immer ausgeschlossen.

**§ 10.** Die Taxe für die Prüfung der vorgelegten Abhandlung beträgt 20 fl., die für das zweistündige Rigorosum 40 fl. und die für das einstündige 20 fl. österr. Währung.



Die Taxe für die Beurtheilung der Abhandlung wird zwischen den Begutachtern derselben zu gleichen Theilen getheilt.

Von der Rigorosumstaxe per 40 fl. erhält jeder Betheiligte 6 fl. und der Universitätskanzleifond 4 fl. österr. Währung, von jener per 20 fl. erhält jeder Betheiligte je 3 fl. und der Universitätskanzleifond 2 fl. österr. Währung.

Der Vorsitzende erhält, wenn er zugleich Fachexaminator ist, die doppelte Taxe.

Die Verwendung des sich hiernach etwa ergebenden Restes dieser Taxbeträge bleibt der Bestimmung des Professorencollegiums vorbehalten.

**§ 11.** Die Einzeltaxbezüge haben die Natur von Präsenzgeldern und können daher nur für die wirkliche Function in Anspruch genommen werden. Ist ein Commissionsmitglied aus was immer für einem Grunde hieran verhindert, so hat der Decan für dessen Ersatz nach den Bestimmungen des §. 6 zu sorgen. Ist dieß nicht mehr thunlich, die Abhaltung des Rigorosums mit den übrigen Commissionsmitgliedern aber doch noch möglich, so gelangt der erledigte Taxbetrag zur Verwendung nach dem Schlußsatze des §. 10.

**§ 12.** Die Promotion erfolgt unter dem Vorsitze des Rectors und im Beisein des Decans des Professorencollegiums durch einen ordentlichen Professor (per turnum) als Promotor in Form der herkömmlichen Sponsionen.

In Wien erfolgt jedoch die Promotion vorläufig noch wie bisher unter Mitwirkung des Rectors, Kanzlers, der vier Doctorendecane und des Notars der Facultät.

**§ 13.** Die Promotionstaxe beträgt an allen österreichischen Universitäten (mit Ausnahme Wiens) 30 fl. österr. Währung.

Hievon beziehen (außer Wien) der Rector 15 fl., der Decan und Promotor je 5 fl. In Wien bleibt es für sämmtliche Mitwirkende vorläufig bei den bisherigen Bezügen.

Ferners sind von dieser Taxe 5 fl. an den Universitätskanzleifond abzuführen, aus welchem die an den verschiedenen Universitäten bisher bestehenden Zahlungen für die Ausfertigung des Diploms und die bisherigen Bezüge des Kanzleipersonales und der Dienerschaft zu bestreiten sind, mit Ausnahme solcher Bezüge, welche für specielle Functionen bei nunmehr entfallenden Feierlichkeiten des Promotionsactes in Anlaß kamen.

**§ 14.** An jenen Universitäten, an welchen bisher feierliche Promotionsformen üblich waren, bleibt es dem Candidaten freigestellt, statt der einfachen diese feierliche Promotionsform gegen die hiefür üblichen Einrichtungen für sich in Anspruch zu nehmen. Doch kommt der im vorigen Paragraphe bestimmte Taxbetrag auch in diesem Falle zu der dort angeordneten Verwendung und Vertheilung.

**§ 15.** Die bisher bei der Promotion an einigen Universitäten von den Doctoranden zu entrichtenden Zahlungen an Witwensosietäten oder Doctorencollegien der Facultäten bleiben vorläufig unberührt.

**§ 16.** Diese Rigorosenordnung tritt mit Beginn des Studienjahres 1872/3 in Kraft.

Einem Candidaten jedoch, welcher sich zum Zwecke der Erlangung des philosophischen Doctorates bereits einer oder zweien strengen Prüfungen auf Grundlage der bisher giltigen Normen unterzogen hat, bleibt es während eines Zeitraumes von zwei Jahren vom Beginne der Wirksamkeit dieser Verordnung anheimgestellt,

den Prüfungsact entweder nach diesen oder nach den Bestimmungen der neuen Rigorosenordnung abzuschließen.

Nach Ablauf der erwähnten Zeitfrist jedoch treten letztere ausnahmslos in Wirksamkeit.

§ 17. Entscheidet sich der Candidat für die Fortführung des Prüfungsactes nach der neuen Rigorosenordnung, so hat er, bevor er zur weiteren Prüfung zugelassen wird, eine im Sinne dieser Rigorosenordnung verfaßte Abhandlung vorzulegen.

Wird er auf Grundlage derselben zur Fortsetzung des Prüfungsactes zugelassen, so hat das Professorencollegium eine Ergänzungsprüfung, und zwar in der Weise anzuordnen, daß hiedurch das bereits Geleistete zu dem Ausmaße jener Anforderungen ergänzt wird, welche nach den Bestimmungen der neuen Rigorosenordnung an den Candidaten gestellt werden<sup>27</sup>.

1872 р.

143

**Імперський вісник законів  
для  
представлених в Імперській раді королівств і земель.  
Частина XXII. – Видано і розіслано 27 квітня 1872 року.**

57.

**Розпорядження Міністра освіти  
від 15 квітня 1872 р.,**

який затверджує нові норми щодо отримання докторського ступеня на світських факультетах університетів королівств і земель, представлених в Імперській раді.

На підставі повноважень, наданих мені Найвищою резолюцією від 11 квітня 1872 року, я встановлюю такі вимоги для університетів королівств і земель, представлених в Імперській раді, щодо отримання докторського ступеня на світських факультетах.

Штремайр

[...]

III.

**Порядок складання екзаменів на ступінь доктора  
для філософського факультету**

§ 1. Щоб отримати докторський ступінь на філософському факультеті університету королівств і земель, представлених в Імперській раді, необхідно подати наукове дослідження<sup>28</sup> і скласти два строгі екзамени (Rigorosen).

Для допуску до них кандидат повинен надати підтвердження, що він відвідував вітчизняний або іноземний університет у статусі звичайного студента протягом трьох років. За заявою відповідної колегії професорів Міністр

<sup>27</sup> Матеріал використано за покликанням на сайті Австрійської національної бібліотеки. URL: <https://alex.onb.ac.at/cgi-content/alex?aid=rgb&datum=18720004&seite=00000143>

<sup>28</sup> Далі в тексті при перекладі німецького „Abhandlung“ послуговуюся словом „дисертація“.

освіти може дозволити винятковий допуск тим кандидатам, які не мають таких доказів.

**§ 2.** Написана чи надрукована дисертація повинна стосуватися вільно обраної теми з однієї зі спеціальностей, що належать до сфери філософського факультету, і засвідчувати, що кандидат ґрунтовно опрацював обраний предмет дослідження і зумів викласти його у належній формі, дотримуючись самостійності суджень.

**§ 3.** Декан-професор призначає двох рецензентів для оцінювання поданої дисертації, а саме ординарних професорів, а за їх відсутності – позаштатних професорів з відповідного фаху, або, в крайньому разі, ординарних професорів з того фаху, який найбільш споріднений з темою дослідження.

Якщо ординарних професорів відповідного фаху більше двох, то вони при рецензуванні чергуються.

Декан встановлює відповідний часовий термін для перевірки наукової цінності дисертації.

**§ 4.** Професори, призначені для перевірки дисертації, подають у кінці вмотивовану письмову рецензію і повідомляють, чи допускається кандидат до строгих екзаменів, чи ні.

Якщо обидва рецензенти єдині у своєму судженні, декан оголошує їхнє рішення кандидатів; якщо оцінки рецензентів різнитимуться, рішення щодо допуску кандидата до строгих екзаменів залишається за колегією професорів.

**§ 5.** З двох строгих екзаменів один включає:

А. Філософію (зміст і обсяг цього екзамену буде визначено з урахуванням предметної групи, до якої належить письмова дисертація кандидата);

другий

В. Наступні тематичні групи залежно від вибору кандидата:

а) історію разом з грецькою чи латинською філологією, або

б) класичну філологію разом з історією стародавнього світу, або

с) математику і фізику, або один з цих двох предметів разом з

хімією, або, нарешті,

д) галузь описових природничих наук (зоологія, ботаніка або мінералогія) разом з одним предметом із пункту с).

Крім того, частиною екзамену з тематичних груп, який складає кандидат, має бути спеціальна наукова галузь, до якої належить тема поданої дисертації, якщо вона не є предметом одного з двох строгих екзаменів.

**§ 6.** Очолює екзаменаційну комісію декан-професор. Якщо він не може бути присутнім на екзамені, його заміняє заступник.

Для кожного строгого екзамену екзаменаційна комісія складається щонайменше з двох, а максимально з чотирьох екзаменаторів, які зазвичай мають бути ординарними професорами з предметів, що екзаменуються.

У разі відсутності або неможливості участі в екзамені таких екзаменаторів, вони можуть бути замінені позаштатними професорами з того ж фаху або, в крайньому разі, професорами з найближчого спорідненого фаху.

Екзаменаторами можуть бути також рецензенти поданого наукового дослідження, насамперед на кожному строгому екзамені, предмет якого стосується теми дисертації (див. §5).

Голова комісії має право, але не зобов'язаний екзаменувати кандидата.

Там, де ще є декани-доктори, вони також мають право брати участь у строгих екзаменах, екзаменувати та голосувати.

**§ 7.** Строгі екзамени повинні проводитися публічно; тривалість екзамену, на якому кандидат має продемонструвати свої знання з наукової сфери дисертації, становить дві години, а другого екзамену – одну годину.

Голосуванню та остаточному рішенню передуює обговорення результатів екзамену.

Потім кожен член голосує за загальну оцінку екзамену.

Висновок екзаменаційної комісії визначається більшістю голосів з оцінкою «відмінно», «достатньо» або «незадовільно».

**§ 8.** Строгі екзамени можна скласти в будь-якому порядку, але обидва – в одному університеті.

В особливо важливих випадках Міністр освіти може дозволити винятки з останнього положення лише після консультації з відповідними колегами професорів.

**§ 9.** Кандидатові надається право визначати інтервали між двома строгими екзаменами.

Однак якщо кандидат не складає строгого екзамену, екзаменаційна комісія призначає дату повторного екзамену не швидше ніж через три місяці. Якщо повторний екзамен також не складено, то строгий екзамен дозволяється повторити лише ще один раз і виключно в межах одного року.

У разі повторного (третього) нескладання екзамену кандидатів назавжди забороняється здобуття ступеня доктора філософії в університетах країн, представлених у Імперській раді, а також нострифікація диплома доктора, отриманого за кордоном.

**§ 10.** Плата за перевірку поданої дисертації становить 20 австрійських флоринів, за двогодинний строгий екзамен – 40 фл., за одногодинний – 20 фл.

Гонорар за оцінку дисертації ділиться порівну між рецензентами.

Із плати за строгий екзамен у 40 фл. кожен учасник отримує 6 фл., а фонд канцелярії університету – 4 фл. австрійської валюти; із плати за строгий екзамен у 20 фл. кожен учасник отримує 3 фл., а фонд канцелярії університету – 2 фл. австрійської валюти.

Голова отримує подвійний гонорар, якщо він одночасно є екзаменатором.

Використання залишкової суми від плати за екзамен залишається на розсуд колегії професорів.

**§ 11.** Кожна плата має характер гонорару за присутність і тому видається лише за умови фактичного виконання функції. Якщо член комісії з будь-якої причини не може бути присутнім на екзамені, декан має замінити його згідно з положеннями §6. Якщо це неможливо, але строгий екзамен все ж можна провести з іншими членами комісії, то решта суми плати за екзамен використовується відповідно до останнього речення §10.

**§ 12.** Присудження наукового ступеня доктора наук здійснюється ординарним професором (*per turnum*), що виступає промоутером, у формі традиційного вручення під головуванням ректора та в присутності декана колегії професорів.

Натомість у Відні присудження наукового ступеня доктора наук відбувається, як і раніше, за участю ректора, канцлера, чотирьох деканів-докторів і нотаріуса факультету.

**§ 13.** Плата за присудження докторського ступеня в усіх австрійських університетах (за винятком Відня) становить 30 флоринів австрійської валюти.

З неї (крім Відня) ректор отримує 15 фл., декан і промоутер по 5 фл. У Відні плата для всіх учасників залишається на встановленому раніше рівні.

Крім того, 5 фл. з цієї плати перечислюється у фонд канцелярії університету, з якого мають бути сплачені досі чинні у різних університетах кошти за виготовлення диплома та винагороди персоналу канцелярії і службовцям, за винятком винагород за спеціальні функції під час церемоніального вручення диплома, які зараз не практикуються.

**§ 14.** У тих університетах, де збереглися церемоніальні форми присудження докторського ступеня, кандидат має право обирати замість звичайної цю церемоніальну форму з відповідними додатковими платами. Однак встановлена у попередньому абзаці сума плати і в цьому випадку застосовується з фіксованим використанням та розподілом.

**§ 15.** Виплати товариствам вдів чи колегіям докторів факультетів, які в деяких університетах належить здійснити докторантам під час присудження докторського ступеня, поки що залишаються незмінними.

**§ 16.** Цей Порядок складання екзаменів на ступінь доктора набуває чинності від початку 1872/3 навчального року.

Однак кандидат, котрий з метою здобуття ступеня доктора філософії уже складав один чи два строгі екзамени на основі раніше застосовуваних норм, може вільно скласти екзамени відповідно до положень старого чи нового Порядку складання екзаменів на ступінь доктора протягом двох років з моменту набуття чинності нового Порядку.

Після закінчення зазначеного періоду застосовуватимуться виключно норми нового Порядку.

**§ 17.** Якщо кандидат вирішить продовжити складання екзаменів згідно з новим Порядком, то перед допуском до наступного екзамену він повинен подати наукове дослідження, виконане відповідно до вимог цього Порядку складання екзаменів на ступінь доктора.

Якщо на цій підставі його буде допущено до продовження складання екзаменів, то колегія професорів повинна організувати додатковий екзамен у такий спосіб, щоб уже досягнуте кандидатом було доповнене в міру тих вимог, які висуваються до нього згідно з положеннями нового Порядку складання екзаменів на ступінь доктора.

\*\*\*

Півтора – два роки перед виїздом до Відня восени 1892 року були для Івана Франка надзвичайно напруженими і виснажливими як у науково-літературній діяльності, так і в сімейному житті. Омелян Огоновський категорично відмовився бути керівником, на його думку, „політичної“ („прошу, щоб то була справді література, а не політика“<sup>29</sup>) дисертації *Літературний рух русинів 1848 року*<sup>30</sup>. Робота над виданням збірки оповідань *В поті чола. Образки з життя робочого люду* з передмовою М. Драгоманова<sup>31</sup>, заснування нової серії *Літературно-наукова бібліотека*<sup>32</sup>, щоденна втомлива робота в газеті *Kurjer Lwowski*, створення *Русько-української радикальної партії*<sup>33</sup>, активна співпраця з М. Драгомановим і А. Кримським у науково-літературних і видавничих справах<sup>34</sup>, притягнення до судової відповідальності за публікацію праці Ф. Енгельса *Розвиток соціалізму від утопії до науки*<sup>35</sup> в українському перекладі Ю. Бачинського, сімейні клопоти (28 червня 1890 року народився третій син Петро, а 9 серпня 1892 року – дочка Анна), слабування дітей і його недуга (кон’юнктивіт), фінансові нестатки і перші серйозні непорозуміння з дружиною Ольгою, яка все частіше, як і Франкові однопартійці, настирливо наполягала завершити дисертацію і здобути місце праці в

<sup>29</sup> Із листа Івана Франка до Михайла Драгоманова від 23 листопада 1889 року, в якому він звертається за порадою і матеріалами та подає короткий виклад змісту майбутнього дослідження.

<sup>30</sup> Саме ця обставина спричинилася до вибору іншої теми про церковні пісні, а відтак і до зацікавлення постаттю відомого українського письменника-полеміста Івана Вишенського (близько 1550 – між 1621–1633). Праця Франка про „найважливіший пам’ятник уніатської літератури“ була опублікована під назвою *Духовна й церковна поезія на Сході й на Заході. Вступ до студій над „Богогласником“* (Записки НТШ, 1913, т. 113, с. 5–22). Див. також: Франко І.: *Зібрання творів у 50 т.* Київ: Наукова думка, 1983. Т. 39. С. 126–143.

<sup>31</sup> Франко І.: *В поті чола. Образки з життя робочого люду.* Львів: Накладом Ольги Франкової, 1890. 320 с.

<sup>32</sup> Пор.: Якимович Б.: *Іван Франко – видавець* // Іван Франко. Каталог книжкових видань. Львів: Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2005. С. 11–38; Якимович Б.: *Іван Франко – видавець: Книгознавчі та джерелознавчі аспекти.* Львів: Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2006. 691 с.

<sup>33</sup> Заснована у Львові 4 жовтня 1890 року з ініціативи Івана Франка, Михайла Павлика, Кирила Трильовського, Северина Даниловича, В’ячеслава Будзинівського, Євгена Левицького та ін.

<sup>34</sup> Див. листи до М. Драгоманова від 7 грудня 1890 р., 8 червня 1891 р., 22 серпня 1891 р., 18 вересня 1891 р., 15 лютого 1892 р., 5 квітня 1892 р., 28–30 липня 1892 р. та до А. Кримського від 9 грудня 1890 р., 4 листопада 1891 р., 29 листопада 1891 р., 21 травня 1892 р. та ін.

<sup>35</sup> Енгельс Ф., Лафарг П.: *Соціалізм утопійний і науковий* / переклав Ю. Б. Львів: Накладом редакції „Народа“, 1892. 16 с. (Пор.: Нахлік Є.: *Драгоманівець – клерикал – марксист: Іван Франко і батько та син Александер і Юліан Бачинські.* URL: <http://zbruc.eu/node/54917>).

гімназії чи університеті, та інші справи<sup>36</sup>, призводять до емоційного вибуху. В одному з листів до дружини Ольги (середина липня 1891 року) Іван Франко з болем і жалем скаржився:

*Щодо грошей і книжок, ти досить непотрібно читаєш мені нотацію. Я ж не просив твоїх грошей, а своїх, зароблених. І коли переплітаю книжки, то також не для самої потіхи, а щоби не псувались. А говори ти мені о відніманні хліба у дітей із-за переплетів книжок ти не маєш права, бо ж сама знаєш, що ти досі на дітей не дала ані копійки своїх грошей, а давав я свої тяжко зароблені (о тім, як тяжкі, ти, мабуть, не маєш доброго поняття) і давав завжди стільки, що жодне з них (і ти в додатку) не було ні голодне, ні голе. Скрупулятно ти рахуєш мої гроші, і коле тебе в очі кожаний переплет одної книжки, а про се ти ані разу не поміркуєш, чи є в мене сила тягти газетярську лямку, працювати рівночасно науково хоч трохи, няньчити дітей, вчитися докторату. Ти дивишся зверху на те, що я не кисну, не піддаюся, видаюся бодрим і веселим, не раз себе самого дурячи, хоч ясно бачу, що пам'ять моя тупіє, думок у голові не стає, що ідіотію і переміняюся в машину. І ніде мені відітхнути, ні з ким душу відвести, бо ти – се я давно побачив – не друг мені, а **супруга**, та й більш нічого. У нас у селі люди розуміють, що поверх певної ваги на коня класти не можна; у тебе нема того почуття міри. Ти пилиш мене за докторат, не бійся, я не ждав на твоє пиління, вчусь до нього, перероблюю греку і граматику старослов'янську, але по совісті тобі кажу, вчусь не для якої-небудь практичної цілі, а тільки щоби догодити твоїй дитинячій амбіції. Бо се я знаю **напевно**, і знаю від людей досить компетентних, що кафедри мені при жоднім австрійським університеті не дадуть – не для того, що я русин, а для того, що я «політично намаркований». Мусила б хіба Австрія перестати бути Австрією... І прошу тебе ще об одне: не пиши ані не говори мені нічого більше про докторат, бо кожде твоє говоріння відбирає мені всяку охоту до роботи, бо показує мені, для якої марної цілі я трачу свої сили<sup>37</sup>.*

Незважаючи, однак, на всі ці несприятливі обставини, Іван Франко, все ще в сумнівах, чи знадобиться йому докторат, вирушить невдовзі до Відня, про що повідомляє М. Драгоманова в листі від 28–30 липня 1892 року:

*Не знаю, що Ви скажете на план, котрий ми уложили удвох з жінкою. План сей такий, щоб узяти мені на півроку відпустку від «Кур'єра», поїхати у Відень, послухати лекцій Ягича і ще деяких професорів і зроби-*

<sup>36</sup> Докладніше див.: ГОРАК Р.: Бажав я для скованих волі... Біографія Івана Франка. Львів: Апріорі, 2015. С. 146–156.

<sup>37</sup> ФРАНКО І.: Зібрання творів у 50 т. Київ: Наукова думка, 1986. Т. 49. С. 283–284.

ти докторський екзамен. Правда, я й досі не знаю, на що мені той екзамен придасться, бо не сумніваюся, що навіть до приватної доцентури на Львівському університеті мене не допустять. Ну, та мені хотілось би пожити у Відні, повчитися у трохи розумніших людей, як Огоновський, і я рад се зробити тим більше, що редакція „Kurj[era]“ згоджується пустити мене, а може, вдасться навіть зробити таке arrangement: я буду робити і для „Kurj.“ часть тої роботи, яку роблю досі, і получати свій звичайний гонорар. А докторат поки що був би важний для мене хоч тим, що він дає права політичні (право голосування і вибираємості до парламентів)<sup>38</sup>.

\*\*\*

Іван Франко прибув до Відня, ймовірно, у п'ятницю, 7 жовтня 1892 року, про що можна судити з його листів до М. Драгоманова, зокрема, від 3 жовтня, у якому поет писав: „До Відня я їду в середу або в четвер, так що в усякім разі в п'ятницю, 7, б[іжучого] м[ісяця]. „Lalitavistar'u“ не купуйте, справді, лучче буде прочитати її у Відні“<sup>39</sup>, а в листі від 7 жовтня уже повідомляє адресатові про свій приїзд до столиці та адресу помешкання на Віплінгерштрассе, неподалік від головного корпусу університету:

*Вельмишановний добродію!*

*Отсе я вже в Відні. Адрес мій: Wien, 1, Wipplingerstrasse, N 26, 1 Stiege, 4 Stock. Дожидаюсь Вашого приїзду. „Народ“ перенесений до Коломиї. З коштами друку „Вікліфа“ вийшла справді помилка з боку друкаря – Вам приїдеться заплатити лиш 10 гульд[енів].*

*Здоровлю Вас щиро.*

*Ваш Ів. Франко.*

*Відень, 7/10 [18]92<sup>40</sup>.*

Цього ж дня Іван Франко написав відразу і дружині<sup>41</sup>, яка відповіла йому 9 жовтня з особливою радістю і сподіванням на швидкий докторат:

*Дорогий Татуся! Дуже мене урадувало, що ти так борзо написав мені. Не хочу бути невежливою і відповідаю, а разом сповнюю твої поручення. Рада була бим, щоби ти якнайскоріше зробив докторат і приїжджав до*

<sup>38</sup> Там само, с. 338.

<sup>39</sup> Там само, с. 350.

<sup>40</sup> Там само, с. 353.

<sup>41</sup> Цей лист, за твердженням Р. Горак і Я. Гнатів, не зберігся. Див.: ГОРАК Р., ГНАТІВ Я.: *Іван Франко. Книга шоста. В поті чола*. Львів: Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2005., с. 404.



нас. Введь тобі не конче сидіти там півроку до кінця курсу, я чула, що талановитий і спосібний може його зробити найдалі за два місяця, а на письменний – місяць. А ти будеш слухати викладів, час мине і знов ти вернеш з тим, з чим поїхав. Звісно, при інших роботах то єсть для тебе неможливе, але все-таки то єсть моє найбільше бажанє. Зрештою, в проваджені двох домів я не виджу особенної ріжниці, так що висловленє мого бажання не виходить з причини якогось вираховання [...]»<sup>42</sup>.

Після вихідних днів Іван Франко поспішав до університету, бо до 10 жовтня потрібно було зареєструватися на відвідування лекцій у зимовому семестрі 1892/93 навчального року. Для цього він заповнив реєстраційний формуляр студента (індекс), німецькою мовою так званий *Nationale*<sup>43</sup>, в якому вказувалися особисті відомості, пере-

<sup>42</sup> Подається за виданням: *Листи Ольги Хоружинської до Івана Франка (1892–1914 рр.)* // Науковий вісник Музею Івана Франка у Львові. Львів: Каменяр, 2003. Вип. 3. С. 173–236. Публікацію листів підготувала старший науковий співробітник відділу рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка Лариса Чернишенко (пор. також: *Листи Ольги Хоружинської до Івана Франка* // Науковий вісник Музею Івана Франка у Львові. Львів: Каменяр, 2001. Вип. 2. С. 145–208).

<sup>43</sup> Цей термін використовувався у діловій австрійській мові, здебільшого в університетах для зарахування студентів на навчання. До переходу на електронний запис (1967/68 рр.) у Віденському університеті існувало три форми студентських записів (реєстрів): 1) Головний або ректорський іменний реєстр (1377–1916/17). 2) Навчальні каталоги (1797–1848): це була інша форма студентських записів, запроваджені у 1797/98 роках і лише частково збережені, які професори мали вести окремо для кожного зі своїх курсів. Оскільки студент відвідував кілька лекційних курсів або вправ упродовж семестру, тому відстежувати курс навчання окремих осіб таким методом було, природно, надзвичайно трудомістким і виснажливим заняттям. 3) Індеси, тобто реєстраційні формуляри (*Nationalen*, 1850–1966/67), у яких записувалися біографічні дані (ім'я, місце та дата народження, віросповідання, адреса проживання, ім'я та рід діяльності батька чи опікуна, попередній навчальний заклад чи відвідані лекції, а також перелік лекційних курсів і семінарів, які студент мав намір відвідувати впродовж семестру). Навчальні каталоги та індеси впорядковані посеместрово в алфавітному порядку за прізвищем студента. 4) Дисертаційні справи (нім. *Rigorosenakten*) (заяви і життєпис дисертанта, протоколи строгих екзаменів, відгуки про дисертацію та ін.). З огляду на такий ретельний і дисциплінований порядок ведення реєстрації усіх студентів і докторантів в архіві Віденського університету зберігаються надважливі документи до життєвої біографії та наукової кар'єри кожного, хто хоча б один семестр навчався чи мав намір відвідувати лекції і семінари. У цьому контексті архів є безцінним джерелом для вивчення творчого шляху також багатьох представників української еліти, особливо на зламі XIX і XX століть.

Пор.: WYTRZENS, GÜNTHER: *Ivan Franko als Student und Doktor der Wiener Universität*, in: *Wiener Slavistisches Jahrbuch*. Wien, 1960. Bd. 8. S. 228–241; Лопушанський Я.: *Осман Груцай – студент і доктор Віденського університету* // *Acta Philologica*. Дрогобич, 1995. Vol. 1. С. 30–37; SIMONEK, STEFAN: *Marko Čeremšyna als Student der Universität Wien und als Erzähler in der Tradition Arthur Schnitzlers*, in: *Österreichische Osthefte*. 1997. Bd. 39. S. 487–508; Лопушанський Я.: *Правничі студії і художня творчість Мелетія Кічури в австрійській столиці* // *Компаративні дослідження австрійсько-українських літературних, мовних та культурних контактів*. Т. 9: Віденський період у житті і творчості Мелетія Кічури / упор., наук. ред. Я. Лопушанського та О. Радченка. Дрогобич: Посвіт, 2022. С. 15–47; Лопушанський Я.: *Славістичні студії Олександра Колесси у Віденському університеті в контексті україн-*

лік лекційних курсів і семінарів, кількість тижневих годин та прізвище доцента. Цим архівним документом, датованим 10 жовтня 1892 року, німецькомовний текст якого із збереженням усіх лексичних та орфографічних особливостей і його переклад на українську мову подається нижче, розпочинається Віденська Франкіана.

Facultät philosophische

Anzahl der Semester 9

**NATIONALE.**

h 699

|  |  |
|--|--|
| Vor- und Zuname des Studierenden:  | Iwan Franko  |
| Vaterland und Geburtsort:  | Galizien, Nahujuowice  |
| Muttersprache, Alter:  | ukrainisch (kleinrussisch)<br>geb. 1856 (36 Jahre alt)         |
| Religion, welchen Ritus oder Konfession:   | griechisch-katholisch  |
| Wohnung des Studierenden:  | I. Wipplingerstrasse 26, I Stiege,<br>4 Stock, Thür 29         |
| Vorname, Stand und Wohnort seines Vaters:  |  |
| Name, Stand und Wohnort seines Vormundes:  |  |
| Bezeichnung der Lehranstalt, an welcher der Studierende das letzte Semester zugebracht:              | Czernowitz   |
| Genießt ein Stipendium verliehen von   | (Stiftung) im Betrage von fl. ___kr.<br>unter dem _____ 18 ___ |
| Anführung der Grundlage, auf welcher der Studierende die Immatrikulation oder Inskription anspricht: | Absolutorium   |

**Verzeichnis der Vorlesungen, welche der Studierende zu hören beabsichtigt.**

| <b>Gegenstand der Vorlesung</b>   | <b>Wöchentliche Stunden-zahl derselben</b> | <b>Name des Dozenten</b> | <b>Eigenhändige Unterschrift des Studierenden, zugleich Bestätigung des Empfanges der Legitimations-Karte</b> |
|---|--|--------------------------|---|
| Geschichtl[ich]-methodol[ogische] Einleitung in d[as] Stud[ium] der slav[ischen] Philologie | 4  | Dr. V. Jagić             |   |

|  |   |                   |   |
|--|---|-------------------|---|
| Ausgewählte Punkte aus der Grammatik der slav[ischen] Sprachen | 2 | ders[elbe]        |   |
| Uebungen im slav[ischen] Seminar                               | 2 | ders[elbe]        |   |
| Altslovenische Grammatik                                       | 3 | Dr. Fr. Pastrnek  |   |
| Völkerstämme Oesterreichs                                      | 2 | Dr. Paulitschke   |   |
| Uebungen in der Handschriftenkunde                             | 2 | Dr. Přibram       |   |
| Methodik der Geschichtsforsch[ung]                             | 2 | Dr. Mühlbacher    |   |
|  |   |                   | <i>Iwan Franko</i>  |
|  |   | <i>Fr. Müller</i> |   |
|  |   |                   | K. k. Univ[ersitäts]-<br>Quästur<br>10. Oct. [18]92<br>Wien <sup>44</sup> |

*Liquidirung der Quästur.*

Von der Bezahlung des Collegiengeldes <sup>halb</sup> Matrikel- und Stempelgebühr... 5 fl .... kr.

befreit laut Bescheid vom 189\_, Z <sup>ganz</sup> Collegiengeld ..... 13 fl. 65 kr.  
Zusammen ..... 18 fl. 65 kr.<sup>45</sup>

Факультет: філософський

Кількість семестрів 9

h 699

**Реєстраційний формуляр (Індекс)**

|  |  |
|--|--|
| Ім'я і прізвище студента:                | Іван Франко  |
| Батьківщина і місце народження:          | Галичина, Нагуєвичі  |
| Рідна мова, вік:                         | українська (малоруська)<br>нар. 1856 (36 років)            |
| Релігія, якого обряду чи віросповідання: | греко-католицька   |
| Адреса проживання студента:              | І. Віплінгерштрассе 26, 1-й<br>під'їзд, 4-й поверх, кв. 29 |
| Ім'я, стан і місце проживання батька:    |  |

<sup>44</sup> Аббревіатура k.k., K.K. (kaiserlich-königlich, укр. – імператорсько-королівський) використовувалася в Австрійській імперії як обов'язковий атрибут для позначення органів влади і державних установ. Після утворення Австро-Угорської монархії (1867) було запроваджено ще одне позначення – k. u. k. (kaiserlich und königlich, укр. – імператорський і королівський) – для спільних органів влади і державних установ обох частин монархії.

<sup>45</sup> Archiv der Universität Wien. Nationale der Studierenden der Philosophischen Fakultät. Wintersemester 1892/93. Buchstaben A-L. Phil. Nat. 152.

|   |  |
|---|--|
| Прізвище, стан і місце проживання опікуна:  |  |
| Назва навчального закладу, в якому студент закінчив останній семестр:   | Чернівці   |
| Отримує стипендію призначена.....   | (пожертву) в розмірі fl. ___ kr.<br>від _____ 18.... |
| Підстава, на основі якої студент просить про зарахування [в університет] чи реєстрацію [для відвідування лекцій]: | Абсолюторіум   |

### Перелік лекцій, які студент має намір відвідувати

| Предмет лекції   | Тижнева кількість годин | Прізвище доцента  | Власноручний підпис студента і підтвердження про отримання легітимаційної картки |
|--|-------------------------|-------------------|--|
| Історико-методологічний вступ до вивчення слов'янської філології | 4                       | д-р В. Ягіч       |  |
| Вибрані питання з граматики слов'янських мов                     | 2                       | той самий         |  |
| Вправи у славістичному семінарі                                  | 2                       | той самий         |  |
| Старословенська грамика  | 3                       | д-р Ф. Пастрнек   |  |
| Етнічні групи Австрії  | 2                       | д-р Паулічке      |  |
| Вправи з рукописознавства  | 2                       | д-р Пршібрам      |  |
| Методика історичних досліджень                                   | 2                       | д-р Мюльбахер     |  |
|  |                         |                   | <i>Іван Франко</i>   |
|  |                         | <i>Фр. Мюллер</i> |  |
|  |                         |                   | і.-к. квестура університету<br>10 жовтня 1892 р.<br>Відень                       |

### Погашення обов'язкових платежів

Від сплати екзаменаційного збору <sup>наполовину</sup> *Вступний внесок і гербовий збір*  
<sup>повністю</sup> *5 fl. .... kr.*

звільнений згідно з розпорядженням *Екзаменаційний збір: 13 fl. 65 kr.*  
від 189\_ Ч. *Разом: 18 fl. 65 kr.*

Не варто переповідати увесь зміст індексу, кількість обов'язкових платежів тощо, зазначу лише деякі огріхи, які трапилися при

перекладі на українську мову в попередніх дослідженнях. Так, наприклад, у приват-доцента Пастрнека Іван Франко відвідував курс під тогочасною назвою „Старословенська граматики“, а не „Старослов'янська граматики“, у проф. Ягіча – „Вибрані питання з граматики слов'янських мов“, а не „Вибрані глави з граматики південнослов'янської мови“, у проф. Пршібрама – „Вправи з рукописознавства“, а не „Вправи над слов'янськими рукописами“<sup>46</sup> тощо.

Уже наступного дня, 11 жовтня, Іван Франко напише до дружини Ольги:

*... Я сьогодні записався вже на університет. Заплатив 18 [гульденів] 65 к[рейцерів]. Декан<sup>47</sup> прийняв мене дуже ласкаво і казав зараз перекладати письменну роботу, а також усе, що було друківано з моїх наукових праць, запевняючи, що все буде швидко зроблене. Значить, жду тільки на приїзд Ягіча, а тим часом кінчу роботу про буддійську легенду і, може, предложу її по-німецьки, а „Ів. Вишенського“ по-руськи так, як є... Покидати лекції і сидіти дома нема ніякої цілі; я ж тут записуюсь на університет не для самого докторського титулу, а також для того, щоби справді щось скористати в науці і познайомитися з ученими людьми<sup>48</sup>, котрих знайомість може мені бути більш придатною, ніж сам титул докторський<sup>49</sup>.*

Цього ж дня, 10 жовтня 1892 року, після процедури іматрикуляції (зарахування студента до університету) Іван Франко отримав тимчасове посвідчення, оригінал (друкований бланк, заповнений

<sup>46</sup> У праці Р. Горака та Я. Гнатіва неправильно подано німецькомовні назви предметів: *Ausgewählte Punkte aus der Grammatik der südslavischen Sprachen*, має бути: *Ausgewählte Punkte aus der Grammatik der slav[ischen] Sprachen*; *Übungen im der Handschriftslavische*, має бути: *Übungen in der Handschriftenkunde* (див.: ГОРАК Р., ГНАТІВ Я.: *Іван Франко. Книга шоста. В поті чола*. Львів: Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2005. С. 406–408).

<sup>47</sup> Ректором Віденського університету в 1892/93 академічному році був Ернст Людвіг (Ernst Ludwig, 1842–1915), австрійський вчений-хімік. Серед його основних праць – *Медична хімія та Підручник з хімії для фармацевтів-практикантів*. Він поставив судову медицину на наукову основу, засновану на медичній хімії.

Див.: *Biographisches Lexikon hervorragender Ärzte des neunzehnten Jahrhunderts* / hrsg. von Leopold Pagel. Berlin–Wien: Urban & Schwarzenberg, 1901; *Österreichisches biographisches Lexikon 1815–1950*. Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften. Wien–Graz: Böhlau, 1954.

Деканом філософського факультету в 1892/93 навчальному році був Фрідріх Мюллер (Friedrich Müller, 1834–1898), відомий австрійський мовознавець, у галузі сходознавства і порівняльного мовознавства зокрема. Досліджував хаміто-семітські мови і впровадив у філологічну науку це поняття. Старший брат відомого гебраїста і багаторічного директора університетської бібліотеки в Граці Алоїса Мюллера (Alois Müller, 1835–1901).

Див: BITTNER, MAXIMILIAN: *Müller, Friedrich*, in: *Allgemeine Deutsche Biographie* / hrsg. von der Historischen Kommission bei der Bayerischen Akademie der Wissenschaften. München, 1906. Bd. 52. S. 500–503.

<sup>48</sup> Виділення моє. – Я. Л.

<sup>49</sup> ФРАНКО І.: *Зібрання творів у 50 т.* Київ: Наукова думка, 1986. Т. 49. С. 354.

рукою) якого зберігається сьогодні у відділі рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України (ф. 3, спр. 2416, арк. 15). Переклад і фотокопія цього документу були опубліковані у книзі *Іван Франко. Документи і матеріали: 1856–1965* (Київ, 1966, с. 159–160). Нижче подано німецькомовний текст посвідчення і його переклад на українську мову<sup>50</sup>:

### Provisorischer Aufnahmschein.

Herr Iwan Franco gebürtig aus Nahujowice in Galizien hat sich gehörig zur  
Immatrikulation an der philosophischen Facultät dieser Universität legitimirt.

Wien, den 10. Oktober 1892

Den Erlag der Matrikeltaxe per  
Den Erlag des Stempelbetrags per  
bestätigt.

[Unterschrift]

[Unterschrift]

Unterschrift [Fr. Müller]

Decan des Professoren-Collegiums  
der philos[ophischen] Facultät

K. k. Univ.-Quästur,  
10. Oct. [18]92  
Wien

### Тимчасове посвідчення про зарахування

Пан Іван Франко, який народився у Нагуєвичях в Галичині, подав документи, згідно з якими він зараховується на філософський факультет цього університету.

Внесення плати за реєстраційний запис [підпис]  
і штемпель [підпис]  
підтверджено.

підпис [Фр. Мюллер]

Декан колегії професорів  
філософського факультету

і.-к. квестура університету  
10 жовтня 1892 р.  
Відень

\*\*\*

Життєва і творча біографія Івана Франка після здобуття диплома доктора філософії промовисто засвідчує, що якраз оце „щось скористати в науці і познайомитися з ученими людьми“ найбільше знадобилося йому в науковій, журналістській, видавничій і громадсько-політичній діяльності. Уже в переліку вибраних лекційних

<sup>50</sup> Німецькомовний текст оригіналу публікується вперше.

курсів і семінарів впадають у вічі відомі вчені-філологи – Ватрослав Ягіч (Vatroslav Jagić, 1838–1923), Енгельберт Мюльбахер (Engelbert Mühlbacher, 1843–1903)<sup>51</sup>, Філіпп Паулічке (Philipp Paulitschke, 1854–1899)<sup>52</sup>, Альфред Френсіс Пршібрам (Alfred Francis Přibram, 1859–1942)<sup>53</sup> і Франтішек Пастрнек (František Pastrnek, 1853–

<sup>51</sup> Професор історії середніх віків та історичних допоміжних фундаментальних наук (нім. ‚Historische Hilfswissenschaften‘ або ‚Historische Grundwissenschaften‘) у Віденському університеті, знавець і дослідник архівних документів. Його найважливіші наукові праці: *Die Regesten des Kaiserreichs unter den Karolingern 751–918* (Innsbruck, 1889), *Deutsche Geschichte unter den Karolingern* (Stuttgart, 1896), *Urkunden Pippins, Karlmanns und Karls des Großen* (Hannover, 1906).

Див.: BUCHMAYR, FRIEDRICH: *Mühlbacher, Engelbert*, in: Biographisch-Bibliographisches Kirchenlexikon. Herzberg, 1999. Bd. 15. S. 1037–1041; RUß, MARTIN: *Mühlbacher, Engelbert*, in: Neue Deutsche Biographie. Berlin, 1997. Bd. 18. S. 270–271.

<sup>52</sup> Австрійський організатор й учасник наукових експедицій, педагог. У 1872–1876 роках вивчав у Граці та Відні географію, природничі науки та лінгвістику, особливо сходознавство. З 1877 року працював учителем гімназії у Цнаймі (чеськ. Znojmo, нім. Znaim – місто в Чехії), а з 1880 року – професором гімназій у Відні. З 1883 року обіймав також посаду доцента географії та етнографії у Віденському університеті. Ф. Паулічке об'їздив майже всю Європу, Єгипет і Судан. У 1880 році він досліджував Єгипет і Нубію, а між 1884 і 1885 роками разом з Домініком Каммелем фон Гардегером (1844–1915) досліджував ландшафти, звичаї і традиції сомалійців та галлів (оромо) – етнічних груп регіону Харарі (Ефіопія). У 1887 році він був обраний членом Леопольдіни (Leopoldina) – німецької Академії природознавців, найстарішого наукового природничо-медичного товариства в німецькомовному просторі і найстарішої постійно діючої Академії природничих досліджень у світі.

Див.: DUCHÂTEAU, ARMAND: *Paulitschke, Philipp*, in: Österreichisches Biographisches Lexikon 1815–1950. Wien, 1978. Bd. 7. S. 353–354; HANTZSCH, VIKTOR: *Paulitschke, Philipp*, in: Allgemeine Deutsche Biographie. Leipzig, 1907. Bd. 53. S. 1–4.

<sup>53</sup> Відомий австрійський історик. Народився у Лондоні в 1859 році, в 1878–1883 роках вивчав історію і філософію у Віденському університеті. Після здобуття ступеня доктора філософії у 1882 і габілітації у 1887 році отримав посаду професора – спочатку (1894) як надзвичайний (який не завідує кафедрою), а згодом (1900 р.) як звичайний (у підпорядковані якого є співробітники і бюджетні кошти) професор. З 1919 року – член-кореспондент Австрійської Академії наук. Через єврейське походження Федеральне міністерство освіти своїм розпорядженням від 22 квітня 1938 року скасувало ліцензію Пршібрама на викладання у Віденському університеті і на початку 1939 року він емігрував до своїх синів у Великобританію, де і помер у 1942 року. Серед його близьких друзів були Зігмунд Фройд (1856–1939), юрист і політик Йозеф Редліх (1869–1936) та історик, дипломат і політик Лудо Моріц Гартманн (1865–1924). У наукових працях досліджував епоху імператора Леопольда I та історію Першої світової війни, опублікував збірники документів з новітньої історії Австрії з Австрійського державного архіву: *Österreich und Brandenburg* (2 Bde, Prag, 1884–85), *Franz Paul Freiherr von Lisola 1613–1674 und die Politik seiner Zeit* (Leipzig, 1894), *Urkunden und Akten zur Geschichte der Juden in Wien. Erste Abteilung, Allgemeiner Teil 1526–1847 (1849)* (Wien, 1918), *Die politischen Geheimverträge Österreich-Ungarns 1879–1914* (Wien, 1920).

Див.: BRUNNER, OTTO: *Alfred Francis Přibram*, in: Österreichische Akademie der Wissenschaften. Almanach für das Jahr 1949. Wien, 1950. Jg. 99. S. 240–247; ENGEL-JANOSI F.: *Přibram Alfred Francis (1859–1942)*, in: Österreichisches Biographisches Lexikon 1815–1950. Wien, 1983. Bd. 8. S. 275; ZOUZELKA, CHRISTINE: *Alfred Francis Přibram (1859–1942). Leben und Werk als Historiker*. Diss. phil. Universität Wien. Wien, 1969.

1940)<sup>54</sup>, які утворюють перше коло академічного оточення Івана Франка у Відні. Здавалось би, дивна річ: Іван Франко приїхав до Відня, будучи вже енциклопедично ерудованим у галузі славістики, етнографії, філософії та інших наук, поглиблювати знання зі слов'янської філології і, як виявилось, потрапив на науку до своїх, за винятком Ягіча і Мюльбахера, ровесників.

З-поміж названих вчених Іван Франко, як відомо, підтримував найтісніші наукові і творчі контакти з Ягічем і, рідше, – з Пастрнеком. Наукова праця останнього *Bibliografische Übersicht über die slavische Philologie 1876–1891* особливо зацікавила його вже в перші тижні навчання. У листі до дружини Ольги на початку листопада 1892 року Іван Франко писав:

...книжка, котрої мені треба, н е о п р а в л е н а, н о в а (з 1892 року) і стоїть, мабуть, в тій новій шафі, в котрій Петрусько збив скло. Окладка сіра, а на окладці титул: „Archiv für slavische Philologie, Supplementband“. А далі є титул інший (докладно його не тямлю) і автор книжки P a s t r n e k. Дуже би-м був тобі вдячний, як би-сь мені тому книжку прислала під бандеролю...<sup>55</sup>

Це дослідження Пастрнека, якому Іван Франко дав високу оцінку й опублікував польською мовою у *Kurjer Lwowski* (1 липня 1892 року,

<sup>54</sup> Відомий чеський славист, богеміст, палеославист, історик літератури, етнограф, діалектолог, публіцист, редактор старословацьких і церковнослов'янських літературних пам'яток. Приват-доцент Віденського (1888–1895) і професор Празького (1895–1924) університетів, у 1904/05 навчальному році був деканом філософського факультету, а в 1923/24 – ректором Празького університету. Фр. Пастрнек належав до когорти відомих учнів і послідовників (Vatroslav Jagić, Aleksander Brückner, Ferdinand Menčík, Matija Murko, Václav Vondrák та ін.) Франца Міклошіча, під керівництвом якого в 1886 році здобув ступінь доктора філософії, а два роки потому габілітувався. Автор відомої праці *Bibliographische Übersicht über slavische Philologie 1876–1891*, опублікована в *Archiv für slavische Philologie* (Supplementband, Berlin, 1892), а також таких досліджень, як: *Chrvatsko-hlaholský rukopis Sienský* (1900), *Dějiny slovanských apoštolů Cyrilla a Methoda s rozbořem a otiskem hlavních pramenů* (1902, 1903), *Slovanská legenda o sv. Václavu* (1903), *Tvarosloví jazyka staroslověnského: s úvodem a ukázkami* (1909, 1912), *Kmenosloví* (1915) та ін. Наукова діяльність Пастрнека зосереджувалася в основному на палеославистичних студіях (старословацькі і церковнослов'янські тексти, кирило-мефодіївська проблематика), фонетичних і морфологічних особливостях старословацької мови тощо. Він зробив також великий внесок у розвиток чеської, в галузі моравських діалектів зокрема, і словацької діалектології та етнографії, займався порівняльним мовознавством, зокрема проблемами компаративістики слов'янських мов і старо-чеської лексикографії.

Див.: ČERNÝ, JIŘÍ; HOLEŠ, JAN: *Kdo je kdo v dějinách české lingvistiky*. Praha: Libri, 2008. S. 487–489; KUDĚLKA, MILAN: *Česká slavistika od počátku 60. let do roku 1918*. Praha: Historický ústav, 1997. S. 60–61, 101, 194–198, 364–365; VEČERKA, RADOŠLAV: *Slovník českých jazykovědců v oboru bohemistiky a slavistiky*. Brno: Masarykova univerzita, 2013. S. 208.

<sup>55</sup> ФРАНКО І.: *Зібрання творів у 50 т.* Київ: Наукова думка, 1986. Т. 49. С. 367.



№ 182, с. 5) рецензію під назвою *Niezbędny podręcznik dla sławistów* (Необхідний підручник для славістів), започаткувало їхню подальшу співпрацю.

У Берліні, власне, вийшла праця д-ра Фр. Пастрнека, приватного доцента слов'янської філології у Віденському університеті, під назвою „*Bibliografische Übersicht über die slavische Philologie 1876–1891*“, яка становить водночас том, що доповнює генеральний реєстр виданих досі 13 річників квартальника „*Archiv für slavische Philologie*“. Цей твір є плодом непомірно важкої й сумлінної праці і свідчить про широкі знання автора. Автор по черзі розглядає:

1) загальні підручники, тобто філологічні фахові видання, бібліографії, критичні огляди і звіти, біографічні твори, видання кореспонденції письменників і слов'янських учених, енциклопедії;

2) дослідження слов'янських мов, причому слід зауважити, що згідно з поглядами проф. Ягича малоруській мові не надається окремого статусу, вона трактується спільно з російською і виокремлюється лише в групі: старослов'янська, російська, польська; чеська, лужицька і полабська, і, врешті, південно-слов'янська група (словенська, хорватська, сербська і болгарська мови); в тому ж розділі зіставлено також словники і видання мовних пам'яток;

3) літературу (за винятком найновішої, з таким самим поділом, що й мови);

4) дослідження з етнографії і

5) дослідження слов'янських старожитностей. Наприкінці додано загальний покажчик авторів, які згадуються у праці. Цей твір буде необхідним підручником для кожного славіста, нарівні з прекрасною книжкою Кречека „*Einleitung in die slavische Literaturgeschichte*“<sup>56</sup>.

У науково-критичній спадщині Івана Франка відомі також інші матеріали, які безпосередньо вказують на його зацікавлення працями Фр. Пастрнека. Це, зокрема, рецензії на такі його видання, як упорядкований збірник на вшанування столітніх роковин від дня народження словацько-чеського письменника Яна Коллара<sup>57</sup> (рецензія: *Слов'янська взаємність в розумінні Яна Коллара і тепер*<sup>58</sup>), підготовлений до друку з передмовою і покажчиком каталог рукописів

<sup>56</sup> Подається за виданням: Франко І.: *Додаткові томи до зібрання творів у 50-и томах*. Київ: Наукова думка, 2008. Т. 53. С. 307. Уперше надруковано польською мовою у газеті *Kurjer Lwowski* від 1 липня 1892 р., № 182, під назвою *Niezbędny podręcznik dla sławistów*.

<sup>57</sup> Jan Kollár. 1793–1852. *Sborník statí o životě, působení a literární činnosti pěvce „Slávy dcery“ na oslavu jeho stoletých narozenin* / red. Františka Pastrnka. Vídeň: Český akademický spolek ve Vídni a slovenský akademický spolek „Tatran“ vo Vídni, 1893. 285 s.

<sup>58</sup> Див.: Франко І.: *Зібрання творів у 50-и томах*. Київ: Наукова думка, 1981. Т. 29. С. 51–76.

Хіландарського монастиря на Афоні<sup>59</sup> (рецензія: *Sáva Chilandarec. Rukopisy a starotisky chilandarské*<sup>60</sup>) і дослідження про життя й діяльність слов'янських апостолів<sup>61</sup> (рецензія: *Dějiny slovanských apoštolů Cyrila a Methoda. S rozbořem a otiskem hlavných pramenů. Sepsal dr. František Pastrnek (Spisův poctěných jubilejní cenou Král. české společnosti nauk v Praze, číslo XIV). Praha, 1902, стор. XI + 300*<sup>62</sup>).

Про листування Івана Франка з Фр. Пастрнеком відомо зі збірника *Зв'язки Івана Франка з чехами та словаками*, впорядкованого М. Мольнаром та М. Мундяк<sup>63</sup>, що було першою спробою опублікувати матеріали, які висвітлюють важливу роль Івана Франка в культурних взаєминах українців з чехами і словаками, зокрема, його статті, художні переклади і взаємне листування з багатьма представниками чеської та словацької інтелігенції. У цьому виданні (с. 578–581) поміщено п'ять<sup>64</sup> листів Пастрнека до Франка, відправлених із Праги 3 грудня 1901 року, 2 квітня 1902 року, 7 травня 1902 року, 18 і 25 березня 1904 року, а також листи Франка до і від Ярослава Врхлицького (Jaroslav Vrchlický), Франтішека Ржегоржа (František Řehoř), Їржі Полівки (Jiří Polívka), Адольфа Черного (Adolf Černý), Ченека Зібрта (Čeněk Zíbrt), Франтішека Главачека (František Hlaváček) та ін.

В епістолярній спадщині Івана Франка збереглося п'ять його листів до Фр. Пастрнека від 11 грудня 1901 року, 26 березня 1902 року, 13 і 18 квітня 1902 року та 23 березня 1904 року<sup>65</sup>, в яких, здебільшого, йдеться про написання публікацій, їх рецензування, обмін статтями і книжками, як наприклад, у першому листі від 11 грудня 1901 року:

<sup>59</sup> *Rukopisy a starotisky chilandarské. Popisuje Sáva Chilandarec. Úvod upravil a ukazatelem opatřil František Pastrnek / Věstník Král[ovské] české společnosti nauk, třída filosoficko-historicko-jazykozpytná. Praha, 1896. 98 s.*

<sup>60</sup> ФРАНКО І.: *Зібрання творів у 50 т.* Київ: Наукова думка, 1981. Т. 31. С. 17–20.

<sup>61</sup> *Dějiny slovanských apoštolů Cyrilla a Methoda. S rozbořem a otiskem hlavných pramenů. Sepsal Dr. František Pastrnek. Praha: Jubilejní fond Král. české společnosti nauk, 1902. 300 s.*

<sup>62</sup> ФРАНКО І.: *Додаткові томи до зібрання творів у 50-и томах.* Київ: Наукова думка, 2010. Т. 54. С. 347–349.

<sup>63</sup> *Зв'язки Івана Франка з чехами та словаками / упоряд. Михайло Мольнар та Марія Мундяк. Братіслава: Словацьке видавництво художньої літератури, 1957. 693 с.; Див. також: Мольнар М., Мундяк М.: *Листи Івана Франка до чеських учених і письменників // Жовтень. 1956. № 4. С. 82–92; Діалог культур: українсько-чеські літературні взаємини: матеріали наук. семінару / упоряд. О. Лук'яненко; наук. ред. І. Сварник. Львів: ЛОУНБ, 2020. 60 с.**

<sup>64</sup> Роман Горак стверджує, що було шість, п'ять з яких опубліковані. Див.: ГОРАК Р., ГНАТІВ Я.: *Іван Франко. Книга шоста. В поті чола.* Львів: Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2005. С. 408.

<sup>65</sup> Уперше надруковано в журналі *Дукля* (1957, № 10, с. 57; 1976, № 4, с. 54–56). Див. також: ФРАНКО І.: *Зібрання творів у 50 т.* Київ: Наукова думка, 1986. Т. 50. С. 195, 204, 205, 239.

*Сими днями вийде перший том моєї збірки галицько-руських нар[одних] приповідок, який зашлю Вам для ласкавої оцінки. Своїм „Věstnikom“ Ви справді заїмпонували і присоромили Петербурзьку Академію, яка в останнім випуску своїх „Известий“ поспробувала дати щось подібне, та тільки задокументувала брак систематичності і рівномірного узгляднення всіх слов'янських народностей<sup>66</sup>.*

або ж в останньому листі від 23 березня 1904 року:

*Чи не можна би дістати від Вас хоть у позичку статті про наскоки проф. Брюкнера на Кирила і Мефодія? Редакція наших „Записок“ жадає від мене для „Хроніки“ огляд всіх нових праць про Кирила і Мефодія, які вийшли від часу праць Вашої і проф. Ягича. За присилку Вашої статті був би я Вам дуже вдячний<sup>67</sup>.*

Окрему сторінку у творчій біографії Івана Франка складають його активні й багатогранні контакти з Ватрославом Ягічем, які заслуговують на окремі монографії і дисертації, як наприклад, дослідження Тетяни Маньковської *Проблеми лінгвоукраїністики в науковій спадщині В. Ягича*<sup>68</sup>, в якій проаналізовано зміст і характер лінгвоукраїністичних зацікавлень Ватрослава Ягіча та їхній вплив на розвиток і становлення українського мовознавства кінця XIX – початку XX століття. З огляду на той факт, що в цій галузі франкознавства є низка джерелознавчих матеріалів і наукових статей, варто лише особливо виокремити декілька праць, у яких висвітлена постать видатного вченого, його заслуги в розбудові славістики у загальноєвропейських вимірах, а відтак його творчі й особисті взаємини з Іваном Франком. Авторами біографічних спогадів про Ягіча були його сучасники – студенти і докторанти Віденського університету Іван Франко<sup>69</sup>,

<sup>66</sup> Франко І.: *Зібрання творів у 50 т.* Київ: Наукова думка, 1986. Т. 50. С. 195.

<sup>67</sup> Там само, с. 239.

<sup>68</sup> Маньковська Т.: *Проблеми лінгвоукраїністики в науковій спадщині В. Ягича*: автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 2005. 16 с.

<sup>69</sup> Франко І.: *Поступ славістики на Віденському університеті* // Іван Франко. Зібрання творів у 50 т. Київ: Наукова думка, 1986. Т. 31. С. 7–10 (Уперше надруковано в журналі *Житє і слово* (1897, т. 6, кн. 1, с. 81–84)). Тут варто згадати збірник на пошану Ватрослава Ягіча *Vatroslav Jagić-Festschrift. Zbornik u slavu Vatroslava Jagića. Vatroslav Jagić zum 6. Juli 1908 gewidmet von seinen Freunden und Schülern* (Berlin, 1908, 725 S.) з нагоди його 70-річчя від дня народження зі статтями-посвятами від друзів та учнів (88 авторів). У збірнику опублікована стаття Івана Франка *Kleine Findlinge zur slavischen Literatur und Geschichte* (S. 644–655), а також матеріали його колег зі славістичного семінару Ягіча у Віденському університеті (1892/93 pp.): К. Draganič: *O pravopisu i jeziku Vida Došena* (с. 325–333); Т. Matić: *Nepoznati Dubrovčanin o smrti Petra Zrinskoga* (с. 338–342); J. Karásek: *Epistolae ad Christum et Christi ad Abgarum* (с. 636–643).

Кирило Студинський<sup>70</sup>, Василь Щурат<sup>71</sup>, Іван Зілінський<sup>72</sup>, Іларіон Свенціцький<sup>73</sup>, Іван Велигорський<sup>74</sup>, а також інші дослідники життя і діяльності видатного вченого та його ролі в історії української філологічної науки<sup>75</sup>. З-поміж науковців кінця ХХ – початку ХХІ століття активними дослідниками зв'язків В. Ягіча з українськими вченими є, передусім, Й. Дзендзелівський<sup>76</sup>, М. Дармограй<sup>77</sup>, В. Франчук<sup>78</sup>, М. та Є. Гуць<sup>79</sup>, Т. Маньковська<sup>80</sup>, Р. Горак та І. Горак<sup>81</sup>,

<sup>70</sup> Студинський К.: *Спогади. Рукопис статей: на філологічному відділі у Відні від 1.11.1890 по кінець 1893 р.* // ЦДІАЛ, ф. 362, оп. 1, спр. 11.

<sup>71</sup> Рецензія В. Щурата на статтю В. Ягіча *Die slavischen Sprachen*, опубліковану у кн.: *Die osteuropäischen Literaturen und die slavischen Sprachen (Die Kultur der Gegenwart. Ihre Entwicklung und ihre Ziele)* / herausgegeben von Paul Hinneberg. Teil I, Abteilung IX. Berlin u. Leipzig: Verlag von V.G. Teubner, 1908, 396 S.). Рецензію див. у кн.: *Записки НТШ*. Львів, 1908. Т. 86. С. 213–219.

<sup>72</sup> Зілінський І.: *Некролог. Ватрослав Ягіч* // Хроніка НТШ. Львів, 1922. Ч. 65–66. С. 54–60.

<sup>73</sup> Свенціцький І.: *Ватрославу Ягічу на вічну пам'ять*. Львів, 1923. 16 с.

<sup>74</sup> Велигорський І.: *Може не пізно...* // Вісник українського книжкового руху. Станиславів, 1923. Рік III. Ч. 610. С. 65–66; Велигорський І.: *Професор Ватрослав Ягіч (1838–1923–1953)* // Збірник матеріалів 5 наук. конференції НТШ. Торонто, 1954. Ч. 1. С. 54–66.

<sup>75</sup> Див.: Возняк М.: *Професор Ягіч про українську фільологію* // Неділя. Львів, 1912. Ч. 1. С. 7; Ч. 2. С. 57; Ч. 6. С. 56; Возняк М.: *Студії над галицько-українськими граматиками ХІХ ст.* // Записки НТШ. Львів, 1910. Т. 93. С. 91–92; Дем'янчук В.: *Гнат (Ватрослав) Ягіч. 1838–1923. Короткий нарис його життя і наукової діяльності* // Записки історично-філологічного відділу УАН. Київ, 1923. Кн. 4. С. 264–283; Дорошенко Д.: *Ватрослав Ягіч про українську мову і про назву українці* // Записки історично-філологічного відділу УАН. Київ, 1927. Кн. 10. С. 264–280; Мурко, Матија: *Vatroslav Jagić*, in: *Slavia*. 1923–1924. R. 2. S. 193–204.

<sup>76</sup> Дзендзелівський Й.: *Проблематика листів І.Я. Франка до В. Ягіча* // Іван Франко – письменник, мислитель, борець за дружбу між народами: тези доповідей обласної наук. конференції, присвяченої 130-річчю від дня народження Великого Каменяря. Івано-Франківськ, 1986. С. 107–108; *Листи українських учених до В. Ягіча* // Зборник Матице српске за славистику. Нови Сад, 1989. Кн. 37. С. 147–167; *Листи українських вчених до В. Ягіча (II)* // Зборник Матице српске за славистику. Нови Сад, 1990. Кн. 38. С. 147–169; *Листи українських учених до Ватрослава Ягіча* // Зборник Матице српске за славистику. Нови Сад, 1991. Кн. 41. С. 165–185; *Листи Михайла Грушевського до Ватрослава Ягіча* // Записки НТШ. Львів, 1992. Т. ССХІV. С. 283–288.

<sup>77</sup> ДАРМОГРАЙ М.: *Іван Франко. Curriculum vitae. Життєпис* // Жовтень. 1966. № 5. С. 5–9; ДАРМОГРАЙ М.: *Документи Івана Франка у віденських архівах* // Українське літературознавство. 1971. Вип. 14. С. 89–98.

<sup>78</sup> *Ватрослав Ягіч і проблеми слов'янознавства: зб. наук. пр. [присвяч. 175-річчю від дня народження В. Ягіча]* / редкол.: В. Ю. Франчук та ін. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2015. 328 с.

<sup>79</sup> Гуць М.: *Ватрослав Ягіч та Іван Франко* // Українська мова і література в школі. 1988. № 12. С. 69–72; Гуць М., Гуць Г.: *Світloch слов'янської науки* // Народна творчість та етнографія. 1988. № 6. С. 30–37.

<sup>80</sup> МАНЬКОВСЬКА Т.: *Проблеми лінгвоукраїністики в науковій спадщині В. Ягіча*: дис. ... канд. філол. н. Тернопіль, 2004. 233 с.

<sup>81</sup> ГОРАК Р., ГОРАК І.: *Дисертація. Листи Ватрослава Ягіча до Івана Франка* // Українське літературознавство. 2008. Вип. 70. С. 3–34. Див. також інші праці названих авторів, цитовані вище.

Л. Васильєва<sup>82</sup>, В. Галик<sup>83</sup>, Т. Гаврилів<sup>84</sup>, М. Мороз<sup>85</sup>, Є. Нахлік<sup>86</sup> та ін., а також наукові розвідки зарубіжних дослідників – статті М. Якубця<sup>87</sup>, Г. Витженса<sup>88</sup>, Ш. Сімонек<sup>89</sup> та ін.

Листування Івана Франка з Ватрославом Ягічем розпочалося не відразу після завершення його студій у Відні: тривалий час їхні наукові зв'язки відбувалися через спільних знайомих у науковому товаристві, наприклад, Франтішека Пастрнека чи Матія Мурка (Matija Murko, 1861–1951)<sup>90</sup>.

І тільки у 1900 році, 23 червня, Франко надсилає першого листа Ягічу, в якому звертається з пропозицією надрукувати в *Archiv für slavische Philologie* статтю *Zu Bogarodzica*<sup>91</sup>:

### Лист Івана Франка до Ватрослава Ягіча

*Hochverehrter Herr Hofrat!*

*Ich schicke Ihnen einen kleinen Beitrag für Ihr hochgeschätzten „Archiv“. Es ist ein Kolumbusei, ein wenig tröstliche, aber auch sonst oft vorkommende Entdeckung, dass es einem an sich klaren und richtigen Texte vier Jahrhunderte lang an klaren und richtigen Lesern und Erklärern gefehlt hat. Gewiss ist die*

<sup>82</sup> Васильєва Л.: *Іван Франко і Ватрослав Ягіч: вплив чи взаємовпливи?* // Васильєва Л.: Південнослов'янська проблематика в мовознавчих зацікавленнях Івана Франка. Львів: Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2006. С. 7–22.

<sup>83</sup> Галик В.: *Іван Франко і Ватрослав Ягіч: історіографія та джерельна база проблеми* // Актуальні питання гуманітарних наук. Дрогобич, 2014. Вип. 8. С. 4–9.

<sup>84</sup> NAVRYLIV, TUMOFIY: *Ein Migrant par excellence. Leben und Werk von Ivan Franko als Beispiel der Multiplexität*, in: *Transdifferenz und Transkulturalität. Migration und Alterität in den Literaturen und Kulturen Österreich-Ungarns* / hrsg. von Alexandra Millner, Katalin Teller. Bielefeld: transcript, 2018. S. 175–188.

<sup>85</sup> МОРОЗ М.: *Літопис життя і творчості Івана Франка: у 3 т.* / упор. Д. Гондарєва (Мороз); передм. М. Жулинський, М. Шалата. Львів: АРТОС, 2016–2017.

<sup>86</sup> НАХЛІК Є.: *Перипетії з приват-доцентурою Івана Франка у Львівському та Чернівецькому університетах*. Львів, 2018. 172 с.

<sup>87</sup> JAKÓBIEC, MARIAN: *Iwan Franko i Watrosław Jagić*, in: *Slavia Orientalis*. 1959. Rocznik VIII. Nr. 2–3. S. 67–75.

<sup>88</sup> WYTRZENS, GÜNTHER: *Ivan Franko als Student und Doktor der Wiener Universität*, in: *Wiener Slavistisches Jahrbuch*. Wien, 1960. Bd. 8. S. 228–241; WYTRZENS, GÜNTHER: *Zum literarischen Schaffen Frankos in deutscher Sprache*, in: *Wiener Slavistisches Jahrbuch*. Wien, 1991. Bd. 31. S. 103–112.

<sup>89</sup> SIMONEK, STEFAN: *Zur Darstellung Wiens im Werk Ivan Frankos*, in: *Wien als Magnet? Schriftsteller aus Ost-, Ostmittel- und Südosteuropa über die Stadt* / hrsg. von G. Marinelli-König und N. Pavlova. Wien: Österreichische Akademie der Wissenschaften, 1996. S. 177–197.

<sup>90</sup> Словенський і чеський філолог-славіст, професор Віденського, Ляйпцизького і Празького університетів. У 1931–1941 роках – директор Слов'янського інституту у Празі. В архіві М. Мурка зберігаються автографи п'яти листів І. Франка до М. Мурка, 12 листів М. Мурка – в Інституті літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України. Див.: БАБОТА Л.: *Матія Мурко* // Енциклопедія сучасної України. URL: <https://esu.com.ua/article-67004>

<sup>91</sup> Згодом стаття була опублікована у кн.: *Archiv für slavische Philologie*. 1902. Bd. 24. S. 150–154.

*Geschichte geringfügig und könnte auch mit einer Bemerkung von 10 Zeilen abgetan sein. Ich habe sie aber ein wenig breiter behandelt, wozu mich hauptsächlich die Bemerkung des St. Dobrzycki in dem letzten Hefte des „Archiv“ bewogen hat, besonders aber die Anerkennung, die er einer ganz unhaltbaren Konjunktur Hiplers gezollt hat. Es dürfte somit meine Miscelle, welche, wie es mir scheint, allen derartigen Konjunkturen und Kombinationen ein für allemal den Boden unter den Füßen wegzieht, nicht ohne Nutzen sein. Dass aber Dobrzyckis Rezension im „Archiv“ gedruckt wurde, das ist auch die Ursache, weshalb ich Sie, hochverehrter Herr Hofrat, mit dieser meiner Arbeit behellige. Ich hoffe übrigens, dass diese Arbeit dem „Archiv“ nicht zur Last fallen wird, da sie ja nicht mehr als drei bis vier Druckseiten beanspruchen dürfte.*

*Ich verbleibe hochachtungsvoll*

*Ihr dankbarer Schüler*

*Dr. Ivan Franko*

*Lemberg, den 23.VI.1900<sup>92</sup>*

Вельмишановний пане раднику!

Посилаю Вам коротку статтю для Вашого неоціненного *Архіву*. Це – Колумбове яйце, мало втішне, до того ж не таке вже й рідкісне відкриття того, що ясний і правильний текст протягом чотирьох століть не мав справжніх, вдумливих, читачів і тлумачників. Безперечно, це маловажна історія, на яку вистачило б і десяти рядків. Проте я розглянув її дещо ширше, а спонукала мене до цього, головним чином, замітка С. Добжинського в останньому номері *Архіву*, насамперед його схвальний відгук про зовсім невдалу кон'єктуру Гіплера.

Отож мій причиною, який, як мені здається, раз і назавжди вибиває ґрунт з-під ніг усіх подібних кон'єктур та комбінацій, міг би бути корисним. Той факт, що рецензія Добжинського була надрукована в *Архіві*, є ще однією причиною того, чому я, вельмишановний пане раднику, турбую Вас оцією своєю працею. А втім сподіваюсь, що ця стаття не дуже обтяжить Ваш *Архів*, бо вона не повинна зайняти більше трьох-чотирьох друкованих сторінок.

Залишаюся з глибокою повагою

Ваш вдячний учень

д-р Іван Франко

Львів, 23.VI.1900<sup>93</sup>

Перший лист Ватрослава Ягіча до Івана Франка датований 1 липнем 1904 року після того, як український вчений запропонував свою працю *Святий Климент у Корсуні. Причинок до історії старохристиянської легенди*<sup>94</sup> для публікації в *Архіві слов'янської філології* з метою

<sup>92</sup> ЯКО́ВІЕС, MARIAN: *Iwan Franko i Vatroslav Jagić*, in: *Slavia Orientalis*. 1959. Rocznik VIII. Nr. 2–3. S. 67–90.

<sup>93</sup> ФРАНКО І.: *Зібрання творів у 50 т.* Київ: Наукова думка, 1986. Т. 50. С. 155.

<sup>94</sup> Праця Франка під заголовком *Beiträge zur Quellenkritik der cyrillo-methodianischen Legenden* була опублікована у кн.: *Archiv für slavische Philologie*. 1906. Bd. 28. S. 229–255.

„винести ці питання на розсуд широкого кола читачів“<sup>95</sup>. Після зауважень Ягіча, які були, „як завжди, доброзичливі й проїняті мудрою поміркованістю“<sup>96</sup>, Франко опрацював найважливіші результати й аргументи дослідження німецькою мовою. У завершеній версії праця була опублікована в розділі журналу *Cyrillo-Methodiana* поряд зі статтями В. Ламанського (*Vita Cyrilli. Kritische Bemerkungen*, с. 162–186)<sup>97</sup> та А. Брюкнера (*Thesen zur Cyrillo-Methodianischen Frage*, с. 186–229).

### Лист Ватрослава Ягіча до Івана Франка

Wien d. 1 Juli 1904

*Sehr geehrter Freund!*

*Ihr Schreiben enthält viel Interessantes, es sollte mich selbst aufregen, durch die Neuigkeit Ihrer Resultate, wenn ich nicht schon durch Brückner und Laman-skij in eine höhere Stimmung versetzt worden wäre, die eine Steigerung kaum noch zulässt. Wenn man alt ist, huldigt man unwillkürlich dem Grundsatz qui-eta non movere. Nun muss ich freilich zugeben, daß die ganze Frage durchaus nicht ein "quietum" genannt werden kann. Also nur zu, freie Bahn einer freien Forschung. Wenn Sie in der Tat nachgewiesen haben, daß die Entdeckung der Reliquien von [vor] Konstantin stattfand, dann sind Sie natürlich berechtigt über die Legende herzufallen. Ich weiß nicht, ob Sie selbst die Mitbringung der Reliquien nach Rom durch Konstantin in Abrede stellen; [?] oder ist dieser zweite Fakt [Teil] richtig? Dann wäre der Legenden verfaßer [Legendenverfasser] doch kein so arger Sünder. Ich stimme Ihnen vollkommen bei, daß nicht die beiden Legenden einen Verfasser haben. Alle stilistischen Beweise Lawrowskij [Lawrowskij's] oder Vondrak [Vondrák's] haben mich davon nicht überzeugen können. Allein einen größeren Wert in der Methodienlegende [Methodiuslegende] als gesch. Zeugniß habe ich eigentlich nicht herauslesen können. Ihr Verfaßer scheint mir*

<sup>95</sup> ФРАНКО І.: *Зібрання творів у 50 т.* Київ: Наукова думка, 1986. Т. 50. С. 248.

<sup>96</sup> Там само, с. 250.

<sup>97</sup> Матеріал Ламанського містив дві примітки Ягіча: одну на початку статті: „Der Anfang dieser Abhandlung ist im XXV. B[and] des Archivs S. 544–553 erschienen. Die Fortsetzung der sehr ausführlichen, noch immer nicht zu Ende geführten Darstellung zwingt mich, aus Raumer-sparnis den weiteren Verlauf der Beweisführung nur in kurzem Auszug mitzuteilen. Wer sich um die Einzelheiten interessiert, wird sie leicht nach den genauen Angaben der Bände und Seiten-zahlen der russischen Zeitschrift im Original nachschlagen können“, іншу – на завершення: „Soweit reicht die bisherige Auseinandersetzung Lamanskijs. Wir bedauern, wegen Raummangel aus seiner allerdings sehr breit gehaltenen und den Hauptgedanken, der darin kulminiert, daß die Mission Konstantins zu den Chazaren in Wirklichkeit zu den Poljanen im Dnieprgebiet, zu den Russen Askolds stattgefunden habe, immer wieder zur Sprache bringenden kritischen Studie nur einen ganz kurzen Auszug geben zu können. Vieles, namentlich die ganz subjektiv gehaltenen Reflexionen des Verfassers über die bisher dieser Frage gewidmeten Forschungen, wobei sein echt slavophiler, d.h. die Westslaven geringschätzender Standpunkt stark zum Ausdruck kommt, mußten ganz mit Stillschweigen übergangen werden. Die ganze Arbeit ist glänzend nach dem Grundsatz stat pro ratione voluntas durchgeführt“.

*mehr slavisch, der andere der über Konstantin schrieb, mehr bysantinisch [byzantinisch] gewesen zu sein.*

*Ich möchte Ihnen vorschlagen, zunächst die Abhandlung in Ihren *Zanucka* [Записки] zum Abdruck [Abdruck] zu bringen. Sobald Sie, noch vor dem Erscheinen der betreffenden Hefte, mit dem Druck fertig sind, schicken Sie mir Ihre krit. Studie zur Einsicht. Ich will Ihnen dann meine Eindrücke, resp. meine Einwendungen mitteilen, die Sie bei der Mitteilung Ihrer [Ihrer] Resultate gleich berücksichtigen, resp. widerlegen können. Dadurch bekommt Ihre deutsche Bearbeitung einen größeren, selbständigen Wert.*

*Ich bin mit dem Material so überhäuft, daß die deutsche Umarbeitung ohnehin erst im XXVII B. im 2 oder 3 Hefte erscheinen könnte (also im Laufe des nächsten Jahres). Vielleicht wird es sich so machen lassen, daß wir ein ganzes Heft vorzüglich dieser Frage widmen, d. h. daß über die Forschungen Lamanskij [Lamanskis] vor ihm, über Brückners von [vor] diesem und über die Anzeigen [itzigen<sup>98</sup>] von Ihren [Ihnen] Mitteilungen gemacht werden. Wir müssen die Frage, die aus dem Geleise gekommen ist, wieder wenn nicht auf das alte, so auf ein sicheres neues Geleise zu bringen frachten [trachten].*

*Ich denke oft an Sie, aber nicht wegen der Legenden, sondern wegen der kleinruß. Literaturgeschichte und Ethnographie, worin ich auf Ihre [Ihre] fähige [tätige] Mitarbeiterschaft rechne bei dem Encyclopädie-Grundriss. Wenn ich Sie nicht schon mit bestimmten Fragen behelligt habe, so hat das seinen Grund [Grund] darin, daß ich fürs erste mit dem linguistischen Teil viel zu tun habe, wobei ich hauptsächlich mit dem leider sehr kranken Žiteckij im brief. Verkehr stehe.*

*Mit vielen freundlichen Grüßen an Sie und den Prof. Hruszewski, dessen persön. Bekanntschaft zu machen mir eine große Freude war, bin ich*

*Ihr alter Freund V. Jagić<sup>99</sup>*

Відень, 1-го липня 1904 р.

Вельмишановний друже!

Ваш лист містить багато цікавого, він мав би мене самого схвилювати новизною Ваших результатів, якщо б я вже завдяки Брікнеру і Ламанському не був у кращій настроєності, навряд чи вона ще покращиться. Коли старий, то мимовільно схиляється перед принципом *quieta non movere*. Тепер, правда, мушу додати, що цілу проблему аж ніяк не можна назвати "quietum". Отже, лише додаю, вільну дорогу вільному дослідженню. Якщо Ви справді довели, що відкриття реліквій відбулося до Костянтина, тоді Ви, звичайно маєте право відкидати легенду. Я не знаю, чи Ви самі заперечуєте принесення Костянтином реліквій до Рима; або чи є цей другий факт вірним? Тоді не був би автор легенд аж таким останнім грішником. Я цілком з Вами погоджуюся, що обидві легенди не мали одного авто-

<sup>98</sup> Давнє німецьке слово у значенні 'jetzig'.

<sup>99</sup> Інститут літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України, ф. 3, спр. 1620, арк. 685–688. Рукопис. Оригінал. (Див. також: ГОРАК Р., ГОРАК І.: *Дисертація. Листи Ватрослава Ягича до Івана Франка* // Українське літературознавство. 2008. Вип. 70. С. 32). У квадратних дужках подано звірену з оригіналом листа правильну транслітерацію слів.



ра. Усі стилістичні вказівки Лавровського чи Вондрака не змогли мене у цьому переконати. Власне кажучи, я сам не міг вичитати якоїсь більшої цінності з легенди Методія, аніж іст[оричного] свідчення. Її автор, мені здається, мав би бути радше слов'янським, інший, який писав про Костянтина, скоріше візантійський.

Я хотів би Вам запропонувати спочатку надрукувати статтю у Ваших *Записках*. Тільки Ви ще до появи цього номера справитесь з друком, надішліть мені Ваші крит[ичні] студії на перегляд. Тоді я зможу поділитися з Вами своїми враженнями і судженнями, які Ви відразу можете взяти до уваги при повідомленні Ваших результатів, завдяки цьому Ваш німецький переклад набуде більшої самобутньої ваги. Я такий завантажений матеріалом, що німецький варіант і без того міг би з'явитися лише у XXVII т[омі] у 2 або 3 зошиті (отже, впродовж наступного року). Напевно, можна так зробити, що ми головню цьому питанню присвятимо цілий зошит, тобто з дослідженнями Ламанського, Брікнера і Вашими повідомленнями. Ми маємо питання, яке вибилося з колії, спрямувати знову якщо не на стару, то принаймні на певну нову колію.

Я часто про Вас думаю, але не у зв'язку з легендами, а через мало-рос[ійську] історію літератури та етнографію, у чому я розраховую на Вашу співпрацю при укладанні енциклопедії. Якщо я Вам ще не надочував певними питаннями, то суть полягає у тому, що я перш за все маю багато роботи з лінгвістичною частиною, при цьому я передусім листуюся з дуже хворим Житецьким.

З найкращими дружніми поздоровленнями Вам і проф[есору] Грушевському, особисте знайомство з яким було для мене великою радістю.

Ваш давній друг В. Ягич<sup>100</sup>

Листування Івана Франка і Ватрослава Ягіча налічує загалом 37 листів. Автографи 19 листів Ватрослава Ягіча до Івана Франка зберігаються у відділі рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України (ф. 3, № 1614, 1620, 1632, 1635). Завдяки копіткій і ретельній праці дослідників спадщини Івана Франка Р. Горака та І. Горака вся кореспонденція була розшифрована і в якісному перекладі на українську мову<sup>101</sup> вперше опублікована 2008 року у збірнику наукових праць *Українське літературознавство* (2008, вип. 70, с. 3–34). Щоправда, треба, на жаль, констатувати, що в непоодиноких випадках трапляються орфографічні, а подекуди навіть лексичні чи граматичні помилки, як наприклад, у наведеному вище листі В. Ягіча.

<sup>100</sup> Франко І.: *Зібрання творів у 50 т.* Київ: Наукова думка, 1986. Т. 50. С. 154–155.

<sup>101</sup> „Автори вдячні Василю Горину та його дочці Соломії за допомогу у розшифруванні та перекладі листів Ватрослава Ягіча до Івана Франка, яка тривала декілька років“, – цитата із наведеної публікації (с. 31).



Vatroslav Jagić (1838–1923)

Автографи 18 листів Івана Франка до Ватрослава Ягіча зберігаються в університетській бібліотеці Загреба. Вони були розшифровані й опубліковані польським літературознавцем Маріаном Якубцем (1910–1998)<sup>102</sup> у славістичному журналі *Slavia Orientalis*<sup>103</sup>. Згодом він передав мікрофільм цих листів Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України (ф. 3, № 4895). Німецькою мовою і в перекладі на українську<sup>104</sup> листи публіковані в 50-му томі зібрання творів Івана Франка (Київ, 1986). Крім листів Івана Франка, у статті М. Якубця подано біобібліографічний портрет В. Ягіча, окреслено його наукові контакти з українськими вченими і роль у розвитку української славістики.

\*\*\*

Уже з перших днів перебування у Відні Іван Франко наполегливо працює, крім відвідування лекцій і семінарів, над завершенням дисертаційного дослідження, в основу якого мала б лягти одна з його праць<sup>105</sup>, які розпочав у Львові. У листі до Михайла Драгоманова від 11–12 жовтня 1892 року він звертається за порадою і проханням допомогти йому в придбанні необхідної для опрацювання літератури:

*Скажіть, будьте ласкаві, що мені робити з „Притчюю об инорозъ“, а властиво з її варіантом „притчюю о богатих от книг болгарских“? Монографійка про неї у мене майже готова і займе, може, з аркуш друку. Для скінчення чекаю ще на сербський текст, котрий найшов у Белграді московський про[фесор] Сперанський, з котрим я тут пізнався (він бачив Вас у Парижі і дуже інтересується Вашими працями), і обіцяв мені прислати з Москви. Я рад би дати сю працю до „Сборника“, а може бути, що рівночасно предложу її Ягичеві яко дисертацію, щоби не мусити перероблювати по-німецьки свого „Вишенського“, що зайняло б мені пару місяців часу. А*

<sup>102</sup> Народився у с. Гиновичі на Бережанщині. Навчався у Львівському, Празькому і Белградському університетах. У 1947–1980 роках – професор Вроцлавського університету. Написав багато праць, з історії української літератури зокрема: *Слово о полку Ігоревім* (1950), *Тарас Шевченко* (1955), *Іван Франко* (1958), *Іван Котляревський і польська література* (1970), *Леся Українка і польська романтична література* (1971), *Ключові проблеми історії українсько-польських літературних взаємин* (1982) та ін.

<sup>103</sup> JAKÓBIEC, MARIAN: *Iwan Franko i Vatroslav Jagić*, in: *Slavia Orientalis*. 1959. Rocznik VIII. Nr. 2–3. S. 75–90.

<sup>104</sup> Переклад листів з німецької мови на українську виконала відома літературознавиця, дослідниця рецепції української літератури в німецькомовному культурному просторі Ярослава Погребенник (1931–2010).

<sup>105</sup> Праця про Івана Вишенського, яку треба би було перекладати на німецьку мову; про Варлаама і Йоасафа; про легенди про Магомета у слов'ян.

коли давати до „Сборника“, то, будьте ласкаві, скажіть мені, на якій мові переписувати її начисто (досі я писав по-російськи) і на чії руки слати? Я найрадніше вислав би на Ваші руки з просьбою, щоб Ви прочитали мій елаборат, та боюсь забрати Вам пару годин часу, а може, ще й зробити Вам прикрість читанням моєї мазанини<sup>106</sup>.

А в листі до Юліана Яворського<sup>107</sup> від 21 жовтня 1892 року і згодом до Василя Лукича<sup>108</sup> від 1 листопада 1892 року Іван Франко висловлює навіть намір опублікувати свою працю про Варлаама і Йоасафа в журналі *Бесіда* чи *Зоря*:

*Ежели Вы согласитесь на это условие, то я в непродолжительном времени могу прислать Вам статью п[од] з[аглавием] „Повесть о Варлааме и Йоасафе и ее литературная история“. Я надеюсь, что статья будет интересна для галицких читателей и по сюжету, и по методу работы. Жду Вашего ответа и определения времени, к которому должен прислать рукопись. Замечу, что статья у меня готова, но на немецком языке, и мне нужно будет перевести ее на русский язык<sup>109</sup>.*

*З праць наукових у мене є готова хіба одна – „Нарис літературної історії повісті про Варлаама і Йоасафа“ – на півтора до двох аркушів об'єму. Коли б ти хотів її друкувати, то, будь ласкав, звісти мене зараз, а я швидко приготую її (вона написана по-німецьки для Ягича)<sup>110</sup>.*

З цією метою Іван Франко опрацьовує чимало джерел, дуже потребує книгу Е. Коскена<sup>111</sup>, про що наполегливо просить М. Драгоманова у своїх листах:

<sup>106</sup> Франко І.: *Зібрання творів у 50 т.* Київ: Наукова думка, 1986. Т. 49. С. 357–358.

<sup>107</sup> Юліан Андрійович Яворський (1873–1937) – український літературознавець, фольклорист, публіцист. Активно листувався з Іваном Франком (згідно з *Вікіпедією*, збереглося 39 листів Яворського до Франка). Ю. Яворський намагався отримати від І. Франка дозвіл на переклад його творів на російську мову та їх публікацію у журналах, з якими він співпрацював, зокрема, у петербурзькому *Север* та львівському *Бесіда*.

<sup>108</sup> Справжнє ім'я: Володимир Лукич Левицький (1856–1938) – український письменник і громадський діяч, видавець, літературознавець, почесний член товариства „Просвіта“, дійсний член НТШ. Тісно співпрацював з Іваном Франком, у 1890–1896 роках був редактором журналу *Зоря*.

<sup>109</sup> Франко І.: *Зібрання творів у 50 т.* Київ: Наукова думка, 1986. Т. 49. С. 359–360.

<sup>110</sup> Там само, с. 365.

<sup>111</sup> Емануель Коскен (Emmanuel Cosquin, 1841–1919) – французький фольклорист і журналіст, автор збірника народних казок Лотарингії у двох томах (*Contes populaires de Lorraine*, 1887). Посмертно вийшли його праці *Дослідження фольклору* (*Études folkloriques*, 1922) та *Індійські та західноєвропейські казки* (*Les Contes Indiens et l'Occident*, 1922). Іван Франко, аналізуючи в першому розділі „Хід і сучасний стан історико-літературного дослідження про Варлаама і Йоасафа“ своєї дисертації та особливо в опублікованій 1897 року праці *Варлаам і Йоасаф, старохристиянський духовний роман і його літературна історія* книгу Бартеlemi Сент-Ілера *Le Bouddha et sa religion* (1860) про життя Будди і відкриття Е. Лабуле

Чи не можна би там, у Парижі, дістати ще Cosquin – „Barlaam et Josaphat“, тут у бібліотеці нема, а мені би дуже здалося<sup>112</sup>.

При нагоді прошу дуже прислати мені Коскена – тут в університеті його нема, а з Hofbibliothek] хтось визичив, і ніяк не дійду до того, щоб прочитати його статтю про Варлаама<sup>113</sup>.

Коскена ще не дістав, та прочитав його худу статейку про В[арлаама] і Йоас[афа] в Hofbibl[iothek]. А видання саме чудесне!<sup>114</sup>.

Сербської випуски<sup>115</sup> я потребував би якнайшвидше, бо вона ввійде, як знаєте, в мою дисертацію, до котрої я думаю засісти зараз у Відні. Я бажав би до великодніх ферій віддати дисертацію і здати перше ригорозум з філософії. Коли Ви досі не одержали випуски, то будьте ласкаві в своєму листі подати мені адрес Новаковича, а я обернусь до нього сам. Розправи „Die älteste Kirchliche Recension“<sup>116</sup> я ніде не можу знайти. За випуски з G[astona] Paris спасибі – друге видання його книги є у мене. Далеко повніша бібліографія є у Крумбахера „Історія візантійської літератури“.<sup>117</sup> Представте собі скандал: у «Всеобщей истории литературы» Корша-Кирпичникова д. Кирп[ичников] навіть не згадав про сей роман, так само, як забуто там про літературу новоперсидську з такими велетнями, як Фірдоусі, Сааді, Гафіз і др.<sup>118</sup>

---

(стаття у газеті *Journal des Débats politiques et littéraires* від 26 липня 1859 року) та Ф. Лібрехта (*Die Quellen des Barlaam und Josaphat*, 1860) про те, що повість про Варлаама і Йоасафа – це тільки християнська переповідка буддистської легенди, а також доповнення до цього відкриття у рецензіях і працях Т. Бенфея, М. Мюллера, О. Веселовського, Т. Ріс Девідса, Д. Касселя та ін., зазначав: „Француз Емануель Коскен у своїй праці *La légende des saints Barlaam et Josaphat, son origine*, поміщеній у вістнику *Revue des questions historiques*, 1880, т. XXVIII, стор. 579–600 звів до купи погляди старших теологів на нашу повість і вдавня в спеціальну дискусію над римським Мартирольоґієм доказуючи, що в ньому є чимало всяких помилок і що він не має канонічної ваги, так що заміщене в нім імен Варлаама і Йоасафата ще не значить, буцім то індійській Будда через те був канонізований на съвятого католицької церкви“ (Франко І.: *Варлаам і Йоасаф. Старохристиянський духовний роман і його літературна історія* // Франко І. Зібрання творів у 50 т. Київ: Наукова думка, 1981. Т. 30. С. 466–467).

<sup>112</sup> Франко І.: *Зібрання творів у 50 т.* Київ: Наукова думка, 1986. Т. 49. С. 363.

<sup>113</sup> Там само, с. 384.

<sup>114</sup> Там само, с. 386.

<sup>115</sup> Ймовірно, йдеться про книжку *История српске књижевности* (Београд, 1874) сербсько-го літературознавця й письменника Стояна Новаковича (1842–1915).

<sup>116</sup> Йдеться про книжку: Eugen Gustav Wilhelm Brauholtz: *Die erste nichtchristliche Parabel des Barlaam und Joasaphat: Ihre Herkunft und Verbreitung* (Halle, 1884).

<sup>117</sup> Йдеться про книжку: Karl Krumbacher: *Geschichte der Byzantinischen Literatur von Justinian bis zum Ende des Oströmischen Reiches (527–1453)* (München, 1891).

<sup>118</sup> Франко І.: *Зібрання творів у 50 т.* Київ: Наукова думка, 1986. Т. 49. С. 375.

29 листопада 1892 року Іван Франко виступив на семінарі в Ягіча з першим рефератом про старохристиянський роман *Варлаам і Йоасаф* і його розгалуження у різних літературах Сходу і Заходу. Його доповідь про це явище художньої літератури, аналіз епізоду про однорога зокрема, справила на професора особливе враження, і про це він писав у звіті до Міністерства освіти після закінчення семестру<sup>119</sup>. Ця обставина спричинилася до того, що справа з темою дисертації неочікувано повернула в інше русло – Ватрослав Ягіч запропонував Франкові нову тему: роман про Варлаама і Йоасафа та притча про однорога.

В іншому листі від 20 грудня 1892 року, вже зі Львова під час різдвяних канікул, Іван Франко нагадує Драгоманову про своє прохання і навіть подає уже перелік потрібних йому книжок:

*Даруйте, що пригадаю Вам мою „Притчу о багатих“: чи Ви про неї говорили кому в Белграді? Скінчивши свій роман, я ще трохи пошукав у Відні за дальшими матеріалами до своєї дисертації (Ягіч заявив, що прийме мій реферат на дисертацію, тільки треба децицію переробити і подоповнювати) і найшов: 1) Гоммеля: „Die älteste arabische Version“, про котру Ви згадували, 2) „Die älteste syrische Version“ якогось Weisslovits'a (книгу виписав, бо в Відні ніде її нема), 3) Марра грузинську рецензію і 4) рукописну румунську рецензію, перекладену з італійського. Бракує ще тільки відкритої Ольденбургом перської рецензії, та в усякім разі й тепер уже реферат про теперішній стан дослідів над Варлаамом я можу написати повний. А з самою „Притчою о багатих“ виходить чисте нещастя: в останніх днях найшов її інтересний варіант – у Китаї! Що прикажете робити? Китай – і східно-полуднева Слов'яницина, а посередніх огнів дасть біг! Правда, китайський варіант записаний з уст китайця, живучого в Європі в наших часах, і все-таки записаний як річ, що живе в устах китайського люду!<sup>120</sup>*

\*\*\*

Повернувшись до Відня 19 січня 1893 року після різдвяних канікул, проведених у Львові, Іван Франко знову активно взявся за роботу, хоча важкі сімейні обставини й не надавали йому особливої творчої наснаги („Я й тепер уже мало що не тяжким гріхом уважаю те, що сиджу в Відні та читаю *Романію*<sup>121</sup> в часі, коли моя бідна

<sup>119</sup> Звіт В. Ягіча див. с. 57–63.

<sup>120</sup> Франко І.: *Зібрання творів у 50 т.* Київ: Наукова думка, 1986. Т. 49. С. 370–371.

<sup>121</sup> Йдеться про річник *Romania* – французький науковий журнал, присвячений питанням романської філології, публікаціям та дослідженням стародавніх текстів зокрема. Виходив у Парижі з 1872 р.

жінка мучиться з хворими дітьми і ночі не спить, і вдень увесь час на ногах, а сама виглядає тільки як тінь людини!<sup>122</sup>). Так, у листах до М. Драгоманова від 28 січня 1893 року та до дружини Ольги від 20 лютого 1893 року Іван Франко свідомий свого обов'язку і наміру довести справу до завершення, тим більше, що в товаристві його колег-семінаристів і професорів із захопленням відгукуються про його доповіді і результати наукових робіт, зокрема про виступ у славістичному семінарі про причинки до легенди про Магомета у слов'ян:

*Я вже від тижня у Відні, та ходжу мов прибитий: дома дітей лишив хворих, а й жінці мало бракує, щоб за клопатами та безсонницею не заслабнути. До сього додайте фінансові клопоти, котрих не вменшає ждання на премію, фатальна робота над переробкою, а властиво попусуванням моєї бідної драми<sup>123</sup>, деякі поправки, які прийшлося робити над романом<sup>124</sup>, і ще деякі дрібні журнальні роботи та поповнювання матеріалів про Варлаама – ось Вам і все, що заповнило мій час за сей тиждень. Ну, та якось я з сим справився і тепер засяду до Варлаама. [...]*<sup>125</sup>

*... Я інколи, сидючи тут у спокійній і теплій бібліотеці, сам собі закидаю, що гріх було так самою лишати тебе з тількими дітьми, та ще й недужими. Та що вже діяти! Почав, то треба скінчити, тим більше, що Ягич мені дуже прихильний і в товаристві своїх знайомих з великими похвалами відзивається о моїх наукових роботах.*

*Випуски про Магомета прийшли запізно – в п'ятницю, коли тим часом я вже в середу<sup>126</sup> читав в семінарії свою другу роботу: „Причинки до легенди про Магомета у слов'ян“, на підставі одної рукописі, котру я тут найшов у бібліотеці. Праця дуже сподобалася Ягичу, і він, оцінюючи її, навіть назвав мене Herr Doctor. Свою роботу про Варлаама я вже зачав перероблювати і надіюсь скінчити за дві неділі, хоч Драгоманов і досі не прислав книжки, котру купив для мене в Парижі і котра мені для неї потрібна<sup>127</sup>.*

Із завершенням навчального семестру в березні 1893 року утворилася тривала пауза у віденському періоді Івана Франка: він склав усі необхідні колоквіуми і відправився на батьківщину, де на нього, крім сімейних обов'язків, чекало багато літературних і громадсько-політичних справ.

<sup>122</sup> Франко І.: *Зібрання творів у 50 т.* Київ: Наукова думка, 1986. Т. 49. С. 382.

<sup>123</sup> Йдеться про драму *Украдене щастя*.

<sup>124</sup> Йдеться про повість *Для домашнього огнища*.

<sup>125</sup> Франко І.: *Зібрання творів у 50 т.* Київ: Наукова думка, 1986. Т. 49. С. 379.

<sup>126</sup> 15 лютого 1893 р.

<sup>127</sup> Франко І.: *Зібрання творів у 50 т.* Київ: Наукова думка, 1986. Т. 49. С. 386–387.

Перед поїздкою у Галичину Іван Франко отримав два важливі документи – свідоцтва про успішне складання колоквиумів зі „Вступу до вивчення слов'янської філології“ у проф. Ягіча та з „Граматики староцерковнослов'янської мови“ у приват-доцента Пастрнека. Оригінали (друкований бланк, заповнений рукою) цих документів Віденської Франкіани зберігаються у відділі рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка (ф. 3, спр. 2416, арк. 16 і 17). Переклади на українську мову були опубліковані у книзі *Іван Франко. Документи і матеріали: 1856–1965* (Київ, 1966, с. 164–165).

Нижче подано німецькомовний текст посвідчень та мій переклад на українську мову.

Nummer des Meldungsbuches 2186

Preis: 9 Kreuzer.

**Colloquien-Zeugnis.**

(Philosophische Facultät.)

Dass Herr Iwan Franko, geboren zu Nahujowice in Galizien, ordentlicher öffentlicher Studierender im neunten Semester an der philosophischen Facultät der k[aiserlich]-k[öniglichen] Universität zu Wien, das dreistündige Collegium über die Grammatik der altkirchenslavischen Sprache bei dem \_\_\_\_\_ Professor \_\_\_\_\_ bei dem Privatdocenten Dr. Fr. Pastrnek während des Wintersemesters 1892/3 besucht und zufolge des aus dem genannten Fache mit ihm gehaltenen Colloquiums den Unterricht mit vorzüglichem Fortgange genossen hat, wird hiermit bestätigt.

Wien, den 10. März 1893

Dr. Fr. Pastrnek

Номер навчальної картки 2186

Ціна: 9 крейцерів.

**Колоквіальне свідоцтво**

(філософський факультет)

Пан Іван Франко, який народився у Нагуєвичах у Галичині, звичайний публічний студент дев'ятого семестру філософського факультету імператорсько-к[оролівського] університету у Відні, відвідав під час зимового семестру 1892/93 [навчального року] 3-годинний курс лекцій з „Граматики староцерковнослов'янської мови“ у приват-доцента д-ра Фр. Пастрнека і на основі проведеного з ним колоквиуму з названої дисципліни показав на заняттях відмінні успіхи, що й підтверджується.

Відень,

10 березня 1893 р.

д-р Фр. Пастрнек



Nummer des Meldungsbuches \_\_\_\_

Preis: 9 Kreuzer.

**Colloquien-Zeugnis.**  
(Philosophische Facultät.)

Dass Herr Iwan Franko, geboren zu Nahujowice in Galizien, ordentlicher öffentlicher Studierender im neunten Semester an der philosophischen Facultät der k[aiserlich]-k[öniglichen] Universität zu Wien, das vierstündige Collegium über Einleitung in das Studium der slav[ischen] Philologie bei dem ordentlichen Professor Dr. V. Jagić, bei dem Privatdocenten \_\_\_\_\_ während des Wintersemesters 1892/3 besucht und zufolge des aus dem genannten Fache mit ihm gehaltenen Colloquiums den Unterricht mit vorzüglichem Fortgange genossen hat, wird hiermit bestätigt.

Wien, den 11. März 1893

Dr. V. Jagić

Номер навчальної картки \_\_\_\_

Ціна: 9 крейцерів.

**Колоквіальне свідоцтво**  
(філософський факультет)

Пан Іван Франко, який народився в Нагуєвичях у Галичині, звичайний публічний студент дев'ятого семестру філософського факультету імператорсько-к[оролівського] університету у Відні, відвідав під час зимового семестру 1892/93 [навчального року] 4-годинний курс лекцій із „Вступ до вивчення слов'янської філології“ у звичайного професора д-ра В. Ягіча, у приват-доцента \_\_\_\_\_ і на основі проведеного з ним колоквіуму з названої дисципліни показав на заняттях відмінні успіхи, що й підтверджується.

Відень, 11 березня 1893 р.

д-р В. Ягіч

\*\*\*

Тим часом у Відні з'являється інший важливий документ Віденської Франкіани – звіт Ватрослава Ягіча про діяльність славистичного семінару впродовж зимового семестру 1892/93 навчального року, адресований Міністерству освіти від 27 березня 1893 року. Два уривки з того звіту, в яких Ягіч відгукується про доповіді Івана Франка, були опубліковані у згадуваній статті Г. Витженса<sup>128</sup>, згодом – у журналі Жовтень у перекладі М. Дармограя<sup>129</sup>. Цей документ, оригінал якого зберігається в Австрійському державному архіві, є немаловажним джерелом для розуміння основних напрямів у діяльності славистичного семінару і зусиль Ягіча в його розбудові. У цьому сенсі звіт Ягіча – це доволі претензійний виклад про вироб-

<sup>128</sup> WYTRZENS, GÜNTHER: *Ivan Franko als Student und Doktor der Wiener Universität*, in: Wiener Slavistisches Jahrbuch. Wien, 1960. Bd. 8. S. 228–241.

<sup>129</sup> ДАРМОГРАЙ М.: *Іван Франко. Curriculum vitae. Життєпис // Жовтень*. 1966. № 5. С. 5–9.

ничі обставини, коли йдеться, наприклад, про брак приміщень, про нагальну необхідність поповнення бібліотеки новими творами і працями, про відкриття другої професури<sup>130</sup> чи саркастичні дорікання на адресу проф. Зюсса<sup>131</sup>, „в найкращих світлих приміщеннях якого і камінням предостатньо місця“, тоді як Ягіч змушений був задовольнятися скромним помешканням гаусмайстера („...ich musste mich mit einer gewesenen Pedellwohnung begnügen, während z. B. die Steine des Professors Suess in den schönsten hellsten Räumen des oberen Stockes sich breit machen“) тощо. З іншого боку, – у звіті Ягіча вимальовується друге коло академічного оточення Івана Франка у межах славістичного семінару, до якого належав Василь Щурат і докторанти з інших коронних земель Австро-Угорщини.

Звіт В. Ягіча в повному обсязі – рукописний текст на дев'яти аркушах паперу – разом із супровідним листом (один аркуш) друкується тут уперше<sup>132</sup>.

653393

Euer Excellenz

beehre ich mich im Anschluß den Bericht über die Thätigkeit des Seminars für slavische Philologie im Laufe des Wintersemesters 1892/93 ehrerbietigst vorzulegen mit der höflichen Bitte, die darin gemachten Anträge und vorgetragenen Wünsche, und zwar:

1. Die Auszahlung von sechs Seminarstipendien,
2. Die Gewährung einer Remuneration für den Bibliothekar im Betrag von zwei Hundert Gulden (200 G.) ÖW,

<sup>130</sup> Мова йде про Константіна Їречека, який у 1893 році отримав посаду професора слов'янської філології у Віденському університеті.

<sup>131</sup> Едуард Зюсс (Eduard Suess, 1831–1914) – австрійський геолог, політик і громадський діяч, засновник сучасної геології в Австрії. У 1873/74 навчальному році був деканом філософського факультету, в 1888/89 – ректором Віденського університету.

В автобіографії Івана Франка до редакції „Herders Konversations-Lexikon“, яка міститься у листі від 18 січня 1909 року, згадується його праця: „В літературному часописі *Зоря* надрукував в 1884 р. релігійно-наукову студію про потоп на підставі студії такої ж назви проф. Едуарда Зюсса, яка тоді з'явилась, але я докладніше зайнявся біблійним оповіданням про потоп і, розбираючи рядок за рядком, провів різницю між двома різними редакціями, чого не зробив проф. Зюсс“ (Франко І.: *Зібрання творів у 50 т.* Київ: Наукова думка, 1986. Т. 50. С. 359).

<sup>132</sup> JAGIĆ V.: *Bericht über die Tätigkeit des Seminars für slavische Philologie im Laufe des Wintersemesters 1892/93. K. k. Ministerium für Cultus und Unterricht*, in: Österreichisches Staatsarchiv. Allgemeines Verwaltungsarchiv, Unterricht-Allg., Ktn. 735, Zl. 6533/1893.

Принагідно висловлюю вдячність дирекції архіву (Hofrat Mag. Dr. Roman Hans Gröger) за співпрацю і дозвіл на використання архівних матеріалів і, як виняток, публікацію їх відбитків у рамках цієї монографії (Offizielles Schreiben vom 18. Jänner 2024, Geschäftszahl: 2024-0.047.189. Lopuschanskyj Jaroslaw – Ansuchen um kostenlose Verwendung von Abbildungen; Bezug 2023-0.418.894 und 2023-0.439.294).

3. Die Gewährung einer Remuneration für den Privatdocenten Dr. Fr. Pastrnek, und  
 4. Die Gewährung eines ausserordentlichen Zuschusses von drei Hundert Gulden  
 (300 Guld.) ÖW. für die Bibliothek  
 allergnädigst berücksichtigen zu wollen.  
 Ew. Excellenz

Wien den 27. März 1893

Hochachtungsvollst ergebenster  
 Prof. Dr. V. Jagić  
 als Vorstand des Seminars für slav[ische] Philologie

K. k. Ministerium für Cultus und Unterricht  
6533 am 29 / III. 1893.  
 V.

1 Beilage

653393

Ваша Ексцеленціє,  
 з глибокою пошаною маю честь подати в додатку звіт про діяльність се-  
 мінару зі слов'янської філології упродовж зимового семестру 1892/93 років з  
 увічливим проханням взяти якнайприхильніше до уваги висловлені в ньому  
 клопотання і побажання, а саме:

1. виплата шести семінарських стипендій,
2. нарахування винагороди бібліотекарю у розмірі 200 гульденів (200 г.),
3. нарахування винагороди приват-доценту д-ру Фр. Пастрнеку, і
4. нарахування позачергової допомоги для бібліотеки в розмірі 300  
 гульденів (300 г.).

Відень, 27 березня 1893 р.

З глибокою повагою відданий  
 проф. д-р В. Ягіч,  
 керівник семінару зі слов'янської філології

I.-к. Міністерство освіти  
6533 29 березня 1893 р.  
 V.

1 додаток

\*\*\*

**Bericht**  
**über die Thätigkeit des Seminars für slavische Philologie**  
**im Laufe des Wintersemesters 1892/93**

Auch in diesem Semester war die Thätigkeit unseres Seminars in üblicher Wei-  
 se fortgeführt. Ich war zunächst darauf bedacht, daß die Studierenden der slavi-  
 schen Philologie auf diejenigen Werke ihre Aufmerksamkeit lenken, die in meinen  
 Vorlesungen als besonders wichtig bezeichnet worden waren. In der That drehte  
 sich die Privatlectüre der sieben fleißigen Besucher des Seminars, wie aus den be-

nutzten Werken zu ersehen ist, hauptsächlich um diejenigen Schriften, die in meinen Vorträgen „Ueber die Geschichte der slavischen Philologie“ als Marksteine des wissenschaftlichen Fortschrittes charakterisirt worden waren.

Die Vorträge selbst, die während des ganzen Semesters an den üblichen Mittwochnachmittagen von 5 bis 7 Uhr stattfanden, waren zum Theil von den Studenten gehalten, zum Theil aber von mir und einigen Herren Doctoren, das es uns daran lag die studierende Jugend auch mit den neuesten Erscheinungen auf dem Gebiete der slavischen Philologie, sowie mit den bei den betreffenden Forschungen zur Geltung gekommenen Grundsätze, eventuelle Lücken oder Versehen, vertraut zu machen.

Zu diesem Zwecke habe ich selbst am 19. October das Auditorium mit einem neuen wichtigen Funde aus dem Bereich der älteren glagolitischen Literatur bekannt gemacht. Das Original konnte vorgezeigt werden, es wurden seine paläographischen Merkmale auseinandergesetzt und auf die wichtigen sprachlichen Eigenthümlichkeiten hingewiesen. Die Zuhörer hatten Gelegenheit an einem Sprachdenkmal die Merkmale seiner allseitigen Erforschung und Verwerthung kennen zu lernen.

Ebenso hat Herr Dr. Pastrnek an zwei Abenden, am 16. und 23. November, die Aufgabe übernommen auf die Wichtigkeit der neu entdeckten, von Prof. Friedrich in München publicirten Quelle zur Biographie des Constantinus philosophus, aufmerksam zu machen. Die Frage über die Bedeutung dieser Quelle – ein Brief des Anastasius bibliothecarius an den Bischof Gaudericus – über das Verhältniß desselben zu den früheren lateinischen und slavischen Quellenschriften wurde allseitig erörtert und die Combinationen Prof. Friedrichs einer kritischen Prüfung unterworfen. Das Resultat dieser Besprechung wird von mir in den Schriften der kais[erlichen] Akademie zu St. Petersburg, von Dr. Pastrnek in dem *Časopis Matice moravské* und von S. J. P. Martynow in Paris in der Zeitschrift *Revue des Questions historiques* in nächster Zeit erscheinen.

Auch Herr Dr. Vondrák setzte in einem Vortrag am 8. März die Grundsätze seiner neuen Ausgabe des *Glagolita Clozuv* (in der Publication der Königl[ichen] böhm[ischen] Franz-Josephs Akademie) auseinander, indem er auf die Nothwendigkeit einer neuen Ausgabe und auf die dabei vorzüglich in Betracht kommende Frage hinwies.

Durch die Ernennung Prof. Jireček zum zweiten Professor der slavischen Philologie ist uns die Möglichkeit geboten die Zahl solcher Vorträge mit der Zeit zu vermehren. Leider steht einer Erweiterung derselben das im hohen Grade bescheidene Local stark im Wege. Nach dem Grundsätze „prior tempore – potior jure“ waren, als ich nach Wien kam, die besten Räume bereits weggenommen; ich musste mich mit einer gewesenen Pedellwohnung begnügen, während z. B. die Steine des Professors Suess in den schönsten hellsten Räumen des oberen Stockes sich breit machen. Ich beneide zwar die Steine um ihr herzliches Local nicht, kann aber doch nicht umhin auf die sonderbare Logik dieser Thatsache aufmerksam zu machen. Hoffentlich wird das hohe Ministerium bald die Frage über die Räumlichkeiten unseres Universitätsgebäudes von neuem einer gründlichen Revision unterziehen und sollte es sich dabei herausstellen, dass eine Änderung nothwendig sei, z. B. es sollte für das Pharmacologische Institut anderswo Raum gesucht werden – so erlaube ich

mir schon jetzt auf die unser Institut in der Entfaltung einer größeren Wirksamkeit behindernde Raumfrage höflichst aufmerksam zu machen.

Die Vorträge der Theilnehmer an den Übungen aus der Zahl der Studierenden gestalteten sich folgendermassen:

Am 25. October und 9. Nov[ember] las Stud. Jos. Karásek „Ueber die Bedeutung Dobrovskýs in der slavischen Philologie“, wobei vorzüglich auf die Wichtigkeit seines boehmischen Lehrgebäudes hingewiesen wurde. Der Lector hatte einige neue Briefe, die er in Lemberg fand, benützen können. Gegen den Vortrag wurde die Einwendung gemacht, daß es ihm an der Einheitlichkeit und stärkeren Praecision fehlt.

Am 29. Nov[ember] und später als Ergänzung dazu am 8. März<sup>133</sup> las Stud. phil. Franko über das in der Literaturgeschichte weit und breit bekannte Werk *Barlaam und Josaphat*, über die Verzweigung desselben nach verschiedenen Redactionen durch verschiedene Literaturen des Orients und Occidents. Dieser allgemeine, in das Gebiet der vergleichenden Literaturgeschichte einschlägige Teil des Vortrages war ungemein fleißig, mit großer Sachkenntnis zusammengefaßt. Speciell war die Episode über das Einhorn näher geprüft und in einer ruthenischen handschriftlichen Darstellung vorgelegt. Zu diesem speciellen Theil des Vortrages war die Bemerkung gemacht worden, daß der Verfasser auch über die sprachlichen Eigenthümlichkeiten des betreffenden ruthenischen Textes einiges beibringen soll.

Derselbe Stud. phil. Franko las noch am 8. Febr[uar]<sup>134</sup> einen kleinen Bericht „über die Mahomedlegenden bei den Slaven“, wobei er auf einige bei den Südslaven und Südrussen volksthümliche Erzählungen über Mahomed hinwies und mit vollem Recht den Gegenstand einer weiteren Nachforschung empfahl. Unter den anwesenden Zuhörern vermochte keiner auf einen Nachtrag oder Ergänzung dieses Themas sich erinnern.

Am 7. December und 15. März las der fleißige Stud. phil. Ivanov Theile aus seiner Arbeit „über den Mittelbulgarischen Dialect von Pirdop“ größere Stücke über den Vokalismus vor. Die Besprechung des Vorgetragenen wird seiner für den Druck bestimmten Arbeit stark zu Gute kommen.

Am 14. und 17. Dec[ember] las Stud. phil. Kreković seine Studie über das älteste Metrum der dalm[atisch]-ragus[anischen] Dichtung des 16<sup>ten</sup> Jahrh[underts], über die Entstehung des doppelt (in der Mitte und am Ende) gereimten trochäischen Trimeters oder Zwölfsilbers. Die Beweisführung zielte dahin den früher einmal im Seminar ausgesprochenen Gedanken, daß dieser Vers der kirchlichen Dichtung nachgebildet sei, zu widerlegen und an die Stelle der Kirchendichtung den Einfluß der städtischen romanisch-slavischen Volksdichtung zu setzen. Der Vortrag war geistreich und wenn er auch nicht die Frage endgültig gelöst hat, so gewann sie durch diese Studie dennoch eine mächtige Anregung. Dieselbe erscheint jetzt im Druck in der Agramer Zeitschrift *Vienac*.

Mit unzureichenden Hilfsmitteln behandelte am 11. Jän[er] 1893 Stud. phil. Draganić die Frage „über die ethnographischen Verhältnisse Lika's“. Der Vortrag

<sup>133</sup> Має бути: 8-го лютого (пор.: WYTRZENS, GÜNTHER: *Ivan Franko als Student und Doktor der Wiener Universität*, in: *Wiener Slavistisches Jahrbuch*. Wien, 1960. Bd. 8. S. 229).

<sup>134</sup> Згідно з листуванням з дружиною Ольгою (лист від 20 лютого 1893 р.) має бути: 15 лютого (див.: ФРАНКО І.: *Зібрання творів у 50 т.* Київ: Наукова думка, 1986. Т. 49. С. 387).

zeigte Lücken sowohl in der Darstellung des Thatsächlichen wie in der geschichtlichen Begründung desselben.

Dagegen war der ausführliche Vortrag des Stud. phil. M. Medini (am 18. und 25. Januar 1893) „Ueber die Carnevalsdichtung der ragusanischen Zeit“ (zumal über Čubranović's *Jegjupka*) sehr werthvoll, mit großer Kenntniß und jenem Verständniß für die Frage abgefaßt. Der Lector wies nach, daß sich die ragusanische Carnevalsdichtung, wenn auch nicht frei von den Impulsen die aus Italien kamen, doch in sehr freier, origineller Weise entwickelte und namentlich in Čubranović's *Jegjupka* eine Leistung vom hohen poetischen Werth hervorbrachte, welcher selbst die italienische Literatur nichts gleiches zur Seite stellen kann. Der Vortrag verdient gleichfalls im Druck zu erscheinen.

Am 1. und 8. las Stud. phil. Matić über den slavonischen Grammatiker und Dichter des 18<sup>ten</sup> Jahrh[underts] M. Relković. Die Behandlung des Gegenstandes war recht fleißig und sorgfältig, doch nicht erschöpfend. Lector vergaß bei der Charakteristik des *Satir* Relković's auf die im vorigen Jahrhunderte so beliebt gewesene satirisch-didactische Dichtung in der deutschen Dichtung seine Aufmerksamkeit hinzulenken und den gewiß äusserst wichtigen und Ausschlag gebenden Umstand zu verwerthen, daß der Dichter im Siebenjährigen Krieg längere Zeit als Kriegsgefangener sich in Deutschland aufhielt und wie er es zum Theil selbst gesteht, von dort seine literarischen Impulse in die Heimat brachte.

Am 15. und 22. Febr[uar] las Stud. phil. Alaupović ein Elaborat über die „Trojasage“ in der bulgarischen und serbokroatischen Literatur. Der Vortragende hat zwar sehr fleißig das compilirt, was andere in neuerer Zeit über die eigenthümliche Redaction der bulgarischen Erzählung von der Zerstörung Troja's geschrieben haben, doch konnten seine etwas zu leicht hingeworfenen Combinationen über die Entstehung dieser Redaction nicht acceptirt werden. Es fehlte dem Vortrag an der Vertiefung in den inneren Zusammenhang der einzelnen Texte zu einander, woraus sich von selbst andere Schlüsse ergeben hätten, als die er zog. An der Arbeit ist also nur der Fleiß der Lectüre anzuerkennen, eine selbständige Forschung gab sich dabei nicht kund.

Endlich las am 1. März Stud. phil. Ščurat über ein folkloristisches Thema „über das verzauberte, immer wiederkehrende Geld“, das man in der polnischen Märchenliteratur „Inklus“ nennt. Der Vorleser hat zwar die verschiedenen Varianten dieses Märchens sehr fleißig (aus der polnischen und ruthenischen Literatur) zusammengetragen, doch wurde er auf die Lücken in der boehmischen und südslavischen Erforschung aufmerksam gemacht. Auch der Entstehung des Namens „Inklus“ ist er nicht hinreichend nachgegangen.

Wenn man nebst dem Grade des Gelingens auch noch den allgemeinen Fleiß der betreffenden Lectoren als Maßstab der Beurteilung gelten läßt, so dürften folgende Mitglieder auf den Bezug des Stipendiums das meiste Anrecht haben, die ich auch zu diesem Zweck in Vorschlag zu bringen mir erlaube: Stud. phil. M. Ivanov, J. Karásek, M. Medini, I. Franko, T. Matić und T. Alaupović.

Nebst den von mir geleiteten Uebungen für die reiferen Studenten gestaltete sich in diesem Semester besonders erfolgreich die Lectüre der altkirchenslavischen Texte bei Herrn Privatdoc[enten] Dr. Fr. Pastrnek. Nach seinem eigenen mir darüber

erstellten mündlichen Bericht besuchten im Laufe des ganzen Semesters seine Uebungen aus der altslovenischen Grammatik im Durchschnitt mehr als zehn Zuhörer. Da diese Uebungen als eine Art des Proseminars von großer Wichtigkeit für den weiteren Fortschritt sind, so erlaube ich mir auch in diesem Semester für Herrn Privatdoc. Dr. Fr. Pastrnek eine Remuneration in dem Ausmaß des vorigen Jahres (200 Guld[en] ÖW.) in Antrag zu bringen.

Stud. phil. Jos. Karásek besorgte auch in diesem Jahre die recht complicirte und verantwortliche Führung der Bibliotheksgeschäfte. Je stärker die Zahl der Zuhörer und daher der Besucher des Seminars zunimmt, desto mehr Zeit wird der Bibliothekar der Herausgabe und Rückgabe der Bücher, der Invidenzhaltung aller Einläufe usw. widmen müssen. Es sei nur daher gestattet auch in diesem Jahre für Stud. phil. Jos. Karásek für das erste Semester, als das längere, eine Remuneration im Betrage von zwei Hundert Gulden zu beantragen.

Eine wesentliche Stütze findet die Gesamthätigkeit des Seminars für slavische Philologie in der reichlich mit Specialwerken ausgestatteten Bibliothek. Das h[oh]e Ministerium hatte die Gnade im vorigen Jahr zu der üblichen Dotation von 300 Gulden ÖW. noch einen besonderen Beitrag von 200 Gulden zu bewilligen. Wir sind dank diesem Zuschuß in den Stand gesetzt worden einige größere Werke, wie z. B. das große ethnographische Werk Kolberg's, dann alle Jahrgänge der serbischen Monatsschrift *Otadžbina* in Belgrad, anzuschaffen. Da aber die Bibliothek des Seminars über sehr viele Sprachen und Literaturen, sammt den dazugehörigen Hilfswissenschaften, sich erstreckt, so waren wir nicht im Stande mit dem übrigen Betrag von 300 Guld[en] alle Werke, derer Anschaffung sich als nothwendig herausstellte, zu bezahlen und auch nicht in der Lage alle Rückstände in den bereits erschienenen Werken anzuschaffen. Nach dem der k. k. n[ieder]ö[sterreichische] Statthalterei vorgelegten Rechnungsausweis stellt es sich heraus, daß wir zur Anschaffung der Fortsetzungen und Begleichung einer Rechnung der Geroldischen Buchhandlung noch ungefähr 300 Gulden für das Jahr 1893 bedürfen würden. Sollten wir nun im Jahre 1893 auf die gewöhnliche Dotation von 300 Gulden beschränkt bleiben, so müßte diese ganze Summe auf die Begleichung der besagten zwei Punkte verwendet werden und wir könnten im Jahre 1893 an keine Neuanschaffung denken. Das wäre ein um so empfindlicher Schlag für unser sehr gedeihlich sich entwickeltes Institut, als ja gerade in diesem Jahre anlässlich der Gründung einer zweiten Professur eine Erweiterung der Anschaffungen in historisch-ethnographischer Richtung sich herausstellen muss.

Ich habe zwar auch bisher für die jetzt glücklich ins Leben tretende zweite Professur reichlich vorgesorgt, so daß der College in der Bibliothek des Seminars vieles antreffen wird, was ihm vielleicht noch mehr, als mir, zu Statten kommt, dennoch erlaube ich mir das hohe Ministerium zu bitten, daß es uns nebst der üblichen Jahresdotation von 300 Gulden auch für das Jahr 1893 einen einmalen ausserordentlichen Zuschuß im Betrage von drei Hundert Gulden gnädigst bewillige.

Anlässlich der Errichtung der zweiten Professur macht sich der Raummangel des Seminars, wovon ich bereits in einem anderen Zusammenhang oben sprach, noch dadurch fühlbar, daß das für den Vorstand bestimmte Zimmer so klein ist, daß ein zweiter Schreibtisch nur mit Mühe wird untergebracht werden können. Den-

noch muss ich mir diese Einschränkung im Interesse der Sache gefallen, beehre mich jedoch das hohe Ministerium zu bitten die von mir bei der Inspection bereits angesuchte Bestellung eines zweiten Schreibtisches sammt den Thürschlüsseln durch eine Erinnerung gnädigst beschleunigen zu wollen.

Wien d. 27. März 1893

Hofrat Dr. Jagić  
Vorstand des Seminars  
für slav[ische] Philologie.

Зі звіту Ягіча варто виокремити передусім три уривки, які безпосередньо стосуються Івана Франка. У перших двох він дуже похвально відгукується про доповіді Франка:

*Am 29. Nov[ember] und später als Ergänzung dazu am 8. März las Stud. phil. Franko über das in der Literaturgeschichte weit und breit bekannte Werk „Barlaam und Josaphat“, über die Verzweigung desselben nach verschiedenen Redactionen durch verschiedene Literaturen des Orients und Occidents. Dieser allgemeine, in das Gebiet der vergleichenden Literaturgeschichte einschlägige Teil des Vortrages war ungemein fleißig, mit großer Sachkenntnis zusammengefaßt. Speciell war die Episode über das Einhorn näher geprüft und in einer ruthenischen handschriftlichen Darstellung vorgelegt. Zu diesem speciellen Theil des Vortrages war die Bemerkung gemacht worden, daß der Verfasser auch über die sprachlichen Eigenthümlichkeiten des betreffenden ruthenischen Textes einiges beibringen soll.*

29 листопада, а згодом, порядком доповнення, 8 березня<sup>135</sup> студент філософії Франко прочитав доповідь про загальновідомий в історії літератури твір *Варлаам і Йоасаф*, про його розгалуження в різних редакціях у різних літературах Сходу і Заходу. Ця загальна частина доповіді в галузі порівняльної історії літератури написана надзвичайно сумлінно та з великим знанням справи. Окремо опрацьовано епізод про однорога. Цей матеріал подано у формі рукопису руською мовою. Стосовно цієї спеціальної частини доповіді авторові зроблено зауваження, що він мав би зосередити деяку увагу також на мовних особливостях цього руського тексту.

*Derselbe Stud. phil. Franko las noch am 8. Febr[uar] einen kleinen Bericht „über die Mahomedlegenden bei den Slaven“, wobei er auf einige bei den Südslaven und Südrussen volksthümliche Erzählungen über Mahomed hinwies und mit vollem Recht den Gegenstand einer weiteren Nachforschung empfahl. Unter den anwesenden Zuhörern vermochte keiner auf einen Nachtrag oder Ergänzung dieses Themas sich erinnern.*

<sup>135</sup> Як мовилось вище, має бути 8 лютого 1893 р.



Цей же студент філософії Франко прочитав 8 лютого<sup>136</sup> ще невелику доповідь „Легенди про Магомета у слов'ян“, звернувши при цьому увагу на деякі народні перекази про Магомета в південних слов'ян і південноросів<sup>137</sup>, і цілком слушно порекомендував це питання для подальшого вивчення. Серед присутніх слухачів семінару ніхто не зміг що-небудь доповнити або сказати на цю тему.

У звіті Ватрослава Ягіча подано короткі, здебільшого, позитивні відгуки про реферати усіх слухачів семінару. Особливо він відзначив доповідь Йозефа Карасека про значення Добровського у слов'янській філології, Мілорада Медіні – про карнавальну поезію рагузанського періоду, Томо Матіча – про славонського граматиста і поета XVIII століття М. Рельковіча, Петара Крековіча – про найдавніший метр далматської і рагузанської поезії XVI століття, Тугоміра Алауповіча – легенди про Трою у болгарській і сербохорватській літературах, Манола Іванова – про середньоболгарський діалект м. Пирдоп. Беручи до уваги результати і сумлінність у роботі славістичного семінару, Ягіч запропонував Міністерству освіти кандидатури шести студентів на призначення семестрової стипендії:

*Wenn man nebst dem Grade des Gelingens auch noch den allgemeinen Fleiß der betreffenden Lectoren als Maßstab der Beurteilung gelten läßt, so dürften folgende Mitglieder auf den Bezug des Stipendiums das meiste Anrecht haben, die ich auch zu diesem Zweck in Vorschlag zu bringen mir erlaube: Stud. phil. M. Ivanov, J. Karásek, M. Medini, I. Franko, T. Matić und T. Alaupović.*

Якщо, крім рівня успішності, критерієм оцінки може слугувати також загальна старанність згаданих слухачів, то наступні члени повинні би мати найбільше право на отримання стипендії і задля цього дозволю собі їх запропонувати: М. Іванов, Й. Карасек, М. Медіні, І. Франко, Т. Матіч і Т. Алауповіч.

Звіт Ватрослава Ягіча був належно опрацьований чиновниками Міністерства освіти, підтвердженням чого є документ на шести аркушах, що зберігається у фондах Австрійського державного архіву. клопотання професора стосовно фінансової винагороди учасникам славістичного семінару (Й. Карасек і д-р Ф. Пастрнек) за виконану впродовж семестру роботу, виділення додаткових коштів на при-

<sup>136</sup> 15 лютого 1893 р. (див. прим. 134).

<sup>137</sup> Про термінологію на позначення українців та особливості її вживання див.: Франко І.: *Українська література 1904 року* // Франко І.: Додаткові томи до зібрання творів у 50-и томах. К.: Наукова думка, 2010. Т. 54. С. 555–561.

дбання наукових видань для бібліотеки, поліпшення матеріального забезпечення славістичного семінару і розширення його аудиторного фонду просторішими приміщеннями у головному корпусі університету тощо були взяті до уваги. Міністерство задовольнило також прохання Ягіча про призначення стипендії шести слухачам семінару, серед яких був Іван Франко.

Нижче подано текстовий витяг з цього документа від 5 квітня 1893 року:

*Indem ich den von dem Universitätsprofessor Hofrath Dr. Vatroslav Jagić unmittelbar vorgelegten Bericht vom 27. März 1893 über die Thätigkeit des von ihm geleiteten Seminars für slavische Philologie an der Wiener Universität im Wintersemester 1892/93 zur Kenntnis nehme, bewillige ich auf den von demselben gestellten Antrag für das bezeichnete Semester den Seminarmitgliedern M. Ivanov, J. Karásek, M. Medini, I. Franko, T. Matić und T. Alaupović ein Stipendium von je dreißig (30) Gulden und ersuche wegen vorschriftsmäßiger Flüßigmachung dieses Stipendiums auf Rechnung des betreffenden Credites das Erforderliche zu veranlassen [...]*<sup>138</sup>

Беручи до уваги звіт професора університету, гофрата д-ра Ватрослава Ягіча, поданий безпосередньо ним 27 березня 1893 року, про діяльність семінару слов'янської філології під його керівництвом у Віденському університеті в зимовому семестрі 1892/93 навчального року, даю згоду на призначення таким членам семінару: М. Іванов, Я. Карасек, М. Медіні, І. Франко, Т. Матіч і Т. Алауповіч, стипендії у розмірі тридцяти (30) гульденів кожному і прошу вжити необхідних заходів для виплати цієї стипендії в установленому порядку за рахунок відповідного кредиту [...].

Достеменно невідомо, чи отримав Франко цю стипендію; принаймні у своїх листах цього періоду, опублікованих у 49-му томі повного зібрання творів Івана Франка у п'ятдесяти томах, він про неї нічого не згадує.

У контексті звіту Ягіча, з якого випливає академічне середовище Івана Франка, тут доречно подати біобібліографічні портрети його колег у славістичному семінарі Ватрослава Ягіча. Усі вони стали згодом відомими представниками науки, культури і громадсько-політичного життя свого народу.

<sup>138</sup> Österreichisches Staatsarchiv. Allgemeines Verwaltungsarchiv, Unterricht-Allg., Ktn. 735, Zl. 6533/1893.

**Тугомір Марко Алауповіч** (Tugomir Marko Alaupović)<sup>139</sup> народився 18 серпня 1870 року в с. Долац біля Травніка (сьогодні місто в центральній частині Боснії і Герцеговини), помер 9 квітня 1958 року в м. Загреб, яке німецькою мовою називалося Аграм<sup>140</sup>. Хорватський письменник боснійсько-герцеговинського походження, педагог (був професором гімназії в Загребі (1904–1910), директором гімназії в Тузлі (1910) і радником відділу освіти й інспектором середніх шкіл у Боснії і Герцеговині (1913–1915)), вчений-славист і філолог<sup>141</sup>, політик і державний діяч (був віцепрезидентом Державної ради, засновником Демократичної партії, міністром у справах релігії Королівства Сербів, Хорватів і Словенців (історичної держави на Балканському півострові, утвореної 1 грудня 1918 року шляхом об'єднання Сербії, Чорногорії і держави Словенців, Хорватів та Сербів і реорганізованої в січні 1929 року в Королівство Югославія – до 1941 року)).

Т. Алауповіч вивчав слов'янську і класичну філологію в університетах Загребу і Відня, був першим боснійцем, який 1 грудня 1894 року отримав у Віденському університеті ступінь доктора філософії після захисту дисертації на тему „Віла Словінка Георга Бараковіча<sup>142</sup> з особливим акцентом на Пеклі в 12-й пісні“ (*Vila Slovinka von Georg Baraković mit besonderer Berücksichtigung auf der Hölle im XII. Gesang*). Після завершення університетських студій займався, крім педагогічної і громадсько-політичної роботи, науковою<sup>143</sup> та літературною діяльністю. Т. Алауповіч брав участь у заснуванні багатьох

<sup>139</sup> Див.: МИЛАКОВІЇ, JOSIP: *Tugomir Alaupović. Književna slika*. Sarajevo, 1919. S. 3–72; PETRAVIĆ, ANTE: *Tugomir Alaupovich. Život u rad*. Београд, 1931. Год IV. Књ. VII. С. 444–450; PETRAVIĆ, ANTE: *Pete studije i portreti*. Zagreb, 1935. S. 142–151; МИХАНОВІЇ, NEDJELJKO: *Alaupović, Tugomir*, in: *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013–2024. URL: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/1351>

<sup>140</sup> Див.: МУЈАНОВІЇ, МИХАД: *Muslimové, a ne mohamedáni! Ke kořenům bosňáckého národního hnutí v letech 1878–1918*. Disertační práce Univerzita Karlova. Praha, 2021. 260 s.

<sup>141</sup> Пор.: АЛАУПОВІЇ, ТУГОМІР: *Hrvatske narodne pjesme*, in: Nada. Sarajevo, 1900. č. 5, s. 70–71, č. 6, s. 86–88, č. 7, s. 98–101, č. 8, s. 115–117, č. 9, s. 131–134, č. 10, s. 147–150, č. 11, s. 163–165, č. 12, s. 179–182.

<sup>142</sup> Juraj Baraković (1548–1628) – хорватський поет епохи Ренесансу. Його основний твір – поема *Віла Словінка* (*Vila Slovinka*, 1614), один з найважливіших творів далматської літератури, написаний під впливом еклоги (пасторального роману) *Планіни* (*Planine*) Петра Зораніча (1508 – бл. 1569). Див.: АНТОЛЈАК, СТЕРАПАН: *Prilog biografiji hrvatskog pjesnika Jurja Barakovića*, in: Grupa Jugoslavske akademije. Zagreb, 1952. Knj. 23. S. 509–517; FRANIĆ, ANTE: *Jurju Barakoviću o tristopedesetoj obljetnici smrti*. Zadar, 1979. 125 str.

<sup>143</sup> Пор. його праці: *Marijan Šunjić* (Sarajevo, 1906); *Fra Grgo Martić* (Sarajevo, 1907); *Ivan Franjo Jukić 1818–1857* (Sarajevo, 1907) та ін.

хорватських організацій у Боснії і Герцеговині, таких як Хорватське товариство підтримки „Прогрес“ (Napredak), Хорватське хорове товариство „Требевиц“ (Trebević), „Хорватський банк“ (Hrvatske banka) та ін. З 1917 року до кінця війни був секретарем Матиці Хорватської в Загребі.

Тугомір Алауповіч писав переважно епічні твори, зокрема поеми *Несуджена* (Nesudjenica, 1891)<sup>144</sup> – про заборонене кохання католиків і мусульман у боснійсько-далматському пограниччі, *Наші рани* (Naše rane, 1898) з мотивами хорватської історії, у яких закликав до пробудження національної свідомості та інші<sup>145</sup>. Оpubлікував критичні статті про Богослава Шулека (Bogoslav Šulek, 1816–1895), Антуна Немчіча (Antun Nemčić, 1813–1849), дослідження про Гргу Мартіча (Grgo Martić, 1822–1905), Івана Франю Юкіча (Ivan Franjo Jukić, 1818–1857) та ін. Тугомір Марко Алауповіч – учитель і наставник хорватського письменника, лауреата Нобелівської премії (1961) Іво Андрича (1892–1975).

**Томо Матіч** (Tomo Matić) народився 12 липня 1874 року в Брод на Саві (Brod na Savi), нині Славонський Брод (Slavonski Brod) – місто в Славонії (Хорватія) на річці Сава, на кордоні з Боснією і Герцеговиною, помер 21 грудня 1968 року в Загребі<sup>146</sup>. Відомий хорватський філолог, історик літератури та культури, академік. У 1896 році закінчив студії славістики та романістики у Відні, де цього ж року, 16 липня, отримав ступінь доктора. Тема його дисертації із романської філології – „Скупий“ Мольєра та його попередники“ (L'Avare de Molière et ses devanciers). З 1904 року до розпаду Австро-Угорської монархії Матіч був редактором хорватського видання Списку державних законів у Відні. Обіймав посаду професора і директора гімназій у Спліті, Осієку та Загребі, з 1942 року був президентом

<sup>144</sup> Оpubлікована в 1891 році в задарському журналі *Искра* (Jiskra), а через два роки окремою книжкою у Загребі (*Nesudjenica. Epska pjesan / Spjevao Tugomir Hrvat-Bošnjak* (Tugomir Alaupović). Zagreb, 1893).

<sup>145</sup> Див.: *Вибрані пісні. 1891–1901* (Probrane pjesme. Od 1891–1901, 1902); *Під Влашичем* (Ispod Vlašića, 1906); *Зі старої батьківщини. Оповідання* (Iz starog zavičaja. Pripovijetke, 1906); *Тині і спогади. Оповідання* (Sjene i uspomene. Pripovijetke, 1906).

<sup>146</sup> Див.: LISAC, JOSIP: *Hrvatski leksik i hrvatska leksikografija u proučavanjima Tome Matića*, in: *Filologija*. 1995. T. 24–25. S. 209–215; *Tomo Matić – književni povjesničar i filolog: zbornik radova sa znanstvenoga skupa / glavni urednik Tihomil Maštrović*. Zagreb–Osijek–Zadar, 1998; PŠINIŠTAJ, RUŽICA: *Matićev prinos književnoj i kulturnoj povijesti Slavonije*, in: *Anali Zavoda za znanstveni i umjetnički rad u Osijeku*. 2011. T. 27. S. 127–150; *Matić, Tomo*, in: *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. URL: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/matic-tomo>



Milorad Medini  
(1874–1938)



Tomo Matić  
(1874–1968)



Tugomir Alaupović  
(1870–1958)



Манол Иванов  
(1867–1906)

ХАЗУ<sup>147</sup>. Т. Матіч опублікував кілька монографій і досліджень у галузі давньої хорватської літератури в дусі слов'янської школи Ягіча, особливу увагу надавав літературі XVIII століття у Славонії, зокрема у таких працях, як *Хорватські письменники венеціанської Далмації та життя їхнього часу* (Hrvatski književnici mletačke Dalmacije i život njihova doba, 1925–1927), *Просвітницька та літературна творчість у Славонії до епохи Відродження* (Prosvjetni i književni rad u Slavoniji prije Preporoda, 1945), *Славонське село у творчості хорватських письменників кінця XVIII ст.* (Slavonsko selo u djelima hrvatskih pisaca potkraj osamnaestoga vijeka, 1962) та ін. Томо Матіч досліджував також розвиток хорватської освіти, театру, історичних та правових документів тощо. Він зробив значний внесок у вивчення хорватської мови, лексикографії зокрема, та особливо відзначився філологічно-текстологічною роботою над критичними виданнями текстів письменників давньої хорватської літератури у виданні *Старохорватські письменники і матеріал для історії хорватської літератури* (Stari pisci hrvatski та Građa za povijest književnosti hrvatske). Томо Матіч – один з перших дослідників творчості й упорядник творів П. Ріттера-Вітезовіча<sup>148</sup>.

**Мілорад Медіні** (Milorad Medini) народився 13 квітня 1874 року в Дубровнику, помер 20 вересня 1938 року<sup>149</sup>. Хорватський історик літератури і політик, талановитий знавець європейських мов і літератури. У Відні вивчав славістику, захистив дисертацію зі слов'янської філології на тему „Пілігрим Ветраніка“<sup>150</sup> (Vetranics Pelegrin) й отримав 29 листопада 1895 року ступінь доктора філософії. З 1896 року працював професором гімназії в Дубровнику та Спліті, а в 1907–1910 роках був редактором газети *Червона Хорватія*

<sup>147</sup> Хорватська академія наук і мистецтв (HAZU) є найвищою хорватською науковою та мистецькою установою. Засновником HAZU був єпископ Йосип Юрай Штросмаєр (Josip Juraj Strossmayer). Питання про створення Академії було офіційно порушено ним на засіданні хорватського парламенту 29 квітня 1861 р.

<sup>148</sup> Павао Ріттер Вітезовіч (Pavao Ritter Vitezović, 1652–1713) – хорватський письменник, лінгвіст та історик.

<sup>149</sup> *Milorad Medini*, in: Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. URL: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/medini-milorad>; BRKOVIĆ, IVANA: *Medini, Milorad*, in: Lexikon Marina Držića. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2009. URL: <https://leksikon.muzej-marindržic.eu/medini-milorad/>; GEDÖ, LEOPOLD: *Zbirka portreta i biografija znamenitih ljudi kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca*. Wien: Impr. Union, 1926. S. 120.

<sup>150</sup> Mavro Vetranić (Mauro Vetrani; нар. у Дубровнику 1482 року, помер там само в 1576 році) – хорватський письменник і бенедиктинець, один із найплідніших поетів давньої хорватської літератури.

(Crvena Hrvatska). У 1908 році обраний народним представником у парламенті Далмації, а потім – членом Державного комітету в Зада-рі (1910–1918). У науковій діяльності займався переважно історією Дубровника та давнішою далматською і дубровницькою літерату-рою. Одночасно вивчав джерела для давнішої хорватської історії, зо-крема *Хроніку священника з Дукляніна* (Ljetopis pora Dukljanina). Пу-блікував здебільшого статті у фахових виданнях (*Archiv für slavische Philologie*). З-поміж інших його праць варто увиразнити такі: *Іс-торія хорватської літератури в Далмації та Дубровнику* (Povijest hrvatske književnosti u Dalmaciji i Dubrovniku, 1903), *Про виникнення та розвиток кріпацьких і кріпосних відносин у Далмації* (O postanku i razvitku kmetskih i težačkih odnosaja u Dalmaciji, 1920), *Дубровник у боротьбі за свій розвиток* (Dubrovnik u borbi za svoj razvitak, 1934), *Дубровницькі старожитності* (Starine Dubrovačke, 1935)<sup>151</sup>.

**Константін Драганіч** (Konstantin Draganić)<sup>152</sup> народився 21 трав-ня 1873 року в Хорватії, у м. Брод на Саві (Brod na Savi), помер у За-гребі 17 травня 1959 року. Хорватський педагог і публіцист. Після закінчення гімназії в Госпічі в 1891 році вивчав славістику і рома-ністику на філософському факультеті у Відні, де й отримав ступінь доктора 17 липня 1895 року. Темою його дисертації з романістики була творчість французького поета епохи Середньовіччя Есташа Дешана<sup>153</sup>: „Мистецтво слова Дешана в пов’язі з його поезією та поезією його сучасників“ (Deschamps’ Art de dictier im Verhältnis zu seiner und seiner Zeitgenossen Dichtung). Після поглиблення знань із романської філології у Сорбонні в 1895/96 роках викладав фран-цузьку мову в різних закладах освіти, зокрема в Карловацькій гімназії, у гімназії та торговельній школі в Земуні, в Комерційній академії в Загребі та ін. У 1924 році був призначений директором 2-ї Державної жіночої реальної гімназії і залишався на цій посаді до

<sup>151</sup> Див. також: *Dubrovačke poklade u 16. i 17. vijeku i Čubranovićeви nasljednici*. Dubrovnik, 1898. 24 s.; *Povijest hrvatske književnosti u Dalmaciji i Dubrovniku*. Knj. I. Zagreb, 1902. 360 s.; *Prvi dubrovački pjesnici i zbornik Nikole Ranjine*. Zagreb, 1903. 153 s.; *Povjest hrvatske književnosti u Dalmaciji i Dubrovniku*. Zagreb, 1902; *Pjesme Mavra Vetranića i Marina Držića*, in: Prilozi za poznavanje starije dubrovačke književnosti. Zagreb, 1909. S. 135–161; *O postanku i razvitku kmetskih i težačkih odnošaja u Dalmaciji*. Zadar, 1920; *Dubrovnik u borbi za svoj razvitak*. Dubrovnik, 1934. 20 s.; *Starine dubrovačke*. Dubrovnik, 1935. 314 s.

<sup>152</sup> KALAZIĆ-JEMRIĆ, MARIJA: *Draganić, Konstantin*, in: Hrvatski biogtafijski leksikon (1983–2023), mrežno izdanje. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2024. URL: <https://hbl.lzmk.hr/clanak/draganic-konstantin>

<sup>153</sup> Есташ Дешан (фр. Eustache Deschamps; 1340–1406).

виходу на пенсію у 1932 р. Одночасно викладав також французьку мову на філософському факультеті. У 1934 році нагороджений Лицарським хрестом ордена Почесного легіону. У журналі *Archiv für slavische Philologie* опублікував широку дискусію про життя і творчість поета та священника Й. Крмпотіча<sup>154</sup>, а також працю *Йозо Крмпотіч: життя і творчість* (Joso Krmpotić's Leben und Werke)<sup>155</sup>. Він писав про французьку читанку Адамовича та французьку орфографію в *Nastavni vjesnik* (1905–1907), *Glasnik profesorskog društva* (1923) та *Glasnik profesorskog društva* (1935), а також про правопис і мову В. Дошена<sup>156</sup> в науковому збірнику на честь Ватрослава Ягіча (Берлін, 1908).

**Манол Іванов** (Манол Иванов) – відомий болгарський філолог кінця XIX – початку XX століття, асоційований (з 1898 р.) і дійсний (з 1900 р.) член Болгарського літературного товариства (сьогодні – Болгарської академії наук)<sup>157</sup>. Народився 24 грудня 1867 року

<sup>154</sup> Joso Krmpotić (Josip Kermpotich, між 1750 і 1755–1797 роками). Автор епічних пісень і пісень хорватською (дубровницький (шокавський) діалект) мовою, нав'язаних сучасними та історичними подіями. У тричастинному панегірику *Йозо Маленіца* (Joso Malenica, 1783), присвяченому Марії Терезії та Йосифу II, він описує бенкет володаря Тімішоари (рум. *Timișoara*), на якому відзначається присвоєння дворянського титулу. У творі *Радість Славонії* (*Radost Slavonije*, 1787), присвяченому А. Янковичу Даруварському, поряд з усною літературною фразеологією феї, стародавні божества та персоніфікована батьківщина постають умовним реквізитом панегіричного епосу класицизму. Його найцікавішим і найціннішим твором критики вважають історичну поему *Подорож до Криму Катерини II і Йозефа II* (*Katarine II i Jose II put u Krim*, 1788) з темою австрійсько-російсько-турецької війни, до якої у першому виданні були додані розлогі прозові коментарі латинською мовою з хронологічно викладеними історичними фактами на тлі епічних подій та лист до Йоакима Стуллія (Стулліча), хорв. Joakim Stulli (Stulić), з цінними біографічними відомостями. Покладаючи в основу епопеї історичну подію, він підкреслено описує зустріч російської імператриці Катерини II з імператором Йозефом II у травні 1787 року як рятівне об'єднання християнських правителів у боротьбі проти Турецької імперії. Хоча й автор розширює історичне тло гіперболічним описом вигаданої битви на Чорному морі та великої перемоги християнського війська, побудована епічна історія позбавлена, однак, реального сюжету. Успадковуючи насамперед риторичні прийоми фольклорного епосу та *Мила бесіда словенського народу* (*Razgovor ugodni naroda slovinskoga*) А. Качіча (Andrija Kačić Miošić), композиційні, оповідні та метричні особливості і численні парафрази з поеми *Осман підтверджують значний вплив* І. Гундуліча (Ivan Gundulić (1589–1638) – хорватський поет і політичний діяч, один з найвідоміших представників дубровницької літератури).

Див.: Rogić MUSA, TEA: *Krmpotić, Joso*, in: Hrvatski biografski leksikon (1983–2023), mrežno izdanje. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2024. URL: <https://hbl.lzmk.hr/clanak/11295>

<sup>155</sup> In: *Archiv für slavische Philologie*. Berlin, 1902. Bd. 24. S. 409–478.

<sup>156</sup> Vid Došen (1720–1778) – сербський католицький священник.

<sup>157</sup> Пор.: *Енциклопедия България*. София: Издателство на БАН, 1982. Т. 3. С. 20; Буров С.: *Грамматичните приноси на Манол Иванов – действителен член на Българското книжовно дружество (от 1900 г.)* // Български език. 2014. Т. LXI. С. 47–68; Русинов Р.: *В памет на Манол Иванов* // Български език. 1967. № 6. С. 572–574.



в м. Пирдоп. На відміну від своїх сучасників, Манол Іванов навчався лише у Віденському університеті, де впродовж десяти семестрів, з 1888 до 1893 року, вивчав слов'янську філологію. Серед перелічених 27 болгарських студентів, які відвідували Віденський славистичний семінар у період у 1872–1918 років, Манол Іванов є єдиним болгариним з таким тривалим перебуванням<sup>158</sup>. Він – перший болгарський дисертант Ватрослава Ягіча і доктор філософії зі слов'янської філології, успішно захистивши дисертацію на тему „Про дієвідміну в новоболгарській мові“ (Ueber die Konjugation im Neubulgarischen) у 1893 році (присвоєння ученого ступеня відбулося 1 липня 1893 року).

Манол Іванов, як і Олександр Теодоров-Балан (1859–1959), Любомир Милетич (1863–1937), Беньо Цонев (1863–1926), Дімітар Матов (1864–1896) та ін., належить до першого покоління болгарських лінгвістів, які народилися в останні два десятиліття перед Визволенням Болгарії з-під османського панування, навчалися і виховувалися у найвідоміших європейських славистичних центрах і, повернувшись на батьківщину, заклали основи сучасної науки про мову – більшість із них стали фундаторами вищої філологічної освіти та першими професорами університетів. Болгарські вчені – мовознавці, історики, етнографи, письменники – утворюють перше післявизвольне покоління у гуманітарних дослідженнях<sup>159</sup>.

У житті та діяльності Манола Іванова виділяються три основні періоди: віденський (1888–1893), солунський (1893–1895)<sup>160</sup> і софійський (1895–1906). Упродовж першого було надруковано його дослідження *Палеографічні, граматичні та критичні особливості Пирдопського Апостола* (Палеографически, граматически и критически особености на Пирдопския апостол), яке залишилося незавершеним. Його перші частини були опубліковані у двох книгах

<sup>158</sup> Див.: Мурдаров, Владко: *Виенската славистика и българското езикознание, 1822–1849–1918*. Пловдив: Пигмалион, 1999. С. 340.

<sup>159</sup> Див.: Буров, Стоян: *Граматичните приноси на Манол Иванов – действителен член на Българското книжовно дружество (от 1900 г.)* // Български език. 2014. Т. LXI. С. 47–68.

<sup>160</sup> У 1892–1895 роках Іванов був викладачем болгарської гімназії у Салоніках. Солунська болгарська жіноча гімназія „Святе Благовіщення“ була першою болгарською гімназією у Македонії. Вона була заснована восени 1880 року в Салоніках і проіснувала до 1913 року. Тоді ж діяла також перша Солунська чоловіча гімназія „Святи Кирило та Мефодій“ (болг. Солунската българска мъжка гимназия „Св. св. Кирил и Методий“), один з найвизначніших центрів болгарської освіти.

СБНУНК<sup>161</sup>, виданих у Софії у 1891 і 1892 роках. Другий період, пов'язаний головно з викладацькою діяльністю у гімназіях і про який немає багато відомостей, не був плідним на наукові дослідження, за винятком окремих праць і статей з діалектології та орфографії. Натомість у третьому періоді його наукова діяльність активізувалася – видавав серію підручників, публікував статті з важливих наукових проблем граматики болгарської мови, був одним з найактивніших авторів журналу *Шкільний огляд* (Училищен преглед).

Життя Манола Іванова обірвалося, коли йому було лише 38 років. Ще у Відні його здоров'я почало погіршуватися, а в Салоніках він захворів на невиліковний тоді туберкульоз. Він докладав багато зусиль для поліпшення здоров'я, був на лікуванні у Відні, багато часу проводив у Пирдопі, однак хвороба через деякий час знову активізувалася. Останні роки його життя були трагічними – здоров'я погіршувалося, він втрачав фізичну силу і розумову витривалість. 25 травня 1906 року Манол Іванов драматично обірвав своє життя. У номері від 27 травня 1906 року газета *Вечірня пошта* (Вечерна поща) опублікувала багато подробиць про останні дні життя та його самогубство.

З-поміж багатьох досліджень Іванова варто відзначити філологічні праці, передовсім, його граматичні погляди розглядаються у дослідженнях *Про відмінювання в новоболгарській мові* (За спреженіето в новобългарския език, 1892 і 1894), *Поділ новоболгарських дієслів за основою минулого dokonаного часу* (Подразделение на новобългарските глаголи според основата на минало свършено време, 1901), а також інші статті, пов'язані з потребами шкільної освіти болгарською мовою кінця XIX – початку XX століття.

Завершальним дослідженням його наукової праці є велика студія *До історії нашої граматичної термінології* (По историята на нашата граматическа терминология), яка охоплює загалом 135 сторінок і була опублікована в трьох частинах у 1903–1906 роках<sup>162</sup>. У цьому об'ємному дослідженні представлено панорамну картину історії поглядів, еволюції думок, впливів і спадкоємності болгарських авторів граматики від Неофіта Рилського (болг. Неофит Рилски) до початку XX століття. Дослідження знайомить читача з етимологією терміна 'граматика', з розвитком граматичної науки від Кирила і Мефодія та Чорноризця Грабаря до Евфимія Тирновського (бл.

<sup>161</sup> Повна назва: *Сборник за народни умотворения, наука и книжнина*.

<sup>162</sup> ІВАНОВ, МАНОЛ: *По историята на нашата граматическа терминология* // Периодическо списание на Българското книжовно дружество въ София. София, 1903. Кн. 1–2, с. 1–42; кн. 3–4, с. 167–194; 1906, кн. 1, с. 1–67.

1325 – бл. 1403) і Костантина Костенецького (болг. Константин Костенечки, 1380–1431), детально розглядає значення граматики Мелетія Смотрицького (1577–1633) тощо<sup>163</sup>.

**Петар Крековіч** (Petar Kreković) – хорватський історик літератури і перекладач<sup>164</sup>. Народився у містечку Перушіч (Perušić) 16 травня 1866 року, помер 28 вересня 1922 року в м. Вуковар (Vukovar). Закінчив середню школу в Госпічі в 1887 році, вивчав романістику і славістику в 1888–1892 роках у Відні (а також у Парижі в 1890–1891 роках). У 1906 році склав у Відні учительський іспит і здобув звання гімназійного професора. Петар Крековіч викладав французьку і хорватську мови у гімназіях у Земуні в 1892 році, у Раковці з 1893 року<sup>165</sup> та у Вуковарі з 1896 до 1922 року. Займався порівняльним дослідженням давньої хорватської літератури. У праці *O strofama prvih hrvatskih pjesnika* (Про строфи перших хорватських поетів, Загреб, 1893)<sup>166</sup> на матеріалі творів Ш. Менчетіча (Š. Menčetić), Дж. Држіча (Dž. Držić) та М. Маруліча (M. Mažulić) в їх порівнянні з італійськими відповідниками порушував проблеми віршування і намагався спростувати тезу про домінуючий вплив церковної середньовічної латини. У трактаті *Найдавніша хорватська лірика* (Najstarija hrvatska lirika)<sup>167</sup> інтерпретував вплив неаполітанської школи на надмірно вишуканий стиль хорватської поезії раннього Відродження і проаналізував авторство віршів, опублікованих у 2-й книзі видання Старохорватські письменники (*Stari pisci hrvatski*)<sup>168</sup>. З французької літератури Крековіч переклав понад десять п'єс, зокрема О. Дюма-молодшого (*L'ami des femmes*), Е. Бріє (*Le berceau*), А. Біссона (*Le Contrôleur des wagons-lits*), Ж. Клемансо (*Le Voile de Bonheur*) та ін.

<sup>163</sup> Пор.: Німчук В.: *Мовознавство на Україні в XIV–XVII ст.* Київ: Наукова думка, 1985. 223 с.

<sup>164</sup> Див.: KOVAČEVIĆ, MARKO: *Kreković, Petar*, in: *Hrvatski biografski leksikon* (1983–2023), mrežno izdanje. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2023. URL: <https://hbl.lzmk.hr/clanak/krekovic-petar>

<sup>165</sup> *Izvjeste kralj. velike realne gimnazije u Rakovcu za školsku godinu 1895./6.* Zagreb: Tiskarski zavod „Narodnih Novina“, 1896. S. 33–34.

<sup>166</sup> *O strofama prvih hrvatskih pjesnika*, in: Vienac. Zagreb, 1893. T. XXV. S. 110–111, 120–122, 156–158.

<sup>167</sup> *Nastavni vjesnik*. Zagreb, 1908. T. XVI. Sv. 4, s. 241–259; sv. 5, s. 329–339; sv. 6, s. 401–411; sv. 7, s. 481–489.

<sup>168</sup> KREKOVIĆ, PETAR: *Zur Autorschaft einiger, im II. Bande der Stari pisci hrvatski gedruckten Gedichte*, in: *Archiv für slavische Philologie*. Berlin, 1893. Bd. 15. S. 388–394.

**Йозеф Карасек** (Josef Karásek)<sup>169</sup> – відомий чеський історик літератури, редактор і перекладач, популяризатор слов'янських літератур у німецькомовному світі<sup>170</sup>. Народився 2 червня 1868 року в Мілетіні (чеськ. Miletín), помер 2 липня 1916 року у Відні. Закінчив гімназію в Їчині й філософський факультет у Празі та Відні. Був учнем Ватрослава Ягіча, під керівництвом якого захистив дисертацію із слов'янської філології на тему „Оцінка творчості Добровського“ (Die Würdigung des Lehrgebäudes von Dobrovsky). Промоція (урочища церемонія присвоєння ученого ступеня доктора філософії) відбулася 1 липня 1893 року. До слова, цього ж дня дипломи отримали Іван Франко і Манол Іванов<sup>171</sup>.

Його найвідомішими колегами у славістичному семінарі Ягіча були словенець Ватрослав Облак (Vatroslav Oblak, 1864–1896)<sup>172</sup>, болгари Дімітар Матов (Dimitar Matov, 1864–1896)<sup>173</sup> і Манол Іванов

<sup>169</sup> Не треба ототожнювати з його однофамільцем, відомим чеським поетом, прозаїком і драматургом, шанувальником мистецтва Їржі Карасеком зі Львовіц (Jiří Karásek ze Lvovic, 1871–1951), який на рубежі XIX–XX століть зібрав бібліотеку виключно з літератури про мистецтво. У 1925 році він передав свою збірку столичному місту Прага, здійснивши, таким чином, мрію всього свого життя – подарувати чехам, за його висловом, „царство краси“.

<sup>170</sup> ČERNÝ, MARCEL: *Josef Karásek jako historiograf slovanských literatur: metodologická koncepce a dobové přijetí jeho Slavische Literaturgeschichte*, in: *Slavia: časopis pro slovanskou filologii. Česká slavistika: příspěvky k XIV. mezinárodnímu sjezdu slavistů* (Ochrid, 10–16.9.2008). 2008. T. 77, č. 1/3. S. 231–249; ČERNÝ, MARCEL: *Osobnost Josefa Karáského (1868–1916) v souvislostech české slavistiky a české literární Vídně (Příspěvek k vídeňské účasti v mezislovanských kulturních vztazích od založení Jagičova semináře do vzniku ČSR)*. Disertační práce Univerzity Karlovy v Praze. Praha, 2007. 401 s.

<sup>171</sup> Докладніше див. с. 126–128.

<sup>172</sup> Тема дисертації: „Die Kirchenslawische Übersetzung der Apokalypse“ (Церковнослов'янський переклад Апокаліпсису, 1891).

<sup>173</sup> Дімітар Матов – видатний македонський фольклорист і етнограф другої половини XIX ст. Автор численних лінгвістичних, фольклористичних та етнографічних праць, у яких виступав проти болгарської тези про етнічну самотність македонських словенців. Шкільну освіту розпочав у Велесі (Македонія), у 1878–1882 роках продовжив навчання у Росії, а від 1882 до 1888 року – спочатку в Харківській гімназії, а після її закінчення – на історико-філологічному факультеті Харківського університету, де слухав лекції з мовознавства видатного філолога Олександра Потебні та з історії – відомого болгарського вченого і громадського діяча Маріна Дрінова (1838–1906). У 1890–1891 роках Матов поглиблював знання зі слов'янської філології у проф. В. Ягіча у Віденському та у проф. А. Лескіна в Ляйпцизькому університетах. Свою літературну діяльність на початковому етапі він змінив на наукову і займався збиранням фольклорного матеріалу, публікував дослідження у галузі мови (*За историята на новобългарската граматика* (1889), *Към българския речник* (1892), *Гръцко-български студии* (1893), *Животопис на Св. Климента, български архиепископ. Отъ Теофилакта, Охридски архиепископ. Превел отъ гръцки с малки съкращения Д. Матовъ* (1896) та ін.) та фольклору (*Приказката за правината и кривината* (1893), *Невьярна Груйовица. Баладен мотив за нашата народна поезия* (1894), *Верзуоловото коло и навите* (1895), *Македония според най-новите книжовни вестни* (1895) та ін.).



Василь Щурат  
(1871–1948)

Josef Karásek  
(1868–1916)



*Dr. Josef Karásek*

Лесов (Manol Ivanov Lesov, 1867–1906), сербський історик літератури Ѓйорѓе Ѓйорѓевіч (Gjorgje Gjorgjević/Ѓorđe Ѓorđević, 1867–1898)<sup>174</sup> та українці Іван Франко (1856–1916), Євген Козак (1857–1933) і Клавдій Білінський (1865–1937).

У 1896 році Карасек влаштувався у бібліотеку Міністерства внутрішніх справ і рік потому став редактором фейлетонів в офіційній празькій газеті. У 1899 році переїхав до Відня і працював там приватним репетитором і письменником. Наприкінці 1890-х років Карасек готував для імператора уривки (огляди) з чеських, польських та українських газет. У Відні його вважали одним із найвідоміших сучасних славістів. Основна праця Карасека – *Історія слов'янської літератури* (Slavische Literaturgeschichte, 1906) у двох частинах, у якій він зробив спробу синтетично охопити історію слов'янських літератур як самодостатнього культурного явища. У своїй науковій діяльності Карасек присвятив себе також творчій спадщині Карела Яроміра Ербена (Karel Jaromír Erben, 1811–1870), чеського історика й архівіста, письменника (представник літературного романтизму) і перекладача, збирача чеських народних пісень і казок, і видав про нього свою ґрунтовну працю<sup>175</sup>. Йозеф Карасек був автором численних літературознавчих розвідок, рецензій, перекладів тощо<sup>176</sup>.

**Василь Щурат** (народився 24 серпня 1871 р., с. Вислобоки на Львівщині – помер 27 квітня 1948 р., Львів) – відомий український літературознавець, педагог, поет і перекладач<sup>177</sup>. Вивчав слов'ян-

---

Див.: МИЛЕТИЧ, ЛЮБОМИР: *Димитър Матов* // Български преглед, № 11. 1896; АРНАУДОВ, МИХАИЛ: *Научното дело на Димитър Матов* // Очерци по българския фолклор. 1969. Т. 1.; MURDAROV, VLADKO: *Dimitar Matov – Ein (fast) vergessener bulgarischer Sprachwissenschaftler*, in: *Linguistique Balkanique*. 2017. Bd. 56 (2), S. 189–197.

<sup>174</sup> Тема дисертації: „Matija Divković. Ein Schriftsteller des 17. Jahrhunderts aus Bosnien“ (Матія Дівковіч. Боснійський письменник XVII століття, 1893).

<sup>175</sup> KARÁSEK, JOSEF: *K.J. Erben. Obrázek životopisný a literární*. Praha: Nakladem Josefa Pelcla, 1911. 32 s.

<sup>176</sup> Поп.: *Autobiografie Jana Kollára*, in: Jan Kollár 1793–1852. Sborník statí o životě, působení a literární činnosti pěvce „Slávy dcery“ na oslavu jeho stoletých narozenin / red. F. Pastrnek. Vídeň, 1893. S. 277–287; *Jan Kollár ve Vídni 1849–1852*, in: Jan Kollár 1793–1852. Sborník statí o životě, působení a literární činnosti pěvce „Slávy dcery“ na oslavu jeho stoletých narozenin / red. F. Pastrnek. Vídeň, 1893. S. 62–77; *Slavische Literaturgeschichte I. Ältere Literatur bis zur Wiedergeburt*. Leipzig, 1906. 178 S.; *Slavische Literaturgeschichte II. Das neunzehnte Jahrhundert*. Leipzig, 1906. 192 S.; *Příspěvek k psychologii českého lidu. „Naši“ od Josefa Holečka*. Brno, 1907. 53 s.; *Příspěvek k dějinám bible boskovské a kostela boskovského* / vydal a úvod napsal dr. Bohuš Vybíral. Olomouc, 1918. 30 s.

<sup>177</sup> Див.: КОШЕЛИВЕЦЬ І.: *Щурат Василь* // Енциклопедія українознавства: Словникова частина: в 11 т. / гол. ред. проф., д-р Володимир Кубійович. Париж – Нью-Йорк: Молоде жит-

ську філологію у Львівському та Віденському університетах (учений ступінь доктора філософії здобув у Відні 1895 року під керівництвом проф. Ватрослава Ягіча). Після складання педагогічного екзамену у Чернівецькому університеті в 1898 році учителював упродовж 1898–1934 років у державних гімназіях Перемишля, Бродів і Львова. У 1921–1934 роках був директором приватної жіночої гімназії сестер Василянок у Львові.

У літературне, наукове, публіцистичне й громадське життя Львова і Відня Василь Щурат увійшов за підтримки Івана Франка і залишався під його впливом до 1896 року. Науково-критичні статті, поетичні переклади й оригінальні твори публікував у західноукраїнській, австрійській, польській і чеській пресі, був співредактором газети *Буковина* в Чернівцях, редактором журналу *Молода Муза* (1906) і тижневика *Неділя* (1912).

У 1914 році Василь Щурат був обраний дійсним членом НТШ, а з 1915 до 1923 року – його головою. Він – один з ініціаторів і перший ректор Українського таємного університету у Львові (1921–1923). Останні роки життя Щурат працював директором Львівської бібліотеки АН УРСР (1944–1948) і професором Львівського університету.

У літературознавчій праці Василя Щурата різноманітно представлена староукраїнська література (*Слово Данила Заточника*, 1896) і художня література XIX століття, зокрема праці про Т. Шевченка, М. Шашкевича, П. Куліша, І. Котляревського, Ю. Федьковича, І. Франка, В. Самійленка, Г. Квітку-Основ'яненка (*Літературні начерки*, 1913)<sup>178</sup>. Йому належить перший повний переклад *Пісні про Роланда* на українську мову (1895), а також віршований переклад *Слова о полку Ігоревім* сучасною українською мовою (1907).

Василь Щурат – автор поетичних збірок: *Lux in tenebris* (1895), *Мої листи* (1898), *Раз до мене молодість прийшла*, *На трембіті* (1904), *Історичні пісні* (1907), *Вибір пісень* (1909), поеми *В суздальській тюрмі* (1916). У 1898–1900 роках видав серію художніх творів *Артистично-літературні новини*, в 1902 році – поему *Зарваниця*, а

---

та, 1984. Т. 10. Кн. 2. С. 3921–3922; Галайчак Т.: *Щурат Василь Григорович* // Енциклопедія історії України: у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій та ін. Київ: Наукова думка, 2013. Т. 10. С. 688; Франко З.: *Щурат Василь Григорович* // Українська мова: енциклопедія. 2-ге вид., випр. і доп. Київ: Вид-во „Української енциклопедії“ ім. М.П. Бажана, 2004. С. 809.

<sup>178</sup> Пор.: Кирчів Р.: *Літературознавча спадщина Василя Щурата* // Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника. Київ: Наукова думка, 1993. Вип. 2. С. 86–95.

в 1905 році – віршований молитовник *Із глибини воззвях*, які були зразком української релігійної поезії.

Крім того, Василь Щурат багато перекладав з античної літератури (*Вибрані оди* Горація (Перемишль, 1901)), із творчості французьких (В. Гюго, Ш. Бодлер, Гі де Мопассан та ін.), німецьких (Гете, Гайне, Д. фон Лілієнкрон), польських (А. Міцкевич, Ю. Словацький, М. Конопніцька, Я. Каспрович, К. Тетмаєр), румунських, чеських, угорських, білоруських та інших авторів<sup>179</sup>.

Особливу увагу письменник присвятив питанням українсько-польських літературних взаємин, зокрема у працях *Шевченко і поляки* (1917), *Основи Шевченкових зв'язків з поляками* (1917), *Коліївщина в польській літературі до 1841* (1910).

\*\*\*

З-поміж усіх учасників славистичного семінару Іван Франко найбільше подружився з чехом Йозефом Карасеком, знайомство з яким було започатковано ще під час його перебування у Львові в інституті Оссолінських. У посмертному спогаді на пошану Івана Франка Карасек згадував:

*З Франком я зустрічався у Львові часто; він супроводжував мене в музеї Дідушицьких, передусім у рукописному та етнографічному відділах давав мені цінну інформацію, водив мене купувати дешеві книжки, здебільшого збірки пісень; мовчазний, замкнутий Франко поступово ставав доступнішим<sup>180</sup>.*

Їхня творча співпраця розпочалася під час навчання у Віденському університеті, коли в 1892 році з'явилася чеська інтерпретація повісті *На дні*<sup>181</sup>. Це був авторизований переклад Богуслави Со-

<sup>179</sup> Пор.: Козак Л.: *Перекладацька діяльність Василя Щурата* // Парадигма: збірник наукових праць. Львів, 2013. Вип. 7. С. 346–354.

<sup>180</sup> Див. с. 90–94.

<sup>181</sup> *Ivan Franko: Na dně. Z maloruštiny s dovolením autorovým přeložila Bohuslava Sokolová. Praha, 1892. 96 s.*

Повість *На дні* була перекладена також польською мовою: спочатку в автоперекладі в журналі *Przegląd społeczny* (1886, № 3, с. 219–232; № 4, с. 294–305; № 5, с. 365–377; № 6, с. 455–463) з незначними скороченнями і доповненнями під назвою *Na dnje. Studium społeczno-psychologiczne*, а згодом у газеті *Dziennik Łódzki* (1888, № 24–27, 29–33, 35–37, 39) під назвою *Na dnje. Społeczno-psychologiczne studium* в інтерпретації Марії Семашко (1853–1916), помічниці і приятельки Е. Ожешкової (Eliza Orzeszkowa, 1841–1910), польської письменниці епохи позитивізму, есеїстки і перекладачки (див.: Теплий І.: *Іван Франко як читач і редактор власних перекладів* // Вісник Львівського університету. Серія: Філологічна. 2013. Вип. 58. С. 262–284). Пор. також: *Iwan Franko. Na dnje. Studium psychologiczno-społeczne / z ukraińskiego przełożył Sydir Twerdochlib. Lwów–Złoczów, 1926. 97 s.*



колової (Bohuslava Sokolová, 1860–1941), чеської письменниці, перекладачки і публіцистки. Вона походила зі шляхетної інтелігентної родини<sup>182</sup>, підтримувала творчі контакти з батьком і братом, була редактором його творів і перекладала з української та російської мов. Активно співпрацювала також з чеським освітнім, просвітницьким і розважальним журналом для жінок *Zenské listy* (1873–1926), який іноді називали феміністичним, та іншими періодичними виданнями. Невідомо, чи була Б. Соколова особисто знайома з Іваном Франком, однак дуже ймовірно, що цей переклад відбувся за посередництва Йозефа Карасека, який опублікував у 1893 році розлогу рецензію на чеськомовне видання цієї повісті<sup>183</sup>. Він, зокрема, наголосив на особливостях сюжетотворення Франкового твору, на суспільних проблемах злочину, як одній з основних тем повісті, і, зрештою, на мовно-стилістичних огріхах перекладу:

*Ivan Franko nemá uměleckých aspirací. Trhá tkanivo své povídky na jednom místě a vkládá tam, často i bez nutného zdůvodnění, své názory sociální a humanitní, slohem pamfletů a brožur, tónem suše kazatelským*<sup>184</sup>.

У Івана Франка немає мистецьких прагнень. Він розриває тканину свого оповідання в одному місці і вставляє туди, часто без жодного

---

У 1903 році повість у німецькомовній інтерпретації Карла Гельбіха була надрукована у віденській щоденній газеті *Die Zeit* (а не в тижневику, як помилково вказано у кн.: Франко І.: *Зібрання творів у 50 т.* Київ: Наукова думка, 1978. Т. 15. С. 492) під заголовком *Der Bodensatz* (починаючи з № 164 від 14 березня 1903 р. і закінчуючи № 185 від 4 квітня 1903 р. – загалом 18 колонок). У № 167 від 17 березня 1903 р. цієї ж газети Іван Франко надрукував як коментар до оповідання автобіографічний спогад *Wie ich dazu kam? Eine Erinnerung* (пор.: Франко І.: *Зібрання творів у 50 т.* Київ: Наукова думка, 1978. Т. 15. С. 492–493; переклад цього спогаду див.: Возняк М.: *Автобіографічний елемент в оповіданні Франка „На дні“* // Радянське літературознавство. Київ, 1940. Кн. 5–6. С. 73–153).

<sup>182</sup> Батько Богуслави, Йозеф Сокол (Josef Sokol, 1831–1912), був відомим чеським педагогом і політичним діячем, послом до ландтагу Богемії у 1895–1901 роках та австрійського парламенту в 1891–1907 роках. Сестра, Вільма Сайдлова-Соколова (Vilma Seidlová-Sokolová, 1859–1941), була чеською вчителькою, письменницею, поетесою і перекладачкою, брат Карел Сокол (Karel Sokol, 1867–1922) – чеським політиком, журналістом, публіцистом і видавцем, послом до ландтагу Богемії (1909–1913) та австрійського парламенту (1910–1911).

<sup>183</sup> Після виходу у світ повісті *На дні* чеською мовою були опубліковані три рецензії: [-b-]: *Ivan Franko. Na dně*, in: *Časopis českého studentstva*. Praha, 1892. R. III. S. 371–373; KARÁSEK, JOSEF: *Ivan Franko. Na dně*, in: Niva. Brno, 1893. R. III, č. II. S. 175–176; PROCHÁZKA, ARNOŠT: *Ivan Franko. Na dně*, in: *Literární listy. Časopis věnovaný zájmům literárním*. Brno, 1893. R. XIV, č. 12. S. 210–211. Повний текст рецензії Карасека подано в додатках до цієї монографії. (Передрук рецензії, щоправда, з непоодинокими орфографічними помилками, див. також у книзі: *Зв'язки Івана Франка з чехами та словаками* / упоряд. М. Мольнар та М. Мундяк. Братіслава: Словацьке видавництво художньої літератури, 1957. С. 606–609).

<sup>184</sup> KARÁSEK, JOSEF: *Ivan Franko. Na dně*, in: Niva. Brno, 1893. R. III, č. II. S. 175.

необхідного виправдання, свої соціальні та гуманні думки, у стилі памфлетів і брошур, сухим проповідницьким тоном.

*A již tu je zase autor, ne s omluvou pro tuto zdivočilost', brutálnost', jakou věžňové právě projevili, ale [...] s těžkou obžalobou celé společnosti, že dala spustnouti těmto nešťastníkům, že obemkla hrubou, ledovou korou jejich srdce, jež přece bylo také přístupno citům něžným a ušlechtilým, že jim odňala svobodu, vzduch a světlo. V konečné scéně povídky spisovatel projevil v celé ryzí a neporušené čistotě názor ruského lidu, pokládajícího každého zločince, i nejtěžšího, i nejvíce se provinivšího, za člověka „nešťastného“, osudem a tvrdými zákony přírody zlomeného, k němuž dlužno míti jen útrpnost a soucit<sup>185</sup>.*

І ось автор знову, не з вибаченнями за цю дикість і жорстокість, яку щойно проявили в'язні, а [...] з важким звинуваченням усього суспільства в тому, що воно покинуло цих нещасних людей напризволяще, що окутало їхні, доступні ніжним і благородним почуттям серця, грубою крижаною кіркою, що позбавило їх волі, повітря і світла. У фінальній сцені оповідання письменник з усією справжньою і природною чистотою висловив думку руського народу, який вважає кожного злочинця, навіть найтяжчого і найбільш винного, людиною „нещасною“, зламану долею і суворими законами природи, людиною, яка заслуговує лише співчуття і милосердя.

У цій історії чужомовних інтерпретацій повісті *На дні* варто згадати німецькомовний авторизований переклад<sup>186</sup> Карла Гельбіха (Karl Helbich, 1873–1931)<sup>187</sup>, відомого чеського лікаря, державного і громадського діяча. Його перу належить також інтерпретація повісті *Boa constrictor*, виконана за перекладом<sup>188</sup> Франтішека Главачека (František Hlaváček, 1876–1974), чеського політичного діяча і публіциста, одного з перших популяризаторів творів Івана Франка

<sup>185</sup> Там само.

<sup>186</sup> Див. прим. 181.

<sup>187</sup> Карл Гельбіх народився 2 листопада 1873 року у Празі, помер 18 грудня 1931 року. Доктор медицини, лікар, державний і громадський діяч, один із засновників Лікарського дому. Закінчив Німецький університет у Празі в 1897 році. З 1898 до 1903 року працював у м. Краслице лікарем загальної практики та касиром, після чого переїхав до Праги. У 1906 році був одним із засновників „Товариства лікарів-касирів“ (Spolek pokladenských lékařů) і його головою до початку 1930-х років. З 1920 року працював у Міністерстві охорони здоров'я профспілковим радником і редагував *Вісник Міністерства охорони здоров'я і фізичного виховання*. Автор багатьох праць, а також статей у галузі медицини, опублікованих в німецькомовних фахових журналах, зокрема в *Die Heilkunde. Monatsschrift für praktische Medizin*. Перекладав з німецької мови й навпаки. (Див.: *Almanach českých lékařů. S podbiznami a 1000 životopisy. Na paměť 50letého jubilea Spolku a Časopisu lékařů českých / vydal Dr. Michal Navrátil. Praha, 1913. S. 86–87; СІЄŚЛА, МІСНАЄ: Niemiecka oryginalna twórczość literacka Iwana Franki, in: Slavia Orientalis. 1976. R. XXV. Nr. 3. S. 333–342.*)

<sup>188</sup> *Boa constrictor. Napsal Ivan Franko. Autorisovaný překlad z maloruštiny od Františka Hlaváčka. Praha: Tiskem a nákladem J. Otty, 1898. 123 s.*

чеською мовою<sup>189</sup>, і надрукована газети *Arbeiter-Zeitung* за 1901 рік (№ 47–74)<sup>190</sup>.

Після отримання дипломів доктора філософії обидва колеги славистичного семінару Ягіча не бачилися, проте їхні контакти збереглися, про що свідчать два наступні листи Карасека, адресовані Франкові, від 25 червня 1902 року і 2 жовтня 1902 року<sup>191</sup>.

<sup>189</sup> Франтішек Главачек у своїх спогадах писав: „Глибоко зворушила мене його новела *На дні*. Франко мене нею зовсім полонив. Опис страхіть галицьких тюрем, опис політичного переслідування прогресивних людей, майстерне зображення тодішнього капіталістичного суспільства – все це постригло наші молоді душі більше, ніж вісті про політичні промови і програми“ (ГЛАВАЧЕК Ф.: *Мій учитель і друг* // Вінок Івану Франкові. Київ: Радянський письменник, 1957. С. 170). Главачек був активним пропагандистом і перекладачем української літератури, особисто знайомий з І. Франком, В. Гнатюком, М. Павликом. У 1895–1898 роках опублікував переклади творів Івана Франка (*До світла, Два приятелі, Між добрими людьми, Свинська конституція, Воа constrictor*) та інших українських письменників. Главачек є автором першої у Чехії ґрунтовної розвідки *Ivan Franko (K 25ti letému jubileu literární jeho činnosti)*, опублікованої у журналі *Čas. List věnovaný veřejným otázkám* (1898, r. 12, Nr. 50, s. 788–789; Nr. 51, s. 805–806), а також статей про Тараса Шевченка, Лесю Українку, Марка Вовчка та ін. (Див.: NEVRLÝ М.: *Ivan Franko a Slováci*, in: *Slavica Slovaca*. Bratislava, 2007. R. 42, č. 1. S. 58–65; МОТОРНИЙ В.: *Нова сторінка франкіани (Спогади Фр. Главачека про І. Я. Франка)* // Українське літературознавство. Львів, 1968. Вип. 3. С. 137–140; HLAVÁČEK, FRANTIŠEK: *Mé styky s Ivanem Frankem*, in: *Z dějin československo-ukrajinských vztahov*. Bratislava, 1957. S. 573–593; *Матеріяли до історії українсько-чеських взаємин в першій половині XIX ст.* Видав д-р Іван Брик // Українсько-руський архів НТШ. Т. XV. Львів: накладом Наукового Товариства ім. Шевченка, 1921. 159 с.; БРЮК, IVAN: *Ivan Franko. Lístek z dějin ukrajinsko-české vzájemnosti / z ukrajin. rukopisu přel. A. Č.*, in: *Slovanský přehled*. Praha, 1926. R. XVIII. S. 489–496, 594–602; КОЛЕССА О.: *Погляд на історію українсько-чеських взаємин від X до XX в. Промова виголошена на святочній інавгурації Українського В. Університету в Празі дня 23. жовтня 1921.* Прага, 1924. 16 с.

<sup>190</sup> Про публікацію художніх і публіцистичних творів Івана Франка в часописі *Arbeiter-Zeitung* у 1889–1901 роках і спростування суперечливих бібліографічних відомостей, поданих у працях Я. Погребенник (1988), М. Нагірного (1998) і М. Зимомрі (1972, 1999), див.: SIMONEK, STEFAN: *Ivan Franko in der Wiener „Arbeiter-Zeitung“ (1889–1901) (Addenda et corrigenda)*, in: *Wiener Slavistisches Jahrbuch*. 2006. Bd. 52. S. 201–212.

<sup>191</sup> Листи зберігаються в архіві Івана Франка (відділ рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України (ф. 3, спр. 1611, 1630)). Один з них, від 2 жовтня 1902 р., раніше опублікований у кн.: *Зв'язки Івана Франка з чехами та словаками* / упоряд. М. Мольнар та М. Мундяк. Братіслава: Словацьке видавництво художньої літератури, 1957. С. 584. Лист від 25 червня 1902 р. друкується тут уперше.

Принагідно висловлюю щире вдячність колезі з Інституту германістики філософського факультету в університеті Яна Євангеліста Пуркине в Усті-над-Лабем (Чехія) д-ру Вероніці Їчинській (Dr. Veronika Jičínská) за розшифрування і допомогу при перекладі на українську мову рукописних текстів та опрацюванні архівних першоджерел.

Про Івана Франка в контексті чесько-українських культурних взаємин див. також: НЕВРЛІ М.: *Іван Франко і чеська культура* // Іван Франко: статті і матеріали. Львів, 1956. Збірник 5. С. 216–246; КОНОВАЛОВ Г.: *Іван Франко і чеська література* // Літературна газета. 1956. 7 червня. С. 2; ГОНТАР П.: *Українсько-чеські літературні зв'язки в XIX ст.* Київ: Державне видавництво художньої літератури, 1965. 108 с.; *Діалог культур: українсько-чеські літературні взаємини: матеріали наукового семінару* / упоряд. О. Лук'яненко; наук. ред. І. Сварник. Львів: ЛОУНБ, 2020. 60 с.

**Лист Йозефа Карасека до Івана Франка від 25 червня 1902 р.**

Milý příteli!

Už dlouhá léta uplynula od té doby, co jsme se neviděli.

Posílám Vám tento příspěvek s prosbou, byste k němu napsal pár řádek úvah a uveřejnil jej v některé z Vašich publikací. Mně jej zaslal p. František Tischer, archivář hrabat Černínů v Jindřichově Hradci (Neuhaus in Böhmen). Přepis je správný, věc zajímavá. Český výtah z těchto listů (bohemisovaný pravopis, ale neúplný text) vydal Fr. Dvorský v Slovanském Sborníku 1885 str. 436–438.

Archivář Fr. Tischer je velice zasloužilý český spisovatel, který letos 2. januaru slavil padesátileté jubileum své služební činnosti u hrabat Černínů. Životopis jeho s podobiznou vyšel nedávno ve 4. čísle „Českoslovanské letopisy muzejní“ (redaktor V. Jeníček).

V úvodu se zmiňte, že jsem Vám tyto opisy zaslal já. Chcete-li si k tomu napsati historický úvod, tedy si tak učiňte.

Kdybyste však nechtěl tyto věci publikovati, tedy je pošlete zpátky; já je dám pak některému Polákovi.

Jak snad víte, jsem již na šestý rok těžce nemocen (brustkrank, Rippenfellentzündung, das Exsudat hat mir die Lunge angesteckt). Před dvěma roky jsem byl v Dubrovníku, kde jsem opsal řadu dosud neznámých jihoslov[anských] legend, mezi jinými Barlaama a Josafata. Nyní dokončuji úvod.

Znám Vaši práci v bulhar[ském] Сборнику – Ale Vy jste ještě něco psal rusky. Prosím oznamte mně kdy a kde a možno-li, pošlete mně.

2) Nevíte, zdali nevyšel v době poslední polský Barl[aam] a Josafat? (Snad v Bibliotece pisem polskich?) – Je to otisk Kulihow.[ského] z r. 1680? Víte, kdo to vydal?

3) Loni nebo předloním vyšel v některých universitních Izvěstijach nebo v Žur.[nale] M.[inisterstva] Nar.[odnago] Prosvěšč.[enija] přehled apokryf. literatury u Rusů (asi za 25 let). Já se nemohu upamatovati, kdo to napsal a kde to bylo publikováno. Prosím Vás, víte-li to, napište mně to.

4) Já píši nyní jen do „České revue“ (jsem již 3 roky bez místa), a to referaty a pojednání ze slavistiky. Nyní jsem tam měl polskou liter[aturu] a kapitolky ze vzájemnosti česko-ruské a styky rakousko-ruské. Ale o Vaší literatuře nemám tam skoro nic. Buďte tak laskav, pošlete mně Vy a Vaši literární přátelé knihy a časopisy. Já budu o nich rád psáti a referovati. To je ta nejrozumější vzájemnost, když se takto poznáváme.

Řekněte to tam ve Lvově a pozdravujte mé bývalé kollegy (o Hankových dopisech od dra Studyňského jsem již psal), a známé zvláště pí Wystouchovu, redakci, dra Krčka, milého p. Ramuľa i p. ř. Kętrzyňského, p. Bežu (psal jsem zase o jeho bratrovi) atd.

Pište rusky nebo německy.

Já jsem Váš oddaný dr. Josef Karásek.

Vídeň XII., Gatterholzg. 26, dne 25. června 1902<sup>192</sup>.

<sup>192</sup> Відділ рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України, ф. 3, спр. 1630. (Підкреслення авторське.)

Любий друже!

Минуло вже багато літ, як ми не бачилися.

Надсилаю Вам цей допис з проханням написати кілька рядків міркувань про це й опублікувати в одному зі своїх видань. Його надіслав мені пан Франтішек Тішер<sup>193</sup>, архіваріус графів Чернінів у Індржихув-Градці (Нойхаус у Богемії). Транскрипція правильна, річ цікава. Чеський уривок із цих листів (чеським правописом, але неповний текст) опублікував Фр. Дворскі<sup>194</sup> у *Слов'янському Збірнику* за 1885 р., с. 436–438.

Архіваріус Фр. Тішер – дуже заслужений чеський письменник, який 2 січня цього року відсвяткував п'ятдесятиріччя своєї служби у графів Чернінів. Його біографію з портретом нещодавно опубліковано в 4-му номері *Чехословацького музейного літопису* (редактор В. Єнічек).

У вступі зазначте, що ці описи надіслав Вам я. Якщо Ви хочете написати до нього історичний вступ, то зробіть це, будь ласка.

Але якщо Ви не захочете публікувати ці речі, надішліть їх назад; Я віддам їх якомусь поляку.

Як Ви, мабуть, знаєте, я вже шостий рік тяжко хворію (захворювання грудей, плеврит, ексудат заразив мої легені). Два роки тому я був у Дубровнику, де записав низку невідомих досі південнослов'янських легенд, зокрема про Варлаама і Йоасафа. Зараз закінчую вступ.

Я знаю Вашу працю у болгарському *Сборнику* – Але Ви писали щось і руською. Будь ласка, дайте мені знати, коли і де, і, якщо можливо, надішліть її мені.

2) Не знаєте, чи не вийшов останнім часом польський Варл[аам] і Йоасаф? (можливо, в бібліотеці польських письменств?) – це відбиток Кулігов[сько-го]<sup>195</sup> з 1680 року? Чи знаєте, хто це опублікував?

3) Минулого чи позаминулого року в деяких університетських журналах або в жур[налі] М[инистерства] Нар[одного] Просвещ[енія] був надрукований огляд апокрифічної літератури в Росії (приблизно за 25 років). Я не можу згадати, хто це написав і де це було опубліковано. Будь ласка, якщо знаєте, напишіть мені.

4) Я пишу тепер тільки для *Česká Revue* (уже 3 роки без місяця), а саме статті і трактати зі славістики. Тепер я мав там польську літературу та роз-

<sup>193</sup> Франтішек Тішер (František Tischer, 1831–1910) – чеський архіваріус, історик і видавець. З 1865 року керував архівом графів Чернінів у Індржихов-Градці, упорядкував і зробив його доступним для наукових досліджень. На основі знайдених відомостей написав кілька історичних досліджень чеською та німецькою мовами. Див.: TISCHER, FRANTIŠEK: *Heřmanem hr. Černínem z Chudenic. Obraz ze života a činnosti jeho*. Praha, 1903. 316 s.

<sup>194</sup> Франтішек Дворскі (František Ivan Dvorský, 1839–1907) – чеський письменник, історик-архівіст. Більшу частину свого професійного життя (загалом 40 років) він провів як співробітник і директор Земельного архіву Королівства Богемія. Див.: KUČERA, MARTIN; VÍLEK, KAROL: *Dvorský František 3.10.1839–28.10.1907*, in: *Biografický slovník českých zemí*. URL: <https://biblio.hiu.cas.cz/records/6f516c35-417b-4b34-b2fa-25c76a18cd89>

<sup>195</sup> Ймовірно, тут йдеться про Матеуша Ігнація Куліговського (Mateusz Ignacy Kuligowski, XVII ст.) – польського письменника, поета і перекладача. Див.: ФРАНКО І.: *Варлаам і Йоасаф. Старохристиянський духовний роман і його літературна історія* // Іван Франко. Зібрання творів у 50 т. Київ: Наукова думка, 1981. Т. 30. С. 432–436.

діли про чесько-російські взаємини та австрійсько-російські зв'язки. Але про Вашу літературу я майже нічого не маю. Будь ласка, надсилайте мені книжки та журнали, Ви та Ваші друзі-літератори. Буду радий про них писати і робити повідомлення. Це найрозумніша взаємність, коли ми так знайомимось.

Скажіть це там у Львові і вітайте моїх колишніх колег (я вже писав про листи Ганковича від д-ра Студинського), знайомих, особливо пані Вислоухову, редакторів, д-ра Крчека, шановного п. Рамульту і п. Кентшинського, п. Белза (я знову написав про його брата) тощо.

Пишіть руською або німецькою.

Ваш відданий д-р Йозеф Карасек.

Відень XII., Гаттергольг[асце] 26, 25 червня 1902 р.

### Поштова листівка Йозефа Карасека до Івана Франка від 2 жовтня 1902 р.

Milý příteli!

V juni nebo v juli jsem Vám postal tři akty z Jindřichohradeckého archivu, týkající se Vaší historie; mimo to jsem Vás prosil, byste mně odpověděl, kdy jste vydal *Barlaama a Josafata* (mimo bulh. Sborník) a zdali polská Akademie vydala *novotisk Barlaama a Josafata*. Já toho potřeboval k své práci o Dubrovnických legendách, kterou jsem poslal do Jihoslovanské Akademie. Bud'te tak dobrý, odpovězte mně, zdali jste onen manuskript obdržel anebo zdali se ztratil. Já nyní píši přehledy o slovanských věcech do „České revui“; nejvíc mne zanedbávají haličtí Rusové, kteří mně nic nepošílají. Bud'te tak dobrý, upozorněte mé známé, aby mně posílali své knihy; rád budu o nich referovati.

Jak pak se máte? Já jsem se vrátil z venkova, ale vzduch ve Vídni se mně nelíbí. Váš starý oddaný

Dr. Josef Karásek.

Vídeň XII., Gatterholzg. 26<sup>196</sup>

Дорогий друже!

У червні чи липні я надіслав Вам три документи з архіву в Індрижув-Градці, які стосуються Вашої історії; крім того, я просив Вас відповісти мені, коли Ви видали Варлаама і Йоасафа (крім болгарського Збірника) і чи видала польська Академія нову версію Варлаама і Йоасафа. Це знадобилося б мені для моєї роботи над дубровницькими легендами<sup>197</sup>, яку я надіслав до Південно-

<sup>196</sup> Відділ рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України, ф. 3, спр. 1611.

<sup>197</sup> *Dubrovačke legende* / izdao Dr. Josip Karásek. Praha: Tisak Ed. Leschingera. S potporom vis. ministarstva nastave i fonda obitelji Hlávka, 1913. XXXIX+167 s. (Праця мала також німецькомовну титульну сторінку: *Ragusäische Legenden* / hrsg. von Dr. Josef Karásek. Prag: Druck und Kommission Ed. Leschinger. Mit Unterstützung des hohen Unterrichtsministeriums in Wien und des Hlávka-Fondes in Prag, 1913). Анотоване видання праці вийшло в світ у Загребі 1996 року (KARÁSEK, JOSIP: *Dubrovačke legende*. Zagreb, 1996. XXXIX+200 s.). Це був передрук редакційної частини видання 1913 р. з використанням чакавського тексту Варлаама та Йоасафа, виданого хорватським філологом, істориком літератури і бібліотекарем Франьом Фанцевим

слов'янської академії. Будьте такі добрі, відповісти мені, чи отримали Ви цей рукопис, чи, можливо, він загубився. Тепер пишу огляди про слов'янські справи для *Чеського огляду*; найбільше нехтують мною галичани, які мені нічого не надсилають. Будьте такі добрі, передайте моїм знайомим, щоб надіслали мені свої книжки; Буду радий зреферувати їх.

Як Ваші справи? Я повернувся з села, але повітря у Відні мені не подобається.

Ваш давній відданий

д-р Йозеф Карасек.

Відень XII., Гаттергольцг[асце] 26.

\*\*\*

Невідомо, чи отримав Карасек відповідь від Франка, однак зі згаданої праці видно, що він був добре ознайомлений із дослідженням свого колеги і послуговувався ним при написанні своєї праці. У вступній частині роботи Карасек подає розлогий огляд історії виникнення і розвитку легенди, загальні коментарі до її інтерпретації у слов'янських народів, до рагузьких перекладів *Vita Barlaam und Josaphat*, до італійських і сербохорватських видань легенди, до перекладу чакавського рукопису тощо. Окрему увагу автор праці присвячує поширенню і вивченню роману в чеській, польській та українській літературах<sup>198</sup>. У параграфі „Die kleinrussische Literatur“ (с. XXVII–XXVIII)<sup>199</sup> Карасек підкреслює, зокрема, ґрунтовну обізнаність Франка з літературними і науковими джерелами, їх критичну оцінку, а відтак його особливий внесок у вивчення повісті:

(Dr. Franjo Fancev, 1882–1943); вступ Й. Карасека (с. 169–193) перекладено на хорватську мову, післямову (с. 195–199) написав Йосип Братуліч (Josip Bratulić). Книга Карасека була написана під час його перебування на лікуванні і навчанні в Дубровнику з середини грудня 1899 до березня 1900 року і присвячена його вчителю Ватрославу Ягічу. В унікальній бібліотеці францисканського монастиря Карасек вивчав рукописи XVI–XVII століть, зокрема V-й *Codex Varia Variorum No 39*, з якого він відібрав для свого видання маловідомі хорватські переклади (на дубровницькому діалекті) кількох прозових легенд, найпоширенішою з яких було життя св. Варлаама і Йоасафа. Книга була готова до друку вже в 1900 році і головним прихильником її видання був Мілової Шрепел (Milivoj Šrepel, 1862–1905), відомий хорватський учений-академік, історик літератури і перекладач. Однак її публікація затрималася через академічні принципи, висунуті рецензентами від Південнослов'янської академії наук і мистецтв у Загребі, та фінансові обставини на цілих тринадцять років.

Детальніше про історію написання праці Карасека див.: ČERNÝ, MARCEL: *Osobnost Josefa Karáska (1868–1916) v souvislostech české slavistiky a české literární Vídně (Příspěvek k vídeňské účasti v mezislovanských kulturních vztazích od založení Jagićova semináře do vzniku ČSR)*. Dissertation práce Univerzita Karlova v Praze. Praha, 2007. S. 231–235; ŠABIĆ, MARIJAN: *Suradnja Josefa Karáska i Milivoja Šrepela*. Kroatologija. 2010. God. I, br. 1. S. 281–299.

<sup>198</sup> Поп.: CORDONI, CONSTANZA: *Barlaam und Josaphat in der europäischen Literatur des Mittelalters*. Dissertation. Wien, 2010. 547 S.

<sup>199</sup> Повний текст цього параграфу див. у додатках до монографії.

Значна заслуга Франка полягає в тому, що він реконструював рудименти цієї легенди грецькою мовою та порівняв її з арабськими, грузинськими і вірменськими текстами<sup>200</sup>.

Попри позитивну характеристику дослідження Івана Франка, яке, на думку Карасека, на той час ще не було гідно поцінованим, у коментарі висловлено також критичне зауваження стосовно порівняльного аналізу текстів:

*Незважаючи на моє захоплення працею мого колеги, наголошую, що він мав би порівняти малоруський текст не тільки з грецьким, а й з латинським. Крехівський монастир розміщений у Галичині (Жовківський округ), де вплив латинської культури, переданої через польське середовище, не був незначним, як це можна побачити з дуже коротких уривків із „Повісті про Варлаама і Йоасафа“ Свенціцького<sup>201</sup> про грецьких богів<sup>202</sup>.*

Останньою працею, яку Карасек бачив надрукованою ще за життя, були його спогади про Івана Франка, опубліковані в газеті *Vídeňský deník* від 15 червня 1916 року, незадовго після смерті Камєняра. З особливою шанобою і визнанням Франкового таланту написаний кожний рядок цієї ремінісценції, на завершення якої з трагічним передчуттям раптової смерті автор прощається зі своїм товаришем: Йозеф Карасек помер 2 липня 1916 року<sup>203</sup>.

<sup>200</sup> *Dubrovačke legende* / izdao Dr. Josip Karásek. Praha: Tisak Ed. Leschingera. S potporom vis. ministarstva nastave i fonda obitelji Hlávka, 1913. S. XXVIII.

<sup>201</sup> Пор.: *Ларіон Свенціцький: Біобібліографічний покажчик* / уклад. Л. Панів; наук. ред. та авт. передм. д-р філол. наук, проф. Л. Коць-Григорчук; редкол.: В. Кметь (голова) та ін. 2-е вид., допов., розшир. Львів: Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2008. 678 с.

<sup>202</sup> *Dubrovačke legende* / izdao Dr. Josip Karásek. Praha: Tisak Ed. Leschingera. S potporom vis. ministarstva nastave i fonda obitelji Hlávka, 1913. S. XXVII.

<sup>203</sup> Журнал В. Ягіча *Archiv für slavische Philologie* опублікував у 37 томі за 1920 рік розлогі статті-некрологи з приводу смерті Івана Франка (с. 265–268) та Йозефа Карасека (с. 268–270). Статтю про Івана Франка написав Іван Панькевич (1887–1958) – український мовознавець, етнограф, педагог і громадський діяч, учень Ватрослава Ягіча. Він також здобув диплом доктора філософії у Віденському університеті в 1912 році. Стаття про Йозефа Карасека належить В. Ягічу, який згадує Франка, поряд з Облаком, Матовим, Гйоргієвічем та ін., як одного з найсумлінніших і незабутніх слухачів його славістичного семінару: „Karásek begann sehr früh, schon auf dem Gymnasium für das Studium der slavischen Sprachen Interesse zu zeigen und an der Universität war er einer meiner fleißigsten Schüler, pflegte eifrigen Verkehr mit solchen Studiengenossen, ebenfalls gewesenen Seminarmitgliedern, meinen unvergeßlichen Zuhörern, wie Oblak, Matov, Gjorgjevic, Franko u. a.“ (с. 269). У цьому ж номері журналу *Archiv für slavische Philologie* опубліковані також некрологи про Філіпа Фортунатова (1848–1914) (автори – А. Шахматов і В. Ягіч), Федора Корша / Fedor Korš (1843–1915) (автори – А. Шахматов і В. Ягіч), Францішека Крчека / Franciszek Krček (1869–1916) (автор – А. Брюкнер / A. Brückner), Августи Лєскіна / August Leskien (1840–1916) (автор – В. Ягіч), Омеляна Калужняцького (1845–1914) (автори – Л. Кельнер і В. Ягіч / Kellner, Jagić), Константіна Іречека / Konstantin Jireček (1854–1918) (від редакції журналу), Лайоша Таллоці / Ludwig von Thallóczy (1857–1916) (автор – М. Шуфлай / M. v. Sufflay), Йоана Богдана / Joan Bogdan (1864–1919) (автори – П. Канчель та Й. Александру / P. Cancel, Joan Alexandru. Повний текст статті-некрологу Івана Панькевича подано в додатках до цієї монографії.



## *Ivan Franko.*

*Promoval jsem vedle něho.*

*A smrt jeho mne velice dojala.*

*Už tomu bude 23 let. Dne 1. července 1893 bylo nás sedm filosofů. Z celého světa. První baron Sterneck, nyní universitní profesor v Štýrském Hradci; jeden byl ze Škotska, jeden z Belgie, jeden z Bavorska; pak my tři slavisté; Bulhar Ivanov, Ivan Franko, poslední jsem byl já. Franko přišel k promoci s červenou košilí; já se toho dne zasnoubil.*

*S Frankem jsem se seznámil ve Lvově r. 1892. Byl tenkrát redaktorem „Kuryera Lwowského“, radikálního demokratického listu, který mu byl blízký. Seděl tam i Karłowicz<sup>204</sup>, nyní slavný básník a literární historik, Wyslouch, muž paní vzácné, Čechofilky, překladatelky našich spisovatelek a přítelkyně jejich.*

*Byl jsem tenkrát knihovníkem v slovanském semináři ve Vídni. Franko byl již tehdy asi 34 let star, uznáván za vynikajícího spisovatele ve své i polské literatuře, byl žurnalisticky činný, politicky rovněž i se všemi důsledky, a tu pomýšlel na klidnější dráhu životní, která by odpovídala studiím literárně historickým a ethnografickým. Byl by se rád habilitoval pro maloruskou literaturu po Omeljanu Ogonovském, jenž zrovna chtěl jít na pensi. Ale Franko neměl první formální podmínky k tomu, totiž doktorátu. Doporučil jsem mu Vídeň, kde dosažení doktorátu bude spojeno jen s vědeckou kvalifikací. Franko byl kritikem i filologických studií Ogonovského (Ohonovského), který by v něm byl měl svého pokračovatele.*

*S Frankem jsem se ve Lvově stýkal často; byl mým průvodčím v museu Dědušických, zvláště v oddělení rukopisném a národopisném podával cenné informace, vodil nakupovat laciné knihy, hlavně sbírky písní, málomluvný, uzavřený Franko se stával přístupnější.*

*Ve dne jsem pracoval v Institutě Ossoliňských, často jsem býval u pí. Wyslouchové, poznal Kentrzyňského, z Čechofilů Belzu, který překládal z Hanky a též jiné spisovatele.*

*Po prázdninách jsme se setkali s Frankem ve Vídni v semináři, který pilně navštěvoval. Zároveň s ním přišel i prof. Kolessa; prof. Studyňski tu studoval již dříve. Tenkrát nás slavistů – většina jich byla bez toho z ciziny a vábila je sem osobnost a sláva Jagičova – bylo poskrovně; nyní studují slavistiku i Němci a také dámy se obírají touto disciplínou.*

*Franko byl již zralý muž, silná individualita jako spisovatel, tak i učenec a rovněž i politik. Temperamentu neměl, otevřený nebyl; bylo patrné, že má již těžké zkušenosti – za socialistické přesvědčení a agitaci byl měsíce vězněn – oči nejistě těkaly, hlava s vysokým čelem a hodně rezatým knírkem a (tuším) i vlasy. Celá bytost byla něčím stísněná – každý to věděl, nikdo to nechtěl vysloviti. Tíha života, Osud! Chudoba a všechno to, co tísní energické lidi velkého rozmachu, originelních myšlének, kterým nerozumí už okolí, pro které pracují; k tomu osoby a okolnosti, které by měly tyto okovy s neštěstím spjaté Prometheje na prvním místě podporovali, stavějí se ještě proti nim. Tragika životní přemůže pak i ocelové povahy.*

*Doma byl Franko obávaným agitátorem, který musil vychovávat svůj národ často i při obyčejných projevech souhlasu nebo odporu. Stávalo se, že mu posluchači venkovští volali „Výborné“ zrovna na takových místech, kde od nich očekával pravý*

<sup>204</sup> Має бути: Ян Каспрович (Jan Kasprowicz, 1860–1926), тодішній співробітник газети „Кур’єр Львовскі“.

opak toho – „Hanba“. A „Hanba“ zaznělo místo „Výborně“. Ale Franko byl neúnavný vychovatel, a šlo prý to, ač zvolna.

Socialistické, moderní zásady byly arci těžko chápány lidem, hlavně vesnickým, většinou neznajícím ani čísti ani psáti; počet analfabetů v těchto krajích je znám.

Já byl přesvědčen, že obrodný proces maloruského národa nejde přirozenou, a tedy nikoliv také správnou cestou. Uváděl jsem mu za příklad obrození naše; naši spisovatelé brali látku lidu co nejbližší, pochopitelné, záživné. Lidová povídka, bajka, nebo povídka romantická s rytíři a utrpením, vzdělávání úrovně lidu českým knězem, učitelem a – kalendářem; cizí dobré myšlenky zpracovávat a hledět si nakupit trochu domácí kultury, zvláště z historismu vyrostlé. Mínil jsem, že nepřirozené a násilné přenášení evropské civilisace neponese očekávaného úspěchu, zvláště u nich, kde je tolik analfabetů, a lid si začne cizí myšlenky anorganicky prožívat sám. Zkrátka nestráví jich a účinky toho se objeví za 2–3 desíletí. Lépe učit národ číst a psát a podávat mu přiměřenou stravu, nikoliv tak vysokou, jakou mohla snést jejich inteligence.

S Frankem jsme se k intimnímu přátelství nesblížili; ale chovali jsme k sobě vzájemnou úctu a respekt k zásadám, které se arci často rozcházely. Jinak měl Franko živý zájem i pro naše veřejné směry a literaturu, z níž horlivě překládal. Také u nás byl známým a oblíbeným spisovatelem, takorča měl u nás pověst jako representanta a po Ševčenkovi největšího spisovatele ukrajinského.

Franko byl básník, sbírky jeho a básně jednotlivé jsou známy mezi krajany jeho, mimo to psal i povídky historické, společenské a ze života a z bojů tohoto národa s polskými šlechtici a jejich spojenci. Otázka národnostní a sociální se tu slučovala; barvy nanášel černě, život bral i ze všednosti a spodních vrstev. Ale srdce syna kovářova při tom cítilo a rozdávalo také rány po kovářsku...; jak zachovával meze krásna a kde přecházel do služeb denního boje, určí později klidná analýza a kritika.

Ivan Franko byl obratný stilista – kniha Zachar Berkut, historický román z roku 1241, byla hotova za šest neděl – psal často nejen z nutnosti a uměleckého nadšení, nýbrž i pro chléb. Ale i tak byl velkým autorem s naturalisticky založeným pozorovacím talentem a smyslem pro skutečnost. Rafinovanost společnosti a přejemnělé duše – tento luxus nervosních kruhů, pro něho neexistovaly.

Jako literární historik a ethnograf těšil se v kruzích slavistických velikému uznání. Jeho studie o Barlamu a Josafatovi patří k nejdůležitějším v této ohromné odborné literatuře; v „Dubrovačských legendách“ jsem měl příležitost obírat se jimi. Jeho sbírka legend a studie o národní písni, vůbec pojednání jeho v spisech Tovaryšstva Ševčenkova a v Ethnografickém Sborníku zajišťují mu trvalé místo v dějinách slavistiky, zvláště jako znalce apokryfické literatury.

\*\*\*

Když se Franko habilitoval (výborná práce jeho o Jednorožci vyšla v bulharském Sborníku), nebyl za docenta potvrzen. Zkazila mu to politika – na škodu vědě a jeho existenci. Dr. Franko byl též spolupracovníkem týdeníku „Zeit“, řekněme si sensačním spolupracovníkem, a uveďme si na paměť jeho „Koalitionsnichte“ a nešťastný článek o Mickiewiczowi jako básníku zrady, v čemž neměl pravdy. Konrad Wallenrod a podobná literatura nesena zádati byronismu, k němuž přistoupil polský patriotismus. Pojednání toto ho stálo existenci.

\*\*\*

*Jak viděti, je črta tato čistě osobní.*

*Nešla jen tak lehce z péra. Bylt' i Franko dlouhá léta těžce nemocen a stíhán neštěstím všeho druhu. Jeden z nadějných synů mu zemřel v čtvrtém roce filosofie, druhý bojuje v ukrajinské legii. Osudů jeho za války neznám. Poslední dva roky byl prý úplně slep.*

*Přátelé mu udělali radost, vydavše na počest jeho sborník prací nejpřednějších spisovatelů. Národ vzpomněl na svého velikána a poctil ho darem 30.000 K. Sienkiewicz dostal arci Oblengorek.*

*Uznání – vděčný národ, tam jako zde.*

\*\*\*

*Z mých kolegů odešli již skoro všichni. Dr. Oblak, Gjorgjević, Matov, Ivanov, jiné stihlo neštěstí.*

*Ale Franko byl ten, vedle něhož jsem promovoval. Račte tedy chápati tenor těchto řádků.*

*Dr. Josef Karásek<sup>205</sup>*

## Іван Франко

Разом з ним я отримав диплом доктора наук.

Його смерть мене дуже зворушила.

Було це 23 роки тому, першого липня 1893 року. Нас було семеро філософів. Зі всього світу: барон Штернек, нині професор університету в Штирійському Граці; один був із Шотландії, один – із Бельгії, один – із Баварії; відтак нас троє славістів: болгарин Іванов, Іван Франко і я. Франко прийшов на промоцію в червоній сорочці; я того дня заручився.

Я познайомився з Франком у Львові в 1892 році. Тоді він був редактором *Кур'єра Львовського*, близької йому радикальної демократичної газети. Там працювали також Каспрович, відомий сьогодні поет і літературознавець, Вислоух, дружина якого, знана чехофілка, перекладала наших письменниць і приятелювала з ними.

У той час я був бібліотекарем славістичного семінару у Відні. Франкові минуло тоді приблизно 34 роки; він був уже видатним письменником у своїй і польській літературах, активним журналістом і політичним діячем з усіма наслідками; ось уже подумував він про спокійніше життя, відповідне його літературно-історичним та етнографічним дослідженням. Він був би радий отримати доцентуру з малоруської літератури після Омеляна Огоновського, що саме хотів іти на пенсію. Але Франко не мав для цього першої формальної умови, тобто докторського ступеня. Я порадив йому поїхати до Відня, де от-

<sup>205</sup> KARÁSEK, JOSEF: *Ivan Franko*, in: *Vídeňský deník*. 1916, 15 června. R. X, č. 136. Див. також: DOLEŽAL, JAROMÍR K.: *Dr. J. Karásek (Kus života z české Vídně)*. Vídeň, 1926. S. 149–153; *Зв'язки Івана Франка з чехами та словаками* / упоряд. М. Мольнар та М. Мундяк. Братіслава: Словацьке видавництво художньої літератури, 1957. С. 668–672.

римання докторату було б пов'язане лише з науковою кваліфікацією. Франко критикував філологічні студії Огоновського, який мав би в ньому свого наступника.

З Франком я зустрічався у Львові часто; він супроводжував мене в музеї Дідушицьких, передусім у рукописному та етнографічному відділах давав мені цінну інформацію, водив мене купувати дешеві книжки, здебільшого збірки пісень; мовчазний, замкнутий Франко поступово ставав доступнішим.

Удень я працював в інституті Оссолінських, часто бував у пані Вислоухової, познайомився з Кентшинським, а з чехофілів – з Белзою, який перекладав Ганку, та з іншими письменниками.

Після канікул ми зустрілися з Франком на Віденському семінарі, який він сумлінно відвідував. Разом з ним приїхав і професор Колесса; раніше тут навчався уже проф. Студинський. Нас, славістів, було тоді мало, більшість з них була з чужини, і вабила їх якраз постать Ягіча і його слава; тепер уже й німці вивчають славистику та й жінки обирають собі цю дисципліну.

Франко був уже зрілою людиною, сильна індивідуальність як письменник, так і вчений та політик. Спокійної вдачі, не був відкритим; було видно, що він вже має важкий життєвий досвід: через соціалістичні переконання й агітацію місяцями сидів у в'язниці; очі дивилися невпевнено, голова з високим чолом, дуже рудуваті вуса і, здається, волосся. Франко був чимось стурбований – це помічав кожен, але ніхто не хотів сказати це вголос. Важке життя, Доля! Бідність і все те, що гнітить енергійних людей великого розмаху, оригінальних поглядів, яких не розуміє оточення, для котрого працюєш; крім того, обставини і люди, які, здавалося б, мали б його підтримувати, насправді виступали проти нього, хоча самі несли нещасні прометеєві пута. Трагізм життя здолає також і сталеві натури.

У себе на батьківщині Франко був [для опонентів] небезпечним агітатором, який мусив виховувати свій народ, часто навіть при звичайних проявах згоди або опору. Траплялося так, що сільські слухачі кричали йому „Слава“ саме тоді, коли очікував від них „Ганьба“. А „Ганьба“ звучало замість „Слава“. Але Франко був невтомним вихователем, і справа, хоча й повільно, рухалася вперед.

Соціалістичні, модерні ідеї важко сприймалися народом, насамперед селянами, які здебільшого не вміли ні читати, ні писати; кількість неписьменних у тих краях відома.

Я був певен, що процес відродження малоруського народу не йде природним, а отже, правильним шляхом. Наводив йому за приклад наше відродження; наші письменники обирали щонайближчі для народу теми, зрозумілі, сприйнятливі. Народна легенда, байка або ж романтичне оповідання з лицарями і стражданнями, освічення народу чеським священником, учителем, або й календарем; опрацьовувати чужі добрі думки і розвивати свою культуру, особливо ту, яка склалася історично. Я мав на увазі, що неприродне і насильне перенесення європейської цивілізації не дасть очікуваного успіху, особливо у них, де є стільки неписьменних, і народ сам почне неприродно засвоювати чужі ідеї. Коротко кажучи, не досягне їх, а наслідки цього проявляться через

два – три десятиліття. Краще вчити народ читати й писати і подавати йому відповідну страву, але не таку вишукану, яку могла би вживати хіба що їхня інтелігенція.

З Франком я не мав дуже тісних приятельських стосунків, але ми ставилися один до одного з пошаною і поважали наші принципи, які часто відрізнялися. Крім того, Франко жваво цікавився нашим громадським життям і літературою, котру залюбки перекладав. У нас він був також відомим та улюбленим письменником і здобув славу чи не найбільшого українського поета після Шевченка.

Франко був поетом, його збірки та окремі вірші знали всі його земляки; крім того, писав ще історичні й соціальні оповідання із життя та боротьби свого народу з польською шляхтою та її союзниками. Він нерозривно поєднував національні й соціальні питання, накладав темні барви і змальовував повсякденні будні і життя нижчих верств. Але серце ковалевого сина відчувало і роздавало також удари по кузні...; як він зберігав межі прекрасного і де переходив до щоденної боротьби, визначають згодом спокійний аналіз і критика.

Іван Франко був вправним стилістом. Книга *Захар Беркут*, історичний роман з 1241 року, була завершена за шість тижнів; писав часто не лише з необхідності і мистецького натхнення, але й задля хліба насущного. Однак і тут він був великим майстром зі сформованим природним талантом спостережливості та розумінням дійсності. Рафіноване товариство й шляхетні душі – та розкіш нервозних кіл – для нього не існували.

Як літературний історик і етнограф, був широко відомий серед славістів. Його дослідження про Варлаама і Йоасафа належить до найважливіших у тій величезній спеціальній літературі; я сам користувався ним у своїх *Дубровницьких легендах*. Збірка його легенд і студії про народну пісню, опубліковані в *Записках [Наукового] товариства імені Шевченка* і в *Етнографічному збірнику*, забезпечують йому постійне місце в історії славістики, передусім як знавця апокрифічної літератури.

\* \* \*

Коли Франко габілізувався (його чудова праця про „Однорога“ вийшла в болгарському *Збірнику*<sup>206</sup>), то не отримав підтвердження звання доцента. Все зіпсувала політика – на шкоду науці та його існуванню. Д-р Франко був також співробітником тижневика *Zeit*, скажемо прямо – сенсаційним співро-

<sup>206</sup> FRANKO, IVAN: *Die Einhornsage und ihre bulgarische Variante*, in: Sbornik za narodni umotvorenija. 1896. S. 570–620. (Пор.: розділ 13 „Sündflutsagen“, параграф 9 „Einhorn und Phönix“ у кн.: DÄHNHARDT, OSKAR: *Natursagen. Eine Sammlung naturdeutender Sagen, Märchen, Fabeln und Legenden*. 4 Bände. Leipzig–Berlin, 1907–1912. Bd. 1. S. 287–288). У короткому некролозі з приводу смерті Івана Франка болгарська двомовна газета *Български търговски вѣстникъ* (Bulgarische Handelszeitung) від 2 червня 1916 року серед визначних заслуг українського письменника відзначала, зокрема, наступне: „У болгарській науковій літературі Франко відомий своїм прекрасним твором, опублікованим у 13-му томі *Збірника науки і художньої літератури* під заголовком *Казка про однорога та її болгарський варіант*“.

бітником. Згадати б хоча б його „Koalitionsnichte“<sup>207</sup> і сумнозвісну статтю про Міцкевича як поета зради<sup>208</sup>, в чому він був не правий. *Конрад Валленрод* і подібна література мають ознаки байронізму, до якого наблизився польський патріотизм. Таке поєднання було вмотивованим.

<sup>207</sup> Невідомо, яку статтю Івана Франка мав на увазі Карасек. Однак, як зауважує дослідник творчості Каменяра Г. Витженс, йшлося про звинувачення в кумівстві проти міністра освіти Станіслава Мадейського, висунутого 18 грудня 1894 року д-ром Карлом Люгером (Karl Lueger, 1844–1910), австрійським політиком, бургомістром Відня (1897–1910), засновником австрійської християнсько-соціальної партії. „Йоанна Радзінер, – пише Витженс, – у своїй книзі *Станіслав Мадейський 1841–1910* (Stanisław Madeyski 1841–1910, Відень, 1983, 162 с.) доволі детально розглядає цю справу, яка спричинила падіння Мадейського та коаліційного кабінету Віндішгреца (Alfred Fürst zu Windischgrätz, міністр-президент від 11 листопада 1893 року до 19 червня 1895 року). Франко залишається не згаданим. Який стосунок мав до цього Франко, залишається нез’ясованим, але твердження Карасека базується, безсумнівно, на достовірних джерелах. Можна припустити, що його поінформував про це сам Франко“ (WYTRZENS, GÜNTNER: *Zum literarischen Schaffen Frankos in deutscher Sprache*, in: *Slawische Literaturen – Österreichische Literatur(en)* / hrsg. von Fedor Poljakov, Stefan Simonek. Bern u. a.: Peter Lang, 2009. S. 229). Ця політична ситуація обговорювалась на шпальтах тогочасної австрійської преси під заголовком „Koalitionsnichte“, що в перекладі на українську мову дослівно означає „коаліційна племінниця“ (див., напр.: *Ostdeutsche Rundschau* від 20 червня 1895 р., 29 жовтня 1895 р.; *Kikeriki* від 30 грудня 1894 р., 4 квітня 1895 р., 7 квітня 1895 р., 13 червня 1895 р., 5 вересня 1895 р., 24 жовтня 1895 р.; *Figaro* від 30 березня 1895 р., 27 квітня 1895 р.; *Arbeiter-Zeitung* від 15 жовтня 1895 р., 3 березня 1896 р.)

Принагідно можна лише висловити припущення, що йдеться про одну зі статей, опублікованих у віденському тижневику *Die Zeit* за 1895 рік: *Die Bauernbewegung in Galizien* (Селянський рух у Галичині, 21.09.1895, № 51, с. 177–180), в якій, власне, згадується тогочасний міністр освіти Станіслав Мадейський: „Ті панове, що в ері Дунаєвського, а ще більше в ері Мадейського спекулювали на міністерські теки та на становища гофратів, здемаскували себе тепер самі як фарисеїв та брехунів і забажали відтепер жити виключно тільки для свого „непохитного ідеалу“, що, однак, не перешкодить їм і надалі брати участь у австрійським парламентах і любовно простягати руку до кожної майбутньої коаліції. На жаль, однак, в Галичині діється щось таке, що може основно поспувати тим панам не тільки їх „органічну працю“, але дати їм почути також усю гіркість відкинення „брехні потрібної лояльності““ (Франко І.: *Зібрання творів у 50 т.* Київ: Наукова думка, 1986. Т. 46, кн. 2. С. 247); *Galizische Wahlen* (Галицькі вибори, 5.10.1895, № 53, с. 1–3); *Die jüngste galizische Wahl* (Найновіший галицький вибір, 9.11.1895, № 58, с. 82–84).

<sup>208</sup> Йдеться про статтю Івана Франка *Ein Dichter des Verrates* (Поет зради), опубліковану в журналі *Die Zeit* (1897, № 136). До слова, *Die Zeit* – це назва австрійських періодичних видань – щоденної газети (1902–1919) і тижневика (1894–1904). Відомими співробітниками газети були Берта фон Зуттнер (Bertha von Suttner, 1843–1914), Фелікс Зальтен (Felix Salten, 1869–1945), Теодор Герцль (Theodor Herzl, 1860–1904), Гуго фон Гофмансталь (Hugo von Hofmannsthal, 1874–1929), Томаш Масарик (Tomáš Masaryk, 1850–1937) і Антон Вільдганс (Anton Wildgans, 1881–1932), а видавцями й авторами тижневика – Гайнріх Каннер (Heinrich Kanner, 1864–1930), Ізідор Зінгер (Isidor Singer, 1859–1939), Герман Бар (Hermann Bahr, 1863–1934) і Макс Буркхард (Max Burckhard, 1854–1912). Про листування Івана Франка з тижневиком *Die Zeit* див.: *Ivan Franko. Beiträge zur Geschichte und Kultur der Ukraine: Ausgewählte deutsche Schriften des revolutionären Demokraten, 1882–1915*. Berlin: Akademie Verlag, 1963. 577 S.; ГОРАК, РОМАН: „Гостем у німців“ (листу редакції журналу „Die Zeit“ до Івана Франка) // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. 2015. Вип. 62. С. 320–429.

\* \* \*

Як бачите, цей спогад суто особистий.

Нелегко він писався. Упродовж багатьох років Франко тяжко хворів і терпів всякі негаразди. Один з його багатонадійних синів помер на четвертому році [навчання] філософії, другий воює в українському легіоні. Його долі під час війни не знаю. Казали, що останні два роки він був зовсім незрячий.

Друзі порадували його, видавши на його честь збірку творів найвидатніших письменників. Народ згадав про свого велетня і вшанував його дарунком в 30.000 корон. Сенкевич одержав, як відомо, Обленггорськ.

\* \* \*

Визнання його – у вдячності наших народів.

З моїх колег майже всі відійшли. Д-р Облак, Гйорґевіч, Матов, Іванов, інших спіткало нещастя.

Але Франко був тим, з ким я отримав докторат. То ж спробуйте зрозуміти зміст цих рядків.

д-р Йозеф Карасек<sup>209</sup>

Про раптову смерть Йозефа Карасека відгукнулися віденські періодичні видання, зокрема редакція чеського часопису у Відні *Dělnické listy* помістила на його шпальтах некролог, зміст якого подаю в українськомовному перекладі:

*Д-р Йозеф Карасек помер. У неділю у Відні на 48-му році життя помер письменник і славіст др. Йозеф Карасек. З 1899 року жив у Відні як приватний письменник. Він народився 2 червня 1868 року в Мілетіні, навчався в Ічині та в університетах у Празі та Відні. У 1895 році він працював у бібліотеці Міністерства внутрішніх справ, а з 1896 року був редактором фейлетонів у празьких офіційних газетах. Найважливішою з його праць є популярне, написане німецькою мовою дослідження про слов'янські та чеську літератури, яке, хоч і відрізняється від наших поглядів, безсумнівно, сприяло ознайомленню чужомовних країн з нашим культурним життям. Журналістська діяльність д-ра Карасека також відома. Він писав фейлетони для „Віденської газети“ та для деяких моравських і чеських газет. У своїх політичних поглядах і мистецьких переконаннях він був консерватором, за характером – мирною і доброю, а у віденсько-чеському співтоваристві – популярною людиною [...] У неділю вранці все ще говорив з дружиною про*

<sup>209</sup> Переклад спогаду-статті був раніше опублікований у виданнях: *Іван Франко у спогадах сучасників. Книга друга / упор., передм. та примітки О.І. Дея. Львів: Вид-во „Каменяр“, 1972. С. 83–86 (із чеської мови переклав М. Гайдай); Подзвінне Франкові. Відгуки на смерть поета / упор., публ. і передм. Ярослави Мельник. Дрогобич: Коло, 2023. С. 368–372 (із чеської мови переклав Іван Тепляков). З огляду на непоодинокі змістові та лексичні огріхи в перекладі Гайдаю чи нехтування останнім абзацом оригіналу в українськомовних інтерпретаціях обидвох перекладачів подаю свою, хоч і не суттєво відмінну версію. Висловлюю щиру вдячність філологині Ользі Капиці за допомогу у тлумаченні чеськомовного тексту.*

справу свого життя, присвячену К. Й. Ербену, проектував у ній нові імена та будував ще більше планів на майбутнє [...]»<sup>210</sup>.

Німецькомовна віденська газета *Neues Wiener Journal* (Новий віденський журнал) також помістила некролог, повний текст якого з огляду на культурологічний контекст Віденської Франкіани подаю в оригіналі та перекладі на українську мову:

*(Schriftsteller Dr. Karasek gestorben) Gestern ist in seiner Wohnung II. Hillerstraße 5, der Schriftsteller Dr. Josef Karasek im Alter von 48 Jahren, gestorben. Dr. Karasek, einer der bekanntesten Slawisten der Gegenwart, war der beste Schüler des Hofrates Dr. v. Jagić zugleich mit dem ruthenischen Poeten Franz Frank<sup>211</sup>, der erst vor kurzem verstorben ist. Dr. Karasek hat zu Ende der neunziger Jahre für den Kaiser Auszüge aus tschechischen, polnischen und ruthenischen Revuen verarbeitet. Ehedem war er auch Mitarbeiter der Prager amtlichen Blätter, in denen eine Reihe von Feuilletons aus seiner Feder erschienen ist. Auch in Wiener Zeitungen begegnete man seinen Arbeiten. Mit dem Dichter Frank verband ihn eine innige Freundschaft<sup>212</sup>.*

(Письменник д-р Карасек помер) Вчора у своїй квартирі на Гіллерштрассе 5 помер письменник д-р Йозеф Карасек у віці 48 років. Д-р Карасек, один з найвідоміших сучасних славістів, був найкращим учнем гофрата д-ра Ягіча разом із нещодавно померлим рутенським поетом Іваном Франком. Наприкінці 1890-х років д-р Карасек опрацьовував для цісаря фрагменти з чеських, польських і рутенських часописів. Раніше він також працював у празьких урядових газетах, у яких з-під його пера з'явилася низка фейлетонів. Його роботи публікувалися також у віденських газетах. З поетом Франком його пов'язувала щира дружба.

\*\*\*

Останні два місяці (травень–червень) перебування Івана Франка у Відні після завершення навчального семестру і великодніх канікул, які він провів із сім'єю у Львові (від другої половини березня до 4 травня 1893 року), були найбільш напруженими і насиченими, бо попереду – дозавершення дисертації і підготовка до строгих екзаменів:

<sup>210</sup> Dělnické listy. 4. července 1916. R. XXVII, č. 150. S. 4. (Переклад мій. – Я. Л.). Див. також: Úmrtí, in: Národní politika. 04.07.1916. R. 34, č. 183. S. 5; K úmrtí vídeňského slavisty dra Josefa Karáska, in: Národní politika. 05.07.1916. R. 34, č. 184. S. 7.

<sup>211</sup> Має бути: Iwan Franko.

<sup>212</sup> In: Neues Wiener Journal. 04.07.1916. Jg. 24. Nr. 8145. S. 10.



*У Відні я скінчив семестр і зробив два колоквіуми. Дисертація моя ще не докінчена, лишилось з на тиждень роботи, до котрої засяду зараз по повороті до Відня, по чім приймусь за вчення до усних екзаменів, котрі хотів би зробити хоч в юні або в юлі. Що далі буде, про се й не думаю<sup>213</sup>.*

*Тішить мене дуже, що у Вас там погода настільки гарна, що можете ходити в ліс. Тут по днях чудових бувають дуже погані, пару день було так холодно, як у зимі. Зрештою, я мало виходжу, сиджу над своєю дисертацією, котрої докінчення йде досить помалу, хоч усе-таки надіюсь скінчити її на другий тиждень і зараз же віддати, а тоді засяду вчитися до усного. [...]*

*Розповідав мені Студинський, що Ягич і його зять мали перед одним з галицьких послів і професорів з великими похвалами виражатися о мні і о моїй роботі, мовляв, що такої праці семінарія слов'янська вже давно не бачила. Навіть Огоновський мав сказати, що в цілій Галичині ніхто так не знається на апокрифах, як я. Ну, се в його устах похвала невелика<sup>214</sup>.*

Про повне зосередження Івана Франка над завершенням дисертації і складанням строгих екзаменів свідчать також його листи до М. Драгоманова від 12 травня 1893 року та М. Павлика від 14 травня 1893 року:

*Я ще не скінчив своєї дисертації. Робота над нею посувається у мене доволі пиняво наперед, а я хотів би ще сього семестра упоратись з усним екзаменом. Не знаю, як воно буде. Працю мою Ягич хвалив дуже перед одним галицьким послом, професором унів[ерситету] (поляком)<sup>215</sup>.*

*... Я тепер якийсь час не можу Вам нічого написати. Сими днями кінчу і віддаю свою докторську дисертацію і засідаю вчитися до усного екзамену історію слов[янських] літератур, граматику, древності історію політичну, латину і греку враз з древньою історією – здається, досить на два місяці.<sup>216</sup>*

Іван Франко настільки був занурений в роботу, що зовсім не мав вільного часу, аби поринути в атмосферу Відня поза академічним середовищем („По Дунаю льоди пливуть, та я ще не мав часу піти подивитися“<sup>217</sup>) і лише зрідка відволікався від академічних і наукових справ:

<sup>213</sup> Із листа до М. Драгоманова від 21 квітня 1893 р. Див.: Франко І.: *Зібрання творів у 50 т.* Київ: Наукова думка, 1986. Т. 49. С. 390.

<sup>214</sup> Із листа до О. Франко від 12 травня 1893 р. Див.: Там само, с. 396.

<sup>215</sup> Там само, с. 397.

<sup>216</sup> Там само, с. 399.

<sup>217</sup> Цитата із листа Івана Франка до дружини Ольги від 20 лютого 1893 р. Див.: Там само, с. 387.

Минувшої неділі<sup>218</sup> був я перший раз у Пратері і придивлявся забавам народним, гойдалкам, каруселям і проч. Отут би нашим хлопчикам побути та погойдатися! Вчора ходив трохи вечором по садку перед бургом – боз турецький зацвів, та так, що цілі корчі аж до самої землі обліплени цвітом Каштани цвітуть, зелено, запах. А сьогодні знов дощ<sup>219</sup>.

... У неділю<sup>220</sup> з одним поляком був я в Лаксенбургу, кілька миль за Віднем, де є величезний цісарський парк і замок цісаря Франца I на острові, довкола обведений ставом. Оглядали замок усередині. Та про се треба усно оповідати, бо писати ніколи. Впрочім, не буваю ніде, переважно сиджу в хаті і роблю. Крім праці, треба було написати свою біографію, і вона вчора забрала мені цілий день<sup>221</sup>.

Із наведених вище уривків з листів Івана Франка до дружини Ольги від 12 і 19 травня 1893 року можна встановити, що один з найважливіших документів Віденської Франкіани, відома *Curriculum vitae*, був написаний 18 травня 1893 року, про що свідчить також власноручний підпис автора із вказаною датою. Цей життєпис Івана Франка належить до його п'яти відомих автобіографій, написаних упродовж 1889–1909 років у контексті його літературної і публіцистичної діяльності та тісних контактів з видатними представниками наукових і громадсько-політичних інституцій в Україні та за кордоном<sup>222</sup>.

<sup>218</sup> 7 травня 1893 р.

<sup>219</sup> Франко І.: *Зібрання творів у 50 т.* Київ: Наукова думка, 1986. Т. 49. С. 396–397.

<sup>220</sup> 14 травня 1893 р.

<sup>221</sup> Франко І.: *Зібрання творів у 50 т.* Київ: Наукова думка, 1986. Т. 49. С. 400.

<sup>222</sup> **Автобіографія (1889).** Уперше надруковано у статті М. Возняка *Матеріали до життєпису Франка (з додатком двох недрукованих його біографій)* у кн.: За сто літ. Матеріали з громадського й літературного життя України XIX і початків XX століття / за ред. акад. М. Грушевського. Київ, 1927. Кн. 1. С. 170–172. Передруковано у виданні: Франко І.: *Твори у 20 т.* Київ, 1950. Т. 1. С. 22–24. Цю автобіографію написано до 1890 р.; переписано рукою дружини Франка, Ольги Федорівни. Вона призначалася О. Огоновському для написання його *Історії літератури руської*. (Див.: Франко І.: *Додаткові томи до зібрання творів у 50-и томах.* Київ: Наукова думка, 2008. Т. 53. С. 226–229).

**Curriculum vitae (1890).** Цю автобіографію Іван Франко надіслав М. Драгоманову у листі від 26 квітня 1890 р. Автобіографічну частину листа (від слів: „Ось вам моє curriculum vitae“) вперше опубліковано як додаток до передмови М. Драгоманова у кн.: Франко І.: *В поті чола.* Львів, 1890. С. IV–XVI. (Див.: Франко І.: *Зібрання творів у 50 т.* Київ: Наукова думка, 1986. Т. 49. С. 240–252).

**Curriculum vitae (1893).** Написана німецькою мовою як обов'язковий додаток до заяви на ім'я колеги професорів філософського факультету Віденського університету. Вперше надруковано німецькою мовою у науковому щорічнику Інституту слов'янської філології Віденського університету *Wiener Slavistisches Jahrbuch* (1960, с. 232–239) під назвою „Curriculum vitae“ у статті Гюнтера Витженса *Іван Франко як студент і доктор Віденського університету*. У перекладі українською мовою вперше надруковано у журналі *Жовтень* за 1966 рік (№ 5, с. 5–8). (Див.: Франко І.: *Зібрання творів у 50 т.* Київ: Наукова думка, 1981. Т. 29. С. 77–82).

### *Curriculum vitae*

*Ich Iwan Franko wurde am 27. August 1856 in Nahujowice (Kreis Drohobyč) in Ostgalizien geboren. Mein Vater war ein Bauer und starb, als ich noch nicht 8 Jahre alt geworden war. Durch zwei Jahre besuchte ich die Dorfschule in Jasenica Solna, dann durch drei Jahre die basilianische Normalschule in Drohobyč, worauf ich in den Jahren 1868–1875 das Drohobyč'er Realgymnasium mit vorzüglichen Attestaten absolvierte. Im Jahre 1875 inscribte ich mich als ordentlicher Hörer an der philosophischen Fakultät der Universität in Lemberg, wo ich klassische Philologie unter Prof. Węclewski und Ćwikliński, kleinrussische Sprache und Litteratur unter Prof. Ogonowskij, Pädagogik unter Prof. Čerkawskij, Psychologie und Anthropologie unter Dr. Ochorowič und auch einen Cursus der Nationalökonomie unter Prof. Bilinski studierte.*

*Gleichzeitig beteiligte ich mich an der Redaction einer, vom akad. Vereine „Akademičeskij Kružok“ herausgegebenen litterarischen Zeitschrift „Druh“ und wurde im Sommer des Jahres 1877 zusammen mit den übrigen Mitgliedern dieser Redaction in einen politischen Process verwickelt, welcher meine Studien unterbrach. Nach 8-monatlicher Untersuchungshaft wurde ich trotz gänzlichem Mangel an Beweismaterial, hauptsächlich auf Grund eines an mich gerichteten Briefes M. Dragomanows, welcher mir vorschlug, eine Studienreise nach Nordungarn zu unternehmen, der Geheimbüchlei schuldig befunden und zu 6-wöchentlichem Arrest verurteilt. Dieses Urteil zog mir den Verlust eines Landesstipendiums zu, welches ich durch zwei Jahre vorher genossen hatte, doch setzte ich trotzdem meine Universitätsstudien fort, meinen Unterhalt gleichzeitig durch verschiedenartige litterarische und publicistische Arbeiten in kleinrussischer und polnischer Sprache verdienend.*

*Zu Anfang des Jahres 1880 wurde ich in Jablonow bei Kolomyja, wohin ich mich behufs Erteilung von Privatlektionen begeben hatte, verhaftet und abermals in einen politischen Process mit einbezogen, aber nach 3-monatlicher Untersuchungshaft freigelassen, da es sich herausstellte, was übrigens von Anfang an ganz klar war, daß ich mit diesem Prozesse und den darin angeklagten Personen weder bekannt war noch irgend etwas gemein hatte. Seither verlebte ich zwei Jahre auf dem Lande, erhielt im Jahre 1883 von dem Gutsbesitzer Ladislaus Fedorovič in Okno den Auftrag, eine Biographie seines Vaters, des Reichstagsabgeordneten vom Jahre 1848 zu schreiben, durchforsch-*

---

**Автобіографія (1909).** Написана німецькою мовою рукою сина Андрія під диктат батька. Автобіографія міститься у листі Івана Франка до редактора видавництва „Herders Konversations-Lexikon“, написаного 18 січня 1909 р. Вона складає основний зміст листа, за винятком вступного і кінцевого абзаців. Уперше надруковано в оригіналі та перекладі на українську мову у статті М. Возняка *Матеріали до життєпису Франка (з додатком двох недрукованих його автобіографій)* у кн.: За сто літ. Матеріали з громадського й літературного життя України XIX і початків XX століття / за ред. акад. М. Грушевського. Київ, 1927. Кн. 1. С. 172–186. На основі цієї розлогої автобіографії редакція „Herders Konversations-Lexikon“ надрукувала в 9-му (додатковому) томі (1910, с. 598) коротенький матеріал про Івана Франка. (Див.: ФРАНКО І.: *Зібрання творів у 50 т.* Київ: Наукова думка, 1986. Т. 50. С. 357–368).

**Дещо про себе самого (1897).** Написана в 1895 році, але опублікована 1897 року. Уперше надрукована у збірці *Obrazki galicyjskie* (Львів, 1897) як авторська передмова під назвою „Niєco o sobie samum“. (Див.: ФРАНКО І.: *Зібрання творів у 50 т.* Київ: Наукова думка, 1979. Т. 31. С. 28–32).

te zu diesem Zwecke das reichhaltige Familienarchivum des Herrn Fedorovič und beschäftigte mich in Lemberg, wo ich Mitarbeiter der ruthenischen Zeitschrift „Dilo“ wurde, mit dem Studium der Geschichte Galiziens sowie der galizisch-ruthenischen nationalen und litterarischen Entwicklung. Zu diesem Zwecke sammelte ich auch viele alte und neuere Drucke, Flugschriften, Zeitungen, Handschriften und Correspondenzen. In den Jahren 1885 und 1886 besuchte ich Rußland, speziell Kijev, wo ich mich auch verheiratete. Im Jahre 1886 wurde ich Redakteur der litterarischen Zeitschrift „Zorja“, in welcher ich seit 1883 viele meiner Arbeiten veröffentlichte; im Jahre 1887 wurde ich ständiger Mitarbeiter der polnischen Zeitschrift „Kurjer Lwowski“. Im Jahre 1889 wurde ich zum drittenmal in einen politischen Process verwickelt und nach 10-wöchentlicher Haft wieder freigelassen, nachdem die Untersuchung nicht auch einen Schein von einem Delicte gegen mich hat aufweisen können.

Im Jahre 1890 glaubte ich endlich die Möglichkeit erreicht zu haben, meinen seit jeher gehegten Gedanken an die Vollendung meiner Universitätsstudien zu realisiren, und da mir nach der unterdessen erschienenen ministeriellen Verordnung zur Erlangung des Absolutoriums noch ein Semester fehlte, so richtete ich an das Professorenkollegium der Lemberger Universität die Bitte um Erlaubnis, mich an dieser Universität noch für ein Semester inscribiren zu dürfen. Meine Bitte wurde aber ohne Nennung eines Grundes abgelehnt, weshalb ich auch gezwungen war, mich für ein Semester an der Czernowitzer Universität zu inscribiren, wo ich die Vorlesungen der Professoren Smal-Stockij und Kalužniackij besuchte und auch das Absolutorium erlangte. Im Herbste des Jahres 1892 sah ich mich endlich im Stande, meinen lange gehegten sehnlichen Wunsch zu erfüllen und mich behufs Vervollständigung meiner Studien in Slavicis nach Wien zu begeben, wo ich durch ein Semester als ordentlicher Hörer inscribirt, die Vorlesungen der Professoren Jagić, Pastrnek, Mühlbacher und Paulitschke besuchte und mich auch an den Arbeiten des slavischen Seminariums beteiligte. Von meinen litterarischen und wissenschaftlichen Arbeiten, welche einen Zeitraum von bereits nahezu 20 Jahren füllen, will ich hier nur diejenigen nennen, welche meine Beschäftigung mit allgemeiner und slavischer Litteratur und Volks-wissenschaft bekunden. Ich darf es ohne Selbst-überhebung aussprechen, daß eben dieses wissenschaftliche, rein ideelle Interesse mich in den harten Prüfungen, die ich zu bestehen hatte, aufrecht erhielt, so daß ich trotz schwerer Schicksalsschläge dem hohen Ziele, meinem Vaterlande und besonders meinem südrussischen Volke nützlich zu werden, nie untreu wurde.

Meine Beschäftigung mit europäischen und slavischen Litteraturen führte mich vor Allem dazu, das Beste aus denselben in meine Muttersprache zu übersetzen. Schon im Gymnasium übertrug ich zwei Dramen des Sophokles, einige Gesänge des Nibelungenliedes und dergl. mehr. Während der Universitätsstudien las ich besonders viel Russisch und übertrug auch einzelne Erzählungen des Pomjalowskij, Ščedrin-Saltykov, den Roman „Was thun“ des Černyševskij. Im Jahre 1879 erschien meine Übersetzung von Byrons „Kain“, im Jahre 1882 der erste Teil des Göthe'schen „Faust“ mit einer Studie über denselben. In demselben Jahre übersetzte ich auch Gogols „Todte Seelen“, vordem noch eine Erzählung des Gleb Uspenskij, einzelne Gedichte von Göthe, Victor Hugo, Heine, Lenau, Freiligrat, Shelley, Nekrasov („Russische Frauen“). In den letzten Jahren publicirte ich eine Bearbeitung des „Armen Heinrich“ von Hartmann von Aue (1891), ein Bändchen von Heines Gedichten (darunter „Deutschland, ein Wintermär-

chen“, „Disputation“ u. A. m.) mit einer biographischen Studie über den Dichter, einige bulgarische Volkslieder – alles in kleinrussischen Übersetzungen, übertrug außerdem die „Tyrolské elegie“ und andere Gedichte des böhmischen Satirikers Karl Havlíček Borovský, auch Einzelnes von Svatopluk Čech, Jar. Vrchlický und J. Neruda.

Hand in Hand mit diesen Übertragungsarbeiten ging auch das Bestreben, einzelne Autoren und Litteraturrichtungen besser verstehen zu lernen und Anderen zu erklären. So entstanden meine ruthenisch und polnisch geschriebenen litterargeschichtlichen Skizzen und Charakteristiken: über Goščyński, Teofil Wiśniowski, Bohdan Zaleski, Saltykov-Ščedrin, Leo Tolstoj, über den zeitgenössischen russischen Tendenzroman (Obrusiteli, Blednow usw.) sowie über den Einfluß des Mickiewicz auf die kleinrussische Litteratur. Die meisten dieser Arbeiten hatten vor Allem den Zweck, die Kenntnis des betreffenden Autors bei dem benachbarten Volke zu vermitteln; in dieser Hinsicht sollen hier noch die Essays über Turgeniew (kleinrussisch) und über Ševčenko (polnisch), so wie auch die über Emil Zola, den naturalistischen Roman und „La terre“ verglichen mit Gl. Uspenskij's „Vlast' zemli“ (polnisch) genannt werden.

Die Geschichte der südrussischen Litteratur- und Geistes-Entwicklung bildete seit jeher den Lieblingsgegenstand meiner Studien. Vor Allem war es der bedeutendste und originellste Dichter Südrußlands, Taras Ševčenko, dessen Gestalt und dichterisches Erbe meine Aufmerksamkeit fesselte. Seit 1881 publicirte oder verfaßte ich folgende, diesen Dichter behandelnde Einzelstudien: die Analysen seiner Gedichte „Hajdamaki“, „Kaukaz“, „Son“, „Topola“ und „Perebendia“, sodann eine allgemeine Charakteristik seines Lebens und seiner Wirksamkeit (ruthenisch und polnisch); die von mir vorgeschlagene und motivirte Einteilung derselben in vier Perioden wurde auch von Prof. Ogonowski in seiner neuen Ausgabe des „Kobzar“ Ševčenko's angenommen. Größere oder kleinere Beiträge, Materialien und kritische Bemerkungen lieferte ich noch zu den Biographien folgender südrussischer Schriftsteller: Fed'kovič (eine Analyse seiner widersprechenden Angaben über seine Jugend), Swidnickij, Rudańskij, Mordowcew, Skomorowski, Mogilnickij und Šuchewič. Auch mit der älteren südrussischen Litteratur, besonders seit der Mitte des XVI. Jahrhunderts beschäftigte ich mich eingehend. Es gelang mir handschriftliche, bisher unbekannte Materialien zur Geschichte dieser Litteratur aus dem XVI., XVII. und XVIII. Jahrh. zu finden, so eine Sammlung der Schriften Iwan Vyšeńskij's, ein religiöses Drama „Dialogus de passione Domini“ aus der Mitte des XVI. Jahrh., mehrere handschriftliche Sammlungen von Legenden und Apocryphen, geistlichen und weltlichen Liedern usw. So entstanden meine, meistens russisch geschriebenen und unter dem Pseudonym „Myron“ in der „Kijevskaja Starina“ veröffentlichten Abhandlungen und Mitteilungen; über neue Materialien zur Kenntnis des Iw. Vyšeńskij, über einige südrussische Apocrypha, über den Lemberger Bischof Joseph Šumlanskij und sein Buch „Metrika“ usw. Dem Vyšeńskij widmete ich auch eine ausführliche specielle Arbeit, in welcher ich zuerst alle seine Schriften einer eingehenden Analyse unterwarf und die daraus gewonnenen Daten zum Aufbau einer wissenschaftlich begründeten Biographie dieses Schriftstellers zu verwerthen suchte. Diese, bis jetzt nicht publicirte, kleinrussisch geschriebene Arbeit erlaube ich mir dem Hochlöblichen Professorenkolleaium vorzulegen.

Nachdem ich im Jahre 1888 für die warschauer Wochenschrift „Glos“ einige Skizzen über die rotrussische Litteratur des XVIII. Jahrhunderts geschrieben habe, begann

ich mich mit dieser, bis jetzt fast dunklen, z. B. von Ogonowskij in seiner Litteraturgeschichte gar nicht erwähnten Epoche der galizisch-ruthenischen Geistesentwicklung zu beschäftigen und besonders dem 1790 erschienenen „Bogoglasnik“ (Sammlung älterer und neuerer geistlicher Lieder) zu beschäftigen (sic!). Diese Arbeit mußte aber, trotz bedeutenden von mir gesammelten Materials, wegen Mangels an wissenschaftlichen Hilfsmitteln unterbrochen werden, und nur ein Kapitel daraus, über die geistlichen Weihnachtslieder, wurde auszugsweise im „Dilo“ veröffentlicht. Meine Ansichten über die wichtigsten Momente der südrussischen litterarischen Entwicklung bis zum Beginn des XIX. Jahrhunderts fasste ich in einer Vorlesung zusammen, welche ich im Juni 1892 in der Historischen Gesellschaft in Lemberg hielt, und welche dann unter dem Titel „Charakterystyka literatury ruskiej w XVI–XVIII wiekach“ im Organ dieser Gesellschaft, dem „Kwartalnik historyczny“ gedruckt wurde.

Auch mit Ethnographie und Folkloristik habe ich mich seit früher Jugend beschäftigt. Noch im Gymnasium schrieb ich hunderte von Volksliedern, Märchen, Sprichwörtern und dergl. aus dem Volksmunde auf. Ein ziemlich reichhaltiges lexicalisches Material stellte ich anfangs dem H. Werchratskij für seine „Počatky do uloženia nomenklatury“ sowie für seine „Znadoby“, später dem Prof. Ogonowskij für seine „Studien auf dem Gebiete der ruthenischen Sprache“, und endlich dem H. Želechovskij für sein ruthenisch-deutsches Wörterbuch zur Verfügung. Selbständig publicirte ich daraus nur eine Collection der „Kindersprache“ (Świt, 1882). In derselben Zeitschrift gab ich auch einige Lieder neuester Formation, wie über die Kartoffel, über die Boryslawer Naphtagruben mit kulturhistorischen Erklärungen heraus. Im Warschauer „Dodatek do Przeglądu tygodniowego“ publicirte ich eine Abhandlung über die Überreste primitiver Anschauungen in südrussischen Volksrätseln. In der ruth[enischen] „Zorja“ erschien die Abhandlung „Die Hörigkeit der Frau in galizisch-ruthenischen Volksliedern“. In dem von der Krakauer Akademie herausgegebenen „Zbiór wiadomości do antropologii krajowej“ (Bd. XII) erschien eine von mir und der Frau Olga Roškiewič veranstaltete und von mir bearbeitete Sammlung der Hochzeitlieder und Gebräuche. In demselben Sammelwerke sollte auch meine Sammlung galizisch-ruthenischer Sprichwörter erscheinen, allein mit dem Tode Prof. Kopernicki's zerschlug sich die Sache. Meine Sammlung galizisch-ruthenischer Sprichwörter, zu welcher ich alles mir zugängliche gedruckte und handschriftliche Material herangezogen und durch eigene Aufzeichnungen fast um das Doppelte vermehrt habe, beträgt gegenwärtig nahezu 15.000, meistens mit Beibehaltung dialektischer Besonderheiten in der Aussprache aufgezeichneter und nach Ort der Aufzeichnung bestimmter Sprichwörter, Vergleiche, bildlicher Ausdrücke, Wortspiele, scherzhafter Redewendungen, Flüche, Segnungen, parodirter Gebete und Kirchengesänge usw.

Im Sommer des Jahres 1887 fungirte ich als Sekretär und Correspondent der vom H. L. Fedorovič in Tarnopol zu Ehren Seiner k. Hoheit des Kronprinzen Rudolf veranstalteten ethnographischen Ausstellung, welche ich auch beschrieb. Noch vordem gab ich einen Band ethnographischer und litterarischer Arbeiten des kürzlich verstorbenen ruthenischen Schriftstellers Vladimir Navrockij heraus. In der „Kijevskaja Starina“ publicirte ich die von meiner Frau in Nahujovice aufgezeichneten Volkstraditionen über die dort im J. 1831 stattgehabte Verbrennung der vermeintlichen Vampyre. Im „Kurjer Lwowski“ veröffentlichte ich unter Anderem eine Artikelserie über die ga-

*lizische Landeskunde („Krajoznawstwo galicyjskie“), über ruthenische Teppiche („Kilimki ruskie“), über die Ostereier („Pisanki“) usw.*

*Unter dem Einflüsse Prof. M. Dragomanow's, welchem ich für die Förderung meiner wissenschaftlichen Bestrebungen sehr viel zu Danke verpflichtet bin, wandte ich mich dem Studium der neueren vergleichenden Litteratur- und Sag-Wissenschaft zu, las eifrig die bahnbrechenden Werke Benfey's, Liebrechts und besonders Veselovskijs, Dragomanovs und Anderer. Zwei meiner Abhandlungen, welche dieselbe Richtung einschlagen und in dem polnischen Fachjournale „Wisla“ veröffentlicht wurden, erlaube ich mir ebenfalls vorzulegen.*

*Schließlich sei es mir gestattet zu bemerken, daß über meine belletristischen, sowohl prosaischen als auch poetischen Arbeiten, von denen vieles ins Polnische, manches auch ins Russische, Böhmisches und Deutsche übersetzt wurde, Prof. Ogonowskij in seiner ruthenischen Litteraturgeschichte (Zorja 1891 und 1892 und separat) ausführlich gehandelt hat.*

Wien, den 18. Mai 1893.

Iwan Franko<sup>223</sup>

### ЖИТТЄПИС<sup>224</sup>

Я, Іван Франко, народився 27 серпня 1856 р. в Нагуєвичах Дрогобицького повіту, в Східній Галичині. Мій батько був селянином і помер, коли мені ще не було восьми років [1]. Протягом двох років я відвідував сільську школу в Ясениці-Сільній, потім протягом трьох років – василіанську нормальну

<sup>223</sup> Archiv der Universität Wien (UAW), Philosophische Fakultät, Rigorosentakt PN RA 778.

<sup>224</sup> Уперше переклад на українську мову був опублікований у статті Михайла Дармограя: ДАРМОГРАЙ М.: *Іван Франко. Curriculum vitae. Життєпис* // Жовтень. 1966. № 5. С. 5–9. Цей же матеріал надрукований також у журналі: *Наукові записки. Wissenschaftliche Mitteilungen. Ukrainisches Technisch-Wirtschaftliches Institut. München, 1966. Bd. XI (XIV). S. 3–8.* Згодом М. Дармограй доповнив свою попередню статтю ще одним документом й опублікував її під назвою *Документи Івана Франка у віденських архівах* (Українське літературознавство, 1971, вип. 14, с. 89–98).

У цій монографії переклад подано за матеріалами публікації М. Дармограя 1971 року зі збереженням усіх приміток перекладача [посилання у квадратних дужках]. *Curriculum vitae (Життєпис)* увійшов до повного зібрання творів Івана Франка (див.: Франко І.: *Зібрання творів у 50 т.* Київ: Наукова думка, 1981. Т. 29. С. 77–82), щоправда, із незначними орфографічними чи лексичними змінами, як наприклад: замість ‚неопубліковану‘ – ‚не опубліковану‘, ‚без зарозумілості‘ – ‚без перебільшення‘, ‚Тургенєва‘ – ‚Тургенева‘, ‚примітивних‘ – ‚первісних‘, ‚галицько-українських‘ – ‚галицько-руських‘ тощо. Однак, зіставляючи уважно оригінал життєпису (Curriculum vitae) Івана Франка з добрим перекладом М. Дармограя, можна натрапити на декілька суттєвих нехтувань термінами першоджерела, які були в науковому ужитку епохи Каменяра. Якщо взяти до уваги, що переклад виконувався у радянський період (1971), то годі тут дорікати перекладачеві, коли він ‚Südrussland‘ перекладає як ‚Україна‘, ‚der älteren südrussischen Litteratur‘ – ‚давньою українською літературою‘, ‚rotussische Litteratur‘ – ‚українська література‘, ‚der südrussischen litterarischen Entwicklung‘ – ‚українського літературного життя‘, ‚Anschauungen in südrussischen Volksrätseln‘ – ‚поглядів у народних загадках‘, ‚Sammlung galizisch-ruthenischer Sprichwörter‘ – ‚збірка галицько-українських прислів'їв‘, ‚südrussische Aposcypha‘ – ‚українські апокрифи‘ і т. п., що, зрештою, цілком виправдано із змістової точки зору. Крім того, перекладач дотримувався норм тогочасного правопису, а тому – Гете, Гейне, Генріх, Ягич тощо.

школу в Дрогобичі, після чого в роках 1868–1875 – Дрогобицьку реальну гімназію [2], яку закінчив з відмінними оцінками. В 1875 р. записався дійсним слухачем на філософський факультет Львівського університету, де вивчав класичну філологію у професорів Венцлевського і Цвіклінського, українську [3] мову та літературу – у професора Огоновського, педагогіку – у професора Черкавського, психологію і антропологію – у д-ра Охоровича, а також курс національної економії – у професора Білінського.

Одночасно брав участь у роботі редакції літературного журналу *Друг*, що видавався студентським товариством *Академический кружок*, і разом з іншими членами цієї редакції влітку 1877 р. був вплутаний у політичний процес, який перервав мої студії. Після восьмимісячного слідчого арешту, незважаючи на цілковиту відсутність викривальних матеріалів, мене обвинуватили в таємній змові, в основному на підставі направлено мені листа від М. Драгоманова, який запропонував мені наукову поїздку до Північної Угорщини, і засудили на шість тижнів арешту. Цей вирок позбавив мене державної стипендії, яку я отримував перед тим протягом двох років. А проте я продовжував далі свої університетські студії, одночасно заробляючи на прожиток різними літературними і публіцистичними працями українською і польською мовами.

На початку 1880 р. мене заарештували в Яблунові біля Коломиї, куди я поїхав з наміром давати приватні лекції, і знову втягнули у політичний процес, але після трьох місяців слідчого арешту звільнили, бо з'ясувалося, що, зрештою, вже від початку було цілком ясним, що я з тим процесом і обвинуваченими в ньому особами ані не був знайомий, ані не мав нічого спільного. З того часу я проживав два роки на селі, а в 1883 р. одержав замовлення від поміщика Володислава Федоровича у Вікні написати біографію його батька, що був від 1848 р. депутатом райхстагу. Для того я дослідив багатий родинний архів пана Федоровича і працював у Львові, де я став співробітником українського часопису *Діло*, над вивченням історії Галичини, а також галицько-українського національного і літературного розвитку. З тою метою я назбирав чимало старих і нових друків, листівок, газет, рукописів і кореспонденцій. В роках 1885 і 1886 я відвідав Росію і, зокрема, Київ, де одружився. В 1886 р. став редактором літературного журналу *Зоря*, в якому з 1883 р. опублікував багато своїх праць. В 1887 р. став постійним співробітником польської газети *Kurjer Lwowski*. В 1889 р. мене вплатили третій раз у політичний процес і після десятитижневого ув'язнення знову звільнили, бо слідство не могло пред'явити мені найменшого обвинувачення в будь-якому правопорушенні.

В 1890 р. я сподівався, що нарешті матиму можливість здійснити свій здавна плеканий намір – закінчити університетські студії. Тому що згідно з міністерським розпорядженням, що появилася в той час, для одержання абсолюторія мені не вистачало ще одного семестру, я звернувся до колегії професорів Львівського університету з проською дозволити мені записатися на один семестр в цей університет. Однак мою просьбу відхилено, не називаючи причин, тому я був змушений записатися на один семестр до Чернівецького університету. Тут я відвідував лекції у професорів Смаль-Стоцького і



Калужняцького і одержав абсолюторій. Восени 1892 р. зміг нарешті здійснити свою здавна леліану заповітну мрію: я поїхав до Відня, щоб поповнити свої знання із славістики. Записавшись звичайним слухачем, я відвідував протягом семестру лекції у професорів Ягича, Пастрнека, Мюльбахера і Паулічке, а також брав участь у роботі славістичного семінару. З моїх літературних і наукових творів, що займають період уже близько двадцяти років, я хотів би тут назвати лише ті, які свідчать про мою працю над загальною і слов'янською літературами та етнографією. Можу без зарозумілості сказати, що саме цей науковий, чисто ідеальний інтерес підтримував мене у суворих випробуваннях, які судилося мені перенести, тож, незважаючи на тяжкі удари долі, я ніколи не зраджував великої мети – бути корисним своїй батьківщині і, насамперед, своєму українському народові.

Працюючи над європейськими і слов'янськими літературами, я перш за все намагався перекласти те, що в них найкраще, на свою рідну мову. Уже в гімназії переклав дві драми Софокла, кілька частин з *Пісні про Нібелунгів* і т. п. Під час університетських студій читав я особливо багато російською мовою, а також переклав окремі оповідання Помяловського, Салтикова-Щедріна, роман *Що робити?* Чернишевського. У 1879 р. з'явився мій переклад *Каїна* Байрона, а в 1882 р. – перша частина *Фауста* Гете з розвідкою про цей твір. Того ж року переклав я також *Мертві душі* Гоголя, а перед тим ще одне оповідання Гліба Успенського, деякі вірші Гете, Віктора Гюго, Гейне, Ленау, Фрейліграта, Шеллі, Некрасова (*Жінки Росії*). За останні роки опублікував переробку *Бідного Генріха* Гартмана фон Ауе (1891 р.), томик віршів Гейне (в т. ч. *Німеччина. Зимова казка, Диспут* та інше) з біографічним нарисом про поета, кілька болгарських народних пісень – усе в українських перекладах. Крім того переклав *Тірольські елегії* та інші вірші чеського сатирика Карла Гавлічека-Боровського, дещо Святоплука Чеха, Ярослава Врхліцького і Яна Неруди.

З цією перекладацькою роботою йшло завжди в парі намагання самому краще пізнати окремих авторів і відповідні літературні течії і зробити їх доступними для інших. Так виникли мої літературно-історичні нариси й характеристики, написані українською і польською мовами: про Гоцинського, Теофіля Вишневського, Богдана Залеського, Салтикова-Щедріна, Льва Толстого, про сучасний російський тенденційний роман (*Обрусителі, Бледнов* та ін.), а також про вплив Міцкевича на українську літературу. Більшість цих праць повинна була передовсім відкрити відповідного автора сусідньому народові. З цього погляду тут треба згадати також нариси про Тургенєва (українською мовою) і про Шевченка (польською), а також про Еміля Золя, натуралістичний роман *La terre* в порівнянні з *Владою землі* Гліба Успенського (польською мовою).

Історія українського літературного і духовного розвитку була віддавна улюбленим предметом моїх досліджень. Насамперед ним був найвидатніший і найбільш оригінальний поет України Тарас Шевченко, постать і поетична спадщина якого прикували мою увагу. З 1881 р. я опублікував або написав такі праці, що стосуються цього поета: аналіз його творів *Гайдамаки*,

Кавказ, Сон, Тополя, Перебендя, потім загальну характеристику його життя і творчості (українською і польською мовами). Запропонований і обґрунтований мною поділ творчості Шевченка на чотири періоди прийняв професор Огоновський у своєму новому виданні *Кобзаря*. Більші або менші статті, матеріали та критичні замітки написав я також до біографій таких українських письменників: Федьковича (аналіз поданих ним суперечливих відомостей про його молодість), Свидницького, Руданського, Мордовцева, Скоморовського, Могильницького і Шухевича. Я працював також ґрунтовно і над давньою українською літературою, особливо з середини XVI ст. Мені вдалося знайти невідомі досі рукописні матеріали з історії цієї літератури з XVI, XVII, XVIII століть: збірку творів Івана Вишенського, релігійну драму *Dialogus de passione Domini* з середини XVI ст., багато рукописних збірок легенд і апокрифів, духовних і світських пісень і т. ін. Так виникли мої дослідження і повідомлення про нові матеріали для вивчення Івана Вишенського, про деякі українські апокрифи, про львівського єпископа Йосифа Шумлянського і його книгу *Метрика* та інші, що були написані переважно російською мовою і опубліковані під псевдонімом „Мирон“ в *Киевской старине*. Вишенському я присвятив також докладну спеціальну працю, у якій спершу детально проаналізував усі його твори, а зібрані при цьому дані намагався використати для створення науково обґрунтованої біографії цього письменника. Цю неопубліковану досі роботу, написану українською мовою, дозволю собі пред'явити Світлій Колегії Професорів.

Написавши в 1888 р. для варшавського тижневика *Glos* кілька нарисів про українську літературу XVIII ст., я почав працювати над цією майже недослідженою дотепер епохою галицько-українського духовного розвитку, про яку Огоновський, наприклад, у своїй *Історії літератури* зовсім не згадує. Особливо займався я *Богогласником* (збірник давніх і новіших релігійних пісень), що вийшов у 1790 р. Але, незважаючи на зібраний мною значний матеріал, я був змушений перервати цю роботу через брак допоміжних наукових засобів. Лише одна глава цього дослідження – про релігійні коляди – була опублікована уривками в *Ділі*. Свої погляди на найважливіші фактори українського літературного розвитку до початку XIX ст. я виклав стисло у лекції, яку прочитав у червні 1892 р. в Історичному товаристві у Львові і яка згодом була надрукована під заголовком *Charakterystyka literatury ruskiej w XVI–XVIII w.* в органі цього товариства, що виходив під назвою *Kwartalnik historyczny*.

З ранньої молодості я займався також етнографією і фольклористикою. Ще в гімназії записав з уст народу сотні народних пісень, казок, прислів'їв і т. п. Досить багатий лексикографічний матеріал віддав я в розпорядження спочатку п. Верхратському для його *Початків до уложення номенклатури* [4], а також для його праці *Знадобу* [5], пізніше професорові Огоновському для його *Studien auf dem Gebiete der ruthenischen Sprache* [6] і врешті п. Желехівському для його українсько-німецького словника [7]. Сам я опублікував з цього лише збірку *Дитяча мова* (Світ, 1882) [8]. В тому самому журналі надрукував я також кілька пісень останнього часу, наприклад, про картоплю, про

бориславські нафтопромисли, з моїми культурно-історичними коментарями. У варшавському *Dodatku do przeglądu tygodniowego* я опублікував дослідження про залишки примітивних поглядів в українських народних загадках. В українській *Zori* надруковано працю *Жіноча неволя в галицько-українських народних піснях*. У *Zbiór wiadomości do antropologii krajowej*, т. XII, який видає Краківська Академія, з'явилась складена мною разом з п. Ольгою Рошкевич і мною опрацьована збірка весільних пісень та обрядів. У тому ж виданні мала вийти також і моя збірка галицько-українських прислів'їв, але через смерть професора Коперницького нічого не вийшло. Моя збірка галицько-українських прислів'їв, для якої я використав весь доступний мені опублікований і рукописний матеріал і до якої додав майже ще раз стільки власних записів, тепер охоплює близько 15000 прислів'їв, порівнянь, образних висловлювань, каламбурів, жартівливих виразів, прокльонів, благословень, пародійованих молитов, церковних співів і т. ін. Причому здебільшого збережено діалектні особливості у вимові і позначено місцевість, де зроблено запис.

Влітку 1887 р. я працював секретарем і кореспондентом етнографічної виставки, організованої п. В. Федоровичем у Тернополі на честь Його цісарської Величності наслідника трону Рудольфа, і яку я також описав. Ще перед тим я видав один том етнографічних і літературних праць померлого недавно українського письменника Володимира Навроцького. В *Kиевской старине* опублікував записані моєю дружиною в Нагуєвичах народні перекази про спалювання там у 1831 р. уявних упирів. У *Kurjer-i Lwowski*-м надрукував, серед іншого, цикл статей про галицьке краєзнавство (*Krajoznawstwo galicyjskie*), про українські килими (*Kilimki ruskie*), про писанки (*Pisanki*) та інше.

Під впливом професора М. Драгоманова, якому я дуже вдячний за підтримку в моїх наукових устремліннях, я займався новітнім порівняльним літературознавством і фольклористикою, наполегливо читав твори Бенфея, Лібрехта і особливо Веселовського, Драгоманова та інших, що проклали нові шляхи. Дві мої праці цього ж напрямку, що були опубліковані в польському фаховому журналі *Wisła*, дозволю собі також додати.

Вкінці хай буде мені дозволено зазначити, що про мої художні – як прозові, так і поетичні твори, з яких багато перекладено на польську мову, а деякі також на російську, чеську і німецьку, докладно говорить професор Огоновський у своїй українській *Історії літератури* (Зоря, 1891 і 1892, а також в окремому виданні).

Відень, 18 травня 1893 р.

Іван Франко<sup>225</sup>

<sup>225</sup> Примітки перекладача М. Дармограя:

[1] Батько І. Франка помер навесні 1865 р., отже, на дев'ятому році життя поета.

[2] У Дрогобицькій гімназії вчився Франко з осені 1867 до 1875 року.

[3] Вирази ‚kleinrussisch, ruthenisch, rot-russisch, südrussisch‘, вжиті в оригіналі, передаємо, беручи до уваги їх значення, словом ‚український‘.

[4] Іван Верхратський. *Початки до уложення номенклатури и терминології природописної, народної*. Львів, Випуски I–V, 1864–1872.

[5] *Знадоби до словаря южноруского*. Львів, 1877.

\*\*\*

Здобуття ученого ступеня доктора філософії розпочинається з поданням клопотання про допуск до складання двох рігоровів, скероване колегії професорів філософського факультету, до якого, як правило, долучалися чотири документи. З-поміж них особливу цінність для дослідників мають *Curriculum vitae* і рукописний (рідше друкований) текст дисертації. У заяві обов'язково вказувався, що дуже важливо, основний фах докторату в поєднанні з іншими галузями філософських наук. Найчастіше поєднували славістику з класичною філологією і філософією (О. Колесса), славістику з класичною філологією (В. Щурат, О. Турянський), слов'янську філологію з історією середньовіччя та новою історією (Ф. Колесса), слов'янську філологію й античність із класичною філологією (З. Кузеля), славістику з порівняльним мовознавством (К. Студинський) і т. д.

Нижче подано текст клопотання Івана Франка від 17 травня 1893 року в оригіналі (зі збереженням тогочасних норм правопису німецької мови) та в перекладі на українську мову<sup>226</sup>, до якого була додана автобіографія, написана 18 травня, і завершений рукописний текст дисертації; клопотання, отже, було зареєстровано 19 травня 1893 року.

*prs. 19. Mai 1893*  
Z. 765

*An das  
Hochlöbliche K. K. Professorenkollegium  
der philosophischen Fakultät  
der Universität Wien.*

*Iwan Franko, Kandidat  
der Philosophie, wohnhaft  
I., Wipplingerstraße N. 26,  
1. Stiege, 4. Stock, Thür 29 —*

---

[6] Львів, 1880.

[7] Євгеній Желеховський. *Малоруско-німецький словар*. Львів, 1886.

[8] Насправді в 1881 р.; див.: *Дітські слова в українській мові*. Світ, 1881, стор. 129–130.

<sup>226</sup> Німецькомовний текст заяви (див.: WYTRZENS, GÜNTHER: *Iwan Franko als Student und Doktor der Wiener Universität*, in: *Wiener Slavistisches Jahrbuch*. Wien, 1960. Bd. 8. S. 228–241) та її переклад на українську мову вперше опубліковані у журналі *Українське літературознавство* (1971, вип. 14, с. 91).

*bittet um Zulassung zu den strengen  
philosoph[ischen] Prüfungen  
aus der Slavistik mit der  
klassischen Philologie.*

*Hochlöbliches K. K. Professorenkollegium der philosophischen Fakultät!*

*Gestützt auf die beifolgenden Dokumente, und zwar:*

- a) das Maturitätszeugniss im Original und in Übersetzung,*
- b) das Absolutorium der Czernowitzer Universität,*
- c) den Index der Wiener Universität über ein Semester,*
- d) das Curriculum vitae, und*
- e) die Abhandlung unter dem Titel „Der Roman vom Barlaam und Josaphat so-*

*wie die darin enthaltene Parabel von dem Einhorn („Der Mann im Brunnen“) und ihre slavische Bearbeitung“, wozu ich noch die zweite, kleinrussisch geschriebene Abhandlung „Ivan Vyšenskij i jeho literaturna dijajnist“, ferner die im polnischen Journal „Wisła“ (Bd. VI, 263–278) gedruckte Abhandlung „Wojna żydowska, przyczynek do studjów porównawczych nad literaturą ludową“ und die in derselben Zeitschrift (Bd. VI, 745–758) gedruckte Abhandlung „Bajka węgierska Wacława Potockiego i „psia krew““, wozu noch S. 996–997 abgedruckte Anmerkung „Pochodzenie Attyli“ zu nehmen ist, als Supplemente beifüge –*

*bitte ich um die Zulassung zur Ablegung der philosophischen strengen Prüfungen, und zwar aus der Slavistik als dem Hauptfache in Verbindung mit klassischer Philologie, behufs Erlangung der philosophischen Doktorwürde.*

*Wien, den 17. Mai 1893.*

*Iwan Franko*

*Sechs Beilagen  
retour erhalten  
1. Juli 1893*

*Dr. Iwan Franko*

19 травня 1893 р.

Ч. 765

Вельмиповажній  
і[мператорсько]-к[оролівській]  
Колегії професорів філософського  
факультету Віденського університету

Іван Франко, кандидат філософії,  
проживає [у Відні]  
I., вул. Віплінгерштрассе № 26,  
1 під'їзд, 4 поверх, кв. 29,

просить допустити його до  
строгих філософських екзаменів зі  
славістики з класичною філологією.

Вельмиповажна і.-к. Колегіє професорів філософського факультету!

На підставі наступних документів, а саме:

- а) атестату зрілості в оригіналі і перекладі,
- б) абсолюторіума Чернівецького університету,
- в) індексу Віденського університету за один семестр,
- г) автобіографії, і

д) дисертації під заголовком *Роман про Варлаама і Йоасафа та вміщена в ньому притча про однорога („Чоловік у криниці“)* і її слов'янська обробка, до якої долучаю ще другу працю, написану малоруською мовою, *Іван Вишенський і його літературна діяльність*, а також надруковану в польському журналі *Wisła* (т. VI, с. 262–278) статтю *Wojna żydowska, przyczynęk do studjów porównawczych nad literaturą ludową* і в цьому ж журналі (т. VI, с. 745–758) опубліковану статтю *Bajka węgierska Wacława Potockiego i 'psia krew*, до якої треба долучити ще надруковану примітку *Pochodzenie Attyli* (с. 996–997) —

прошу допустити мене до складання строгих філософських екзаменів, а саме зі славістики як основної спеціальності в поєднанні з класичною філологією, з метою здобуття ученого ступеня доктора філософії.

Відень, 17 травня 1893 року.

Іван Франко

Шість додатків

отримав

1 липня 1893

д-р Іван Франко

\*\*\*

Серед перелічених додатків до заяви в архіві Віденського університету зберігається власноручний переклад на німецьку мову свідоцтва зрілості<sup>227</sup> Івана Франка, виданого реальною гімназією імені Франца Йозефа в Дрогобичі 26 липня 1875 року<sup>228</sup>. Достовірність перекладу з польської мови була засвідчена доцентом Фр. Пастрнеком.

<sup>227</sup> Оригінал свідоцтва, виданий польською мовою, зберігається у відділі рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України (ф. 3, спр. 2416, арк. 19). Переклад і фотокопію цього документу див. у книзі: *Іван Франко. Документи і матеріали: 1856–1965*. Київ, 1966. С. 28.

<sup>228</sup> Про Дрогобицьку гімназію і роки навчання в ній Іван Франко залишив низку автобіографічних творів, мемуарів і наукових праць: *Гірчичне зерно, Рутенці, Спомини із моїх гімназійних часів, Допис про Дрогобицьку гімназію, Ученицька бібліотека в Дрогобичі* та ін. Див.: Галик В.: *Навчання Івана Франка у Дрогобицькій гімназії імені Франца-Йосифа I // Проблеми гуманітарних наук. Серія: Історія*. Дрогобич, 2016. Вип. 38. С. 29–49.

1 Gulden  
Stempel  
k. k. Real-Gymnasium  
Franz Josephs  
in Drohobycz

Nr. 1

Maturitäts-Zeugniss

Franko Johann, geboren am 27. August 1856 in Nahujowice in Galizien, nachdem er das ganze Gymnasium in den Jahren 1868–1875 in Drohobycz vollendet hat, hat sich der Maturitätsprüfung vor der unterfertigten Commission unterzogen.

Auf Grund dessen wird ihm folgendes Zeugniss ausgestellt:

Die Sitten entsprechend

Die Fortschritte in einzelnen Gegenständen des Examens:

Religionsunterricht vorzüglich.

Lateinische Sprache vorzüglich.

Griechische Sprache vorzüglich.

Polnische Sprache vorzüglich.

Ruthenische Sprache vorzüglich.

Deutsche Sprache vorzüglich.

Geschichte und Geographie lobenswerth.

Naturwissenschaften: A) Naturgeschichte vorzüglich.

B) Physik lobenswerth.

Propädeutik der Philosophie vorzüglich.

Ausserpflichtliche Gegenstände -----

Der Examinirte entsprach mithin ehrenvoll den gesetzmässig vorgeschriebenen Anforderungen und erhält infolge dessen ein lobendes Maturitätszeugniss, welches ihn zum Besuchen der Universität ermächtigt.

Die Examinations-Commission.

Drohobycz am 26. Juli 1875.

Gymnasialinspector:

A. Sołtykiewicz

Director:

Kerekjarto

Examinatoren:

Nikolaus Winowski, Severin Arzt, Robert Rischka, A. Pazdrowski, Dr.

Thomas Gewenda<sup>229</sup>, Pater A. Dronžek, Xenophan Ochrymowicz, Anton

Kwiatkowski, A. Toroński

Richtig übersetzt.

Wien, 8. Okt[ober] 1892.

Dr. Fr. Pastrnek

<sup>229</sup> Згідно зі щорічником Дрогобицької гімназії за 1876 рік (*Sprawozdanie dyrekcji C. K. realnego gimnazjum imienia Franciszka Józefa w Drohobyczcu. Za rok szkolny 1876*) має бути: Tomasz Gawenda (див. с. 17 зазначеного видання).

У листі до дружини Ольги від 19 травня 1893 року Іван Франко повідомляє про завершення дисертації і підготовку до усних екзаменів, одного з найскладніших етапів на шляху здобуття ученого ступеня доктора філософії:

*Дорога Оля!*

*Не хотів я писати тобі, поки не скінчу своєї роботи, та отсе, богу дякувати, скінчив і віддаю нині. В неділю буду в домі у Ягича<sup>230</sup>. Нині ще хочу скінчити статтю про Коллара<sup>231</sup>, і тоді набік усяке писання, а засяду клепати усне [...]*

*Коли буде мій усний екзамен, досі ще не знаю. І боюсь його, і бажалось би якнайскорше. Ну, та про се побалакаємо з Ягичем. Чень він дасть мені які полегші. Карасек уже здав сими днями усний екзамен.*

*На тім кінчу і цілую щиро тебе і дітей.*

*Твій І.<sup>232</sup>*

Особливою подією в академічному середовищі Іванка Франка був так званий комерс<sup>233</sup> славістів, організований В. Ягічем, ймовірно, з нагоди Дня філолога, 42-го конгресу філологів і педагогів<sup>234</sup> у Відні з 24 до 27 травня 1893 року, на якому Франко особисто познайомився з відомим ученим-візантиністом Карлом Крумбахером<sup>235</sup>

<sup>230</sup> Зустріч з В. Ягічем відбулася у четвер, 1 червня 1893 року. Див: Франко І.: *Зібрання творів у 50 т.* Київ: Наукова думка, 1986. Т. 49. С. 714; Мороз М.: *Літопис життя і творчості Івана Франка: у 3 т.* Львів: АРТОС, 2016. Т. 2: На вершинах (1887–1899). С. 318.

<sup>231</sup> Йдеться про статтю *Літературне відродження Полудневої Русі і Ян Коллар*.

<sup>232</sup> Франко І.: *Зібрання творів у 50 т.* Київ: Наукова думка, 1986. Т. 49. С. 400.

<sup>233</sup> *Kommers* (від лат. *commercium* – торгівля, стосунки, спілкування) – це вечірній прийом, як правило, з напоями, який проводився з особливої нагоди і був святковою репрезентативною формою в університетському середовищі. *Kommers*-и відбувалися зазвичай з нагоди святкування заснування, ювілеїв міста чи університету та інших важливих подій. Особливим програмним пунктом комерсу була урочиста промова, яку здебільшого виголошував його організатор чи високоповажний гість. До слова запрошувалися також інші учасники вечірки.

<sup>234</sup> Повна назва німецькою мовою: *Die 42. Versammlung deutscher Philologen und Schulmänner* (42-й конгрес німецьких філологів і педагогів). Із листа Івана Франка до дружини Ольги від 2 червня 1893 року довідуємося про його участь: „На з'їзді філологів я не був, крім того одного засідання, на котрім промовляв мін[істр] Гауч. На тім засіданні був і цісар, та я зблизька його не бачив, бо мав вступ тільки на галерею. На прийняття у цісаря могли йти тільки запрошені. Щербатський був, і цісар розмовляв з ним“ (Франко І.: *Зібрання творів у 50 т.* Київ: Наукова думка, 1986. Т. 49. С. 403).

<sup>235</sup> Карл Крумбахер (Karl Krumbacher, 1856–1909) – відомий німецький (народився у Баварії) філолог-візантиніст, засновник візантології як окремої академічної дисципліни. Був професором Мюнхенського університету і першим завідувачем кафедри візантиністики, у 1892 р. заснував науковий журнал *Byzantinische Zeitschrift*, а в 1898 р. – академічну серію *Byzantisches Archiv*, у яких друкувалися статті, рецензії і монографії з візантійської історії та культури. Головним науковим досягненням Крумбахера була



і мав з ним розмову про Варлаама і Йоасафа.<sup>236</sup> У своїх листах до М. Драгоманова і дружини Ольги (обидва від 28 травня 1893 року) Іван Франко ділиться враженнями:

*Вчора у нас був невеличкий комерс славістів, на котрім були Ягич, Їречек, молоді віденські славісти, багато хорватів, що поприїжджали були на Philologentag, пражці Краль і Полівка, а вкінці явився й Крумбахер, звісний візантиніст. Промов було багато, заставили й мене говорити як екземпляр южноруського народу. Був і Щербатський, на котрого честь говорив Ягич (по-російськи), відзиваючися про Росію з великою симпатією<sup>237</sup>.*

*Дорога Оля!*

*Сповняючи обіцяне, пишу тобі пару слів про вчорашній комерс славістів, на котрім і я був. Були тільки запрошені Ягичем, з-поміж слухачів Ягичевих тільки я і ще один серб, решта самі доктори і приїжджі гості. Були й дві дами хорватки. Ягич був дуже веселий і говорив пару разів промови. Крім нього, були: проф. Їречек, проф. Краль<sup>238</sup> з Празького університету, багато хорватів. При кінці прийшов проф. Крумбахер з Мюнхена, автор історії візантійської літератури, котрий розмовляв зі мною про Варлаама і Йоасафа і обіцяв прислати мені працю свого товариша Е. Куна про сю тему. Промов було багато, між іншим і мене заставили говорити по-малоруськи. Скінчилося вже по 1 годині вночі<sup>239</sup>.*

Хоч і справи щодо здобуття докторату просувалися уперед, Івана Франка опановував внутрішній неспокій, позаяк літній семестр наближався до завершення, а терміни складання строгих екзаменів все ще не були визначені („Я перед тижнем віддав свою дисертацію і жду терміну, коли мені визначать сідати до усного екзамену. І жду, і боюся“<sup>240</sup>) і, головне, не відбулося апробації дисертації: оби-

його монументальна праця *Історія візантійської літератури від часів Юстиніана до кінця східноримської імперії* (Geschichte der byzantinischen Literatur von Justinian bis zum Ende des oströmischen Reiches), опублікована 1891 року (див.: FUCHS, GÜNTHER L.: *Karl Krumbacher (1856–1909) und sein Wiener Byzantinisten-Netzwerk*. Dissertation, Universität Wien. Wien, 2021. 339 S.).

<sup>236</sup> Про наукові контакти Франка з Крумбахером див.: Ясіновський А.: *Іван Франко і Карл Крумбахер* // Українське літературознавство. 2010. Вип. 72. С. 135–145.

<sup>237</sup> Франко І.: *Зібрання творів у 50 т.* Київ: Наукова думка, 1986. Т. 49. С. 401.

<sup>238</sup> Йозеф Краль (Josef Král, 1853–1917) – чеський філолог, історик літератури і перекладач, професор класичної літератури Карлового університету в Празі; відомий своїми перекладами із творчості давньогрецьких авторів – Софокла, Есхіла, Еврипіда та ін. Автор праць із класичної філології, зокрема: *Грецька і римська ритміка і метрика* (Řecká a římská rhytmika a metrika, 1890), *Чеська просодія* (Česká prosodie, 1909) та ін.

<sup>239</sup> Франко І.: *Зібрання творів у 50 т.* Київ: Наукова думка, 1986. Т. 49. С. 402.

<sup>240</sup> Там само.

два рецензенти (Ягіч та Їречек) не поспішали з написанням відгуків. Більше оптимізму додала Франкові особиста зустріч з Ягічем 1 червня 1893 року, про що він писав у листах до дружини від 2 та 12–13 червня 1893 р.:

*Пишу тобі тільки сьогодні, в п'ятницю, після моєї вчорашньої візити у Ягича. Розмовляли ми з ним досить довго (по-російськи), і я маю повну надію, що екзамен вийде добре. Друге питання, коли се буде? Ягич ще досі не читав моєї роботи, значить, і терміну мені ще не визначено, а після першого екзамену треба ще буде чекати пару неділь на другий, значить, тут не можу тобі сказати нічого певного. Я просив Ягича, щоб якнайскорше мене проекзаменували. В усякім разі треба чекати.*

*Розпитував мене, що думаю далі робити, і радив поспробувати габілітуватися на доцента на Львівському університеті. Ну, та про се прийшлося би балакати у Львові з професорами, і я сумніваюся, чи вони, а головно чи намісництво на се згодиться. Побачимо<sup>241</sup>.*

*... Я ще не знаю, коли мені термін екзамену, та ти тим не журися. Я просив Ягича, щоб поспішився, і надіюсь, що він не буде такий, щоб мав мені робити на зло. А визначувати термін перед тим, заким прочитати і одобрити розправу – не можна. Та я надіюсь, що ще цього місяця справа та буде полагоджена, в усякім разі довше, ніж до половини юля, чень мене не потримають<sup>242</sup>.*

Важливими документами Віденської Франкіани є схвальні відгуки рецензентів на дисертацію Івана Франка. Обидва вчені (В. Ягіч і К. Їречек) особливо відзначили ґрунтовні знання порівняльного літературознавства і східних мов, високу компетентність і притаманний Франкові науково-дослідницький дух. Навіть у критичному зауваженні наукового керівника наголошено на позитивних якостях дослідження, зокрема яскраво виражена схильність автора до літературно-історичних питань та його безсумнівний талант і велика ерудиція.

Нижче подано відгук В. Ягіча, датований 7 червнем 1893 роком, та К. Їречека від 13 червня 1893 року.

### ***[Gutachten über Iwan Frankos Dissertation]***

*Herrn Iwan Franko kennt bereits seit längerer Zeit die slavische Literaturgeschichte. Aber abgesehen von den Verdiensten, die er sich um die Hebung der ruthenischen Literatur in Galizien durch eine Reihe von Schriften gesammelt hat, verdienen einige Abhandlungen aus dem Bereich der Folkloristik oder vergleichenden*

<sup>241</sup> Там само, с. 403.

<sup>242</sup> Там само, с. 405.

*Literaturgeschichte als wertvolle Beiträge hervorgehoben zu werden; ich erwähne namentlich die sehr hübsch geschriebene Studie „Charakterystyka literatury ruskiej XVI–XVIII wieku“ (erschieden im Kwartalnik historyczny 1892, Heft 4), in welcher der Verfasser gegenüber dem einseitigen auf der Oberfläche der biographisch-bibliographischen Daten haftenden Standpunkt Ogonowski's ganz richtige Ansichten über einen anderen Maßstab, der bei der Beurteilung der literarischen Erscheinungen angelegt werden muß, zur Geltung bringt.*

*Die als Doctordissertation eingereichte Studie „Über Barlaam und Josaphat und die Einhornparabel“ bestätigt von neuem in vollem Maße das günstige Urtheil, welches bei mir schon früher über den Charakter der liter[arischen] Arbeiten Franko's fest stand. Ein hübsches Capitel aus der vergleichenden Literaturgeschichte wird hier mit Meisterschaft behandelt. Allerdings entziehen sich ganze Partien der Arbeit der selbständigen Forschung des Doctoranden durch ihren auf genauer Kenntnis verschiedener orientalischer Sprachen beruhenden Charakter, allein auch in solchen Theilen kann ich dem sorgfältig erwogenen Urtheil des Verfassers sowie seiner mit großem Scharfsinn geübten Kritik nur das unbedingte Lob zollen. Die genaue Kenntnis der einschlägigen Literatur, in welcher als Zusatz zu den üblichen derartigen Referaten auch die slavischen Literaturen mit berücksichtigt sind, verdient ebenfalls anerkannt zu werden. Ganz selbständig, auf Grund eigener Beobachtung, hat der Verfasser das letzte, dritte, Capitel ausgearbeitet, und dabei Resultate erzielt, denen ich vor der bisherigen Auffassung entschieden den Vorzug größerer Wahrscheinlichkeit einräumen muß.*

*Während die literaturgeschichtliche Seite der Frage, wenn man von einiger Weitläufigkeit absieht, nicht zu wünschen übrig läßt, zeigt der philologische Unterbau einige Schwächen, die sich daraus erklären, daß der Verfasser, bei seiner ausgesprochenen Hinneigung zu literaturgeschichtlichen Fragen, bisher wenig Gelegenheit gehabt zu haben scheint mit der literaturgeschichtlichen auch die philologische Seite der Forschung in Einklang zu bringen. Man kann bei seiner entschiedenen Begabung und großen Belesenheit diese Einseitigkeit nur mit Bedauern erwähnen und den Wunsch äußern, daß er auch in philologischer Richtung Fortschritte machen möchte, die seinen literaturgeschichtlichen Untersuchungen eine größere Bestimmtheit und Praecision verleihen würden.*

*Die Dissertation eignet sich nach dem Gesagten im vorzüglichen Grade dazu, um die Basis der weiter vorzunehmenden strengen Prüfungen zu bilden.*

Wien, d[en] 7. Juni 1893

V. Jagić<sup>243</sup>

### **[Відгук про дисертацію Івана Франка]**

Історію слов'янської літератури пан Іван Франко знає давно. Але крім заслуг, які він здобув у піднесенні руської літератури в Галичині завдяки низці творів, варто відзначити також цінність кількох його праць у галузі фольклористики чи порівняльного літературознавства; згадаю, зокрема, дуже гарно написане дослідження *Charakterystyka literatury ruskiej XVI–XVIII wieku* (опублікована у *Kwartalnik historyczny*, 1892, вип. 4), в якому автор, на відміну від однобічної і прив'язаної до біографічно-бібліографічних даних точки зору

<sup>243</sup> Archiv der Universität Wien, Philosophische Fakultät, Rigorosenakt, PN RA 778.

Огоновського, висловлює цілком правильні погляди щодо іншого критерію, яким треба керуватися при оцінці літературних явищ.

Подане як докторська дисертація дослідження *Про Варлаама та Йоасафа і притчу про однорога* ще раз цілком підтверджує ту схвальну думку, яка вже раніше сформувалася у мене про характер літературних праць Франка. Майстерно опрацьовано тут чудовий розділ до історії порівняльного літературознавства. Однак у цілих частинах роботи втрачається самостійність дослідження докторанта через їхню особливість, що базується на досконалому знанні різних східних мов. Але навіть у таких частинах можу лише беззастережно похвалити ретельно виважену оцінку автора та його глибоко осмислені критичні зауваження. Заслуговує на визнання і докладне знання літератури з цього предмета, в якій взято до уваги також слов'янські літератури як доповнення до такого роду рефератів. Цілком самостійно, на основі власних спостережень, автор опрацював останній, третій розділ, і досяг при цьому результатів, які, мушу безсумнівно визнати, вірогідніші, ніж попередня точка зору.

Якщо літературно-історичний бік питання, абстрагуючись від деякої докладності викладу, не залишає бажати кращого, то філологічна підструктура виявляє деякі слабкості, які можна пояснити тим, що автор, з його яскраво вираженою схильністю до літературно-історичних питань, здається, мав досі мало можливостей узгодити також філологічний бік дослідження з літературно-історичним. Зважаючи на його безсумнівний талант і велику ерудицію, можна тільки з жалем згадати про цю однобічність і висловити побажання, щоб він також у філологічному напрямі досягнув успіхів, які б додали його літературно-історичним розвідкам більшої визначеності й точності.

Виходячи зі сказаного, дисертація чудово годиться для формування основи для складання строгих екзаменів.

Відень, 7 червня 1893 р.

В. Ягіч

### ***Dissertation des Iwan Franko***

*Die handschriftliche Dissertation des Herrn Iwan Franko, eines bekannten und auf dem Gebiete der Literaturgeschichte und Volkskunde verdienten ruthenischen Schriftstellers, „Der Roman von Barlaam und Josaphat, sowie die darin enthaltene Parabel von dem Einhorn“, enthält eine sehr gut geschriebene Übersicht über den Ursprung und die Wanderungen der Geschichte von Barlaam und Josaphat, verfaßt auf Grund einer gründlichen Kenntnis der einschlägigen Literatur, dann eine Studie über die Parabeln in diesem Buche und endlich eine Besprechung der slavischen „Erzählung von den Reichen aus bulgarischen Büchern“ mit deren Verhältnis zur Einhornparabel. In diesem letzten Kapitel wird auch das Verhältnis der Sekte der Bogomilen zur Apokryphenliteratur besprochen, wobei der Verf[asser] meint, daß dieselbe „in Bulgarien schon zu Ende des XIII. J[a]h[rhunderts] fast gänzlich ausgerottet wurde“, während sie dort noch in der Mitte des XIV. J[a]h[rhunderts] zu Synoden Anlaß gab und wir jetzt aus Fermendžin's „Acta Bulgariae ecclesiastica“ sogar deren letzte Überreste im XVII. Jahrhundert gut kennen. Die ganze Arbeit zeugt von Sachkenntnis, gutem literarhisto-*

*rischen Urtheil und wissenschaftlichem Forschungsgeist und genügt vollkommen zur Zulassung zu den philosophischen Rigorosen.*

Wien, 13. Juni 1893.

Prof. Dr. Jireček<sup>244</sup>

### Дисертація Івана Франка

Рукописна дисертація п. Івана Франка, відомого і в галузі історії літератури та фольклору заслуженого рутенського письменника, *Роман про Варлаама та Йоасафа і вміщена в ньому притча про однорога* містить дуже добре написаний огляд походження і мандрів історії про Варлаама та Йоасафа, викладений на основі ґрунтового знання відповідної літератури, а відтак і дослідження притч у цій книзі і, нарешті, обговорення слов'янської *Повісті про багатіїв з болгарських книжок* та її зв'язок з притчею про однорога. В цьому останньому розділі розглянуто також ставлення секти богомолів до апокрифічної літератури, причому автор уважає, що вона „в Болгарії уже наприкінці XIII століття була майже повністю викорінена“, тоді як у середині XIV століття вона все ще давала привід до скликання синодів, і навіть її останні залишки у XVII столітті добре відомі нам зараз із дослідження Ферменджина *Acta Bulgariae ecclesiastica*<sup>245</sup>. Уся праця засвідчує компетентність, добрі літературно-історичні судження і науково-дослідницький дух та є цілком достатньою для допуску до філософських строгих екзаменів.

Відень, 13 червня 1893 р.

проф. д-р Їречек

Позитивні відгуки Ягіча та Їречека дозволяли Франкові складання двох усних фахових екзаменів (нім. Fachprüfung) – основний рігорозум зі славістики і латини та додатковий – з філософії<sup>246</sup>. Іван Франко, не знаючи ще дати їх складання, активно готується, перечитує наукову літературу з важливих питань першого екзамену. В листі до М. Драгоманова від 13 червня 1893 року він зазначить:

*Коли буде мій екзамен, я ще й сам не знаю. Жду, коли визначать термін, а за той час перечитую де що по тих питаннях, з котрих прийдеться екзаменуватись. Проїшов Пекарського „Наука и литерат[ура] при Петре В[еликом]“, Шляпкина „Св. Димитрий“ та ще де що спеціальне по чеській іст[орії] літ[ератури] часів гуситських, а в вільних хвилях упиваюся сербськими піснями Вука і перекладую з них, що мені особливо сподобається. Хотів би я поперекладати і з часом видати усі легенди сербські, а надто вибірку з пісень гайдуцьких, полишених набоці Старицьким; в деяких дуже інтересні новелістичні теми. (...)*

<sup>244</sup> Archiv der Universität Wien (UAW), Philosophische Fakultät, Rigorosenakt, PH RA 778.

<sup>245</sup> Євсевій Ферменджин (Eusebius Fermendžin, 1845–1897) – римо-католицький священник, монах-францисканець, історик і лінгвіст болгарського (банатського) походження.

<sup>246</sup> Згодом вони були перейменовані у двогодинний (нім. zweistündige Prüfung) та одногодинний (нім. einstündige Prüfung) рігорози.

Щодо друкування моєї дисертації, я ще нічого не знаю. Чи вдасться видрукувати її де-небудь по-німецьки, я сумніваюся; Ягич у свій „Archiv“ її не візьме, для сього вона замало філологічна. Я хотів було друкувати першу главу в „Зап[исках] Тов[ариства] Шевч[енка]“ по-руськи. Коли хочете, можу вислати Вам по екзамені цілу рукопись до перегляду, а якби годилась для „Сборника“, то я й радніший.

Вчора (12 іюня) був вечерок чеського Akad. Spolku, на котрім були делегати всіх слов[янських] акад[емічних] товариств. Проводив Масарик. Були й Щерб[атський] і москвич Север'янов з Рум[янцевського] муз[ею]. Пізнався з чеським поетом Махаром, котрий запросив мене, щоб я бував у нього<sup>247</sup>.

Протокол строгих екзаменів – це один з найважливіших документів будь-якої дисертаційної справи. Він містить цінну подієво-фактологічну і контекстуальну інформацію, зокрема про гімназійний та університетський періоди навчання, тему дослідження і дату апробації, склад екзаменаційних комісій, оцінки екзаменаторів і дату промоції – вручення диплому ученого ступеня доктора філософії. В українській літературознавчій науці протокол строгих екзаменів Івана Франка публікується уперше, в оригіналі та перекладі на українську мову<sup>248</sup>.

### [Rigoroosenprotokoll] 778.

|                      |   |
|----------------------|---|
| <b>Datum</b>         | prs. 19 <sup>ten</sup> Mai 1893, Z. 765.  |
| <b>Namen</b>         | Iwan Franko   |
| <b>Alter, Heimat</b> | geb[oren] 27. August 1856 zu Nahujawice in Galizien   |
| <b>Gymnasium</b>     | I bis VIII Classe am Gymnasium zu Drohobycz<br>Matur[itäts]zeugn[is] v[om] Gymnasium zu Drohobycz<br>v[om] 26. Juli 1875.<br>(k. k. Franz Josef Gym[nasium] (Real-))  |
| <b>Universität</b>   | VIII Sem[ester] u[nd] z[war] VII Sem[ester] zu Lemberg v[om]<br>W[inter]S[emester] 1875/6 bis W[inter]S[emester] 1879/80.<br>I Sem[ester] in Czernowitz W[inter]S[emester] 1890/1.<br>I Sem[ester] in Wien W[inter]S[emester] 1892/3. |
| <b>Abhandlung</b>    | „Der Roman vom Barlaam und Josaphat, sowie die darin<br>enthaltene Parabel von dem Einhorn („der Mann im Brunnen“)<br>und ihre slavische Bearbeitung.“<br>Approbirt 7. / 10. Juni 1893.<br><i>Unterschrift</i> (Fr. Müller)           |

<sup>247</sup> ФРАНКО І.: *Зібрання творів у 50 т.* Київ: Наукова думка, 1986. Т. 49. С. 406–407.

<sup>248</sup> Archiv der Universität Wien (UAW), Philosophische Fakultät, Rigoroosenrotokoll, PH 59.13, Nr. 778.

|                    |   |                          |
|--------------------|---|--------------------------|
| <b>Referenten</b>  | Jagić,<br>Ref[erent]  | Jireček<br>Corref[erent] |
| <b>Fachprüfung</b> | Hauptrigorosum aus der Slavistik,<br>abgehalten am 20. Juni 1893, 10 Uhr Vormittag.<br>ausgezeichnet<br>( <i>Unterschrift</i> ) Jagić   |                          |
|                    | ausgezeichnet<br>( <i>Unterschrift</i> ) Hoffmann<br>ausgezeichnet ( <i>Unterschrift</i> ) Fr. Müller<br>approbirt: Einstimmig mit Auszeichnung<br>( <i>Unterschrift</i> ) Fr. Müller |                          |
|                    | Nebenrigorosum aus der Philosophie,<br>abgehalten am 28. Juni 1893, 9 Uhr Vormittag.<br>ausgezeichnet<br>( <i>Unterschrift</i> ) R. Zimmermann  |                          |
|                    | ausgezeichnet<br>( <i>Unterschrift</i> ) Th. Vogt<br>ausgezeichnet ( <i>Unterschrift</i> ) Fr. Müller<br>Einstimmig mit Auszeichnung approbirt<br>( <i>Unterschrift</i> ) Fr. Müller  |                          |
|                    | Promoviert 1. Juli 1893.  |                          |

### [Протокол строгих экзаменів] 778

|                            |  |
|----------------------------|--|
| <b>Дата</b>                | 19 травня 1893, Ч. 765.  |
| <b>Ім'я і прізвище</b>     | Іван Франко  |
| <b>Вік, батьківщина</b>    | нар. 27 серпня 1856 у Нагуєвичах в Галичині  |
| <b>Гімназія</b>            | I-VIII класи – гімназія у Дрогобичі<br>Атестат зрілості Дрогобицької гімназії від 26 липня 1875 р.<br>(і.-к. гімназія ім. Франца Йозефа (реальна))   |
| <b>Університет</b>         | 8 семестрів, а саме: 7 семестрів у Львові – від зимового семестру 1875/6 н. р. до зимового семестру 1879/80 н. р.<br>1 семестр у Чернівцях – зимовий семестр 1879/90 н. р.<br>1 семестр у Відні – зимовий семестр 1892/3 н. р. |
| <b>Наукове дослідження</b> | „Роман Варлаам і Йоасаф і вміщена в ньому притча про однорога (Чоловік у криниці) та її слов'янська обробка.“<br>Апробовано 7/10 червня 1893.<br><i>підпис</i> (Фр. Мюллер)  |
| <b>Рецензенти</b>          | Ягіч<br>Рецензент  |
|                            | Їречек<br>Співрецензент  |

|                            |  |
|----------------------------|--|
| <b>Фаховий<br/>екзамен</b> | Основний строгий екзамен зі славістики,<br>складений 20 червня 1893, о 10 годині ранку.<br>відмінно відмінно<br>( <i>нідпис</i> ) Ягіч ( <i>нідпис</i> ) Їречек<br>відмінно ( <i>нідпис</i> ) Гофманн<br>відмінно ( <i>нідпис</i> ) Фр. Мюллер<br>схвалено одноголосно з відзнакою<br>( <i>нідпис</i> ) Фр. Мюллер |
|                            | Додатковий строгий екзамен з філософії,<br>складений 28 червня 1893, о 9 годині ранку.<br>відмінно відмінно<br>( <i>нідпис</i> ) Р. Ціммерманн ( <i>нідпис</i> ) Т. Фогт<br>відмінно ( <i>нідпис</i> ) Фр. Мюллер<br>схвалено одноголосно з відзнакою<br>( <i>нідпис</i> ) Фр. Мюллер                              |
|                            | Промоція 1 липня 1893 р.   |

Іван Франко був одним із небагатьох українських дисертантів Віденського університету, який склав обидва екзамени з відзнакою з одноголосним схваленням відмінної оцінки<sup>249</sup>. Його екзаменаторами були відомі філологи-славісти, класичні філологи, мово- і літературознавці, філософи і педагоги<sup>250</sup>. Своїми враженнями від першого ек-

<sup>249</sup> Такими успішними дисертантами були, наприклад, Іван Брик (1903), Зенон Кузеля (1906), Никифор Гірняк (1912).

<sup>250</sup> **Ватрослав Ягіч** (Vatroslav Ritter von Jagić, 1838–1923) – видатний хорватський лінгвіст, палеограф і археограф, літературознавець, філолог-славіст. Член Південно-слов'янської Академії наук і мистецтв, Російської, Берлінської, Віденської, Краківської АН, Матиці Сербської, Королівського товариства лінгвістів Чехії. Його учнями (з-поміж українців) були І. Франко, В. Щурат, І. Зілінський, К. Студинський, І. Панькевич, О. Маковей, К. Кисілевський та ін. У 1875 році Ягіч заснував у Берліні журнал *Archiv für slavische Philologie*, редактором якого він працював упродовж 45 років. До головних монографічних досліджень належать його праці *Історія виникнення церковнослов'янської мови* (Entstehungsgeschichte der Kirchenslavischen Sprache. Neue berichtigte und erweiterte Ausgabe. Berlin, 1913. 540 S.) та *Історія славянської філології* (Петербург, 1910. 961 с.). Найбільшою заслугою Ягіча було заснування славістичного семінару у Віденському університеті. Завдяки його фундаментальним працям з історії слов'янських мов і літератур він вважається справжнім засновником сучасної славістики.

**Константін Їречек** (Konstantin Josef Jireček, 1854–1918) – австрійський історик і славіст чеського походження. Фундатор балканології і візантології, у 1907–1918 роках – директор Інституту східноєвропейської історії Віденського університету. Автор низки праць з історії Балкан, зокрема *Історія болгар* (Прага, 1876) німецькою (Geschichte der Bulgaren, 586 с.) і чеською (Dějiny národa Bulharského, 536 с.) мовами та *Історії сербів* німецькою мовою у 2-х томах (Geschichte der Serben. Bd. 1: Bis 1371. Gotha, 1911. 442 S.; T. 2: 1371–1537. Gotha, 1918. 288 S.), яка згодом була опублікована сербською мовою (Историја Срба, 1922–1923) в перекладі Йована Радоніча (Jovan Radonić).





Konstantin Jireček  
(1854–1918)



František Pastrnek  
(1853–1940)



Alfred Přibram  
(1859–1942)



Engelbert Mühlbacher  
(1843–1903)

замену, вказуючи при цьому на певні труднощі, він ділиться у листах до М. Драгоманова і дружини Ольги від 20 червня 1893 року:

*Сьогодні, 20/VI, здав я перше своє ригорозум (славістику і латину) і здав, бог його знає яким способом, з відзначенням. Самий комічний був екзамен з латини, для котрої я посвятив не сповна півдня науки. Так я і вмів! Підкусила мене біда сказати професору, що я читав дещо з отців церкви, от він і давай питати мене про Мінуція Фелікса і Тертуліана, далі про різниці між «срібною латиною» а ціцеронською – речі, про котрі я зроду й не чував. Не мудро пішов і переклад одної глави Лівія. Зате про богомилів і про апокрифи, про наші братства, про Вацлава Потоцького і Гуса знав я добре; трохи слабше язикову партію: різниця між староруським а церковно-слов['янським] і різниці між вел[ико]рус[ьким], мал[о]рус[ьким] і білор[уським]. Ну, та богу дякувати, що й так пішло. Через тиждень (28) я сідаю до другого, філософічного ригорозум, а к кінцю сього місяця надіюсь діждати промоції і виїхати до Галичини. Жаль дуже, що не буду міг діжда-*

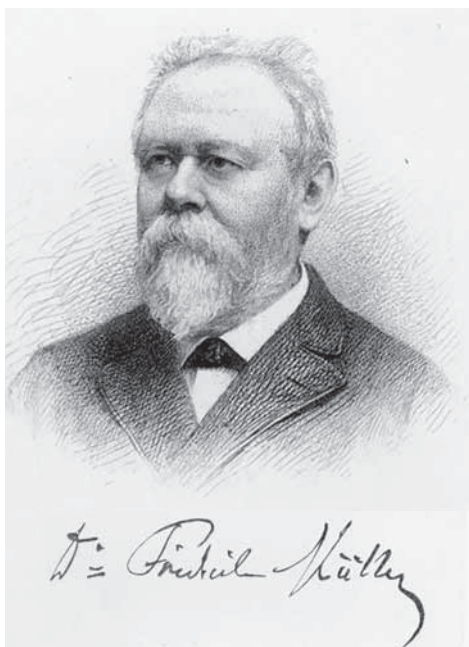
---

**Емануель Гофманн** (Emanuel Hoffmann, 1825–1900) – австрійський класичний філолог, з 1856 року – професор Віденського університету. Особливо спричинився до організації семінару з класичної філології і був у 1868–1869 навчальному році деканом філософського факультету. Найважливішим його досягненням є видання трактату *De civitate Die* філософа і богослова Аврелія Августина Блаженного.

**Фрідріх Мюллер** (Friedrich Müller, 1834–1898) – австрійський мовознавець і етнограф, старший брат Алоїса Мюллера, відомого гебраїста і директора університетської бібліотеки в Граці. З 1866 року – професор порівняльного мовознавства і санскриту Віденського університету. В 1876 році запровадив термін семіто-хамітські мови. У 1873 році вийшла його *Загальна етнографія* (Allgemeine Ethnographie. Wien, 1873. 550 S.), а з 1876 до 1888 року – монументальна праця у 6 розділах під назвою *Нарис мовознавства* (Grundriss der Sprachwissenschaft. Wien: Alfred Hölder, 1876–1888), яку називають його „великою працею“. Після вступу до мовознавства загалом автор описує усі відомі на той час мови і мовні сім'ї світу (Band I, Abteilung 1: Einleitung in die Sprachwissenschaft. Band I, Abteilung 2: Die Sprachen der wollhaarigen Rassen; Band II, Abteilung 1–2: Die Sprachen der schlichthaarigen Rassen; Band III, Abteilung 1–2: Die Sprachen der lockenhaarigen Rassen; Band IV, Abteilung 1: Nachträge zum Grundriss aus den Jahren 1877–1887).

**Роберт Ціммерманн** (Robert Edler von Zimmermann, 1824–1898) – чеський філософ і естетик, з 1861 року професор Віденського університету. Його викладацька діяльність включала етику, правову та політичну філософію, а також логіку, естетику та історію філософії. У 1865/1866 та 1876/1877 навчальних роках він обіймав посаду декана філософського факультету, а в 1886/1887 виконував обов'язки ректора Віденського університету. Найважливішим його науковим досягненням є праця *Нарис антропософії* (Anthroposophie im Umriss), опублікована 1882 року.

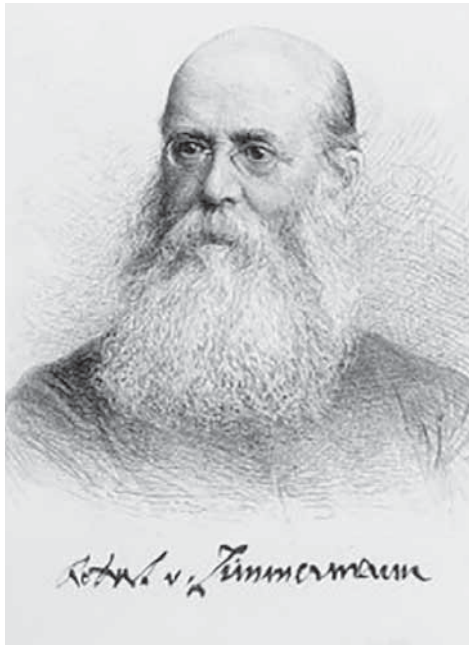
**Теодор Форт** (Theodor Vogt, 1835–1906) – німецько-австрійський педагог, видатний представник австрійського гербартианства (див.: Федчишин Н.: *Гербартианська педагогіка в німецькомовних країнах: теорія і практика*: монографія. Тернопіль: Підручники і посібники. Ч. 1. 2015. 625 с.). Він був першим габілітованим педагогом в Австрії та одним із засновників педагогічного семінару у Віденському університеті, автором численних філософсько-педагогічних статей і заміток, опублікованих у журналах *Zeitschrift für die österreichischen Gymnasien*, *Zeitschrift für exakte Philosophie* та в щорічнику *Jahrbuch des Vereins für wissenschaftliche Pädagogik*, який він очолював з 1882 року.



Friedrich Müller  
(1834–1898)



Philipp Paulitschke  
(1854–1899)



Robert von Zimmermann  
(1824–1898)



Theodor Vogt  
(1835–1906)

тися Вас у Відні, та ждати мені тут ще місяць неможливо, вже хоч би для того, що фонди мої вичерпані і ні за що буде жити.

Що його далі робити з собою, я й не пригадаю. Страшенно не хочеться йти оп'ять до „Kurjera“, в котрім тепер узяв верх один жидок, да так, що вінс у нього й своє гешефтьярське жидівство, так що огидливо й писати там. Схотілось би мені сконцентруватися трохи бодай на белетристиці. Ягич радить габілітуватися у Львові на доцентуру слов'янських літератур, та я боюсь, що часу потрачу на роботу, а до доцентури мене не допустять, та й доцентура також хліба не дасть. От якби найти чоловіка, котрий би хотів експлуатувати мій белетристичний талант, щоб мати запевнених річно хоч 1000 гульденів доходу, то я на все інше махнув би рукою, знаючи, що учений з мене не буде. Та годі тих фантазій<sup>251</sup>.

*Дорога Оля!*

Пишу тобі лиш кілька слів. Лист твій дістав. Сьогодні власне здав я перше (головне) ригорозум з відзначенням. Слідуюче ригорозум (з філософії) буде в середу від завтра за тиждень, а там чень у суботу й промоція, так що за два тижні можете побачити мене у вас<sup>252</sup>.

Так званий додатковий екзамен з філософії, доволі складний, судячи з оцінювання відповідей попередників і наступників Івана Франка, він склав також на відмінно. Було, до слова, чимало випадків, коли думки обидвох екзаменаторів розходилися – „задовільно“ (нім. *genügend*) і „незадовільно“ (нім. *ungenügend*) – і долю дисертанта часто-густо вирішував присутній на екзамені чинний декан філософського факультету, голосуючи за позитивну оцінку<sup>253</sup>.

Останній лист Івана Франка із австрійської столиці за період його студій і здобуття докторату від 28 червня 1893 року, у день його усного екзамену, адресований дружині Ользі, якій з радістю повідомляє, що „моя задача сповнена.“ Це водночас і своєрідний фінансовий звіт „усеї тої паради“, як метафорично висловився сам Франко, і плани на майбутнє стосовно доцентури<sup>254</sup> у Львівському університеті:

*Дорога Оля!*

Сьогодні здав я другий екзамен (філософію) також з відзначенням. Значить, моя задача сповнена. Приходиться тепер зачекати тільки на промоцію, т. є. торжественний акт, на котрім обявляють публічно

<sup>251</sup> Франко І.: *Зібрання творів у 50 т.* Київ: Наукова думка, 1986. Т. 49. С. 408–409.

<sup>252</sup> Там само, с. 408.

<sup>253</sup> У такій ситуації опинялися Кирило Студинський (1894), Кость Кисілевський (1912), Іван Панькевич (1912), Іван Мандюк (1913), Філарет Колесса (1918) та ін.

<sup>254</sup> Пор.: Нахлік Є.: *Перипетії з приват-доцентурою Івана Франка у Львівському та Чернівецькому університетах.* Львів, 2018. 172 с.

уділення такому-то степені доктора, після чого вручають і диплом, на котрий однако ж я не буду чекати і котрий кажу собі прислати на місце.

А тепер подаю тобі рахунок усєї тої паради: за прочитання дисертації такса 20 г[ульденів], а стемплі і інші формальності 5 г. За перше ригорозум 60 г., друге 20, [з]а промоцію 61, та й ще слугам, педелям і т. ін. прийдеться дати з 10 – виходить разом 176 г. Проїв я за ті два місяці около 90 г., за хату і прання, світло і т. ін. заплатив 16, за убрання 31, тобі вислав 15, за дорогу з Нагуєвич до Відня заплатив ок[оло] 15 і на книжки видав також около 15 г. Разом, як бачиш, потратив я 343 г. Зі Львова я взяв щось 68, а опісля Вислоух прислав мені ще 300. Так що у мене лишилося ще в кишені 25 г., а крім того, маю у Вислоуха щось з 10 за писання. З тих 25 децо ще прийдеться видати на дорогу, решту привезу.

Я виїжджаю в суботу зараз по промоції. Їду на Краків. У Львові буду в неділю, здається вечором. Коли приїду до Нагуєвич, не можу напевно знати: може, у вівторок, а може, аж у середу: се залежить від того, які у Львові будуть справи до полагодження. В усякім разі, якби тобі що треба, то напиши мені слідующий лист до Львова, до редакції „Kurjera“ (Chorążczyzny). До Відня вже не пиши.

У Ягича буду, мабуть, завтра, хоч справа з доцентурою не представляється зовсім так, як ти думаєш. Ягич не має тут ніякого права представляти мене куди-небудь: право таке має тільки сенат того університету, де я хотів би читати лекції, а тільки коли сенат згодиться і подасть міністрові до затвердження, міністр може запитати Ягича о його думку, а тоді, звісно, Ягич буде за мною. Але коли львівські професори мене відкинуть, то справа не дійде до міністра. Так було з одним учеником Ягича, котрий старався до Чернівець і котрого там не допустив Стоцький. Ну, та стрібувати все можна. Впрочім, про се поговоримо. Кінчу на сім і цілую тебе і дітей.

Твій Іван<sup>255</sup>

У своїй біографії Децо про себе самого<sup>256</sup> Іван Франко згодом напише: „...на превеликий гнів деяких моїх близьких братів-русинів, наважився скласти з відзнакою докторат з славістики у Відні та габілітуватися на викладання української літератури у Львівському університеті“<sup>257</sup>.

Одним з останніх документів Віденської Франкіани є клопотання Івана Франка від 1 липня 1893 року про видачу його дисертації з метою перекладу на українську мову та її публікації. У деканат філософського факультету Франко дисертацію не повернув – мабуть, поїхав з нею після промоції на батьківщину. Оригінал рукопису зберігається сьогодні у відділі рукописних фондів і текстології Інститу-

<sup>255</sup> Франко І.: *Зібрання творів у 50 т.* Київ: Наукова думка, 1986. Т. 49. С. 410–411.

<sup>256</sup> Уперше надруковано у збірці *Obrazki galicyjskie* (Львів, 1897) як авторська передмова під назвою *Niesco o sobie samut*.

<sup>257</sup> Франко І.: *Зібрання творів у 50 т.* Київ: Наукова думка, 1979. Т. 31. С. 30.

ту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України, а його копія – в Інституті славістики Віденського університету<sup>258</sup>. Дисертація німецькою мовою (55 рукописних сторінок)<sup>259</sup> не опублікована, а переклад на українську мову (М. Дармограй і Т. Буйницька за редакцією І. Соїка) увійшов до 50-томного видання творів Івана Франка<sup>260</sup>.

*An das  
Hochlöbliche Decanat  
der philosophischen Fakultät  
der Universität in Wien*

*Iwan Franko  
bittet um leihweise Ausfolgung  
seiner Dissertation  
auf drei Monate*

*Hochlöbliches Decanat der philosophischen Fakultät!*

*Ich beehre mich das Hochlöbliche Decanat zu ersuchen, mir meine Dissertation „Der Barlaamsroman und die darin enthaltene Einhornparabel“ leihweise auszufolgen, da ich dieselbe in kleinrussischer Übersetzung zu drucken beabsichtige, und verpflichte mich das Originalmanuskript binnen drei Monaten in der Decanatskanzlei wieder zu erlegen.*

*Wien, am 1. Juli 1893*

*Iwan Franko*

Вельмиповажному  
деканату філософського факультету  
Віденського університету

Іван Франко  
просить видати його дисертацію  
у тимчасове користування  
терміном на три місяці

Вельмиповажний деканате філософського факультету!

Маю честь звернутися до Вельмиповажного деканату з проханням видати мені в тимчасове користування мою дисертацію *Роман про Варлаама і вміще-*

<sup>258</sup> У додатках подано відбитки титульної, першої, другої та останньої сторінки рукопису дисертації Івана Франка.

<sup>259</sup> Дисертація Івана Франка в поданому на рецензування вигляді мала назву „Über Barlaam und Josaphat und die Einhornparabel“ і складалася з трьох розділів: 1. Der Verlauf und der gegenwärtige Stand der litterarhistorischen Forschung über den „Barlaam und Josaphat“. 2. Die Parabeln im „Barlaam und Josaphat“ und „Der Mann im Brunnen“. 3. Die slavische „Pritča o bogatych in Knig bolgarskich“.

<sup>260</sup> Франко І.: *Зібрання творів у 50 т.* Київ: Наукова думка, 1981. Т. 30. С. 541–658.

на в ньому притча про однорога, позаяк маю намір опублікувати її у малоруському перекладі. Zobov'язуюся повернути оригінал рукопису в канцелярію деканату впродовж трьох місяців.

Відень, 1 липня 1893 р.

Іван Франко

\*\*\*

Віденська дисертація, як відомо, була згодом суттєво доповнена й опублікована під назвою *Варлаам і Йоасаф. Старохристиянський духовний роман і єго літературна історія у Записках наукового товариства ім. Шевченка (1895–1897)*<sup>261</sup>, а також окремим виданням під заголовком *Варлаам і Йоасаф. Старохристиянський духовний роман. Розвідка* (Львів, 1897, 202 с. з додатком: „Варлаам і Йоасаф. Рисунки і проби тексту із крехівського рукопису XVI в.“, с. I–XVI). В автобіографії, написаній Іваном Франком 18 січня 1909 року для редакції „Herders Konversations-Lexikon“, мовиться:

*На дисертацію до докторату подав докладну студію про старо-християнський роман про Варлаама та Йоасафа з окремими дослідженнями притчі про однорожця староболгарської переробки, як тоді мені видавалось. Розвідку про самий роман я пізніше ґрунтовно переробив і розширив докладним аналізом змісту: вона появилася у 1896–97 р. в українських „Записках Наукового товариства ім. Шевченка“ у Львові, а також окремим відбитком. Розвідку про притчу про однорожця я теж переробив і доповнив новою літературою; вона з'явилася у болгарському перекладі в „Сборнику“ болгарського міністерства освіти, т. XIII<sup>262</sup>.*

Останній і завершальний документ про здобуття Іваном Франком ученого ступеня доктора філософії є протокол промоції від 1 липня 1893 року, тобто урочистої церемонії публічного оголошення нових докторів і вручення їм дипломів. Цього дня їх було семеро, серед них і два колеги Івана Франка – болгарин Манол Іванов і чех Йозеф Карасек. Нижче подано витяг із книги протоколів (нім. Promotionsprotokoll) про присвоєння ученого ступеня, яка зберігається в архіві Віденського університету<sup>263</sup>.

<sup>261</sup> Франко І.: *Варлаам і Йоасаф. Старохристиянський духовний роман і єго літературна історія* // Записки наукового товариства ім. Шевченка. Львів, 1895. Т. VIII, кн. 4. С. 1–28 з додатком: Варлаам і Йоасаф. Рисунки і проби тексту із крехівського рукопису XVI в., с. I–XVI + 10 іл.; 1896, т. X, кн. II, с. 29–80; 1897, т. XVIII, кн. IV, с. 81–134; 1897, т. XX, кн. VI, с. 135–202 + табл.: Порівняне змісту орієнтальних версій Варлаама і Йоасафа, с. 172–182. (Див. також: Франко І.: *Зібрання творів у 50 т.* Київ: Наукова думка, 1981. Т. 30. С. 314–538).

<sup>262</sup> Франко І.: *Твори у 20 т.* Київ, 1950. Т. 1. С. 38.

<sup>263</sup> Archiv der Universität Wien, Philosophische Fakultät, Promotionsprotokoll. Philosophen II.

A u s z u g  
aus dem  
PROMOTIONS PROTOKOLL

| Post-<br>№ | Name, Geburtsort<br>und<br>Vaterland   | Jahr und Tag<br>der<br>Promotion                          | Eigenhändige<br>Unterschrift<br>des<br>neugraudirten<br>Doctors |
|------------|--|---|---|
| 503        | Hr. philosoph. Dr.<br><b>Robert Daublebsky<br/>von Sterneck</b><br>aus Wien          | Am 1. Juli<br>1893<br>"————"                              | <i>Unterschrift</i>   |
| 504        | Hr. philosoph. Dr.<br><b>James Morison</b><br>aus Glasgow<br>in Schottland           | R[ektor] Ludwig<br>D[ekan] Fr. Müller<br>P[romotor] Huber | <i>Unterschrift</i>   |
| 505        | Hr. philosoph. Dr.<br><b>Adolf Walther Schleicher</b><br>aus Antwerpen<br>in Belgien | "————"  |   |
| 506        | Hr. philosoph. Dr.<br><b>Angelo Simonini</b><br>aus Reichenhall<br>in Baiern         | "————"  | <i>Unterschrift</i>   |
| 507        | Hr. philosoph. Dr.<br><b>Ivan Franko</b><br>aus Nahujewice<br>in Galizien            | "————"  | <i>Unterschrift</i>   |
| 508        | Hr. philosoph. Dr.<br><b>Manol Ivanov</b><br>aus Pirdop<br>in Bulgarien              | "————"  | <i>Unterschrift</i>   |
| 509        | Hr. philosoph. Dr.<br><b>Josef Karásek</b><br>aus Miletin<br>in Böhmen               | "————"  | <i>Unterschrift</i>   |



**В и т я г**  
**з ПРОТОКОЛУ ПРО ПРИСВОЄННЯ УЧЕНОГО СТУПЕНЯ**

| № з/п | Ім'я, місце народження і батьківщина   | Рік і день промоції  | Власноручний підпис нового доктора |
|-------|--|--|------------------------------------|
| 503   | Д-р філософії<br><b>п. Роберт Даублебски фон Штернек</b> <sup>264</sup><br>з Відня           | 1 липня<br>1893<br>"————"                                    | <i>підпис</i>                      |
| 504   | Д-р філософії<br><b>п. Джеймс Морісон</b> <sup>265</sup><br>із Глазго,<br>Шотландія          | Р[ектор] Людвіг<br>Д[екан]<br>Фр. Мюллер<br>П[ромодер] Губер | <i>підпис</i>                      |
| 505   | Д-р філософії<br><b>п. Адольф Вальтер Шляйхер</b> <sup>266</sup><br>з Антверпена,<br>Бельгія | "————"   |                                    |
| 506   | Д-р філософії<br><b>п. Ангело Сімоніні</b> <sup>267</sup><br>з Райхенгаль,<br>Баварія        | "————"   | <i>підпис</i>                      |
| 507   | Д-р філософії<br><b>п. Іван Франко</b><br>з Нагуєвич,<br>Галичина                            | "————"   | <i>підпис</i>                      |
| 508   | Д-р філософії<br><b>п. Манол Іванов</b> <sup>268</sup><br>із Пирдопа,<br>Болгарія            | "————"   | <i>підпис</i>                      |
| 509   | Д-р філософії<br><b>п. Йозеф Карасек</b> <sup>269</sup><br>із Мілетіна,<br>Богемія           | "————"   | <i>підпис</i>                      |

Своїм підписом у протоколі Іван Франко засвідчив отримання диплома, однак, як писав напередодні в останньому листі з Відня, „на котрий однак ж я не буду чекати і котрий кажу собі прислати на місце.“ Не очікуючи на урочисте вручення диплома, Іван Франко вирушив поїздом до Львова, „бо не було за що й дня одного довше прожити“<sup>270</sup>. Жодної вечірки чи комерсу славістів, про які пишуть деякі дослідники<sup>271</sup>, посилаючись при цьому на враження Франка від комерсу славістів у Відні з 24 до 27 травня 1893 року в листах до М. Драгоманова і дружини Ольги (обидва від 28 травня 1893 року)<sup>272</sup>, цього дня не було.

Доля оригіналу диплома Івана Франка невідома: в архіві Віденського університету його, на жаль, немає: усі дипломи вручалися особисто докторам і лише у виняткових випадках залишалися в університеті. На свій запит стосовно цього документа отримав від дирекції архіву відповідь, у якій, зокрема, стверджувалося, що підпис Івана Франка, як і інших докторів, у протоколі про присвоєння ученого ступеня від 1 липня 1893 року є підтвердженням про

<sup>264</sup> Роберт Даублебски фон Штернек (1839–1910) – австрійський і чеський геодезист, астроном і гравіметрист. Учень видатного чеського геодезиста, професора елементарної математики та практичної геометрії Карела Коржістки (Karel František Edvard Rytíř Kořistka, 1825–1906). Чеський шляхтич, генерал-майор австро-угорської армії. Тема дисертації з математики: „Zur Theorie der zahlentheoretischen Ableitungen“ (1893).

<sup>265</sup> Джеймс Морісон (1852–1935) – британський філолог, відомий представник європейської індології. Тема дисертації із загального й індогерманського мовознавства: „Der erste Sarga aus dem Prithiviraja vijaya mit "Some account of the Genealogies" in demselben“ (1893).

<sup>266</sup> Адольф Вальгер Шляйхер (1854–1894) – бельгійський філолог-орієталіст. Тема дисертації: „Die Somali-Sprache“ (1893). Автор відомої праці *Geschichte der Galla: Bericht eines abessinischen Mönches über die Invasion der Galla im sechzehnten Jahrhundert* (Т. Frölich, 1893). Біографію Шляйхера див.: BENSCH, HEINRICH: *Biographie Dr. A.W. Schleichers*, in: Dr. A.W. Schleichers *Somali-Texte / hrsg. von Leo Reinisch*. Wien, 1890. S. IX–XVII.

<sup>267</sup> Ангело Сімоніні (1867–1913) – австрійський хімік, бактеріолог. Працював у Віденському університеті в лабораторії професора Адольфа Лібена (Adolf Lieben, 1836–1914), досліджуючи реакції карбоксилатів срібла з йодом. На його честь була названа реакція Сімоніні. Тема дисертації з хімії: „Über den Abbau der fetten Säuren zu kohlenstoffärmeren Alkoholen“ (1893).

<sup>268</sup> Див. с. 71–74.

<sup>269</sup> Див. с. 75–77.

<sup>270</sup> Лист до М. Драгоманова з Коломиї від 2 серпня 1893 р. (див.: Франко І.: *Зібрання творів у 50 т.* Київ: Наукова думка, 1986. Т. 49. С. 411).

<sup>271</sup> Див.: Офіцинський Р.: *Іван Франко в історіографічному трикутнику: інтерпретації, джерела, взаємини*. Монографія. Ужгород: Гражда, 2011. С. 36–40; Савчак В.: „По Дунаю льоду плывуть...“ *До 150-річчя з дня народження Івана Франка // Дзеркало тижня*. 2006. 26 серпня; Яремчук О.: *Шляхами Франка у Відні. Австрійський період життя: ретроспектива // День*. 2013. 2–3 серпня. С. 21.

<sup>272</sup> Див. с. 96–97.

вручення диплома. Отже, Франко мав би особисто отримати його, однак більш правдоподібним є наведений вище випадок. З іншого боку, підпис Франка на заяві цього ж дня про отримання документів (атестат зрілості, абсолюторіум та ін.) дещо відмінний від підпису в протоколі, а тому можна припустити, що хтось із його друзів, які залишалися ще у Відні чи згодом бували там, забрали його диплом.

У Львівському національному літературно-меморіальному музеї Івана Франка (Дім Франка<sup>273</sup>) зберігається лише копія<sup>274</sup>, виготовлена за встановленим тогочасним зразком і вимогами відповідно до міністерського розпорядження від 17 жовтня 1873 року (№ 495)<sup>275</sup>, скероване академічним сенатам Віденського, Грацького, Празького, Інсбрукського, Львівського і Краківського університетів.

Не вдалося також виявити оригінал диплома у відділі рукописних фондів і текстології Інституту ім. Т.Г. Шевченка НАН України серед особистих документів періоду навчання Івана Франка у Львівському, Чернівецькому та Віденському університетах<sup>276</sup>. Можна висловлювати багато припущень, менш чи більш правдоподібних версій тощо, однак віднайдення оригіналу за умови його ще наявності в державних чи приватних архівах стане важливою знахідкою українського чи зарубіжного франкознавства.

<sup>273</sup> Див.: *Дім Франка. Місце сили: Путівник меморіальною віллою* / упор. і наук. ред. Богдан Тихолоз. Львів: Простір-М, 2018. 176 с.

<sup>274</sup> Уперше опубліковано у кн.: Тихолоз Б.: *Доктор Ф. Маленька книжка про великого Франка*. Львів: Львівський національний літературно-меморіальний музей Івана Франка, 2021. С. 18. Згаданий дублікат був, ймовірно, виданий на підставі протоколу промоції. Це й сьогодні ще звична процедура, коли комусь потрібна копія виданого університетом документа. При цьому заявник повинен довести, що він має право на отримання дублікату. Більшість людей подають клопотання особисто з пред'явленням посвідчення особи, і на підставі протоколу промоції чи інших документів видається дублікат за підписом ректора і декана відповідного факультету. У справах ректорату Віденського університету є регулярні акти про видачу копій, але в 1947/48 роках там немає жодної відмітки про дублікат диплома Івана Франка. А тому неможливо встановити, хто ж насправді був замовником дублікату.

У цьому контексті висловлюю щирю вдячність співробітникам архіву Віденського університету, д-ру Ульріке Денк (Dr. Ulrike Denk) зокрема, за фахове сприяння в опрацюванні оригінальних документів і дозвіл на їх публікацію у цій монографії (електронний лист п. Ульріке Денк від 23 червня 2023 року).

<sup>275</sup> Див.: *Die österreichischen Universitätsgesetze. Sammlung der für die österreichischen Universitäten gültigen Gesetze, Verordnungen, Erlässe, Studien- und Prüfungsordnungen usw.* / hrsg. von Dr. Leo Ritter Beck von Mannagetta und Dr. Carl von Kelle. Wien, 1906. S. 605–606.

<sup>276</sup> *Путівник по фондах відділу рукописів Інституту літератури*. Київ: Видавничий центр „Спадщина“, 1999. 864 с.

\*\*\*

Про здобуття докторату відгукнулися, наприклад, два часописи – *Діло* і *Кур'єр Львовські*:

*П. Іван Франко, родом з Нагуєвич, член товариства „Січ“, звісний руський літератор і журналіст, осягнув в університеті віденським степенем і титулом доктора філософії. П[ан] Франко докторизувався із слов'янської філології, слов'янських літератур (проф. Ягич) і історії слов'ян (проф. Ірекек), яко головних предметів, а латини і греки яко побічних. Оба рігороза, а так само працю докторську, зложив кандидат з загальним відзначенням. Рівно ж цілу гімназію перейшов з відзначаючим поступом, а коли би не минувшість політична, то міг би був відбути промоцію sub auspiciis imperatoris<sup>277</sup>.*

*Doktorat filozofii uzyskał 1. lipca r. w uniwersytecie wiedeńskim Iwan Franko, zacny nasz kolega i współpracownik, prawy Rusin i znakomity badacz rzeczy słowiańskich<sup>278</sup>.*

Ймовірно, що такого змісту повідомлення були надруковані також в інших українсько- і чужомовних періодичних виданнях. Нехай ця тема, як і багато інших, пов'язаних з доволі тривалим віденським періодом життєвої і творчої біографії Івана Франка, можливо, ще й донині невідомі архівні матеріали, послужать предметом наступних наукових розвідок.

\*\*\*

Не легкою, однак сповненою багатим науковим досвідом, творчими контактами і співпрацею з видатними австрійськими посталями, товариствами і періодичними виданнями<sup>279</sup> була стежа Каменяра до вченого ступеня доктора філософії. Проте він здолав усі перешкоди і труднощі і, як писав до дружини Ольги, – „моя задача сповнена.“

**На урочисту промоцію 1 липня 1893 року у Віденському університеті Іван Франко прийшов у червоній сорочці.**

<sup>277</sup> *Діло*. 19 червня (1 липня) 1893 р., № 136, с. 2 (*sub auspiciis imperatoris* – під наглядом імператора).

<sup>278</sup> *Kurjer Lwowski*. 1893. 2 lipca. Nr. 181.

<sup>279</sup> За період навчання і здобуття докторату у Відні Іван Франко опублікував, наприклад, у тижневику *Arbeiter-Zeitung*, друкованому органі Австрійської соціал-демократичної партії, публіцистичні твори: *Die Auswanderung der galizischen Bauern* (21. Oktober 1892, Nr. 43, S. 2–3), *Aus Galizien* (11. November 1892, Nr. 46, S. 4–5), *Das Märchen vom Wohlstand / Aus dem Ruthenischen des Iwan Franko* (25. November 1892, Nr. 48, S. 9–10).



## ВІДЕНСЬКА НАУКОВА ОДИССЕЯ ІВАНА ФРАНКА У ВІЗІІ ЯРОСЛАВА ЛОПУШАНСЬКОГО

Франкознавство – поза сумнівом, одна з найдинамічніших і найпродуктивніших галузей україністики. За понад столітню історію (починаючи від перших історико-літературних портретних нарисів пера Омеляна Огоновського, Сергія Єфремова, Василя Сімовича й фундаментальних джерелознавчих праць академіка Михайла Возняка) ця міждисциплінарна галузь знань награла колосальну емпіричну базу, цілу бібліотеку глибоких аналітичних студій та синтетичних узагальнень. Здавалося б, усе в цій царині вже зроблено, все досліджено, все описано й систематизовано, все доступно й осмислено.

Усі перелого зорано, і годі прокласти нову борозну?

Та насправді це далеко не так. І мова не лише про відсутність (станом на сьогодні) авторитетної й вичерпної наукової біографії й бібліографії письменника-універсаліста, повного академічного зібрання його творів, завершеної й усеохопної Франківської енциклопедії, словника й конкорданції мови автора... Для всіх цих грандіозних наукових проєктів справді зроблено чимало, але до „квітки“ далеко – фінішу ще не видно.

І не тільки через історично зумовлені об'єктивні перешкоди на шляху розвитку академічного франкознавства (особливо в хижу тоталітарну добу) та безпрецедентний титанічний обсяг Франкової творчої спадщини (літературної, наукової, перекладацької, публіцистичної, епістолярної), а передусім з огляду на її проблемно-тематичну й методологічну складність, багатожанровість, багатодисциплінарність, врешті, багатомовність. Адже йдеться не просто про творчість письменника, а про неозорий і розмаїтий доробок полімата і поліглота.

Що гріха таїти: українська наука донедавна достатньо слабо орієнтувалася в закордонних та іншомовних джерелах до франкознавства (й українознавства загалом), вони часто-густо залишалися „за бортом“ дослідницької уваги. Чимало архівних, музейних і бібліотечних перлин перебували для „материкових“ учених по той

бік „залізної завіси“: тобто *de facto* поза межами доступу. Та й лінгвістичних компетенцій більшості науковців не завжди вистачало, аби впоратися з чужомовними текстами на належному рівні, гідно і якісно підготувати їх до друку, прокоментувати, увести до наукового обігу. Звісно, були й винятки, але вони лише підтверджували правило: з імперського погляду, національна культура – лише „для домашнього вжитку“!.. І нема чого зазирати „за паркан“!

За радянського часу тема зв'язків українських письменників із західноєвропейським (читай „буржуазним“) контекстом взагалі була якщо й не цілком табуованою, то вже точно не привілейованою. Єдині „авторитети“, яким „дозволено було“ впливати на українську культуру та її творців, були, ясна річ, російські. А ретельне вивчення інших мов та літератур у зв'язках з українською не надто заохочувалося.

Тим часом глибоку інтегрованість Івана Франка насамперед у німецькомовний культурний простір важко переоцінити. (У дужках варто підкреслити, що тогочасний статус німецької мови як мови високої культури, освіти, науки й засобу міжкультурної комунікації багато в чому був подібний до сучасного значення англійської мови як глобальної). Він не просто вільно володів німецькою фактично відмалку (як і польською та, звичайно, рідною українською), а активно творив цією мовою власні численні тексти (художні, наукові, публіцистичні...), публікувався у провідних німецькомовних виданнях своєї епохи (німецьких та передусім австрійських).

І річ не лише в мові, але й у політичній системі та громадянській приналежності: не варто забувати, що як підданий Дунайської монархії родом із Королівства Галиції та Лодомерії, коронного краю імперії Габсбургів, письменник і народився, й помер „за цісаря“ – тобто в епоху правління імператора Франца-Йосифа I. Ні на хвилю не забуваючи про своє українське походження, Франко чудово усвідомлював вагу і значення австрійського управління як загальноєвропейського цивілізаційного чинника (і водночас гостро критикував недоліки та „перегини“ цього управління, особливо „на місцях“, у Галичині зокрема). Коли ж ідеться про національно-культурний (зокрема мовно-літературний) контекст, письменник особливо підкреслював той факт, що після урядових обмежень, чи *de facto* заборон української мови й письменства в Російській імперії в другій половині XIX ст. (передусім ідеться про сумновідомі Валуєвський циркуляр 1863 та Емський указ 1876 років), „українська літерату-

ра знайшла собі другу батьківщину — в Австрії, в східній Галичині, куди дія царських указів не сягала<sup>1</sup>.

Тож закономірно, що культурне життя галицьких українців („русинів“), у тім числі науково-освітнє та літературно-мистецьке, розгорталося в географічних координатах між Львовом, Краковом і Віднем (а не, умовно кажучи, між Харковом, Києвом, Одесою і Петербургом). Столицею Франкового інтелектуального й культурного світу був саме Відень, а не Петербург (на відміну від „життєвого світу“ Шевченка й Гоголя та багатьох інших діячів наддніпрянської – читай підросійської! – України). Тож і збагнути творчий феномен Франка та його інтелектуальну біографію неможливо без ретельного дослідження „магії“ і фактології Відня зокрема та австрійського контексту загалом.

З цього погляду, книга Ярослава Лопушанського про віденський період наукової кар'єри Івана Франка, заснована на документальних архівних джерелах (передусім німецькомовних), – це добрий симптом „оздоровлення“ української академічної науки, її повернення *ad fontes* – до питомих європейських джерел із тенет тоталітарної ідеології й облудних манівців „русского міра“.

Водночас крилатий латинський вираз *ad fontes* у стосунку до праці Ярослава Лопушанського має ще й інше значення, значно конкретніше і чіткіше. Адже у цій книзі її автор-упорядник фактично вперше системно вводить до наукового обігу української гуманістики цілий корпус джерел з архіву Віденського університету (з дозволу цієї інституції), що насвітлюють не лише окремі маловідомі сторінки біографії Івана Франка, а й траєкторії життєвих і творчих шляхів кількох генерацій галицької інтелігенції, яка шукала освіти й визнання у столиці імперії Габсбургів, а також інтелектуальне середовище цієї столиці, передусім коло Віденської школи славістики.

Ясна річ, для такої ретельної й висококваліфікованої праці необхідні не тільки внутрішня мотивація, а й професійні компетенції, якими щедро наділена особа автора.

Адже Ярослав Лопушанський – відомий германіст, філолог і країнознавець, дослідник австрійсько-українських літературних і міжкультурних зв'язків, перекладач. Кандидат філологічних наук, доцент Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, керівник Австрійської бібліотеки у Дрогобичі,

<sup>1</sup> Франко І.: *Українці* // Франко І.: Зібрання творів у 50-и томах. Київ: Наукова думка, 1976–1986. Т. 41. С. 187.



у певному сенсі, є *культурним амбасадором* Австрії на Львівщині. І це не перебільшення, а обґрунтоване визнання кипучої, плідної й багатопрофільної діяльності Ярослава Лопушанського як науковця, управлінця і культуртрегера. Врешті, без його інтелектуальної участі австрійський текст і контекст Франкового Дрогобича (міста поетової юності і доуніверситетської освіти) не був би таким яскравим та самоочевидним.

Як відомо, Франка-гімназиста життєві дороги врешті-решт привели з Дрогобича до Відня – як інтелектуальної, освітньої, наукової, культурно-мистецької столиці не лише Австро-Угорської двоєдиної імперії, а цілої Європи епохи *fin de siècle*; тож і дослідницький „навігатор“ неухильно повторив цей маршрут за „об’єктом“.

У своєму ґрунтовному дослідженні Ярослав Лопушанський неквапно і послідовно провадить віденськими стежками академічної кар’єри свого героя, перемежуючи розповідь рясно цитованими і якісно бібліографованими епістолярними, мемуарними й власне документальними джерелами, більшість із яких німецькомовні, а деякі публікуються уперше (зрозуміло, за архівними рукописами, почасти репродукованими у щедрому фотододатку до книги). При цьому він добре орієнтується в історіографії питання, будуючи свій науковий дискурс на підставі ґрунтовно осмислених праць попередніх дослідників (іноді аргументовано вступаючи з ними в конструктивну наукову полеміку).

За цією книгою стоїть ретельна архівно-пошукова, перекладацька й текстологічна робота. Републікуючи ж (у новій редакції) окремі раніше відомі німецькомовні джерела до історії Франкового докторату, Ярослав Лопушанський принагідно усуває цілу низку прикрих перекладацьких недоглядів і непорозумінь.

Формально праця Ярослава Лопушанського „Віденська Франкіана: студії, докторат, академічне середовище Івана Франка у Віденському університеті (1892– 1893)“ обіймає тільки два роки: власне, основний період праці Івана Франка над докторською дисертацією на тему „Роман про Варлаама і Йоасафа та вміщена в ньому притча про однорога („Чоловік у криниці“) і її слов’янська обробка“ та приготування до строгих докторських екзаменів „зі славістики як основної спеціальності в поєднанні з класичною філологією, з метою здобуття ученого ступеня доктора філософії“ (згідно з формулюванням у тексті клопотання Івана Франка до колегиї професорів філософського факультету Віденського університету від 17 травня

1893 року про допуск до складання двох ригорозів, тобто строгих екзаменів).

Та насправді науковий контекст дослідження значно ширший.

Особливої уваги заслуговує перший у франкознавстві детальний огляд кола наукового спілкування Івана Франка у Відні, насамперед його безпосереднього академічного середовища.

Інтелектуальний клімат цього середовища визначали видатні вчені тієї епохи: Ватрослав Ягіч (керівник славістичного семінару і науковий керівник Франкової дисертації), Константін Їречек, Енгельберт Мюльбахер, Філіпп Паулічке, Альфред Френсіс Пршібрам, Франтішек Пастрнек, Емануель Гофманн, Фрідріх Мюллер, Роберт Ціммерманн, Теодор Фогт, Карл Крумбахер... Це, так би мовити, „перше коло академічного оточення Івана Франка у Відні“, за визначенням автора книги.

Було й „друге коло“: колеги-слухачі славістичного семінару Ватрослава Ягіча: боснієць Тугомір Марко Алауповіч, хорвати Томо Матіч, Мілорад Медіні, Константін Драганіч, Петар Крековіч, болгарин Манол Іванов, чех Йозеф Карасек (двоє останніх, до речі, відбули урочисту промоцію як новоспечені доктори філософії в один день з Іваном Франком!).

Фактично про ці імена український читач чи не вперше довідується саме з книги Ярослава Лопушанського. Тим часом усі вони, як свідчить дослідник, стали згодом відомими представниками науки, культури і громадсько-політичного життя своїх народів. Тож їхні біобібліографічні портрети у книзі дуже доречні й пізнавальні, як і змістовні додатки (спогади й відгуки про Франка авторства Івана Панькевича і вже згаданого Йозефа Карасека).

Урешті, для сучасного дослідника і допитливого читача цікавою є сама процедура здобуття наукового ступеня доктора філософії у Віденському університеті зокрема та освітній системі імперії Габсбургів загалом, тож не зайвими видаються і детальні роз'яснення та регламентаційні документи з цього приводу (вперше опубліковані українською в перекладі з німецької).

Певна річ, попри відзначене вище „багатолюддя“ „дійових осіб“ книги „Віденська Франкіана“, у фокусі дослідницької уваги закономірно – постать Івана Франка, маєстатична, авторитетна, а водночас жива й динамічна, не позбавлена людських слабкостей та побутових житейських клопотів. Зміни пір року, погоди і настрою; хронічне безгрошів'я, хвороби дружини й дітей; природне бажання

письменника-докторанта бодай трохи відпочити й розвіятися після важкої посадженої праці над дисертацією – про все це допитливий читач також може довідатися з цієї книги, інтелектуальний сюжет якої балансує між полюсами джерелознавчої студії і біографічного „детективу“.

Звісно, австрійський контекст життєтворчості Франка надто широкий і багатоаспектний: формування у силовому полі австрійської системи освіти, безпосередні й дистанційні взаємини з численними австрійськими літераторами, політиками і науковцями, резонансні публікації в австрійській пресі (передусім віденській), переклади й дослідження з австрійської літератури, публіцистичні й інформаційно-аналітичні справоздання з поточного життя Австрійської монархії, кількаразова участь у виборах до Австрійського парламенту і, ширше кажучи, в політичному житті імперії Габсбургів...

Певна річ, праця Ярослава Лопушанського не вичерпує всіх можливих сюжетів, фактів, перипетій і персоналій у межах цієї розлогої теми. Адже „австрійська мапа“ особистих, робочих і творчих взаємин та активностей „українського Мойсея австрійської Галичини“ значно ширша за хронологічні рамки і тематичний фокус однієї книги. Та це аж ніяк не недолік, не зауваження, а радше навпаки, стимул до подальших студій і виразна дослідницька перспектива.

Книга Ярослава Лопушанського „Віденська Франкіана“ – це, сказати б, конкретний і дуже присутній науковий внесок в євроінтеграцію модерної української культури. Як і докторський диплом Івана Франка, здобутий у Віденському університеті, – це не лише його особисте досягнення, а живе свідчення глибокої інтегрованості української інтелектуальної еліти в західний науковий світ, так і праця невтомного дрогобицького „австрофіла“ (у щонайкращому сенсі слова) – це дієвий крок нашої гуманістики „назад до Європи“ і водночас „геть від Москви“.

**Богдан ТИХОЛОЗ,**  
кандидат філологічних наук,  
директор Дому Франка,  
доцент ЛНУ імені Івана Франка

# ДОДАТКИ

## Стаття-спогад Івана Панькевича про Івана Франка

### **Iwan Franko (1856–1916).<sup>1</sup>**

Im Jahre 1914 waren es vierzig Jahre seit dem Erscheinen der ersten literarischen Arbeiten Iwan Frankos. Sowohl die österreichischen wie auch die russischen Ukrainer bereiteten dem hochverdienten Jubilar Beweise hoher Verehrung durch Festschriften und allerlei andere Veranstaltungen. Der inzwischen ausgebrochene Krieg verhinderte eine geplante große Nationalfeier, Franko erlebte nicht mehr diesen freudigen Augenblick, am 28. Mai 1916 erlag er in Lemberg seinem langjährigen Leiden. In Iwan Franko haben nicht nur die Ruthenen ihren größten Sohn der Gegenwart, den bedeutendsten Dichter und Schriftsteller, Gelehrten und Publizisten, Organisator und Bahnbrecher verloren, sondern auch die gelehrte Welt verliert in dem Verblichenen einen tüchtigen Arbeiter auf verschiedensten Gebieten. Franko war Mitglied mehrerer wissenschaftlichen Vereine Österreichs und Rußlands und dabei Ehrendoktor der Charkover Universität.

Iwan Franko wurde am 15. August 1856 als Sohn eines Dorfschmiedes in Nehujeviči, Bezirk Drohobyč, in Galizien geboren. Nach der Absolvierung der Gymnasialstudien an dem Basilianer Gymnasium zu Drohobyč begab sich der junge Mann nach Lemberg, wo er als Hauslehrer sein tägliches Leben verdienend sich den Universitätsstudien eifrig widmete. Die klassische und slavische Philologie war das Fach, durch welches sich Franko eine Lehrstelle am Gymnasium verschaffen wollte. Dieser Traum ging jedoch nicht in Erfüllung. Das haben die damaligen politischen Verhältnisse verschuldet. Sein Temperament sowie sein protestierender Geist führten ihn zur Beteiligung an dem damaligen nationalen Leben der Ruthenen Galiziens. Die politische Atmosphäre war damals ziemlich trüb. Die Spaltung in zwei entgegengesetzte Richtungen, eine nationale ukrainische und eine konservative russische, brachte große Verwirrung ins Volk. Ohne das Wesen des modernen Lebens richtig aufzufassen, hingen die Vertreter der nationalen Richtung mehr an den äußeren Formen des Lebens, befaßten sich z. B. mit den Orthographiestreitigkeiten. Dieser trostlose Zustand hat die tiefühlende Seele Frankos mit Betrübniß erfüllt. Den neuen Ideen der europäischen Demokratie huldigend erklärte er den alten Traditionen offenen Krieg, um das Leben in neue Bahnen zu lenken. Kaum hatte er das Werk begonnen, schon wurde er auf Grund ganz unschuldiger Korrespondenz mit dem ukrainischen Emigranten, späteren Universitätsprofessor Michajlo Drahomanov in Sophia, verhaftet und wegen sozialistischer Propaganda zu

<sup>1</sup> *Archiv für slavische Philologie*. 1920. Bd. 37. S. 265–268.

sechs Monaten Haft verurteilt. – Dieses Ereignis war von höchstwichtigen Folgen für den weiteren Verlauf seines Lebens begleitet. Einerseits war ihm ein normaler Lebenslauf, z. B. ein Lehramt, für immer versperrt, andererseits erwies sich der große Einfluß Drahomanovs auf ihn als sehr heilsam. Drahomanov spornte ihn zur intensiven Kulturarbeit an und lenkte seine Aufmerksamkeit auf die vernachlässigten Gebiete des nationalen Lebens. Dabei legte er ihm die Wichtigkeit der wissenschaftlichen Methode bei der Arbeit nahe, durch welche Frankos Leistungen auf dem Gebiete der ukrainischen und slavischen Literaturgeschichte hohen Wert bekamen. Aus der normalen Karriere herausgeworfen widmete sich Franko der Publizistik und der Organisation des neuen nationalen und geistigen Lebens. Jedwede Kompromisse vermeidend, geriet er in Kampf mit Seinen und den Fremden, was ihn noch zweimal den Kerker einbrachte. In diesen unruhigen Zeiten fand er Zeit und Gelegenheit sich der Muse zu widmen. Durch seine Gedichte und Erzählungen erwarb sich Franko die vollste Anerkennung und nahm bald die erste Stelle unter den zeitgenössischen Dichtern und Schriftstellern ein. Nach der letzten Verhaftung im Jahre 1887 folgte eine ruhigere Periode seines Lebens. Er trachtete seine Universitätsstudien zu vollenden, und widmete sich eifrig dem Studium der ukrainischen und slavischen Literaturgeschichte. Auf Grund der großangelegten Dissertation über die Werke des Iwan Wyszenskyj erlangte er im Jahre 1894 an der Wiener Universität den Doktorgrad und im Jahre 1895 wollte er sich an der Universität in Lemberg zum Dozenten der ukrainischen Sprache und Literatur habilitieren<sup>2</sup>. Trotz dem glänzenden Verlauf seiner Habilitation hat das Unterrichtsministerium die bei der Fakultät erlangte *Venia legendi* nicht bestätigt. Franko blieb Privatgelehrter und widmete seine Arbeit der jungen „Ševčenko-Gesellschaft der Wissenschaft“, die er im Vereine mit Prof. Michajlo Hruševskyj und dem Ethnographen Wolodimir Hnatjuk auf die gleiche Höhe brachte, auf welcher die analogen europäischen Vereine stehen. Als Mitglied verschiedener Kommissionen derselben leistete er überall Riesenarbeit, welche sich in vielbändigen Publikationen dieser Kommissionen kund gab. – Daneben ist auch sein dichterisches Talent bis zur vollen Blüte gediehen. Aus dieser Periode stammen seine besten Werke: seine Sammlungen von Gedichten, Novellen, sowie seine Romane. Auf den Höhepunkt seiner geistigen Tätigkeit angelangt, erlitt er im Jahre 1907 eine Lähmung. Seit dieser Zeit lebensmüde, gebrochen, in Kämpfen und Lebensnot siechte er langsam dahin. In manchen lichten Mo-

<sup>2</sup> У цьому реченні автор припустився фактологічної помилки, оскільки темою дисертації Івана Франка не були твори Вишеньського, а ступінь доктора філософії отримав у 1893 році.

menten dichtete er und arbeitete wissenschaftlich. Aber der Geist erlosch langsam, bis ihn der Tod von den Leiden des Körpers erlöste.

Über Frankos schöpferische Tätigkeit ausführlich zu berichten gestattet nicht der Raum dieser Zeitschrift. Er war einer der fruchtbarsten Schriftsteller seines Volkes. Das Verzeichnis seiner Werke aus Anlaß des Jubiläums der 25jährigen Tätigkeit umfaßt 127 Seiten Großoktavs. Ein solches über die Werke der folgenden 20 Jahre würde ebenso ein Buch beanspruchen. Auf dem Gebiete der ukrainischen Literatur war Franko Schöpfer der ukrainischen Modernen. Sehr produktiv und dabei vielseitig widmete er seine Kunst und Kraft der sozialen Aufklärung. Er war Lyriker, Epiker, Dramatiker, Novellist und Romanist zugleich. Auf den ausgeprägt sozialen Ton war sein Lied gestimmt. Die ersten von seinen Liedern sind Kampflieder nationalen und sozialen Inhalts. Der Typus eines Sklaven bleibt während seines ganzen lyrischen Schaffens der Hauptexponent desselben. Schon Ševčenko hatte gegen die Knechtung der Nation seine Stimme erhoben. Franko wendet sich nun gegen das innere Sklaventum als Folge einer langen politischen Knechtung.

Bittere und beinahe verzweifelte Stimmungen, denen man die inneren Kämpfe voll Enttäuschung und Hoffnungslosigkeit anmerkt, charakterisieren seine Gedichtsammlungen: *З вершин і низин* (1887), *Зівяле листе* (1896), *Мій Ізмарагд* (1898), *Із днів журби* (1900), *Semper tiro* (1906), von denen *Зівяле листе* zu den schönsten lyrischen Liederbüchern der ukrainischen Literatur gehört. Am Gipfel seiner schöpferischen Tätigkeit stand Franko durch sein episch-lyrisches Gedicht *Мойсей* (1905). In der Gestalt Moses hat der Dichter sich selbst symbolisiert. Denn diese 40 Jahre, die der Prophet der Führung des irrenden Volkes gewidmet hat, waren die schweren 40 Kampffahre des Dichters selbst. Was seine prosaischen Werke anbelangt, so sind sie denselben Motiven entsprungen wie seine Gedichte. Franko war ein ausgesprochener Naturalist aus der modernen französischen Schule. Das Elend der Menschen war sein großes Motiv. Er schöpfte aus den Niederungen des Lebens und schuf lange vor Gorkij die Poesie der Obdachlosen, Ausgestoßenen des Lebens. Sein epochemachendes Buch ist die Sammlung der Erzählungen *В ноті чола* (1890), 20 kurze Skizzen aus dem Bauern-, Arbeiter- und Proletarierleben, von denen jede eine Hölle des Menschenwehes für sich bildet. Seine *Бориславські оповідання*, *Воа constrictor*, die Boryslaw mit seiner Petroleumindustrie behandeln, sind Meisterwerke der Zeit- und Menschenpsychologie. Neben den kurzen Erzählungen schrieb Franko auch größere Romane wie: *Перехресні стежки*, *Підпори громадянства*<sup>3</sup>,

<sup>3</sup> Має бути: „Основи суспільності“.

*Ліс шумить*<sup>4</sup>, die jedoch im Vergleich zu seinen Novellen nicht den gleich hohen Rang einnehmen.

In der wissenschaftlichen Literatur wird der Name Frankos unvergessen bleiben. Die Vielseitigkeit äußerte sich auch auf diesem Gebiete. Franko ist Literaturhistoriker und daneben Ethnograph, Folklorist, Historiker und Soziologe. Die folkloristischen Studien fanden ihren Ausdruck in den großen Sammlungen von galizisch-ruthenischen Sprichwörtern (*Галицько-руські приповідки*, зібрав, упорядкував і пояснив Іван Франко. Етн. зб. т.: X, XVI, XXIII, XXIV, XXVII, XXVIII), sowie in den Studien über die ukrainischen Volkslieder (*Студії над українськими народними піснями*. З.Н.Т.Ш. т.: 75–6, 78, 94–5, 98, 101, 103–4, 105–6, 110–12. *Пісня про правду і неправду, історично-літературна розвідка*. З.Н.Т.Ш. т.: 77). Seine literar-historischen Arbeiten beziehen sich nicht nur auf die ältere Periode der ukrainischen Literatur, welcher Franko seine wichtigsten Arbeiten widmete, sondern auch auf die neuere Zeit. Eine der frühesten war die vierbändige Sammlung der alt- und neutestamentalischen Apokryphen und darauf folgten andere, wie die Geschichte des altkirchlichen Romans *Варлаам і Йоасаф*, *Слово о Лазаревѣ воскресеніи, старохристиянська поема* (З.Н.Т.Ш. т.: 35–6), *Святий Климент в Корсуні, причинки до історії староруської легенди* (З.Н.Т.Ш. т.: 42, 48, 56, 59–60, 66, 68), *Пяницьке чудо в Корсуні, причинок до староруської легендової літератури* (З.Н.Т.Ш. т.: 44), *До історії українського вертепа* (З.Н.Т.Ш. т.: 71–3), *Слово про збуренє некла, українська пасійна драма* (З.Н.Т.Ш. т.: 81). Wichtige Beiträge für die neuere Geschichte der ukrainischen Literatur enthalten außer seiner Habilitationsarbeit über Ševčenkos *Наймичка* (З.Н.Т.Ш. т.: 6) auch die Studien über: *Писаня І. Котляревського в Галичині* (З.Н.Т.Ш. т.: 26), *Галицький Москаль Чарівник* (З.Н.Т.Ш. т.: 27). Auch eine kritische Ausgabe von Ševčenkos *Кобзарь* verdankt man ihm. Diese Arbeiten schloß er mit einem kurzen Abriß der Geschichte der ukrainischen Literatur *Нарис історії української літератури* (1910). In den fremden Fachzeitschriften beteiligte sich Franko hauptsächlich im *Archiv für slavische Philologie*, wo er einige Beiträge zur Geschichte der slavischen Literatur veröffentlichte. So schrieb er *Beiträge zu Bogarodzica* (Bd. XXIV), *Beiträge zur Quellenkritik der cyryllo-methodianischen Legenden* (Bd. XXVIII), *Wie man slavische Mythologie macht*, *Beiträge zur Quellenkritik einiger altrussischer Denkmäler* (Bd. XXIX), *Kleine Beiträge zur Geschichte der kirchenslavischen Literatur* (Bd. XXXV).

Dr. Iwan Pankewycz.

<sup>4</sup> Під таким заголовком ані в „Бібліографічному покажчику“ книжкових видань творів Івана Франка (Київ, 1987), ані у тритомовій праці Мирослава Мороза „Літопис життя і творчості Івана Франка“ (Львів, 2016–2017) такий твір не вказаний. Ймовірно, що автор статті мав на увазі Франкову повість „Великий шум“, або поему „Лісова ідилія“.



## Відгук Йозефа Карасека на повість Івана Франка „На дні“

### Ivan Franko: Na dně<sup>5</sup>

Z maloruštiny přeložila B. Sokolová. Vzdělávací bibliotéky svazek 17. V Praze, 1892. Nákladem „Čas. českého stud.“

Příběh, který čtenáře rázem uchvátí a hluboce vzruší. Brutální historie mladíka bezúhonného, jenž pro nepatrnou příčinu, že si vyjel do cizího kraje, k příteli, bez listin a pasu, zavřen jest starovstvem, prve než jej mohou poslati postrkem do rodiště, v hnusné vězení, pravou katovnu, proniknutou atmosférou ohyzdností a prokletí, kde se tlačí k sobě osm vězňů, schátralých, v špíně sešlých, divočících, o hladu i zimě. Svými penězi vznítí vražednou choutku v jednom ze spoluvězňů, který v noci ostrým uloupeného nože přetne chřtán své oběti, ale peněz již nenajde, – jsou u starosty... Dejte k tomuto líčení, jehož obsah zde co nejzběžněji, v nejhrubších konturách, bez působivých detailů, črtám, slova předmluvy knihy V potu čela, z níž přítomná povídka, jak sl. překladatelka opominula udati, je vyňata: „...líčím skutečné lidi, které jsem kdysi znal, skutečné děje, kterým jsem buď byl přítomen, aneb o nichž jsem se dověděl od svědků; zobrazuji ty koutky naší země, jež jsem vlastníma nohama prošel,“ – a nevím, budete-li odcházeti od ponurého obrazu maloruského povídkáře bez záchvěvu těžkých a mrazivých hrůz, neutkví-li též ve vaší mysli něco z toho nehybného soumraku, smutného zášeří brlohu, do něhož vás spisovatel na několik okamžiků z volného, jasného světla vašeho pokoje, vaší pracovny zavedl.

Ivan Franko nemá uměleckých aspirací. Trhá tkanívo své povídky na jednom místě a vkládá tam, často i bez nutného zdůvodnění, své názory sociální a humanitní, slohem pamfletův a brožur, tónem suše kazatelským. Ale i ostatní části povídky nejsou psány vlastně k vůli ničemu jinému, než aby sloužily tendencím autorovým, propagování jeho myšlének a názorů. Vezměte na příklad kapitulu druhou. Popis vězení. Vzpomeňte, jak popisuje Byron žalář (v básni *The prisoner of Chillon*). Nebo náš Mácha v nejlepší bez odporu partii svého Máje. A přirovnejte k tomu Frankovo vězení. Chápete již, proč tak důkladně, tak obšírně Franko popisuje nejen stěny nasáklé vodou, dveře zčernalé vlhkostí, přehnilou slámu lože, – ale proč neujde jeho pozornosti ani nejmenší detail hnusu, kalu a špíny toho brlohu, kam zavedl svého reka, – proč si všimne i těch černých, mazlavých

<sup>5</sup> Уперше надруковано в журналі *Niva* (1983, т. III, ч. II, с. 175–176). Подається за цим виданням.

chrchlů vyplivnutých na stěny a asfaltovou podlahu vězení, i té nádoby s výkaly šířícími smrdutou otravu v zhuštělém, nevětraném, zkaženém vzduchu žaláře. S odporem spěcháte k jasnějším stránkám knihy, – ale tu vás již autor zadrží, v plném ještě dojmu, aby se vás otázel, jak je možno v takový brloh zavíratí lidi, cítící stejně jako vy krásu i hnus života, jeho radosti i útrapy, – jak ospravedlní se ti, kteří berou bratru svému svobodu, volnost, vzduch a světlo a vězní ho v této ohyzdné jámě, s hlediska pouhé lidskosti a mravnosti... Jste překonáni. Proti theorii byste měli své námitky, proti názorům spisovatelovým své názory – ale před obrazem, jež autor nakreslil, věsíte jen hlavu a mlčíte...

Kdo se s tohoto stanoviska dovede dívati na knihu, omluví i ty její stránky, jež by čistý l'art pour l'artista odmítl s pyšným: anathema sit! Promine autoru i reporterskou důkladnost, se značnou dávkou suchosti policejních zatykačů, jistou škodolibou, ovšem z nejčistších motivů diktovanou radost, s jakou protřepává a obrací hadry, vyšetřuje zápachy, osvětluje hnus a kal a odhaluje vyschlá, korou špíny povleklá těla svých klientů... K sesílení dojmu užito scén, nad nimiž čtenář odchovaný „panenskou“ českou literaturou trne. Na str. 37. vyplivne Bovdur spoluvězni do tváře rozkousaný, sežvýkaný tabák. „Černé páchnoucí sliny tekly jemu po tvářích, po bradě, na košili a za ňadra, nechávající po sobě tmavých skvrn.“ Nebo scéna na str. 67., rvačka Bovdurova se židem o chléb. Žid zarývá se všemi nehty v opuchlé a naběhlé jako konve nohy Bovdurovy, až mu krev z nehtů stříká. Tento kope nohama, chytá hochu za vlasy, mlátí ho do plecí a mrští jím posléze obličejem k zemi. Zesinavělý bolestí a zlostí, zakrvácený, se zuby zat'atými žid povstává a jako zvíře vrhá se znova na protivníka a tak se bijí, štouchají, dřou a mrzačí, dokud jich kaprál s důtkami nerozežene. Scéna líčena do všech detailů, s celou svou bestiálností. A již tu je zase autor, ne s omluvou pro tuto zdivočilost, brutálnost, jakou vězňové právě projevili, ale, jak ani jinak nebylo možno očekávati od advokáta, jenž přinesl s sebou k přelíčení nejkřiklavější, nejafektovanější dokumenty, s těžkou obžalobou celé společnosti, že dala spustnouti těmto nešťastníkům, že obemkla hrubou, ledovou korou jejich srdce, jež přece bylo kdysi také přístupno citům něžným a ušlechtilým, že jim odňala svobodu, vzduch a světlo.

V konečné scéně povídky spisovatel projevil v celé ryzí a neporušené čistotě názor ruského lidu, pokládajícího každého zločince, i nejtěžšího, i nejvíce se provinivšího, za člověka „nešťastného“, osudem a tvrdými zákony přírody zlomeného, k němuž dlužno míti jen útrpnost a soucit. Týž názor, jenž takovým ohněm evangelického slitování prohrál a rozzářil

těžké, mrazivé a smutné dny Zápisků z mrtvého domu i jiných děl realistických spisovatelů ruských, data staršího i novějšího. Bovdur zavraždív Andrije Temeru, hrdinu povídky, dívá se v bledý obličej své oběti. A náhle se s ním děje divná změna. Rysy jeho měknou, oči omžené shnilým třpytem svítící práchnivěliny jihnou, vrásky na čele se vyrovnávají, lidský duch vstupává v tělo, a slzy jako hrách řinou se k zemi. Klesá na mrtvolu Andrijovu, tiskne svůj obličej k jeho zkrvácené tváři a vzlyká těžce:

„Bratříčku můj! Co jsem ti učinil! Proč jsem tebe usmrtil? Svatá, jasná dušičko, odpusť mi, nelidovi! Co jsem učinil, co jsem učinil! Bože, co jsem učinil...“

A tu zase v závěru vystupuje autor. S obžalobou proti celé společnosti. Dle zákonů jejích zločinec odpyká vinu spáchanou. Ale vrah sám není vinen celým zločinem. On nese půl viny. Druhou půli nese společnost'. Ona tvoří vrahy, ona je vinna krví, již tito prolévají. Kdo potrestá ji? Kdo vymůže na ní odvetu za hříchy, jež na ní lpí? –

Ku konci poznámku, již bych si rád uspořil, která je však nutná. Překladu sl. B. Sokolové nemohu pochváliti. Překládala s otrockou závislostí na originálu, – přečtěte si jen stránku 17.! Co tu russismův! A jak neobratný, jak hranatý překlad! A jak se hemží hrubými poklesky mluvnickými a slohovými! Jisto je, že by nebyla uškodila překladu větší píle i několikerá redakce.

V Praze, 22. dubna 1893

J. K.

Уривок із книги Йозефа Карасека „Дубровницькі легенди“

### Die kleinrussische Literatur.<sup>6</sup>

Die kleinrussische Literatur weist eine Studie auf, die zu den wichtigsten in dieser Frage gehört. Es ist „Розвідка“ д-ра Івана Франка: „Варлам і Йоасаф“ (Lemberg, 1897, S. 202+XVI). Franko, der sich schon früher in dem bulgarischen „Sbornik“ mit der Parabel über den Einhorn beschäftigt hatte, kennt die ganze einschlägige Literatur, die in den letzten Dezennien ins Immense gewachsen ist. Das gelesene Material sichtet er mit kritischem Geiste. Franko beschäftigt sich mit einer späteren Handschrift aus dem 16. Jahrhunderte (mit dem Krechovskij Text) – die er mit der griechischen Vorlage vergleicht. Die ursprüngliche südslavische (wahrscheinlich bulgarische Übersetzung) ist überhaupt nicht vorhanden; die herausgegebenen russischen Texte sind späteren Datums (16. Jh.) – hauptsächlich wegen der Illustrationen im *Общество любителей древней письменности* publiziert und der serbische Text ist auch nicht vollständig bekannt, obzwar der Autor der tüchtigen Abhandlung, Novaković jahrelang daran gearbeitet hat. Alle diese Schwierigkeiten werden dadurch noch erhöht, dass die griechische Ausgabe dieses „Lebens“ nicht den kritischen Anforderungen entspricht; mit ähnlichen Schwierigkeiten kämpft auch der böhmische Literaturhistoriker, dem jede wissenschaftliche Ausgabe der Texte fehlt.

Trotz meiner Bewunderung für die Arbeit meines Kollegen hebe ich hervor, dass er den kleinrussischen Text nicht nur mit dem griechischen, sondern auch mit dem lateinischen vergleichen sollte. Krechovskij monastyr befindet sich in Galizien (żołkievskij okrug), wo der Einfluss der lateinischen, durch das polnische Medium übermittelten Kultur nicht unbedeutend war, wie man nach ganz kurzen Auszügen der *Pověst o Varlaamě i Joasafě* von Svěncinskij über die griech[ischen] Götter gleich ersehen könne.

Frankos bedeutendes Verdienst besteht darin, dass er die Rudimente dieser Sage im Griechischen rekonstruiert und mit dem arabischen, grusinischen und armenischen Texte verglichen hat.

Nach seinem Dafürhalten sei es nicht möglich, die ursprüngliche Quelle für alle Texte zu konstruieren. Man könnte höchstens von einer gemeinsamen Quelle der arabischen Version einerseits, und der grie-

<sup>6</sup> *Dubrovačke legende* / izdao Dr. Josip Karásek. Praha: Tisak Ed. Leschingera. S potporom vis. ministarstva nastave i fonda obitelji Hlávka, 1913. S. XXVII–XXVIII.

chischen, grusinischen und armenischen andererseits, sprechen. Diesen Dualismus beweise schon die arabische Sage *Figris*; in einem Teile dieser Redaktion komme schon der christliche Geist zum Ausdrucke. Also ein Ethnograph würde in diesem Falle sagen, dass der übernommene Stoff weiter bearbeitet wurde.

Der verdienstvollen, bis jetzt nicht genug gewürdigten Arbeit Dr. Frankos sind einige Bilder aus dem Manuskript des Krechovschen Monastirs beigegeben.

Ausser dem früher schon angeführten Manuskript befindet sich in der öffentlichen Bibliothek des ruth[enischen] Nationalhauses in Lemberg eine Handschrift, aus dem Ende des XVI. J[a]hr[hunder]tes, über die eine Notiz in *Izvěstija* 1904 S. 361–364 (Tom IX. kn. 3) erschienen ist.

J. S. Svěncinskij: Церковно- и русско-славянскія рукописи Публ. библ. Народнаго дома въ Львовѣ.

## Хронологічний перелік фотокопій архівних документів

1. Витяг з університетського матрикула Івана Франка, Чернівецький університет (перша сторінка)  
*Auszug aus dem Meldungsbuch der Universität Czernowitz (die erste Seite)*
2. Витяг з університетського матрикула Івана Франка, Чернівецький університет (друга сторінка)  
*Auszug aus dem Meldungsbuch der Universität Czernowitz (die zweite Seite)*
3. Реєстраційний формуляр (індекс) Івана Франка  
*Nationale von Iwan Franko*
4. Тимчасове посвідчення про зарахування Івана Франка студентом Віденського університету  
*Iwan Frankos Provisorischer Aufnahmschein, Universität Wien*
5. Колоквіальне свідоцтво (видане Фр. Пастрнеком)  
*Colloquien-Zeugnis (ausgestellt von František Pastrnek)*
6. Колоквіальне свідоцтво (видане В. Ягічем)  
*Colloquien-Zeugnis (ausgestellt von Vatroslav Jagić)*
7. Лист Ватрослава Ягіча до і.-к. Міністерства освіти від 29 березня 1893 р.  
*Brief von Vatroslav Jagić an das k. k. Ministerium für Cultus und Unterricht vom 29. März 1893*
8. Звіт Ватрослава Ягіча про діяльність славістичного семінару впродовж зимового семестру 1892/93 навчального року  
*Bericht von Vatroslav Jagić über die Tätigkeit des Seminars für slavische Philologie im Laufe des Wintersemesters 1892/93*
9. Звіт Ватрослава Ягіча про діяльність славістичного семінару впродовж зимового семестру 1892/93 навчального року – продовження  
*Bericht von Vatroslav Jagić über die Tätigkeit des Seminars für slavische Philologie im Laufe des Wintersemesters 1892/93 (Fortsetzung)*
10. Звіт Ватрослава Ягіча про діяльність славістичного семінару впродовж зимового семестру 1892/93 навчального року – продовження  
*Bericht von Vatroslav Jagić über die Tätigkeit des Seminars für slavische Philologie im Laufe des Wintersemesters 1892/93 (Fortsetzung)*
11. Звіт Ватрослава Ягіча про діяльність славістичного семінару впродовж зимового семестру 1892/93 навчального року – продовження  
*Bericht von Vatroslav Jagić über die Tätigkeit des Seminars für slavische Philologie im Laufe des Wintersemesters 1892/93 (Fortsetzung)*
12. Звіт Ватрослава Ягіча про діяльність славістичного семінару впродовж зимового семестру 1892/93 навчального року – продовження  
*Bericht von Vatroslav Jagić über die Tätigkeit des Seminars für slavische Philologie im Laufe des Wintersemesters 1892/93 (Fortsetzung)*

13. Звіт Ватрослава Ягіча про діяльність славістичного семінару впродовж зимового семестру 1892/93 навчального року – продовження  
*Bericht von Vatroslav Jagić über die Tätigkeit des Seminars für slavische Philologie im Laufe des Wintersemesters 1892/93 (Fortsetzung)*
14. Звіт Ватрослава Ягіча про діяльність славістичного семінару впродовж зимового семестру 1892/93 навчального року – продовження  
*Bericht von Vatroslav Jagić über die Tätigkeit des Seminars für slavische Philologie im Laufe des Wintersemesters 1892/93 (Fortsetzung)*
15. Звіт Ватрослава Ягіча про діяльність славістичного семінару впродовж зимового семестру 1892/93 навчального року – продовження  
*Bericht von Vatroslav Jagić über die Tätigkeit des Seminars für slavische Philologie im Laufe des Wintersemesters 1892/93 (Fortsetzung)*
16. Звіт Ватрослава Ягіча про діяльність славістичного семінару впродовж зимового семестру 1892/93 навчального року – закінчення  
*Bericht von Vatroslav Jagić über die Tätigkeit des Seminars für slavische Philologie im Laufe des Wintersemesters 1892/93 (Schluss)*
17. Титульна сторінка дисертаційної справи Івана Франка  
*Titelseite des Rigorosenaktes von Iwan Franko*
18. Клопотання про допуск до складання строгих екзаменів (рігоровів)  
*Ansuchen um Zulassung zu den strengen Prüfungen (Rigorosen)*
19. Клопотання про допуск до складання строгих екзаменів (рігоровів) – продовження  
*Ansuchen um Zulassung zu den strengen Prüfungen (Rigorosen) – Fortsetzung*
20. Клопотання про допуск до складання строгих екзаменів (рігоровів) – закінчення  
*Ansuchen um Zulassung zu den strengen Prüfungen (Rigorosen) – Schluss*
21. Автобіографія Івана Франка  
*Curriculum vitae von Iwan Franko*
22. Автобіографія Івана Франка – продовження  
*Curriculum vitae von Iwan Franko (Fortsetzung)*
23. Автобіографія Івана Франка – продовження  
*Curriculum vitae von Iwan Franko (Fortsetzung)*
24. Автобіографія Івана Франка – продовження  
*Curriculum vitae von Iwan Franko (Fortsetzung)*
25. Автобіографія Івана Франка – продовження  
*Curriculum vitae von Iwan Franko (Fortsetzung)*
26. Автобіографія Івана Франка – закінчення  
*Curriculum vitae von Iwan Franko (Schluss)*
27. Переклад на німецьку мову свідоцтва Івана Франка про гімназійну освіту  
*Übersetzung von Iwan Frankos Maturitätszeugnis ins Deutsche*

28. Рукопис дисертації Івана Франка: титульна сторінка  
*Iwan Frankos Dissertation: Titelseite*
29. Рукопис дисертації Івана Франка: перша сторінка  
*Iwan Frankos Dissertation: die erste Seite*
30. Рукопис дисертації Івана Франка: друга сторінка  
*Iwan Frankos Dissertation: die zweite Seite*
31. Рукопис дисертації Івана Франка: остання сторінка  
*Iwan Frankos Dissertation: die letzte Seite*
32. Підтвердження про внесення оплати за рецензування дисертації  
*Empfangsbestätigung über die Taxe für die Begutachtung der Dissertation*
33. Відгук Ватрослава Ягіча про дисертацію Івана Франка  
*Gutachten von Vatroslav Jagić über Iwan Frankos Dissertation*
34. Відгук Ватрослава Ягіча про дисертацію Івана Франка – закінчення  
*Gutachten von Vatroslav Jagić über Iwan Frankos Dissertation (Schluss)*
35. Відгук Константіна Їречека про дисертацію Івана Франка  
*Gutachten von Konstantin Jiriček über Iwan Frankos Dissertation*
36. Відгук Константіна Їречека про дисертацію Івана Франка – закінчення  
*Gutachten von Konstantin Jiriček über Iwan Frankos Dissertation (Schluss)*
37. Протокол строгих екзаменів Івана Франка  
*Iwan Frankos Rigorosenprotokoll*
38. Протокол строгих екзаменів Івана Франка – закінчення  
*Iwan Frankos Rigorosenprotokoll (Schluss)*
39. Протокол промоції від 1 липня 1893 р.  
*Promotionsprotokoll vom 1. Juli 1893*
40. Протокол промоції від 1 липня 1893 р. – закінчення  
*Promotionsprotokoll vom 1. Juli 1893 (Schluss)*
41. Клопотання про отримання дисертації на період трьох місяців з метою перекладу на українську мову  
*Ansuchen um Ausfolgung der Dissertation zwecks der Übersetzung ins Ukrainische*
42. Клопотання про отримання дисертації на період трьох місяців з метою перекладу на українську мову – закінчення  
*Ansuchen um Ausfolgung der Dissertation zwecks der Übersetzung ins Ukrainische (Schluss)*
43. Диплом доктора філософії Івана Франка (дублікат)  
*Iwan Frankos Diplom des Doktors der Philosophie (Duplikat)*
44. Головний корпус Віденського університету (фотографія, бл. 1902 р.).  
*Hauptgebäude der Universität Wien (Bild, um 1902)*
45. Лист Йозефа Карасека до Івана Франка від 25 червня 1902 р.  
*Brief von Josef Karásek an Iwan Franko vom 25. Juni 1902*



46. Лист Йозефа Карасека до Івана Франка від 25 червня 1902 р. –  
продовження  
*Brief von Josef Karásek an Iwan Franko vom 25. Juni 1902 (Fortsetzung)*
47. Лист Йозефа Карасека до Івана Франка від 25 червня 1902 р. –  
закінчення  
*Brief von Josef Karásek an Iwan Franko vom 25. Juni 1902 (Schluss)*
48. Поштова листівка Йозефа Карасека до Івана Франка від 2 жовтня 1902 р.  
*Postkarte von Josef Karásek an Iwan Franko vom 2. Oktober 1902*

## ФОТОКОПІЇ АРХІВНИХ ДОКУМЕНТІВ ВІДЕНСЬКОЇ ФРАНКІАНИ




Архів Віденського університету  
Archiv der Universität Wien

D. 100 in 24-8



**Per semestre hibernum**

in C. R. Universitate has lectiones se

| Index<br>scholarum et nomina<br>magistrorum   | Quot per<br>hebdom. ho-<br>ras scholae<br>habitae sint | Receiptum<br>nomen testatur<br>quaestor   | Receiptum<br>nomen testatur<br>magistri |
|---|--|---|---|
| <i>class. florentinae<br/>grammaticae</i>   | 3  |   | <i>Kotomian</i>                         |
| <i>class. florentinae in stud. theol.<br/>aut. d. theologiae d. Placen</i>            | 2  |   | <i>Kotomian</i>                         |
| <i>class. florentinae d. theologiae</i>   | 2  |  | <i>Stoki</i>                            |
| <i>class. florentinae d. theologiae d. theologiae<br/>d. theologiae d. theologiae</i> | 3  |   | <i>Stoki</i>                            |
|   | 4  |   |   |
|   | 5  |   |   |
|   | 6  |   |   |
|   | 7  |   |   |

1. Витяг з університетського матрикула Івана Франка,  
Чернівецький університет (перша сторінка)  
*Auszug aus dem Meldungsbuch der Universität Czernowitz (die erste Seite)*

*sub Plöbinger Imper*  
**anni 1879/91.**  
**frequentaturum professus est.**

| Quotus for-<br>tasse in au-<br>ditorio locus<br>assignatus sit | Didactrum solum<br>aut immunitatem<br>legitime comprobata<br>testatur quæstor     | Scholæ frequentatas<br>testantur magistri | A d n o t a t a   |
|--|---|---|---|
|  | 10 fl. 50 kr.<br><i>Schwarz</i>   | <i>Kotwi mäch.</i>                        | <i>Uel. Sup. 2. f. h. k. m. k.<br/>Kauendel 7. 27/4 1890 f. 109.<br/>27/4 90. Schwarz</i> |
|  |   | <i>Kotwi mäch.</i>                        |   |
|  |  | <i>Socki</i>                              |   |
|  |   | <i>Socki</i>                              |   |
|  |   |   |         |
|  | <i>Okupationen angesetzt.</i><br><i>Czernowitz den 30 April 1891</i>              |   | <i>Wrobel</i><br><i>J. Schmitt</i>  |
|  |   | <i>Wrobel,</i><br><i>J. Schmitt.</i>      |   |

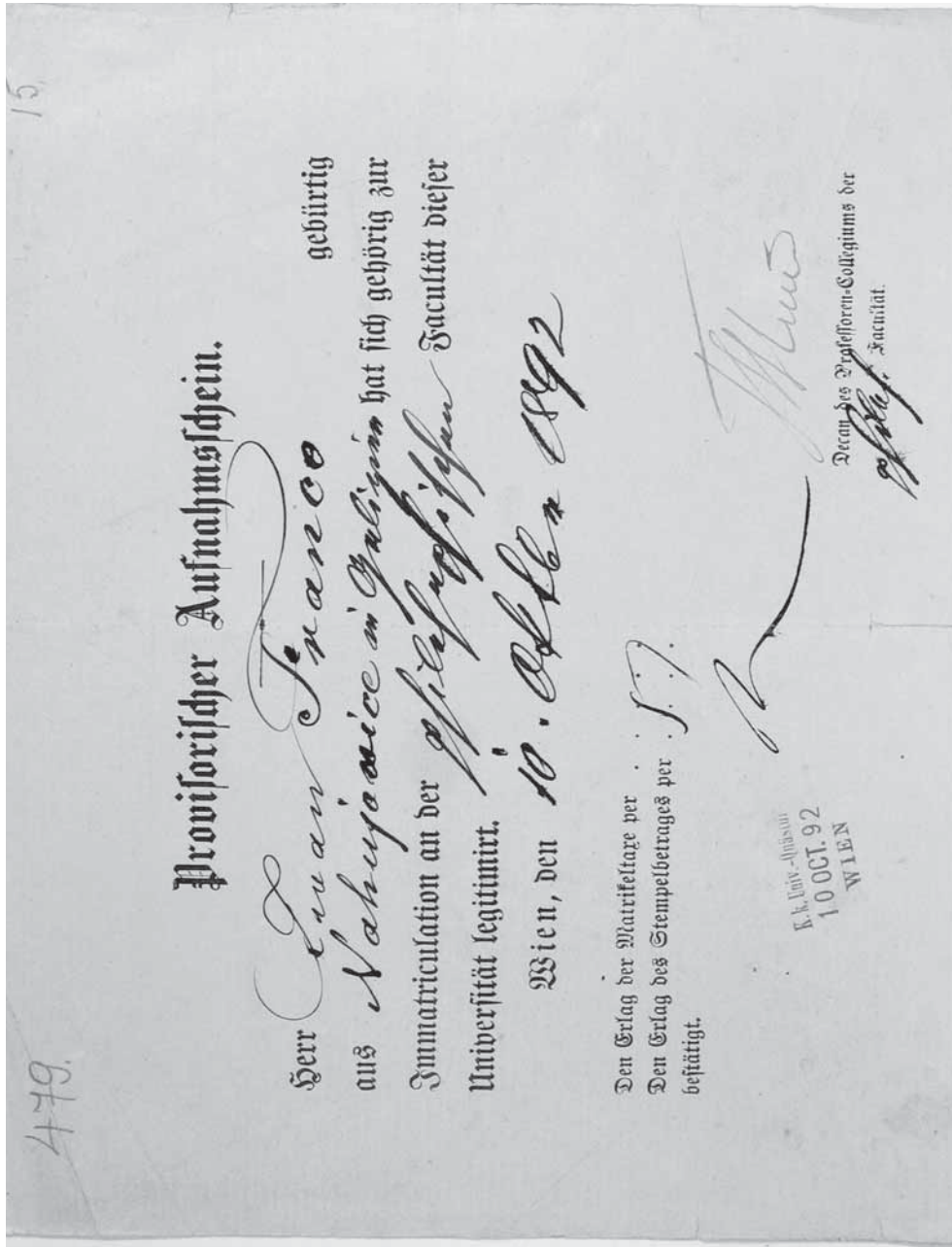
2. Витяг з університетського матрикула Івана Франка,  
 Чернівецький університет (друга сторінка)  
*Auszug aus dem Meldungsbuch der Universität Czernowitz (die zweite Seite)*

Facultät *Wissenschaften* Anzahl der Semester *9*

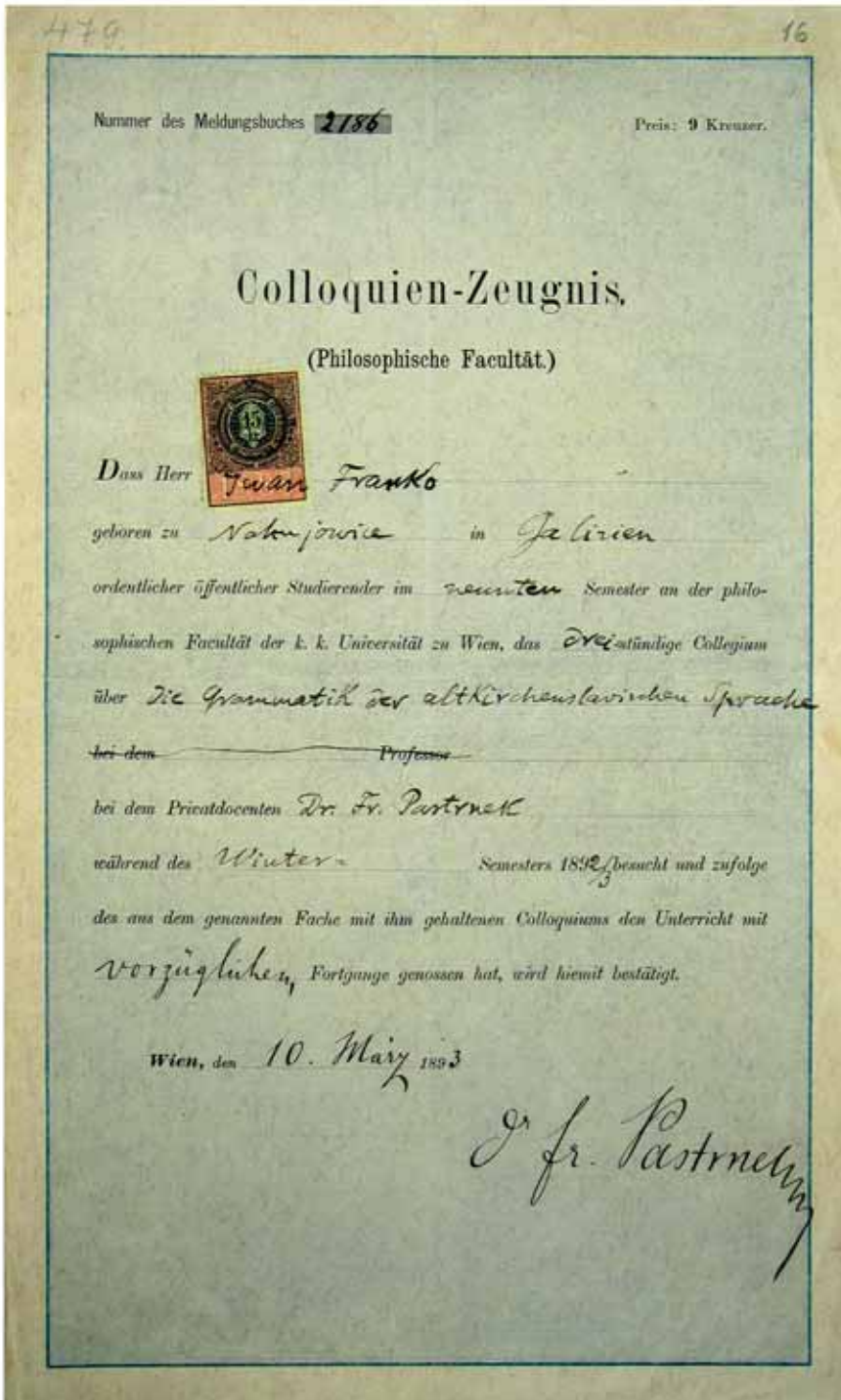
*1699* **Nationale.**

| Vor- und Zuname des Studierenden:  | <i>Iwan Franko</i>  |                          |   |                   |
|--|---|--------------------------|---|-------------------|
| Vaterland und Geburtsort:  | <i>Galizien, Kolomyjewe</i>   |                          |   |                   |
| Muttersprache, Alter:  | <i>Ukrainisch (Kleinrussisch)<br/>Geb. 1856 (36 Jahre alt)</i>      |                          |   |                   |
| Religion, welchen Ritus oder Confession:   | <i>Grichisch = Katholisch</i>                                       |                          |   |                   |
| Wohnung des Studierenden:  | <i>I. Wipplingerstrasse 26 / Strasse<br/>4 Stock, 7. u. 8. Stg.</i> |                          |   |                   |
| Vorname, Stand und Wohnort seines Vaters:  | /   |                          |   |                   |
| Name, Stand und Wohnort seines Vormundes:  | /   |                          |   |                   |
| Bezeichnung des Lehraufsatzes, an welcher der Studierende das letzte Semester zugebrocht:                | <i>Ucrainisch</i>   |                          |   |                   |
| Wünscht ein<br>Stipendium (Stiftung) im Betrage von<br>unter dem   | 18  | fl.                      | kr.   |                   |
| Aufführung der Grundlage, auf welcher der Studierende die<br>Immatrikulation oder Inscription anspricht: | <i>Abschluß</i>   |                          |   |                   |
| Verzeichnis der Vorlesungen, welche der Studierende zu hören beabsichtigt.                               |   |                          |   |                   |
| Gegenstand der Vorlesung   | Wöchentliche<br>Stundenzahl<br>derselben                            | Name<br>des<br>Docenten  | Eigenhändige Unterschrift<br>des Studierenden, bezüglich Befähigung<br>des Empfanges<br>der Legitimations-Karte |                   |
| <i>Geschichtl. method. Einleit.<br/>ung im 2. Band. Der Slav. Philologie</i>                             | <i>4</i>  | <i>Dr. V. Jagic</i>      | }   |                   |
| <i>Ausgewählte Punkte aus der<br/>Grammatik der Slav. Sprachen</i>                                       | <i>2</i>  | <i>ders.</i>             |   |                   |
| <i>Übungen im Slav. Seminar</i>  | <i>2</i>  | <i>ders.</i>             |   |                   |
| <i>Abschlägische Grammatik</i>   | <i>3</i>  | <i>Dr. Fr. Pasternak</i> |   |                   |
| <i>Völkerstämme Oesterreichs</i>   | <i>2</i>  | <i>Dr. Rombold</i>       |   |                   |
| <i>Übungen in der Kenntniss der Slav. Lit.</i>   | <i>2</i>  | <i>Dr. Pirbram</i>       |   |                   |
| <i>Methodik der Geschichtsforsch.</i>  | <i>2</i>  | <i>Dr. Mühlbacher</i>    |   | <i>Jw. Franko</i> |
|  |   | <i>Mittel</i>            |   |                   |
| <b>Liquidierung der Quästur.</b>   |   |                          |   |                   |
| Von der Zahlung des Collegiengeldes <small>halb<br/>gang</small>   | Matrikel- und Stempelgebühren . . . . . <i>5</i> fl. - kr.          |                          |   |                   |
| befreit laut Bescheid vom <i>189</i> , <i>3</i>  | Collegiengeld . . . . . <i>19</i> „ <i>65</i> „                     |                          |   |                   |
|  | Zusammen . . . . . <i>18</i> fl. <i>65</i> kr.                      |                          |   |                   |

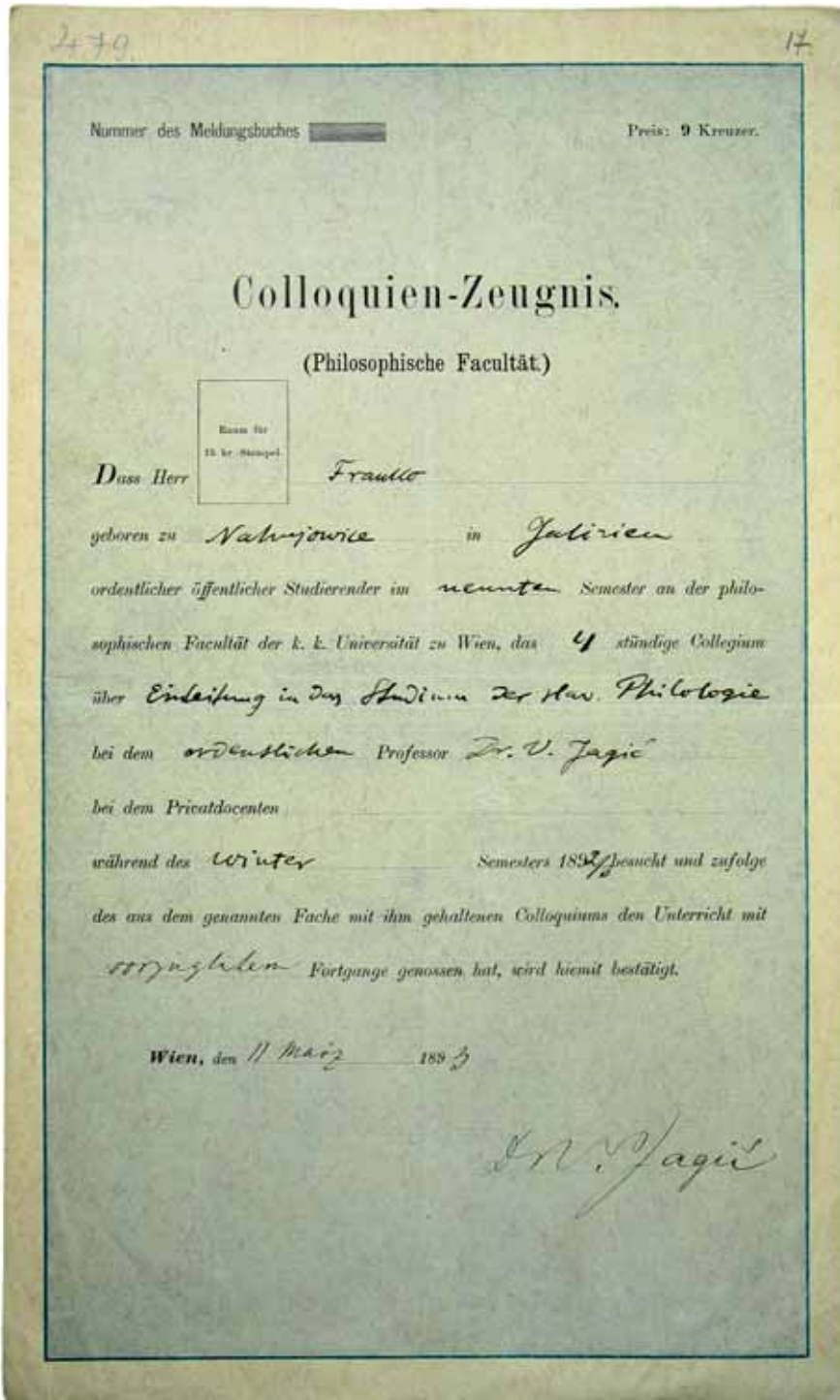
3. Реєстраційний формуляр (індекс) Івана Франка  
*Nationale von Iwan Franko*



4. Тимчасове посвідчення про зарахування Івана Франка студентом  
Віденського університету  
*Iwan Frankos Provisorischer Aufnahmechein, Universität Wien*

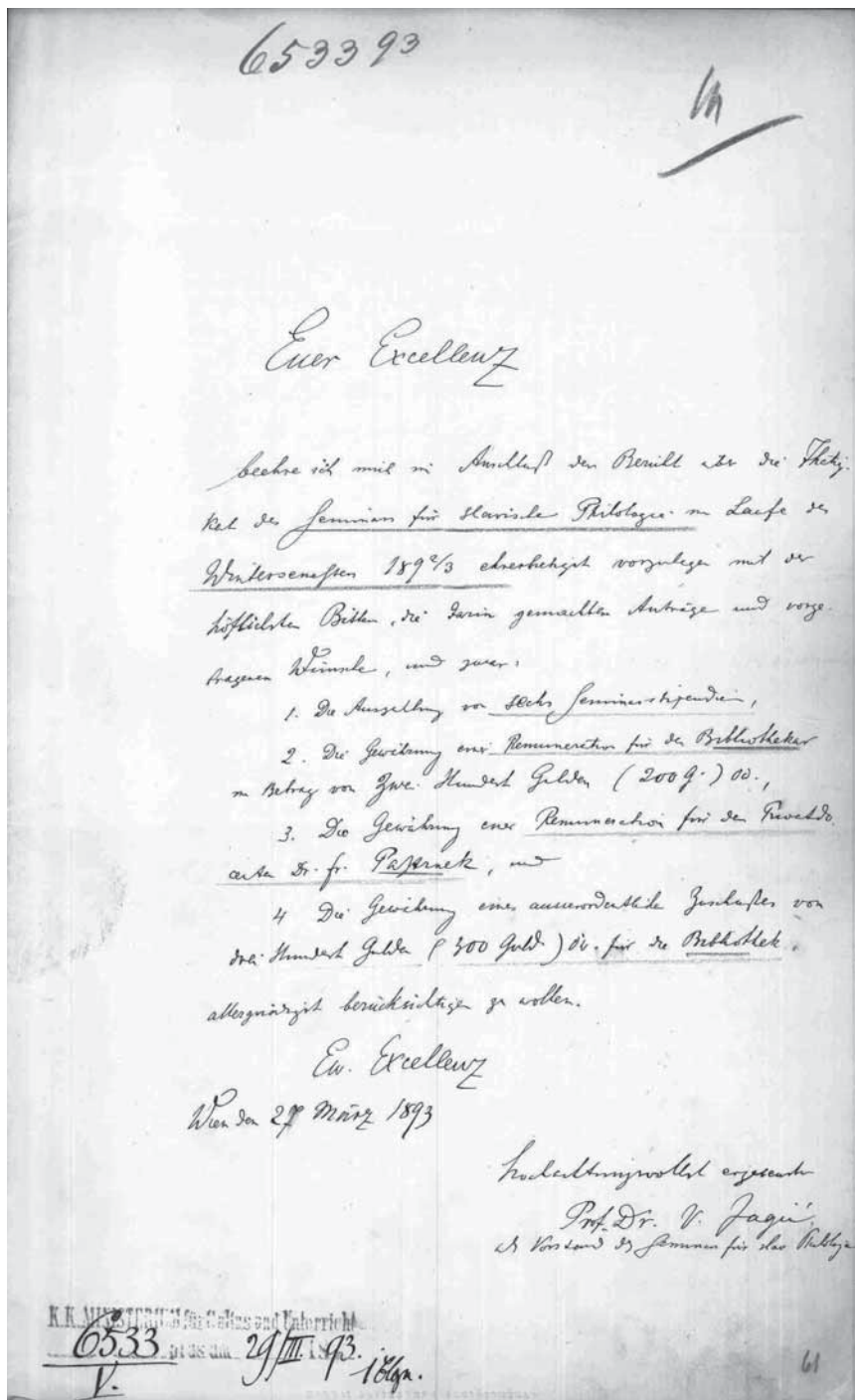


5. Колоквіальне свідоцтво (видане Фр. Пастрнеком)  
*Colloquien-Zeugnis (ausgestellt von František Pastrnek)*

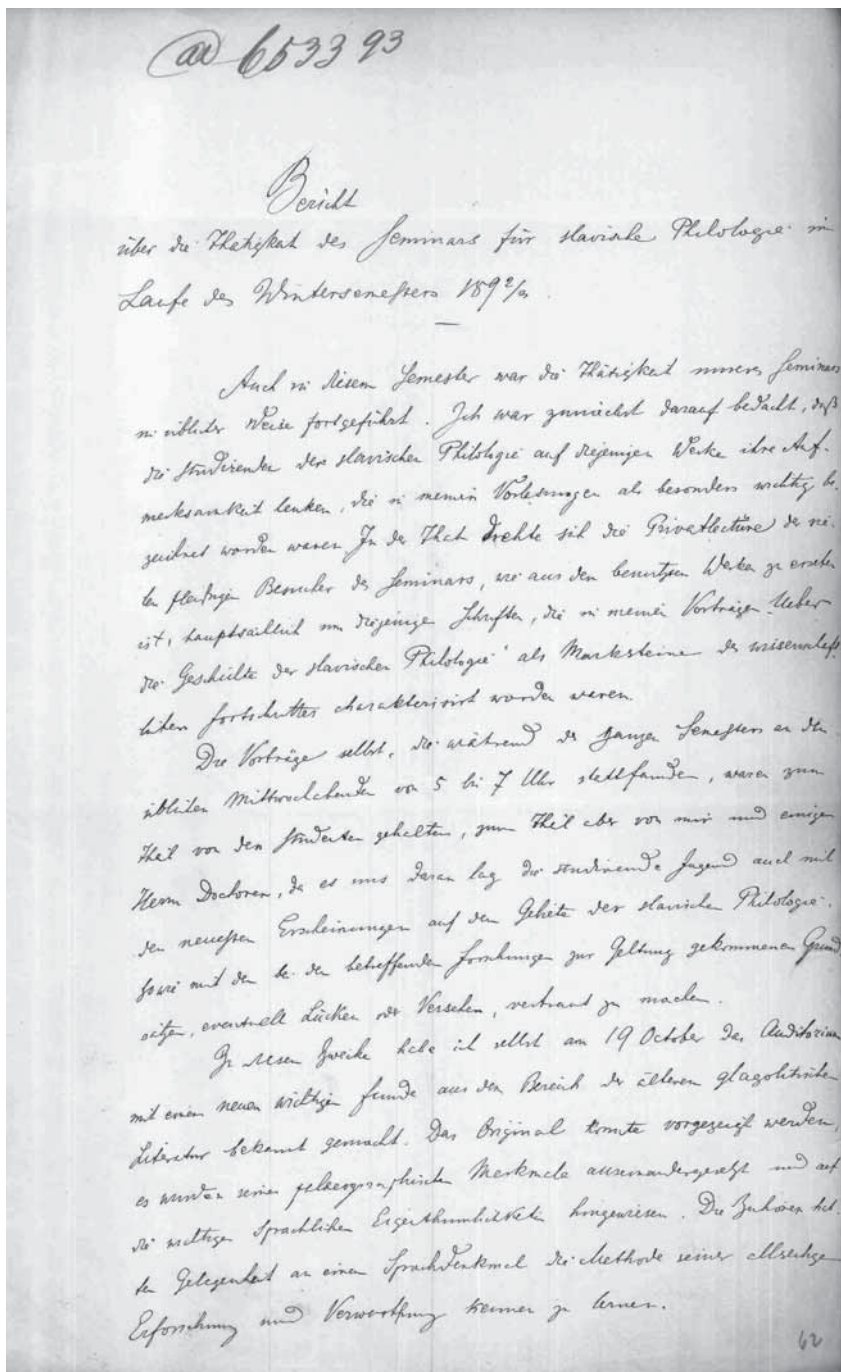


6. Колоквіальне свідоцтво (видане В. Ягічем)  
Colloquien-Zeugnis (ausgestellt von Vatroslav Jagić)





7. Лист Ватрослава Ягіча до і-к. Міністерства освіти від 29 березня 1893 р.  
Brief von Vatroslav Jagić an das k. k. Ministerium für Cultus  
und Unterricht vom 29. März 1893



8. Звіт Ватрослава Ягіча про діяльність славістичного семінару впродовж зимового семестру 1892/93 навчального року  
 Bericht von Vatroslav Jagić über die Tätigkeit des Seminars für slavische Philologie im Laufe des Wintersemesters 1892/93

Eben so hat Herr Dr. Faskonek an zwei Abenden, am 16 und 23  
 November, die Aufgabe übernommen auf die Wirklichkeit der neu entdeckten, von  
 Prof. Friedrich in München publicirte Stelle zur Biographie des Constantinus  
 philosophus, Aufmerksamkeit zuwenden. Die Frage über die Bedeutung dieser Stelle  
 - ein Bruch des Anastasius bibliothecarius an den Bischof Gaudericus -  
 über das Verhalten desselben zu den früheren Lehren und slavischen Quellen,  
 schriftlich wurde allseitig erörtert und die Conjecturen Prof. Friedrichs einer  
 kritischen Prüfung unterworfen. Das Resultat der Besprechung wird von  
 mir in den Schriften der kais. Akademie zu Stokholm, von Dr. Pöschel  
 in der Casopis Metra slavicka und von S. J. P. Martynow in Paris  
 in der Zeitschrift Revue de Questions historiques, in nächster Zeit erscheinen.

Auch Herr Dr. Vondrák selbst in einem Vortrag am 8 März  
 die Grundsätze seiner neuen Ausgabe des Glagolita Clodiv (in der Publikation  
 böhm. der kais. böhm. k. u. bay. Joseph. Akademie) auseinandersetzen, indem  
 er auf die Nothwendigkeit einer neuen Ausgabe und auf die dabei vor-  
 zuziehende Behalt. Kommeut. Frage hinwies.

Durch die Ernennung Prof. Jirůček's zum zweiten Professor der  
 slavischen Philologie ist uns die Möglichkeit geboten die Zahl solcher  
 Vorträge mit der Zeit zu vermehren. Leider steht eine Erweiterung der  
 selben aus dem hohen Grade bekümmertes Local stark im Wege. Nach  
 der Grundsätze prior tempore potior iure wäre, als ich nach  
 dem Kan. die besten Räume bereits ausgenommen; es müsste mit  
 einer gewissen Bewilligung begünstigt, während sich die  
 Räume des Professors Jirůček in den schönsten hellsten Räumen der  
 obere Stockwerk sich breit machen. Ich befinde zwar die Räume  
 um ihr bequemes Local nicht, kann aber wohl nicht wagen  
 auf die sonderbare Logik der Placirung aufmerksam zu  
 machen. Hoffentlich wird das hohe Ministerium bald die

9. Звіт Ватрослава Ягіча про діяльність славістичного семінару впродовж  
 зимового семестру 1892/93 навчального року – продовження  
 Bericht von Vatroslav Jagić über die Tätigkeit des Seminars für slavische  
 Philologie im Laufe des Wintersemesters 1892/93 (Fortsetzung)

frage über die Räumlichkeit meiner Universitätsgebäude, von  
neuem eine gründliche Revision unterziehen und sollte es sich  
dabei herausstellen, dass eine Änderung notwendig sei - z. B. es  
sollte für die Pharmakologische Fakultät anderer Raum gesucht  
werden - so erlaube ich mir schon jetzt auf die meine Fakultät  
in der Entfaltung einer größeren Wirksamkeit beherrschende Raum-  
frage höflichst aufmerksam zu machen.

Die Vorträge der Teilnehmer an den Übungen aus der Zelle der Jhr.  
Vorleser gestellten sich folgendermaßen:

Am 25. Oktober und 9. Nov. las Stud. Joh. Karásek über die  
Bedeutung Dobrovský's in der slavische Philologie, wobei vorzüglich auf  
die Wichtigkeit seiner, bestimmten Lehrgebäude hingewiesen wurde. Der  
Vorleser hatte einige neue Briefe, die er in Lemberg fand, besichtigt können.  
Seine Vorlesung wurde die Bewunderung gemacht, daß es ihm an der  
Entschiedenheit und solidem Praesidium fehlt.

Am 29. Nov. und später an Ermahnung Jahn am 8. März las  
Stud. phil. Frank über das in der literaturgeschichte weit und breit  
bekannte Werk Barlaam und Joseph, über die Vorlesung  
verschieden nach verschiedenen Redatoren durch verschiedene Darstellungen  
des Orient und Occident. Dieser allgemeinen, in der Zelle der U.  
gleichenden Lehrstunde einschlägige, Theil der Vorträge war  
ungemein flüchtig, mit großer Selbstkritik, zusammengefaßt.  
Speziell war die Episode über das Einhorn nicht gegniff und es  
eine sehr schöne handschriftliche Darstellung vorgelegt. In Bezug Spe-  
ziell der Vorträge war die Bemerkung gemacht worden, daß  
der Verfasser auch über die sprachliche Eigentümlichkeiten des Stoffes  
den bekannten Textes einiges betonen soll.

10. Звіт Ватрослава Ягіча про діяльність славістичного семінару впродовж  
зимового семестру 1892/93 навчального року – продовження  
*Bericht von Vatroslav Jagić über die Tätigkeit des Seminars für slavische  
Philologie im Laufe des Wintersemesters 1892/93 (Fortsetzung)*

Denkelt. Slav. phil. Franko las noch am 8 febr. einen kleinen Bericht über die Mohammedlegenden bei den Slaven, wobei er auf einige bei den Slaven und Juden sehr verbreitete Erzählungen über Mohammed hinwies und mit vollem Recht den Zusammenhang einer weiteren Bearbeitung empfahl. Auch den anwesenden Juhoren erwähnte keine auf eine Nachtrag der Ergänzung dieses Heftes mit einzuwirken.

Am 7 December und 15 März las der philologische Slav. phil. M. Jovanović aus seiner Arbeit über den Mittelalterslavischen Dialekt von Fürstop große Stücke über die Vorklärung vor. Die Beschreibung der Vorklärung wird bei der bei der Druck bestimmten Arbeit stark zu Gute kommen.

Am 14 und 17 Dec. las Slav. phil. Melkovic seine Studie über die älteste Metrum der balkanischen Dichtung des 16<sup>ten</sup> Jahrh., über die Entstehung der doppelten (in der Mitte und am Ende) gemessenen Stroche, oder Trimeter der Slawischen. Die Beweisführung zielte dahin den zweiten einmal im Seminar ausgesprochenen Gedanken, daß diese Vers der kirchlichen Dichtung nachgebildet sei, zu widerlegen und an die Stelle der Kirchendichtung den Einfluß der städtischen romanisch-slav. oder Volksdichtung zu setzen. Der Vortrag war geistreich und wurde er auch mit der freudigen und zühilich gelobt hat, so gewannen sie durch diese Studie demselben eine mehrfache Anregung. Dieselbe endlich ist bereits im Druck in der Agrarischen Zeitschrift "Vienac".

Mit magerentender Hilfsmittele behandelte am 11 Januar 1893 Slav. phil. Draganić die Frage über die ethnographische Verhältnisse der "Lika's". Der Vortrag zeigte deutlich sowohl in der Darstellung der ethnischen als in der geographischen Begründung derselben.

11. Звіт Ватрослава Ягіча про діяльність славістичного семінару впродовж зимового семестру 1892/93 навчального року – продовження Bericht von Vatroslav Jagić über die Tätigkeit des Seminars für slavische Philologie im Laufe des Wintersemesters 1892/93 (Fortsetzung)

Gejeza war die ausführliche Vortrag des Prof. phil. et. Med. (an 18. und 25. Januar 1893)  
 über die Carnoelsdichtung der ragusanische Teil "zumel über  
 Cibravovic's; jezjupka") sehr wertvoll, mit großer Kenntniss  
 und seiner Verständniss für die Frage abgethan. Der Doct. weist nach,  
 daß sich die ragusanische Carnoelsdichtung, wenn auch nicht für  
 von der Insel der am fteher kama, doch in sehr freier, origi-  
 neller Weise entwickelte und nanentlich in Cibravovic's; jezjupka  
 eine Leistung von hohen poetischen Werth hervorgebracht, welche nicht  
 der italienische Literatur nicht gleiches zur Stelle stellen kann. Der Vor-  
 trag verdient gleichfalls in Druck zu erscheinen.

An 1 und 8 des Prof. phil. Matić über den Slavonischen Gram-  
 metiker und Dichter des 18<sup>ten</sup> Jahrh. M. Kelkovic'. Die Behand-  
 lung des Gegenstandes war sehr fleißig und sorgfältig, und macht es  
 schmerzhaft. Doct. vergaß bei der Charakteristik des "Sator" Kelko-  
 vic', auf die in vorigen Jahrhunderten so beliebt gewesene schein-  
 dichterische Dichtung in der Serbischen Dichtung seine Aufmerksamkeit  
 hingelenken und der gewiß äußerst nutzlos und Ausschlag gebenden  
 Umstand zu erwähnen, daß der Dichter in jugendlicher Zeit als  
 Kriegsgefangener mit in Deutschland aufhielt und, wie  
 er es zum Flut selbst erzählt, von dort seine literarische Jugendzeit  
 in der Heimath brachte.

An 15 und 22 febr. des Prof. phil. Klauzovic' ein  
 Uebertrag über die "Trojäsage" in der bulgarische und serbe-  
 kroatische Literatur. Der Vortragende hat zwar sehr fleißig das  
 compiliert, was andere in neuer Zeit über die erwähnte Sage  
 der bulgarische Erzählung in der Leistung Troja's geschriebe haben,  
 doch kommt seine Arbeit nicht hinreichend Constructions

64

12. Звіт Ватрослава Ягіча про діяльність славістичного семінару впродовж  
 зимового семестру 1892/93 навчального року – продовження  
 Bericht von Vatroslav Jagić über die Tätigkeit des Seminars für slavische Philologie  
 im Laufe des Wintersemesters 1892/93 (Fortsetzung)

über die Entscheidung dieser Reden nicht acceptiert werden. Es sollte den Vortrag an die Vertiefung in die einzelnen Zusammenhänge der einzelnen Texte zu einander, woraus sich von selbst andere Schlüsse ergeben hätten, ob die es zog. An die Arbeit ist also nur die fleißige Lectüre auszuzeichnen, eine selbstständige Forschung gab sich dabei nicht kund.

Endlich las am 1. März Stud. phil. Šćurak über ein folkloristisches Thema „über die vergaulete, unnie mediterane Gede“, die man in die polnische Märchenliteratur „Juklus“ nennt. Der Vortrager hat zwar die verschiedenen Varianten dieses Märchens sehr fleißig (aus der polnischen und ruthenischen Literatur) zusammengetragen, doch wurde er auf die Lücken in der Behandlung und auf die vielen Unklarheiten aufmerksam gemacht. Auch die Entwicklung des Namens „Juklus“ ist er nicht hinreichend nachgezeigt.

Wenn man neben dem Grade der Gelungenheit auch noch die allgemeine fleißige der behandelten Lectoren als Maßstab der Beurteilung geltend macht, so dürfen folgende Mitarbeiter auf den Bezug des Angewandten das meiste Anrecht haben, die ich auch zu diesem Zweck in Vorschlag zu bringen erlaube: Stud. phil. M. Ivanov, J. Karasch, M. Medini, J. Franko, J. Matić und J. Klauzović.

Neben den von mir geleiteten Vorlesungen für die reifen Studentengestaltung sind in diesem Semester besonders erfolgreich die Lecturen der altkirchenslavischen Texte bei Herrn Prichita. Dr. Fr. Parkanek hat seinen eigenen mit Säuberung versehenen mündlichen Bericht ebenfalls im Laufe des ganzen Semesters seine Vorlesungen aus der altkirchenslavischen Grammatik im Durchschnitt mehr als zehnmal gehört. Die drei Vorlesungen sind eine Art des Proseminars

13. Звіт Ватрослава Ягіча про діяльність славістичного семінару впродовж зимового семестру 1892/93 навчального року – продовження Bericht von Vatroslav Jagić über die Tätigkeit des Seminars für slavische Philologie im Laufe des Wintersemesters 1892/93 (Fortsetzung)

von großer Wichtigkeit für den weiteren Fortschritt sind, so beklage  
 ich mich auch in diesem Semester für Herrn Prösch. Dr. fr.

3) Papstnek eine Remuneration in dem Ausmaß des vorigen  
Jahrs (200 Gld. ö.W.) in Antrag zu bringen.

Stud. phil. Jos. Karásek besorgte auch in diesem  
 Jahre die recht correcte und verantwortliche Führung der Biblio-  
 theksgeschäfte. Je stärker die Zahl der Schüler und daher die Besuche  
 des Seminars zunimmt, desto mehr Zeit wird der Bibliothekar der Heraus-  
 gabe und Rückgabe der Bücher, der Inventurhaltung aller Einläufe u.s.w. wid-  
 men müssen. Es sei mir daher gestattet auch in diesem Jahre für Stud.  
 phil. Jos. Karásek für den ersten Semester, ob der längere, eine Remunera-  
 tion im Betrage von zweihundert Gld. ö.W. zu beantragen.

Eine wesentliche Stütze findet die Gesamtbibliothek des  
 Seminars für slavische Philologie in der reichhaltigen Specialsammlung  
 ausgestellter Bibliothek. Der h. Ministerium hatte die Gnade  
 in vorigen Jahre zu der üblichen Subvention von 300 Gulden ö.W. und  
 eine besonderen Beitrag von 200 Gulden zu bewilligen. Wir sind  
 durch diesen Zuschuß in den Stand gesetzt worden einige größere  
 Werke, wie z.B. das große ethnographische Werk Kolberg's,  
 dem alle Jahrgänge der serbischen Monatschrift „Otkadžbina“ in  
 Belgrad, anzuschaffen. Da aber die Bibliothek des Seminars über serb.  
 viele Sprachen und Literaturen, sammt den dazugehörigen Hefen,  
 wissenschaften, sich erstreckt, so waren wir nicht im Stande mit  
 dem übrigen Betrag von 300 Gld. alle Werke, deren Anschaffung  
 sich als notwendig herausstellte, zu bezahlen und auch nicht zu

14. Звіт Ватрослава Ягіча про діяльність славистичного семінару впродовж  
 зимового семестру 1892/93 навчального року – продовження  
 Bericht von Vatroslav Jagić über die Tätigkeit des Seminars für slavische  
 Philologie im Laufe des Wintersemesters 1892/93 (Fortsetzung)



der Lage alle Rückstände u. den bereits erschienenen Bänden  
 anzuschaffen. Nach dem u. k. k. n. ö. Statthalter vorgelegten  
 Rechnungsausweis stellt es sich heraus, daß wir zur Ausbefferung  
 der fortsetzung und Beendigung unrer Rechnung der Gerold'schen  
 Buchhandlung noch ungefähr 300 Gulden für das Jahr 1893  
 bedürfen würden. Sollten wir nun im Jahre 1893 auf die gewöhn-  
 liche Dotation von 300 Gulden beschränkt bleiben, so müßte  
 diese ganze Summe auf die Beendigung der besagten zwei Bände  
 verwendet werden und wir könnten im Jahre 1893 an keine Neu-  
 ausbefferung denken. Das wäre ein um so empfindlicher Schlag  
 für uns als wir gedankt mit erheblichem Interesse, als je  
 gerade in diesem Jahre anlässlich der Gründung einer zweiten Profes-  
 sur eine Erweiterung der Ausbefferungen in historisch-ethnographi-  
 scher Richtung mit herzustellen müßte.

Ich habe zwar auch bisher für die jetzt glücklich im Leben  
 betende zweite Professur reichlich vorgesorgt, so daß die Collegen  
 in der Bibliothek der Seminar sehr anerkennen wird, was ihnen  
 vorkommt und mehr, als mir, die Bitte kommt, demnach erlaube  
 ich mir die hohe Ministerium zu bitten, daß es nun nicht  
 die übliche Jahresdotacion von 300 Gulden auch für das Jahr  
 1893 eine einmala ausserordentlichen Zuschuß  
 im Betrag von drei Hundert Gulden gütigst be-  
 willige.

Anlässlich der Besetzung der zweiten Professur macht  
 sich der Raumangel der Seminar, wovon ich bereits

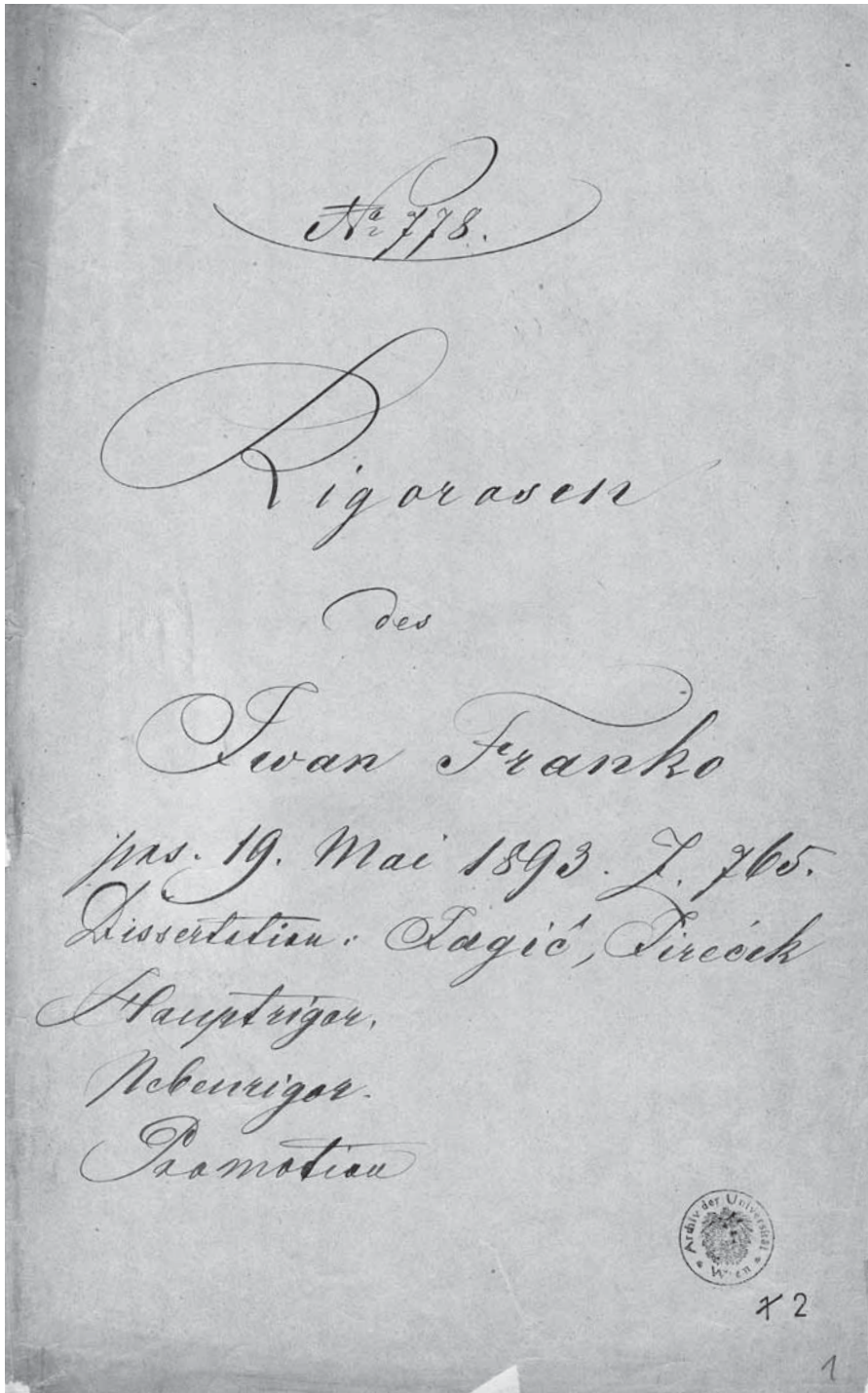
15. Звіт Ватрослава Ягіча про діяльність славістичного семінару впродовж  
 зимового семестру 1892/93 навчального року – продовження  
 Bericht von Vatroslav Jagić über die Tätigkeit des Seminars für slavische  
 Philologie im Laufe des Wintersemesters 1892/93 (Fortsetzung)

u oben an der Zusammenkunft oben sprach, noch bestimmt fehl-  
 bar, daß das für den Vorstand bestimmte Zimmer so klein ist, daß  
 ein zweites Schränkchen nur mit Mühe wird untergebracht wer-  
 den können. Demnach muss ich mir diese Einschränkung  
 in Interesse der Sache gefallen lassen, beehre mich jedoch der  
 hohen Ministerien zu bitten die vor mir bei der Inspektion bereits  
 ausgesuchte Befestigung eines zweiten Schränkchens sammt den  
 Thürschloßes und einer Einmuerung quadrat. bestellungen  
 zu wollen.

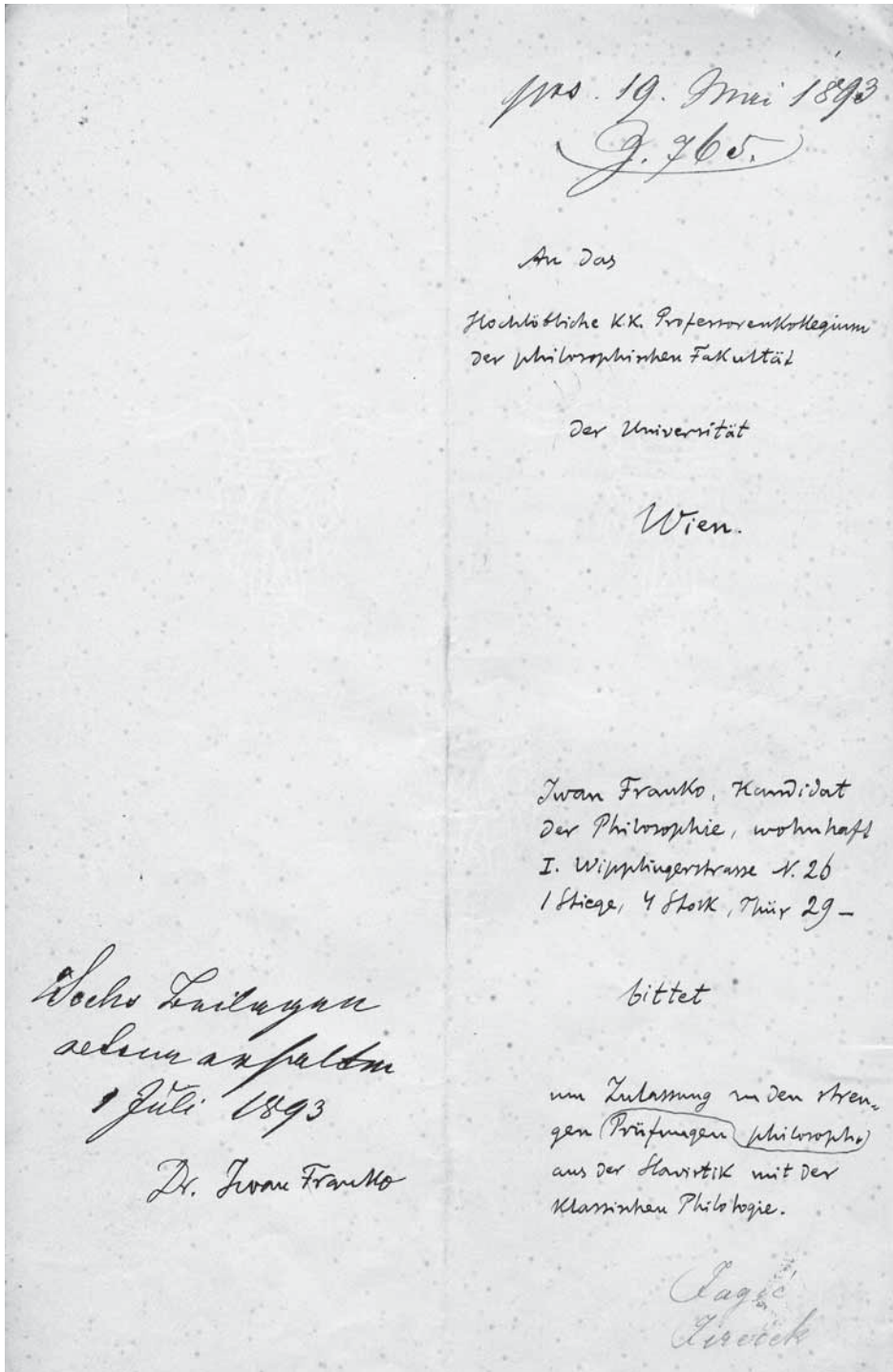
Wien d. 27 März 1893

Prof. Dr. Jagić  
 Vorstand des Seminars für  
 Slav. Philologie

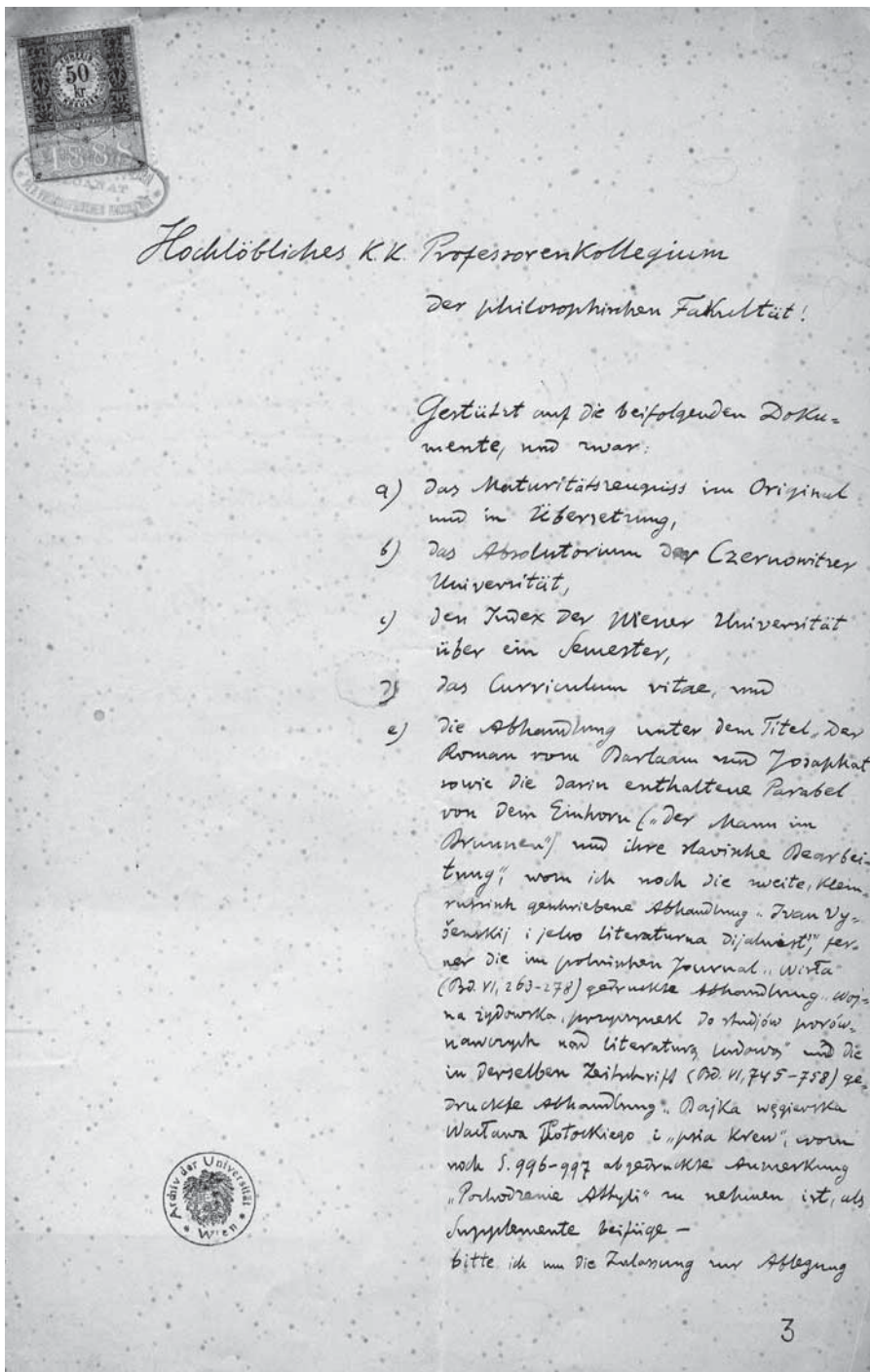
16. Звіт Ватрослава Ягіча про діяльність славістичного семінару впродовж зимового семестру 1892/93 навчального року – закінчення  
*Bericht von Vatroslav Jagić über die Tätigkeit des Seminars für slavische Philologie im Laufe des Wintersemesters 1892/93 (Schluss)*



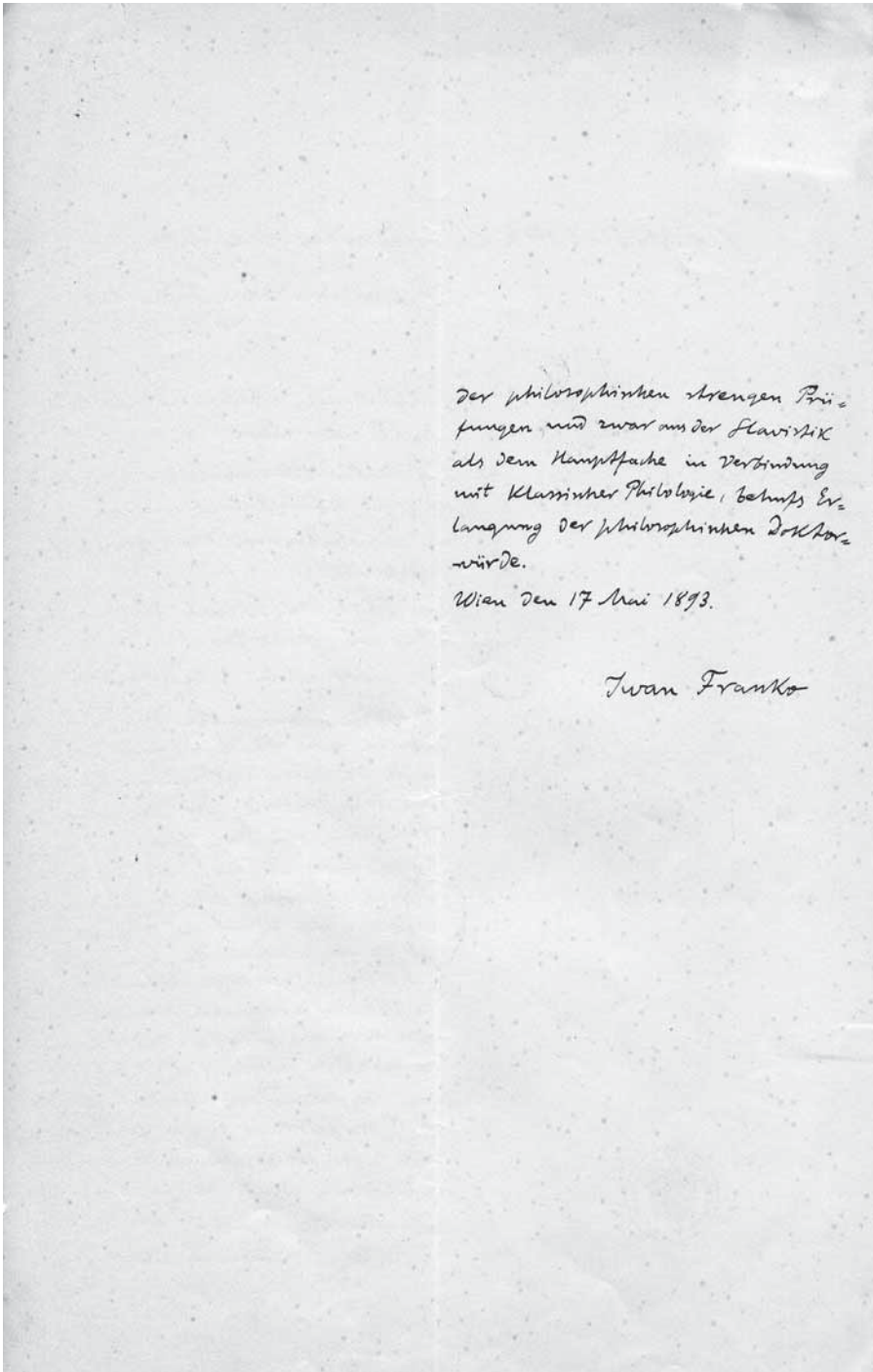
17. Титульна сторінка дисертаційної справи Івана Франка  
*Titelseite des Rigorosenaktes von Iwan Franko*



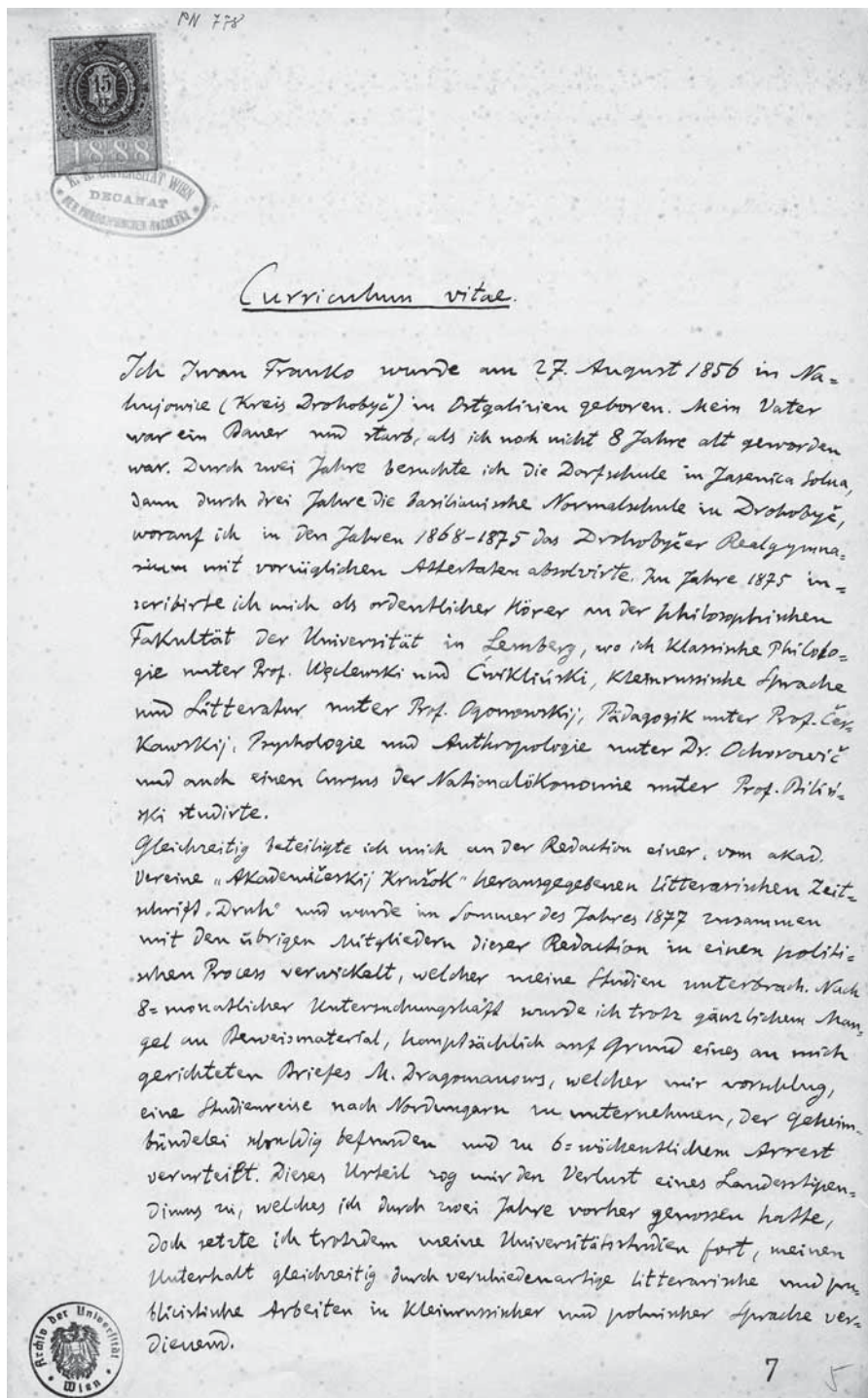
18. Клопотання про допуск до складання строгих екзаменів (рігоровів)  
 Ansuchen um Zulassung zu den strengen Prüfungen (Rigorosen)



19. Клопотання про допуск до складання строгих екзаменів (рігоровів) – продовження  
Ansuchen um Zulassung zu den strengen Prüfungen (Rigorosen) – Fortsetzung



20. Клопотання про допуск до складання строгих екзаменів (рігоровів) – закінчення  
*Ansuchen um Zulassung zu den strengen Prüfungen (Rigorosen) – Schluss*



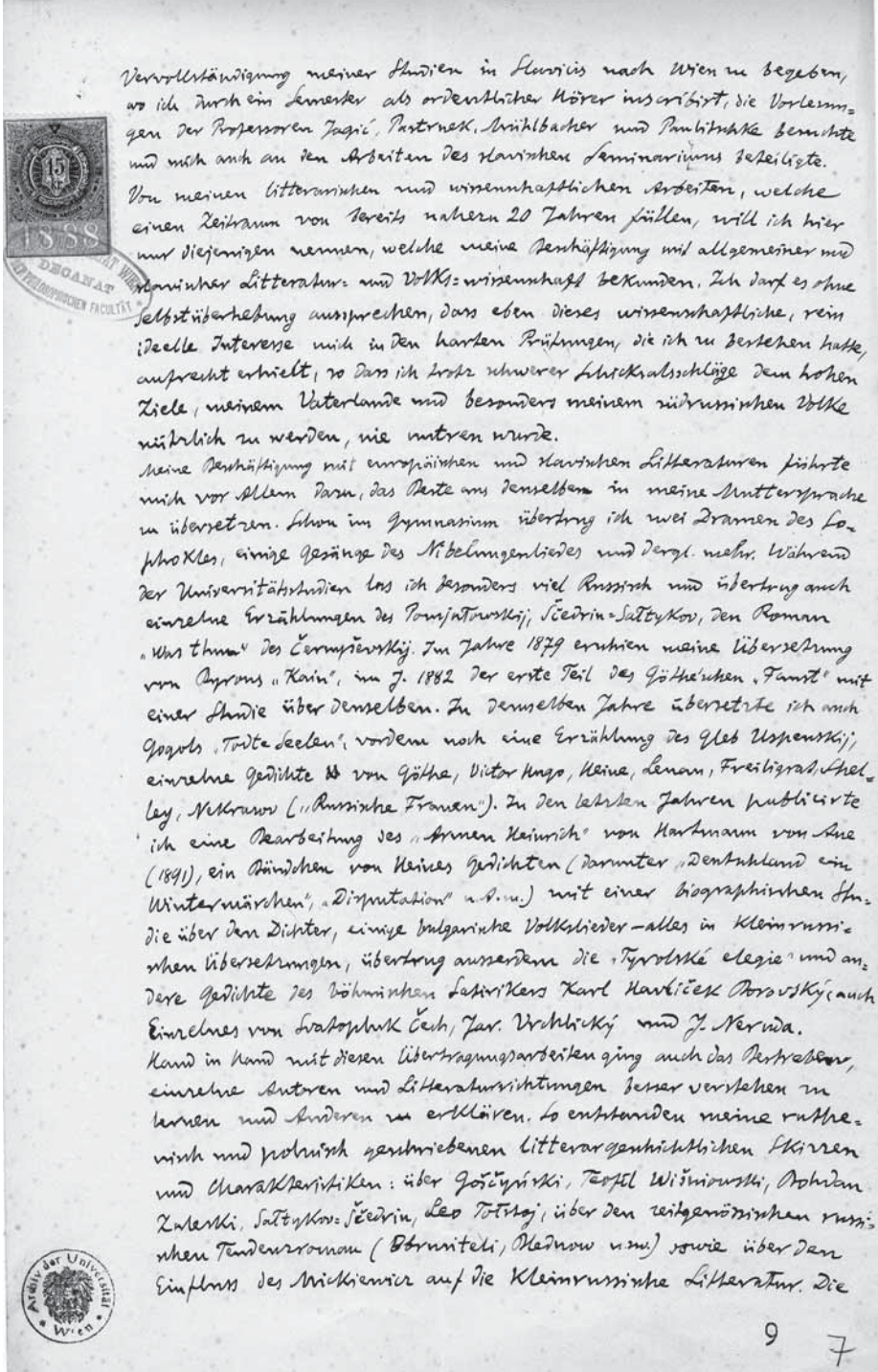
21. Автобіографія Івана Франка  
Curriculum vitae von Iwan Franko

Zu Anfang des Jahres 1880 wurde ich in Jastrow bei Tatumja, wo  
 ich mich mit Behauptung der Erteilung von Privatlektionen begeben hatte, ver-  
 klappt und abermals in einen politischen Prozess mit einbezogen, aber  
 nach formaler Unternehmungshaft freigelassen. Dar es sich herausstell-  
 te, was übrigens von Anfang an ganz klar war, dass ich mit diesem Prozesse  
 und den darin angeklagten Personen weder Bekanntschaft noch irgend etwas  
 gemein hatte. Seither verlebte ich zwei Jahre auf dem Lande, erhielt im  
 Jahre 1883 von dem Gutbesitzer Ladislav Fedorovic in Okno den Auftrag  
 eine Biographie seines Vaters, des Reichstagsabgeordneten vom Jahre 1848 zu  
 schreiben, durchführte zu diesem Zwecke das reichhaltige Familienarchi-  
 vum des Herrn Fedorovic und beschaffte mich in Lemberg, wo ich Mit-  
 arbeiter der rath. Zeitschrift „Dilo“ wurde, mit dem Studium der Geschichte  
 Jahrens sowie der gebrücherrtherrischen nationalen und litterarischen  
 Entwicklung. Zu diesem Zwecke sammelte ich auch viele alte und neuere  
 Drucke, Flugschriften, Zeichnungen, Handschriften und Correspondenzen. In  
 den Jahren 1885 und 1886 besuchte ich Russland, speziell Kijew, wo ich mich  
 auch verheiratete. Im Jahre 1886 wurde ich Redakteur der litterari-  
 schen Zeitschrift „Korja“, in welcher ich seit 1883 viele meiner Arbeit-  
 en veröffentlichte; im Jahre 1887 wurde ich ständiger Mitarbeiter  
 der polnischen Zeitschrift „Kurjer Lwowcki“. Im Jahre 1889 wurde  
 ich zum drittenmal in einen politischen Prozess verwickelt und  
 nach 10-wöchentlicher Haft wieder freigelassen, nachdem die Klage-  
 richtung nicht auch einen Schein von einem Delikte gegen mich hat auf-  
 weisen können.

Im Jahre 1890 glaubte ich endlich die Möglichkeit erreicht zu haben,  
 meinen seit jeher gehegten Gedanken an die Vollendung meiner  
 Universitätsstudien zu realisieren, und da mir nach der unterdessen  
 erprobten ministeriellen Verordnung zur Erlangung des Absolu-  
 toriums noch ein Semester fehlte, so richtete ich an das Profes-  
 sorvorkollegium der Lemberger Universität die Bitte um Erlaub-  
 niss mich an dieser Universität noch für ein Semester inscribi-  
 ren zu dürfen. Meine Bitte wurde aber ohne Nennung eines Grund-  
 es abgelehnt, weshalb ich auch gezwungen war mich für  
 ein Semester an der Czerwonitzer Universität zu inscribiren,  
 wo ich die Vorlesungen der Professoren Smal-Hockij und Katurjina-  
 Kij besuchte und auch das Absolutorium erlangte. Im Herbste  
 des Jahres 1892 sah ich mich endlich im Stande, meinen lange  
 gehegten schweblichen Wunsch zu erfüllen und mich behufs







23. Автобіографія Івана Франка – продовження  
Curriculum vitae von Iwan Franko (Fortsetzung)

meisten dieser Arbeiten hatten vor allem den Zweck die Kenntnis des besprechenden Autors bei dem Benachbarten Volke zu vermitteln; in dieser Hinsicht sollen hier noch die Essays über Turgenev (Kleinrussin) und über Tschewtschko (Polrussin); so wie auch die über Emil Zola, den naturhistorischen Roman und „La terre“ verglichen mit G. Kropotkins, „Vlast zemli“ (Polrussin) genannt werden.

Die Geschichte der rüdrussischen Litteratur und Geistes-Entwicklung bildete seit jeher den Lieblingsgegenstand meiner Studien. Vor allem war es der bedeutendste und originalste Dichter Südrusslands, Taras Tschewtschko, dessen Gestalt und literarisches Erbe meine Aufmerksamkeit lenkte. Im Jahr 1881 publizierte ich vier verfaßte ich folgende, diesen Dichter behandelnde Einzelstudien: die Analysen seiner Gedichte „Kajdamuki“, „Kaukas“, „Lyn“, „Topola“ und „Perebaniia“, sodann eine allgemeine Charakteristik seines Lebens und seiner Wirklichkeit (ruthenisch und polnisch); die von mir vorgelegene und motivirte Eintheilung derselben in vier Perioden wurde auch von Prof. Dornowski in seiner neuen Ausgabe des „Kobzar“ Tschewtschkos angenommen. Größere oder kleinere Beiträge, Materialien und kritische Bemerkungen lieferte ich noch in den Biographien folgender rüdrussischer Schriftsteller: Fed'kowicz (eine Analyse seiner widersprechenden Angaben über seine Jugend), Luidzinski, Rudninski, Morozow, Komarowski und Mogilninski und Tschewtschko. Auch mit der älteren rüdrussischen Litteratur, besonders seit der Mitte des XVI. Jahrhunderts beschäftigte ich mich eingehend. Es gelang mir handschriftliche, bisher unbekannte Materialien zur Geschichte dieser Litteratur aus dem XVII, XVII und XVIII. Jahrh. zu finden, so eine Sammlung der Schriften zum Vyssenskij's, ein religiöses Drama, Dialoge etc. kanonische Dokumente aus der Mitte des XVII. Jahrh., mehrere handschriftliche Sammlungen von Legenden und Apocryphen, geistlichen und weltlichen Liedern usw. So entstanden meine, meistens russisch geschriebenen und unter dem Pseudonym „Anonim“ in der „Kijewskaja Starina“ veröffentlichten Abhandlungen und Mittheilungen: über neue Materialien zur Kenntnis des Zw. Vyssenskij, über einige rüdrussische Apocryphen, über den dem. bergischen Anst. Joseph Sunclawski und sein Buch „Metrika“ usw. Dem Vyssenskij widmete ich auch eine ausführliche spezielle Arbeit, in welcher ich meinet alle seine Schriften einer eingehenden Analyse unterwarf und die daraus gewonnenen Daten zum Aufbau einer wissenschaftlich begründeten Biographie dieses Schriftstellers zu verwenden suchte. Diese, bis jetzt nicht publizierte, kleinrussisch geschriebene Arbeit erlaubte ich mir dem Hochwürdigsten Professorenkollegen zum Vorlegen.

Nachdem ich im Jahre 1888 für die wawrihaner Wochenchrift „Glas“ einige Artikel über die ruthenische Litteratur des XVIII. Jahrhunderts geschrieben habe, begann ich mich mit dieser, bis



jede fast ganz dunklen, v. B. von Dognowski in seiner Litteratur-  
 geschichte gar nicht erwähnten Epoche der galizisch-ruthenischen  
 Geistesentwicklung in die beschriebenen und besonders den 1790 er-  
 wähnten „Bogostnik“ (Sammlung älterer und neuerer geist-  
 licher Lieder) zu beschreiben. Diese Arbeit musste aber, trotz be-  
 deutenden von mir gesammelten Materials, wegen Mangels an  
 wissenschaftlichen Hilfsmitteln unterbrochen werden, und nur  
 ein Kapitel daraus, über die geistlichen Weismathslieder, wurde aus-  
 genommen im „Dilo“ veröffentlicht. Meine Ansichten über die wichti-  
 gen Momente der südrußischen Litterarischen Entwicklung bis zum  
 Beginn des XIX. Jahrhunderts fasste ich in einer Vorlesung zusam-  
 men, welche ich im Juni 1892 in der Historischen Gesellschaft im  
 Lemberg hielt, und welche dann unter dem Titel „Charakterysty-  
 ka literatury ruskij w XVI-XVII. wiekach“ im Organ dieser Ge-  
 sellschaft, dem „Kwartalnik historyczny“ gedruckt wurde.  
 Auch mit ethnographie und Folkloristik habe ich mich seit früher Jugend  
 beschäftigt. Noch im Gymnasium schrieb ich hunderte von Volksliedern, Märchen,  
 Sprichwörtern und dergl. aus dem Volksmunde auf. Ein ziemlich reichhaltiges  
 lexicalisches Material stellte ich Anfangs dem k. Wehrmarschall für seine „Boiat-  
 ky do utwornia nomenklatury“ sowie für seine „Znabyty“, später dem Prof. Dgł.  
 mowski für seine „Studium nad dem Gebiete der ruthenischen Sprache“, und  
 endlich dem H. Zelechowski für sein ruthenisch-deutsches Wörterbuch zur  
 Verfügung. Selbstständig publizierte ich daraus nur eine Collection der „Kin-  
 dersprache“ (Juit, 1882). In derselben Zeitschrift gab ich auch einige Lieder  
 neuester Formation, wie über die Kartoffel, über die Forystawer Kaputa-  
 gruben mit kulturhistorischen Erklärungen heraus. Im Wornoharsen  
 „Dodatek do Przegladu tygodniowego“ publizierte ich eine Abhandlung über  
 die überreste primitiver Sittenbräutigam in südrußischen Volksbräutigam. In  
 der ruth. „Zoria“ erschien die Abhandlung „Die Königskind der Frau in galiz-  
 isch-ruthenischen Volksliedern“. In dem von der Krakauer Akademie heraus-  
 gegebenen „Zbirnik wydanosti z antropologiji Krasnowej“ (Bd. XL) er-  
 schien eine von mir und der Frau Olga Roskiewicz veranstaltete und  
 von mir bearbeitete Sammlung der Hochzeit-Lieder und Getränke. In  
 demselben Sammelwerke sollte auch meine Sammlung galizisch-ruthenischer  
 runder Sprichwörter erscheinen, allein mit dem Tode Prof. Kopernickis  
 verzögerte sich die Sache. Meine Sammlung galizisch-ruthenischer Sprich-  
 wörter, in welcher ich alles mir zugängliche gedruckte und handschrift-  
 liche Material hervorgezogen und durch eigene Aufzeichnungen fast  
 um das Doppelte vermehrt habe, beträgt gegenwärtig nahezu 15.000  
 weisens mit Beibehaltung diallektiler Besonderheiten in der Aus-  
 sprache aufgerechnet und nach Ort der Aufzeichnung bestimmter

25. Автобіографія Івана Франка – продовження  
 Curriculum vitae von Iwan Franko (Fortsetzung)

Spriechwörter, Vergleiche, bildlicher Ausdrücke, Wortspiele, uhrschaffter Redewendungen, Flüche, Segnungen, narodnitscher Gebete und Kirchengesänge usw.

Im Sommer des Jahres 1887 fungierte ich als Sekretär und Korrespondent der vom K. S. Fedorovic in Jaroslawol im Ehren seiner K. Hoheit des Kronprinzen Rudolf veranstalteten ethnographischen Ausstellung, welche ich auch besah. Nicht vor dem gab ich einen Band ethnographischer und literarischer Arbeiten des kürzlich verstorbenen ruthenischen Schriftstellers Vladimir Nawrockij heraus. In der „Kijewskaja Horina“ publizierte ich die von meiner Frau im Malmjowice aufgefundenen Volkstraditionen über die dort im J. 1831 stattgehabte Verbrennung der vermeintlichen Vampyre. Im „Kijewskij wjesnik“ veröffentlichte ich unter anderem eine Artikelserie über die galizische Landeskunde („Krajowina galityjka“), über ruthenische Teppiche („Kilimki ruskie“), über die Ostereier („Pisancki“) usw.

Unter dem Einflusse Prof. A. Dragomansow, welchem ich für die Förderung meiner wissenschaftlichen Bestrebungen sehr viel zu Danke verpflichtet bin, wandte ich mich dem Studium der neueren, vorzüglich der Litteratur und sog. Wissenschaft zu, bes eifrig die bahnbrechenden Werke Benpej's, Liebrechts und besonders Vesetowkij's, Dragomansow's und anderer. Zwei meine Abhandlungen, welche dieselbe Richtung einschlugen und in dem polnischen Fachjournale „Wist“ veröffentlicht wurden, erlaube ich mir ebenfalls vorzulegen.

Schliesslich sei es mir gestattet zu bemerken, dass über meine belletristischen, sowohl polnischen als auch polnischen Arbeiten, von denen Vieles ins Polnische, mancherorts ins Russische, auch Böhmische und Deutsche übersetzt wurde, Prof. Opatowski in seiner ruthenischen Literaturgeschichte (Lwja 1891 und 1892 und separat) ausführlich gehandelt hat.

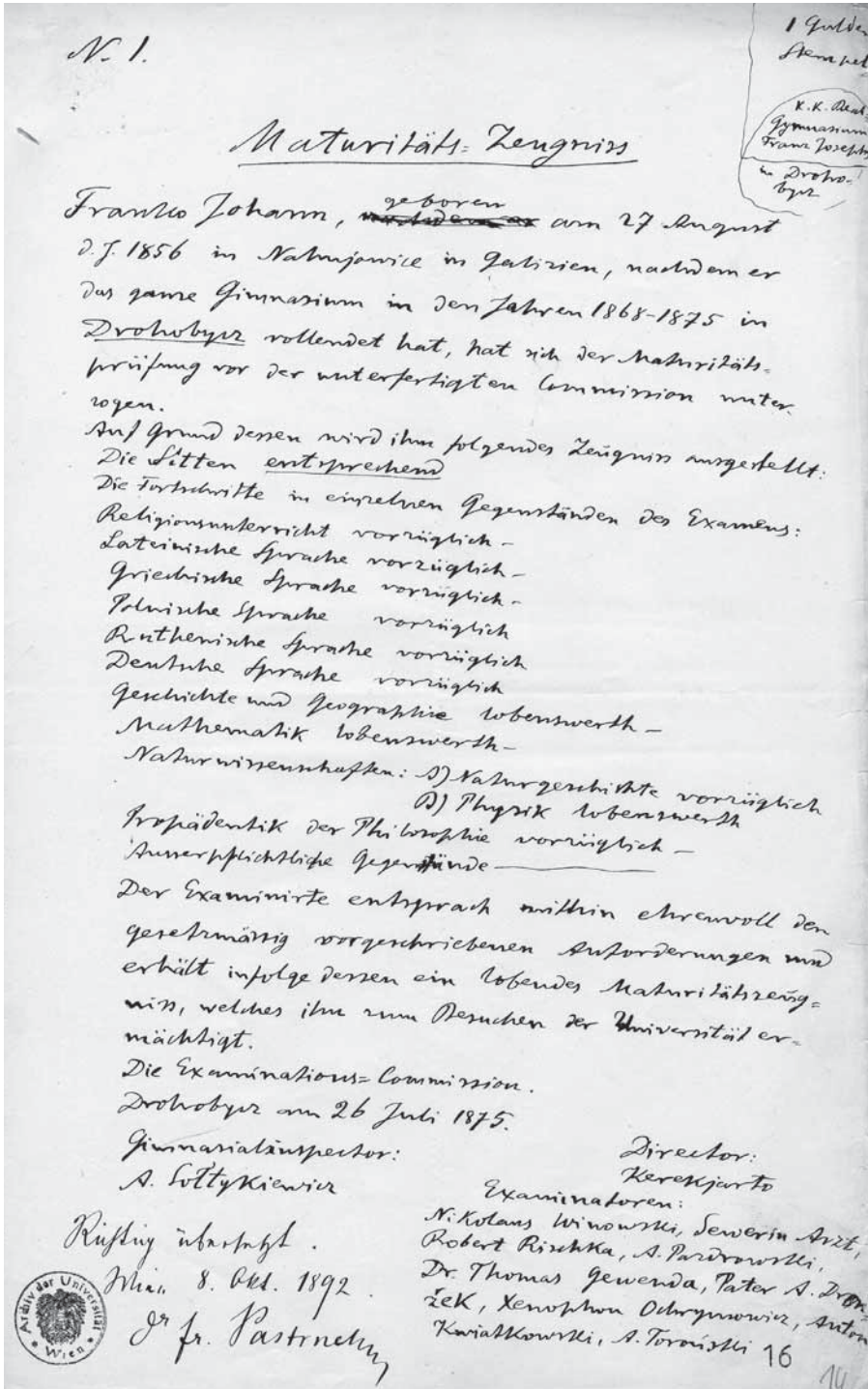
Wien den 18 Mai 1893.

Iwan Franko

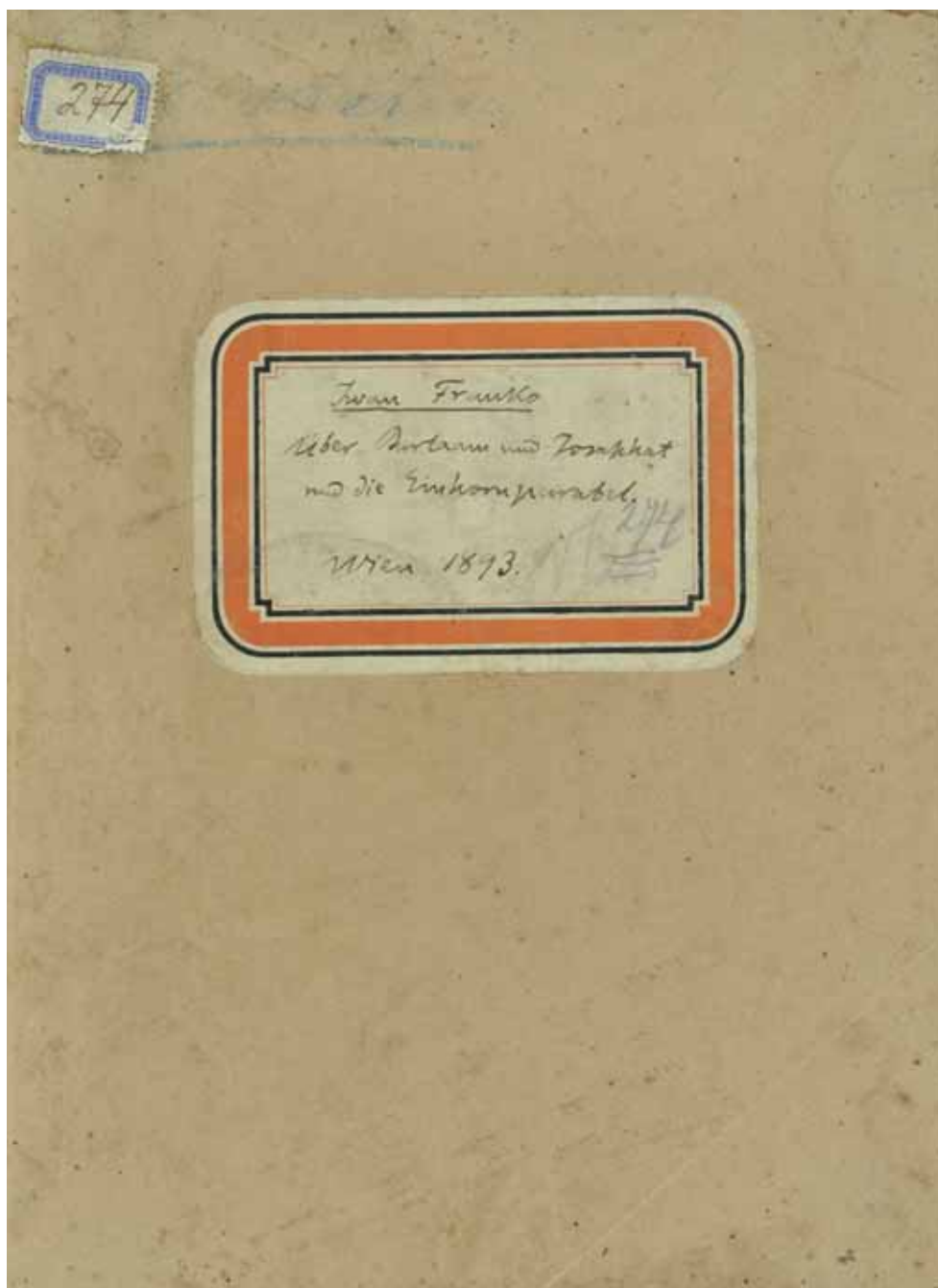


12

10



27. Переклад німецькою мовою свідoctва Івана Франка про гімназійну освіту  
Übersetzung von Iwan Frankos Maturitätszeugnis ins Deutsche



28. Рукопис дисертації Івана Франка: титульна сторінка  
*Iwan Frankos Dissertation: Titelseite*



ein halbes Jahrhundert früher in Äthiopien ist, als Johan-  
 nes Damascenus erzählt und gewirkt hat.<sup>2)</sup>  
 Der Inhalt dieses, im florentiner Griechisch geschriebenen Resumé  
 lässt sich folgendermassen kurz skizzieren. Als die christliche Re-  
 ligion sich in Ägypten ausbreiten anfing und bis nach Fuden  
 (welches hier als mit Aethiopen identisch, also im Ägypten gren-  
 zend gedacht wird) vordrang, herrschte dort ein mächtiger König  
 Namens Aemner. Durch die asketische Richtung der neuen Reli-  
 gion verursachte eine heftige Verfolgung ihrer Bekenner ins Werk  
 setzte und Viele auch wirklich zum Abfall verleitet. Nur die  
 Asketen liessen sich in ihrem Glauben nicht wankend machen  
 und erdulden hartenweise Martern und Tod um Christi wil-  
 len. Da wird dem König ein Sohn von ungewöhnlicher Sön-  
 nigkeit geboren. Voll Freude beruft der König die berühmtesten  
 Heidenkünstler seines Landes, damit sie ihm des jungen Prinzen  
 Zukunft vorhersagen. Die Heidenkünstler prophezeien, dass  
 er alle seine Vorgänger an Ruhm überstreffen werde,  
 nur einer von ihnen fügt hinzu, dass der junge Prinz  
 ein Christ und ein Asket werden soll und dass der  
 für ihn bestimmte Ruhm erst im künftigen Leben  
 ihm zu teil werden soll. Durch diese Prophezeiung erbittert  
 sind der König über die Mittel nach, um ihrer Erfüllung vorzu-  
 beugen. Er lässt einen prächtigen Palast bauen, in welchem  
 sein Sohn nur von gemilderten und strotzenden Jünglingen  
 bedient und von eben solchen Lehren unterrichtet werden  
 soll, so dass nichts von Menschlichkeit, Barmherzigkeit,  
 und Gefrechlichkeit zu ihm dringen soll. Josephus wächst  
 heran und zeichnet sich durch ungemeine Lernbegierde aus.  
 Auf seinen Spaziergängen aber bekommt er, trotz der Vorzug-  
 lichkeit der ihn umgebenden Diener einen Aussätzigen und  
 einen alten Greis zu sehen, so dass Josephus Vorstellungen  
 von Krankheit und Tod in seinem Gemütthe platzgrei-  
 fen können.

In dieser Zeit erhält Parlaam, ein in der Wüste Jenua  
 lebender Einsiedler, im Traum eine göttliche Weisung, dass  
 er nach Indien gehen und Josephus zum Christentum

*Monographie (extraite de la session orientale de)*

<sup>2)</sup> Zoltenberg, ~~Handb.~~ nur le Livre de Parlaam (Notes et Extraits  
 de manuscrits de la Bibliothèque nationale, t. XXV, 1<sup>re</sup> partie) 1885  
 p. 51-57.

30. Рукопис дисертації Івана Франка: друга сторінка  
*Iwan Frankos Dissertation: die zweite Seite*



Samelle einen Löwen hatten sowohl als auch syrische, hebräische und griechische Formen. Es ist höchst wahrscheinlich, dass auch der byzantinische Bearbeiter des Alexanderromans nach einer solchen mündlich überlieferten Version mit dem Löwen seine Erzählung der Trinitas-Episode angeknüpft hat.

Wir sind zum Schlusse unserer Untersuchung gelangt und erlauben uns diese Ergebnisse in Kürze dahin zusammenzufassen. Die Trinitas-Episode ist auf slavischen, wahrscheinlich auf bulgarischem Boden entstanden, gleichmäßig der vielleicht noch früher, als die kirchenslawische Übersetzung des Barlaam und Josaphat, zeitlich unabhängig von dieser Übersetzung. Trotzdem die syrisch-griechische Darstellung der Einborstigkeit auf die Entstehung der Trinitas-Episode maßgebend ausgehen muss, so ist doch die Annahme von der Herkunft des griechischen Textes dieser Perikope bei der Verfassung der Trinitas durch nichts begründet und ein Abgucken aus der asiatischen Tradition höchst wahrscheinlich. Die orientalischen Elemente dieser Perikope sind von dem unbekannten Verfasser mit orthodox-jüdischen Anschauungen, wie sie im „Phylogos“ erscheinen, und mehr mit slavischen Volkserkenntnissen in einem wenn auch kennzeichnend nicht abgemessenen, aber doch wirksamen Ganzen verbunden und zum Zwecke der häretischen bogomilischen Propaganda ausgeprägt worden. Als eines der vorzüglichsten slavischen literarischen Produkte, welche sowohl in ihrer Darstellung als auch in ihrer Lebensform und Tendenz die mittelalterliche Spure der bogomilischen Tendenz offenbar haben verdient die kleine Trinitas volle Beachtung. Denn während auch ein wenig unsere Kenntnis von den so genannten „Sergius'ia Kamen“ und „Sergius'ia Kamen“, indem sie uns zeigt, dass auch vor dem in den alten Funden ausdrücklich erwähnten Erzeugnisse des Priesters Sergius, ~~welche~~ welche keine bemerkbaren Spuren der Bogomilität zeigen, außer den dort angeführten apokryphen Schriften überhaupt, welche als durch Vermittlung bulgarischer Übersetzungen in den übrigen Slaven und besonders nach Russland gelangt als „bulgarische Fabeln“ oder „bulgarische Lügenbücher“ bezeichnet worden sein können, es auch andere, lehrhafte literarische Produkte sind, welche weniger ausdrückliche bogomilische Tendenzen gab, welche mehr in die Kategorie der gewöhnlicher Dichtung kategorisiert werden. Die Ausbreitung und jahrhundertelange Erhaltung dieser Produkte in der ganzen südöstlichen Halbkugel, nach dem, was aus Bogomilität als solches wie offen auftrat und es wie in einer mehr oder weniger selbstständigen Organisation brachte, wie im Russland, zeigt uns, wie weitverbreitet und tiefgehend zeitliche Einflüsse von Volk zu Volk, von Jahrhundert zu Jahrhundert oft sind und wie vorzüglich, zahlreich und umfassend Forschungen auf diesem Gebiete geführt werden ~~sollten~~ <sup>sollten</sup>, wenn sie in höherem Maße fruchtbar sein sollen.


Wien am 16. Mai 1892.

Schluss

### 31. Рукопис дисертації Івана Франка: остання сторінка Iwan Frankos Dissertation: die letzte Seite

**Empfangsbestätigung.**

13



Rigorosentax-Conto  
Post-Nr.

Herr Jwan Franko in Galizien  
aus Nahynowice fl. 20 kr., schreibe zwanzig  
hat an die Universitäts-Quästur \_\_\_\_\_ Gulden \_\_\_\_\_ kr. österr. Währ. als

Taxe für Begutachtung seiner Doctors-Dissertation  
eingezahlt \_\_\_\_\_

Wien, am Mai 1893

K. K. Universitäts-Quästur:  
*M. M. M.*

Kanzleifondsgebühr \_\_\_\_\_ fl. \_\_\_\_\_ kr.

E. CEBECK  
k. k. Quästor 15

K. K. Univ.-Quästur  
30 MAI 93  
WIEN

32. Підтвердження про внесення оплати за рецензування дисертації  
*Empfangsbestätigung über die Taxe für die Begutachtung der Dissertation*

PH. 774

Herrn Iwan Franko's Werk besitzt seit langem seit der slavische Literaturgeschichte. Auch ebenso von den Verdienste, die er sich um die Förderung der ukrainischen Literatur in Galizien durch eine Reihe von Schriften gesammelt hat, mehrere seiner Abhandlungen aus dem Bereich der Folkloristik vorzuziehen. In der Literaturgeschichte als wertvolle Beiträge hervorgehoben zu werden; ich erwähne namentlich die sehr tüchtig geschriebene Studie, Charakteristik der Literatur aus dem XVI-XVIII Jahren" (erschienen in: *Revue slavique* histroygy 1892. Heft 4), in welcher der Verfasser gegenüber dem einstigen auf der Oberfläche der historisch-philologischen Daten herrschenden Standpunkt Bogdanowski's ganz richtige Annahme als eine andere Maßstab, die Beurteilung der literarischen Erscheinung ansetzen werden muß, zur Geltung bringt.

Die als Doktor-Dissertation eingereichte Studie "Über Barlaam und Joasaph und die Einbornjarschel" besteht aus neuem in vollen Maße des günstigen Urtheil, welches bei mir aber nicht über den Charakter der Arbeit Franko's hat stand. Ein tüchtiges Kapitel aus der vergleichenden Literaturgeschichte wird hier mit Meisterschaft behandelt. Allerdings abgesehen von Barlaam und Joasaph der selbändigen Forschungsbereich durch etwa auf genaue Kenntnis verschiedener orientaler Sprachen beruhende Charakteristiken allein auch in solchen Fällen kann ich dem sorgfältig erwogenen Urtheil des Verfassers nicht seiner mit großem Schicksal geübten Kritik nur der unbedingte Lob zollen. Die genaue Kenntnis der einschlägigen Literatur, in welcher als Juvet zu den üblichen vorangehenden Referaten sind die slavische Literatur mit Berücksichtigung sind, verdient ebenfalls anerkannt zu werden. Ganz selbständig, auf Grund eigener Beobachtung, hat der Verfasser das letzte, dritte, Kapitel ausgearbeitet, und dabei Resultate erzielt, denen ich vor der hiesigen Kommission entschieden die Vorzug größerer Nachdenklichkeit einräumen muss.



13

11

33. Відгук Ватрослава Ягіча про дисертацію Івана Франка  
Gutachten von Vatroslav Jagić über Iwan Frankos Dissertation

Neben der literaturgeschichtlichen Seite der Frage, wenn man von  
 einer Wertlosigkeit absteht, nicht zu wünschen übrig lässt, zeigt  
 die philologische Unterseite einige Schwächen, die sich daraus erklären, daß  
 der Verfasser, bei seiner ausgeprochenen Hinnahme zu literaturgeschichtl.  
 Seiten fragen, nicht wenig Gelegenheit gehabt zu haben scheint mit der  
 literaturgeschichtl. auf der philologischen Seite der Forschung in  
 Einklang zu bringen. Man kann bei seiner außerordentlichen Begehrung  
 und großer Belesenheit diese Einseitigkeit nur mit Bedauern erwäh-  
 nen und den Wunsch äußern, daß er auch in philologische Punkte  
 fortzuschreiten vermöchte, die seine literaturgeschichtl. Untersuchungen  
 eine größere Bestimmtheit und Präzision verleihen würden.

Die Dissertation eignet sich nach der Größe im vorzuj-  
 henden Grade dazu, die Basis der weiter vorzunehmenden sprach-  
 lichen Prüfung zu bilden.

Wien d. 7 Jun. 1893

Jagić

PM: 778

Dissertation des  
Iwan Franko.

Die handschriftliche Dissertation des Herrn Iwan Franko, eines bekannten und auf dem Gebiete der Literaturgeschichte und Volkskunde verdienten ruthenischen Schriftstellers, „Der Roman von Barlaam und Josaphat, sowie die darin enthaltene Parabel von dem Einhorn“, enthält eine sehr gut geschriebene Übersicht über den Ursprung und die Wanderungen der Geschichte von Barlaam und Josaphat, verfasst auf Grund eines gründlichen Kenntniss der einschlägigen Literatur, dann eine Studie über die Parabeln in diesen Werke und endlich eine Besprechung der slavischen „Erzählung von dem Reichen aus bulgarischen Büchern“ mit deren Verhältniss zur Einhornparabel. In diesem letzten Kapitel wird auch das Verhältniss der Sekte der Bogomilen zur Gnostischen-Literatur besprochen, wobei der Verf. meint, dass dieselbe „in Bulgarien schon zu Ende des XIII Jh. fast gänzlich ausgerottet wurde“, während sie dort noch in der Mitte des XIV Jh. zu Synoden Anlass gab und wir jetzt aus Fermendjins „Acta Bulgariae ecclesiastica“ sogar deren letzte Überreste



71

12

35. Відгук Константіна Іречека про дисертацію Івана Франка  
 Gutachten von Konstantin Jiriček über Iwan Frankos Dissertation

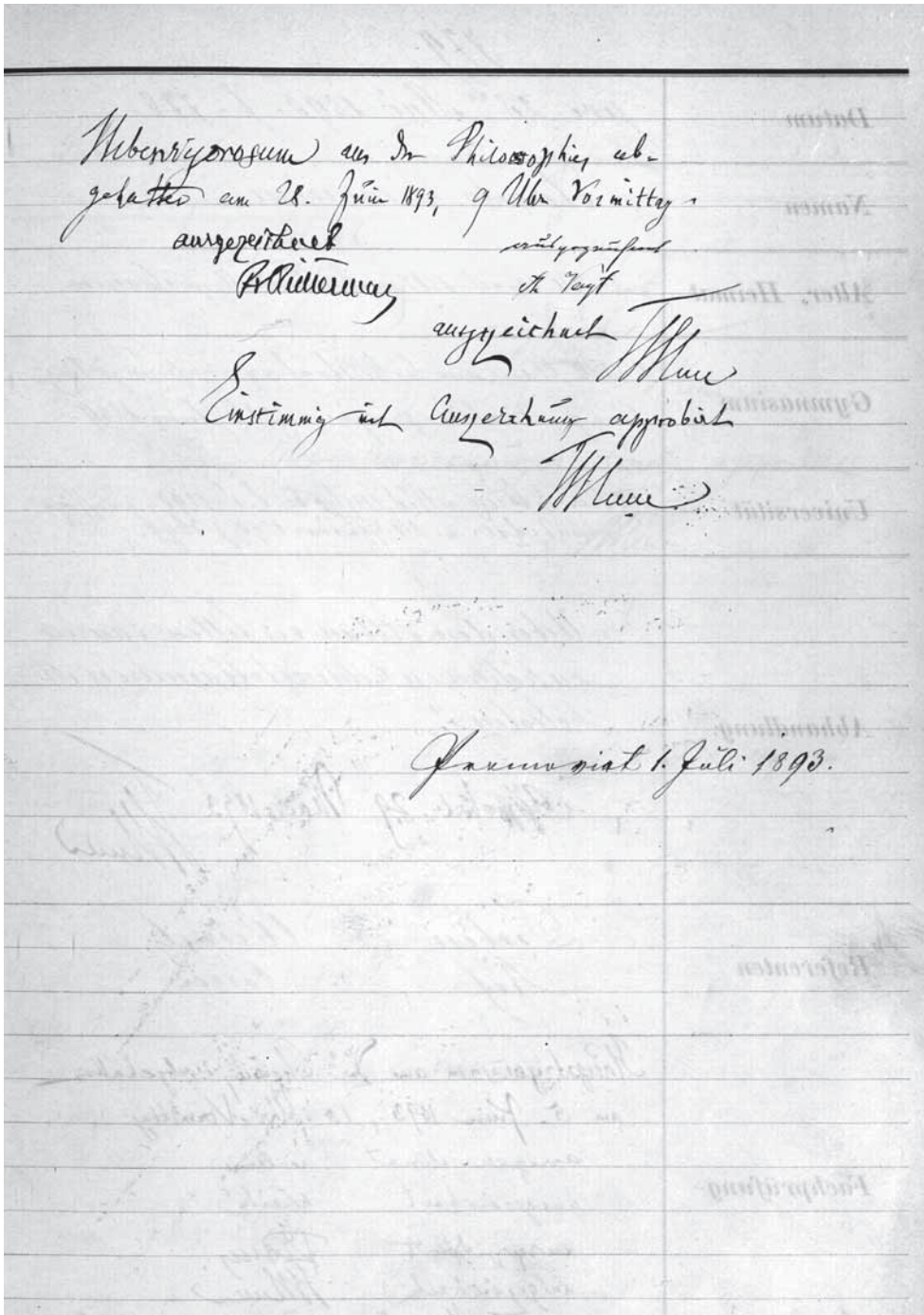
im XVII Jahrhundert gut kennen. Die ganze Arbeit  
zeugt von Sachkenntnis, gutem literarhistorischen Urtheil  
und wissenschaftlichem Forschungsgeist und genügt  
vollkommen zur Zulassung zu den philosophischen  
Prüfungen.

Wien 13 Juni 1893.

Prof. Dr. Jiriček

36. Відгук Константина Їречека про дисертацію Івана Франка – закінчення  
*Gutachten von Konstantin Jiriček über Iwan Frankos Dissertation (Schluss)*





38. Протокол строгих экзаменів Івана Франка – закінчення  
Iwan Frankos Rigorosenprotokoll (Schluss)



| Post-N <sup>o</sup> | Name, Geburtsort und Vaterland   | Jahr und Tag der Promotion                  | Eigenhändige Unterschrift des neugraduirten Doctors |
|---------------------|--|---|---|
| 503 ✓               | Dr. philosoph. Dr.<br>Robert Daublebsky<br>von Sternneck<br>von Wiesel | Am<br>1. Juli<br>1893                       | Dr. Robert Daublebsky<br>von Sternneck              |
| 504 ✓               | Dr. philosoph. Dr.<br>James Morison<br>von Glasgow<br>in Schottland    | Dr. Ludwig<br>Dr. Franz Müller<br>Dr. Huber | Dr. James Morison<br>Universitätslector             |
| 505 ✓               | Dr. philosoph. Dr.<br>Karl Schleichler<br>von Antwerpen<br>in Belgien  |   |   |
| 506 ✓               | Dr. philosoph. Dr.<br>Angelo Simonini<br>von Reichenhall<br>in Bayern  |   | Dr. Angelo Simonini                                 |
| 507 ✓               | Dr. philosoph. Dr.<br>Adam Franko<br>von Kaniwice<br>in Galizien       |   | Dr. Adam Franko                                     |
| 508 ✓               | Dr. philosoph. Dr.<br>Mehmed Ivanov<br>von Pirdop<br>in Bulgarien      | 1. Juli<br>1893                             | Dr. Mehmed Ivanov                                   |

39. Протокол промоції від 1 липня 1893 р.  
Promotionsprotokoll vom 1. Juli 1893

| Post-N <sup>o</sup> | Name, Geburtsort und Vaterland   | Jahr und Tag der Promotion                                   | Eigenhändige Unterschrift des neugraduirten Doctors |
|---------------------|--|--|---|
| 509 ✓               | <i>Do. philosoph. Doct.</i><br>Josef Karásek<br>vnr Miletice<br>in Böhmen      | Am<br>1. Juli<br>1893  | Dr. Josef Karásek                                   |
| 510 ✓               | <i>Do. philosoph. Doct.</i><br>Ludwig Abeler<br>vnr Wiers                      | Am<br>22. Juli<br>1893                                       | Dr. Ludwig Abeler                                   |
| 511 ✓               | <i>Do. philosoph. Doct.</i><br>Alfons Beil<br>vnr Stanislaw<br>in Galizien     | Dr. Ludwig<br>v. Müller<br>Dr. Alois<br>Kloppmann<br>Dr. 29. |   |
| 512 ✓               | <i>Do. philosoph. Doct.</i><br>Wilhelm Beil<br>vnr Wiers                       |  | Dr. Müller  |
| 513 ✓               | <i>Do. philosoph. Doct.</i><br>Karel Deržatky<br>vnr Valpovo<br>in Slavonien   |  | Dr. Desatky   |
| 514 ✓               | <i>Do. philosoph. Doct.</i><br>Jadwiga Garbowska<br>vnr Plockow<br>in Galizien | 22. Juli<br>1893   | Dr. Garbowska                                       |

40. Протокол промоції від 1 липня 1893 р. – закінчення  
Promotionsprotokoll vom 1. Juli 1893 (Schluss)



Hochwürdiges Decanat der philosophischen Fakultät!

Ich beehre mich das Hochwürdigste  
Decanat zu ersuchen, mir meine  
Dissertation „Der Bartmannroman  
und die darin enthaltene Einhorn-  
Kavabel“ lehnweise auszufolgen,  
da ich dieselbe im Kleinmünster über-  
setzung zu drucken beabsichtige, und  
verpflichte mich das Originalmanu-  
script binnen drei Monaten in  
der Decanatskanzlei wieder zu  
erlegen.

Wien am 1 Juli 1893

Jwan Franko



42. Клопотання про отримання дисертації на період трьох місяців  
з метою перекладу на українську мову – закінчення  
*Ansuchen um Ausfolgung der Dissertation zwecks der Übersetzung  
ins Ukrainische (Schluss)*





44. Головний корпус Віденського університету (фотографія, бл. 1902 р.).  
*Hauptgebäude der Universität Wien (Bild, um 1902)*

246,

Milý příteli!

Mě dlouhá léta uplynula od té doby,  
co jsem se neviděl.

Posílám Vám tento příspěvek s prosbou,  
byste k němu naprosto při vhodné příležitosti a  
možnosti jej v některém z Vašich publikací  
Mně jej zaslal p. französischer Tischler,  
bývalý archivář hraběte Černínů v Jindřichově  
Hradci (Neuhaus in Böhmen). Přepis je  
zprávný, veš zájmová. Český výskl z těchto  
listů (bohemizovaný pravopis, ale neúplný,  
text) vyslal fr. Doorský v Slovanském  
Shorníku 1885 str. 436 - 438.

Archivář p. Tischler je velice zaslonžilý český  
opisovatel, který letos 2. jannem slavil pa-  
desátiletí jubileum své služební činnosti  
a hrabal Černínů. Životopis jeho s podobiz-  
nou vyšel nedávno ve 4. čísle "Českoslovan-  
ské letopisy musejní" (redaktor V. Jemčák),  
V úvodu se zmíníte, že jsem Vám tyto opisy zaslal  
já. Chce-li si k tomu naprosto historický

489

45. Лист Йозефа Карасека до Івана Франка від 25 червня 1902 р.  
Brief von Josef Karásek an Iwan Franko vom 25. Juni 1902

ní, tedy s. také náíte.

Kdybyste však nechtěl tyto věci publikovati, tedy je pošlete zpátky; já je sám pak největším Polákovi.

Jak snad víte, jsem již na šestý rok šélem nemocem (Boustransk, Rippenfellentzündung, des Equidat hat mit die amige angestickt). Před dvěma roky jsem byl v Dobrušce, kde jsem opsal řádu domů zemřelých jehodov. legend, mezi jiným Barlaam a Josefata. Nyní dokonám: Nov.

Judim Karásek v bulhar. Edgrousky. Ale Vy jste ještě něco psal kusky. Koním Kará, oznamté mně? Kdy a kde a možno-li, pošlete mně?

2) Nevíte, zdali nevyšel v sobě poslední valský Barla. a Josefata? (Snad v Bibliotek. Přírodním publik.?) - je to otisk publikov. 2 r. 1880? Kde, kdo to vydal?

3) Loni nebo předloním vyšel v některém univerzitním žurnálu nebo v žurn. M. Kar. Pravi. prehled apokryf. literatury



247

u Rusu (ani za 25 let). Ja' se nemohu  
 upamatovati, koho to naposl a Rode  
 to bylo publikovano. Prosim Vas, uk-li  
 to, napisite mi to.

4) Ja' jisi nyri jini do "Ceska revne"  
 (jsem jii-3 roky bez mi'sta), a to referaty a  
 projekta'mi ze slovniky. Nyri jsem tam  
 mel polskou liter. a Kapitoly ze vzajem-  
 nosti ceskoslovenska a styky ruskoslovensko-  
 rusk. o Van' literaturu nemohu tam obo-  
 mi. Jiste tam bavek, proslejte  
 mi Ky a Van' literarni priatele,  
Rusky a cesoslovensky. Ja' budu o nich rat  
 psati a referovati. To je ta nerozumna  
 vzajemnost, kdyz se bavek poznava'me.  
 Reknete to tam ve Lvovic a poprosite  
 me' by'rabi Kollezy (o Hankov'skych  
 a o Studyn'skych jsem jii-psal) a zname'  
 zlate'ki chci vystouchovat, ruskai, Dr.  
 Krc'ka, mileho p. Rannutta, p. r. Kz-  
 bozyn'skij, p. Betzu (psal jsem jii o jeho  
 bratrovi) atd.

Piste mi kdy nebo ne kdy.

Ja' jsem Vas utim' Josef Karasek  
 Kiskii XII Gadderholzg. 26, dne 25. cerna 1902

491

47. Лист Йозефа Карасека до Івана Франка від 25 червня 1902 р. –  
 закінчення

Brief von Josef Karásek an Iwan Franko vom 25. Juni 1902 (Schluss)



### In der Schriftenreihe

## „KOMPARATISTISCHE FORSCHUNGEN ZU ÖSTERREICHISCH- UKRAINISCHEN LITERATUR-, SPRACH- UND KULTURBEZIEHUNGEN“

**sind erschienen:**

- Band 1 Tagungsband der 2. Österreich-Tage in Drohobytsch (25.–31. März 2012) / hrsg. von J. Lopuschanskyj, N. Daschko. Drohobytsch: Posvit, 2012. 120 S.
- Band 2 Tagungsband der 3. Österreich-Tage in Drohobytsch (14.–20. April 2013) / hrsg. von J. Lopuschanskyj, N. Daschko. Drohobytsch: Posvit, 2014. 160 S.
- Band 3 Tagungsband der Internationalen Konferenz „Galizien während des Ersten Weltkrieges in Literatur, Kunst und Geschichte“ (Drohobytsch, 6.–9. April 2014) / hrsg. von J. Lopuschanskyj und O. Radchenko. Drohobytsch: Posvit, 2015. 268 S.
- Band 4 Tagungsband der 4. Österreich-Tage in Drohobytsch (27. September – 3. Oktober 2015) / hrsg. von J. Lopuschanskyj und O. Radchenko. Drohobytsch–Innsbruck: Posvit, 2016. 456 S.
- Band 5 Festschrift für Univ.-Doz. Dr. Wassyl Lopuschanskyj zum 60. Geburtstag / hrsg. von J. Lopuschanskyj, O. Radchenko und O. Brodska. Drohobytsch: Posvit, 2017. 456 S.
- Band 6 Jaroslaw Radewytsch-Wynnyzkyj. Für die Ukraine bedeutsame Persönlichkeiten Österreichs / hrsg. von J. Lopuschanskyj und O. Radchenko. Drohobytsch: Posvit, 2017. 148 S.
- Band 7 Tagungsband der 5. Österreich-Tage in Drohobytsch (23.–30. April 2017) / hrsg. von J. Lopuschanskyj und O. Radchenko. Drohobytsch–Graz: Posvit, 2018. 404 S.
- Band 8 Tagungsband der 6. Österreich-Tage in Drohobytsch (12.–19. Mai 2019) / hrsg. von J. Lopuschanskyj und O. Radchenko. Drohobytsch–Salzburg: Posvit, 2020. 412 S.
- Band 9 Die Wiener Periode im Leben und Werk von Meletij Kičura / hrsg. von J. Lopuschanskyj und O. Radchenko. Drohobytsch: Posvit, 2022. 408 S.
- Band 10 Lopuschanskyj Wassyl. Manfred Oswald und die neue Erinnerungskultur: Versuch einer Würdigung / hrsg. von J. Lopuschanskyj und O. Radchenko. Drohobytsch: Posvit, 2022. 178 S.
- Band 11 Tagungsband der Internationalen Konferenz „Das multikulturelle Drohobytsch der österreichischen Periode“ (21.–23. September 2021) / hrsg. von J. Lopuschanskyj und O. Radchenko. Drohobytsch: Posvit, 2023. 350 S.
- Band 12 Lopuschanskyj Jaroslaw. Die Wiener Frankiana: Iwan Frankos Studium, Promotion und akademisches Umfeld an der Universität Wien (1892–1893) / hrsg. von O. Radchenko und I. Lopuschanska; Vorwort von V. Kyrylytsch; Nachwort von B. Tycholos. Drohobytsch–Lviv–Wien: Posvit, 2024. 204 S.

## У серії

**„КОМПАРАТИВНІ ДОСЛІДЖЕННЯ АВСТРІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКИХ  
ЛІТЕРАТУРНИХ, МОВНИХ ТА КУЛЬТУРНИХ КОНТАКТІВ“****побачили світ такі видання:**

- Том 1      Матеріали наукового колоквиуму II Днів австрійської культури у Дрогобичі (25–31 березня 2012 р.) / упор. Я. Лопушанський, Н. Дашко. Дрогобич: Посвіт, 2012. 120 с.
- Том 2      Матеріали літературо- та мовознавчого колоквиуму III Днів австрійської культури у Дрогобичі (14–20 квітня 2013 р.) / упор., наук. ред. Я. Лопушанського і Н. Дашко. Дрогобич: Посвіт, 2014. 160 с.
- Том 3      Матеріали Міжнародної конференції “Галичина періоду Першої світової війни у літературі, мистецтві та історії” (Дрогобич, 6–9 квітня 2014 р.) / упор., наук. ред. Я. Лопушанського та О. Радченка. Дрогобич: Посвіт, 2015. 268 с.
- Том 4      Матеріали Міжнародного форуму “IV Дні Австрії у Дрогобичі” (27 вересня – 3 жовтня 2015 р.) / упор., наук. ред. Я. Лопушанського та О. Радченка. Дрогобич–Інсбрук: Посвіт, 2016. 456 с.
- Том 5      Ювілейний збірник на пошану кандидата психологічних наук, доцента Василя Лопушанського / упор., наук. ред. Я. Лопушанського, О. Радченка та О. Бродської. Дрогобич: Посвіт, 2017. 456 с.
- Том 6      Ярослав Радевич-Винницький. Видатні австрійці: український ракурс / наук. ред. Я. Лопушанського та О. Радченка. Дрогобич: Посвіт, 2017. 148 с.
- Том 7      Матеріали Міжнародного форуму “V Дні Австрії у Дрогобичі” (23–30 квітня 2017 р.) / упор., наук. ред. Я. Лопушанського та О. Радченка. Дрогобич–Грац: Посвіт, 2018. 404 с.
- Том 8      Матеріали Міжнародного форуму “VI Дні Австрії у Дрогобичі” (12–19 травня 2019 р.) / упор., наук. ред. Я. Лопушанського та О. Радченка. Дрогобич–Зальцбург: Посвіт, 2020. 412 с.
- Том 9      Віденський період у житті і творчості Мелетія Кічури / упор., наук. ред. Я. Лопушанського та О. Радченка. Дрогобич: Посвіт, 2022. 408 с.
- Том 10     Лопушанський Василь. Манфред Освальд і нова культура пам’яті: спроба гідної оцінки / наук. ред. Я. Лопушанського та О. Радченка. Дрогобич: Посвіт, 2022. 178 с.
- Том 11     Матеріали Міжнародної наукової конференції «Мультикультурний Дрогобич австрійського періоду» (21–23 вересня 2021 р.) / упор., наук. ред. Я. Лопушанського та О. Радченка. Дрогобич: Посвіт, 2023. 350 с.
- Том 12     Лопушанський Ярослав. Віденська Франкіана: студії, докторат, академічне середовище Івана Франка у Віденському університеті (1892–1893) / наук. ред. О. Радченка та І. Лопушанської; вступ. сл. В. Кирилича; післям. Б. Тихолоза. Дрогобич–Львів–Відень: Посвіт, 2024. 204 с.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**Ярослав Лопушанський**

**ВІДЕНСЬКА ФРАНКІАНА:  
СТУДІЇ, ДОКТОРАТ, АКАДЕМІЧНЕ  
СЕРЕДОВИЩЕ ІВАНА ФРАНКА  
У ВІДЕНСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ (1892–1893)**

КОМПАРАТИВНІ ДОСЛІДЖЕННЯ  
АВСТРІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКИХ ЛІТЕРАТУРНИХ,  
МОВНИХ ТА КУЛЬТУРНИХ КОНТАКТІВ

ТОМ 12

**Редактори  
Олег Радченко та Ірина Лопушанська**

Макетування та верстка  
Василь Герман, Олег Лазебний

Дизайн обкладинки  
Ярослав Лопушанський

Усі права застережено.

Передрук чи будь-яке відтворення фотокопій архівних документів, які містять покликання на архів Віденського університету, Австрійського державного архіву та відділу рукописних фондів і текстології Інституту літератури імені Т.Г. Шевченка НАН України, дозволено за умови письмової згоди автора Ярослава Лопушанського, або названих інституцій.

Здано до набору 07.02.2024 р. Підписано до друку 29.02.2024 р.  
Гарнітура Cambria. Формат 70x100 1/16.  
Друк офсетний. Папір офсетний.  
Ум. друк. арк. 17,10. Зам. № 11070.  
Наклад 200 прим.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції: серія ДК № 2509 від 30.05.2006 р.

**Друк ПП «ПОСВІТ»**  
Адреса: вул. І. Мазепи, 7, м. Дрогобич, 82100, Україна  
E-mail: posvitdruk@gmail.com